

ZWIAZEK HARCERSTWA POLSKIEGO

Harcerstwo w pytaniach i odpowiedziach

hm. Ryszard Kozioł

Leżajsk 2011

Tym, którzy wiedzą dla sprawdzenia, tym, którzy nie
wiedzą dla poznania

W S T Ę P

Książka, która bierzecie do ręki nie jest encyklopedią harcerską ani też poradnikiem. Jest zbiorem pytań i odpowiedzi z 51 różnych dziedzin dotyczących czasami tylko częściowo harcerstwa. Znajdziecie tu pytania dotyczące regulaminów i technik harcerskich, ale też filmu i literatury. Ilość materiałów dotyczących szczególnie technik harcerskich jest tak ogromna, że nie sposób zebrać tego w jednym opracowaniu. Wybrałem tutaj po 10 tematów z każdej dziedziny chcąc, chociaż częściowo zobrazować wybrane zagadnienia. Obserwując dzisiejsze harcerstwo doszedłem do wniosku, że może najmłodszy, choć trochę będą mogli się z tej książeczki nauczyć a starym wygom dam możliwość odświeżenia swojej wiedzy.

Przed wszystkim jednak chciałbym, aby przeglądnęli ją ludzie z zewnątrz mający o harcerstwie jedynie mgliste lub złe wyobrażenie, aby zobaczyli, że harcerstwo to nie jest tylko i wyłącznie zabawa, (choć takich harcerzy też niestety poznałem cyt. „nie przyszedłem do harcerstwa się uczyć tylko bawić”), ale jest to rozwój własny, nauka odpowiedzialności i służba innym ludziom. Jest to poznawanie nowych dziedzin, które mogą kiedyś stać się drogą życia. Niejednokrotnie spotkałem się z druhami i druhnami, którzy właśnie przez harcerstwo wybrali swoją drogę zawodową – nauczyciela, lekarza, leśnika, policjanta czy żołnierza, ja również jestem właśnie tego przykładem.

Harcerstwo pozwala poznawać nowych ludzi, nawiązywać nowe znajomości i przyjaźnie, które bywa rozwijają się czasem w poważne związki a czego najlepszym przykładem jest nasza para prezydencka, której znajomość rozpoczęła się w Szczepie 208 Warszawskich Drużyn Harcerskich i Zuchowych, do którego drużyna Anna i druh Bronisław Komorowscy należeli.

Bardzo dziękuję tym wszystkim, którzy pomogli mi w pisaniu tej książki wspierając nie tylko swoją wiedzą i umiejętnościami, ale czasami podtrzymując mnie na duchu.

Życzę dobrej zabawy przy czytaniu.

Czuwaj!

hm Ryszard Kozioł

Spis treści

W S T Ę P	4
SPIS TREŚCI	6
PYTANIA	8
1. BI – PI	10
2. PIERWSZY POLSKI HARCERZ	11
3. TROCHĘ HISTORII	12
4. WAŻNE DATY	13
5. SZARE SZEREGI	14
6. O KIM MOWA	15
7. ALERTY, ZLOTY, OPERACJE, RAJDY	16
8. NA SKRÓTY	17
9. STATUT ZHP	18
10. METODYKA TO PODSTAWA	19
11. PRAWO HARCERSKIE	20
12. SPRAWNOŚCI HARCERSKIE	21
13. STOPNIE	23
14. HARCERSKA SYMBOLIKA	24
15. KRZYŻ HARCERSKI	25
16. NASZ MUNDUR	26
17. NASI FUNKCYJNI	27
18. ZNAKI SŁUŻB	28
19. HARCERSKIE SPECJALNOŚCI	29
20. HARCERSTWO W LITERATURZE	30
21. HARCERSTWO W KOMIKSIE	32
22. HARCERSKIE ŚPIEWANIE	34
23. CZY ZNASZ TĄ PIOSENKĘ?	35
24. PIERWSZA POMOC	36
25. DO CZEGO UŻYJESZ	37
26. WĘDRUJEMY	38
27. ZNAKI PATROŁOWE	39
28. IDZIEMY NA PÓLNOC	40
29. CZY ZNAMY NASZĄ PRZYRODĘ?	41
30. OGNISKO	44
31. PIONIERKA	45
32. CO TO ZA KONSTRUKCJA?	46
33. JAKI TO WĘZEL?	49
34. STRUKTURA	51
35. ŁĄCZNOŚĆ	52
36. JAKI TO SZYFR?	53
37. ODZNAKI	54
38. CZASOPISMA	55
39. NASZ EKWIPUNEK	56
40. BACZNOŚĆ, SPOCZNIJ	57
41. PORA COŚ PRZEKĄSIĆ	58
42. JEDZIEMY NA OBÓZ	59
43. INNE ORGANIZACJE HARCERSKIE W POLSCE	60
44. SKAUTING NA ŚWIECIE	61
45. PODKARPACKA CHORĄGIEW ZHP	62
46. HARCERSTWO W LEŻAJSKU	63
47. HARCERSTWO W FILATELISTYCE	64
48. NA WODZIE I W POWIETRZU	65
49. PAMIĘTAMY	66
50. X MUZA	68
51. MAMY 100 LAT	70
ODPOWIEDZI	71
1. BI - PI	72
2. PIERWSZY POLSKI HARCERZ	73
3. TROCHĘ HISTORII	75
4. WAŻNE DATY	75
5. SZARE SZEREGI	76
6. O KIM MOWA	77

7.ALERTY, ZŁOTY, OPERACJE, RAJDY	91
8. NA SKRÓTY	93
9. STATUT ZHP	94
10. METODYKA TO PODSTAWA	94
11. PRAWO HARCERSKIE	99
12.SPRAWNOŚCI HARCERSKIE	101
13. STOPNIE	101
14. HARCERSKA SYMBOLIKA	104
15. KRZYŻ HARCERSKI	105
16. NASZ MUNDUR	106
17. NASI FUNKCYJNI	109
18. ZNAKI SŁUŻB	109
19. HARCERSKIE SPECJALNOŚCI	122
20. HARCERSTWO W LITERATURZE	122
21. HARCERSTWO W KOMIKSIE	123
22. HARCERSKIE ŚPIEWANIE	124
23. CZY ZNASZ TĄ PIOSENKĘ?	126
24.PIERWSZA POMOC	131
25. DO CZEGO UŻYJESZ	136
26. WĘDRUJEMY	136
27. ZNAKI PATROŁOWE	145
28. IDZIEMY NA PÓLNOC	146
29. CZY ZNAMY NASZĄ PRZYRODĘ	147
30. OGNISKO	149
31. PIONIERKA	150
32. CO TO ZA KONSTRUKCJA	153
33. JAKI TO WĘZEL	154
34. STRUKTURA	155
35. ŁĄCZNOŚĆ	158
36. JAKI TO SZYFR	164
37. ODZNAKI	167
38. CZASOPISMA	171
39. NASZ EKWIPUNEK	173
40. BACZNOŚĆ, SPOCZNIJ	174
41. PORA COŚ PRZEKĄSIĆ	176
42. JEDZIEMY NA OBÓZ	197
43. INNE ORGANIZACJE HARCERSKIE W POLSCE	199
44. SKAUTING NA ŚWIECIE	202
45. PODKARPACKA CHORĄGIEW ZHP	205
46. HARCERSTWO W LEŻAJSKU	206
47. HARCERSTWO W FILATELISTYCE	207
48. NA WODZIE I W POWIETRZU	210
49. PAMIĘTAMY	211
50. X MUZA	212
51. MAMY 100 LAT	221
BIBLIOGRAFIA	222

Pytania

1. Bi – Pi

Każdy harcerz wie, że pomysłodawcą i twórcą skautingu jest generał Robert Baden Powell znany także, jako Bi-Pi. Jako, że, od Baden Powella zaczęło się harcerstwo od jego osoby rozpoczniemy nasze pytania:

1. Kiedy i gdzie urodził się i zmarł Robert Baden Powell?
2. Jak nazywał się żaglowiec braci Baden Powellów?
3. Jak nazywało się miasto, którego obroną wsławił się Bi-Pi w czasie wojny przeciwko Burom?
4. Gdzie odbywał się pierwszy obóz skautów w 1907 r.?
5. Jaki tytuł nosiła książka Roberta Baden Powella wydana w 1908 r.?
6. W którym roku i z kim ożenił się Bi-Pi?
7. Kim wybrano Bi-Pi na pierwszym zlocie skautów?
8. Skąd Baden Powell zaczerpnął pomysł witania się przez skautów lewą ręką?
9. Jakim polskim odznaczeniem został uhonorowany Robert Baden Powell?
10. Jaki tytuł otrzymał Baden Powell za pracę skautową?

2. Pierwszy Polski Harcerz

Dla Polskich Harcerzy osobą szczególną jest Andrzej Juliusz Małkowski. Dzięki niemu powstała na terenie Polski nasza organizacja. Znajomość życiorysu Andrzeja Małkowskiego można stwierdzić jest „obowiązkiem” każdego harcerza. Czy jednak naprawdę go znamy? Poniższe pytania dotyczą właśnie Andrzeja Małkowskiego.

1. Kiedy i gdzie urodził się Andrzej Małkowski?
2. Co było motywacją dla Andrzeja Małkowskiego do przetłumaczenia książki Baden Powella „Scouting of boys”?
3. Jaki tytuł nosiła praca Małkowskiego wydawana w 1911 r.?
4. Jaki medal otrzymał Andrzej Małkowski od Roberta Baden Powella?
5. W 1913 r. w Birmingham w Anglii zawisła flaga wymazanej z map Polski. Dlaczego?
6. Kiedy i z kim ożenił się Andrzej Małkowski?
7. Andrzej Małkowski walczył w Legionach Polskich, z których jednak wystąpił. Dlaczego?
8. Czym zajmował się Andrzej Małkowski w czasie pobytu w Ameryce?
9. W jakiej armii walczył Andrzej Małkowski we Francji?
10. Kiedy i gdzie zmarł Andrzej Małkowski?

3. Trochę historii

Każda organizacja także harcerstwo ma swoje początki. Są one bardzo odległe i ważnym jest pamiętanie skąd się wywodzimy. Dlatego na początek kilka zagadek o początkach harcerstwa.

1. Jak nazywała się posiadłość, w której założono pierwszy ośrodek skautowy?
2. Gdzie i kiedy odbył się i jak się nazywał pierwszy międzynarodowy zlot skautów?
3. Kiedy został założony Ruch Skautek?
4. Czy w zlocie skautów w Birmingham w 1913 r. uczestniczyli skauci z polski?
5. Jak nazywał się pierwszy trwały zastęp założony we wrześniu 1910 przez uczniów I Gimnazjum św. Anny w Krakowie?
6. Kto był pierwszym przewodniczącym ZHP?
7. Czy harcerze brali czynny udział w walkach w czasie wojny polsko – sowieckiej w 1920 r.?
8. Jak nazywały się działania harcerzy poprzedzające wybuch II Wojny Światowej?
9. Jaki kryptonim nosił ZHP w czasie II wojny światowej?
10. Jaki obiekt jest miejscem legendarnej obrony harcerzy przed wkraczającymi do Katowic wojskami Wehrmachtu?

4. Ważne daty

W pamięci każdego znajdują się ważne daty z historii takie jak 15VII 1410 – Bitwa pod Grunwaldem czy 1 IX 1939 - wybuch II Wojny Światowej, ale czy pamiętamy ważne daty z historii harcerstwa? Zatem kiedy:

1. Powstała Komenda Skautowa we Lwowie.
2. Utworzono Związek Harcerstwa Polskiego
3. Odbył się zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej, na którym po raz pierwszy reprezentowane były wszystkie dzielnice kraju.
4. Odbył się I Walny Zjazd ZHP
5. Zostało powołane Pogotowie Wojenne Harcerek
6. Miała miejsce „Akcja pod Arsenalem”
7. Po okresie stalinowskim reaktywowano ZHP
8. Powstał „Nieprzetarty Szlak”
9. Powstało porozumienie KIHAM
10. ZHP został przyjęty do WOSM-u i do WAGGGS-u

5. Szare Szeregi

W czasie II Wojny Światowej harcerze bardzo aktywnie uczestniczyli w walce z okupantem pod kryptonimem Szare Szeregi. Oto kilka pytań o tym trudnym okresie naszej harcerskiej przeszłości.

1. Jakie jest pochodzenie nazwy Szare Szeregi?
2. Kto był Naczelnikiem Szarych Szeregów w latach 1939-1945?
3. Jaka była struktura Szarych Szeregów?
4. Co oznaczała koncepcja „Dziś – jutro – pojutrze”?
5. W jaki sposób podzielono młodzież z punktu widzenia metodycznego i jak się te grupy nazywały?
6. Na czym polegał „mały sabotaż”?
7. Kto dokonał usunięcia niemieckiej tablicy z pomnika Mikołaja Kopernika w Warszawie?
8. Co to był „Meksyk II”?
9. Jakie było główne zadanie III kompanii wydzielonej?
10. Jakie nazwy nosiły bataliony Szarych Szeregów biorące udział w Powstaniu Warszawskim?

6. O kim mowa

Biografie wielkich pisarzy, naukowców czy polityków są często przedmiotem nauczania w szkołach. Ale są też takie, o których niewielu pamięta. Poniżej fragmenty biografii ludzi, którzy tworzyli harcerską legendę. Zgadnij, o kim mowa:

1. Ksiądz, harcmistrz Rzeczypospolitej. Był pierwszym komendantem ZHP w Królestwie Polskim. Pełnił funkcje przewodniczącego ZHP, naczelnego kapelana ZHP i przewodniczącego Szarych Szeregów.
2. Harcmistrz Rzeczypospolitej. W 1912 prowadził pierwszy kurs skautowy w Poznaniu. Był przewodniczącym Biura Skautów Słowiańskich z siedzibą w Pradze.
3. Harcmistrz. Uczestnik Jamboree w Wielkiej Brytanii 1929, na Węgrzech 1933 i w Holandii 1937. Twórca metody zuchowej. Autor powieści, stanowiących równocześnie podręczniki metodyczne dla instruktorów zuchowych
4. Harcmistrz, generał broni Wojska Polskiego. W czasie bitwy warszawskiej dowodził wojskami broniącymi przedpola stolicy. W pierwszych dniach listopada 1939 wszedł w skład rządu, jako minister bez teki
5. Harcmistrz, podporucznik AK. Namalował Symbol Polski Walczącej (tzw. *kotwicę*) na Pomniku Lotnika w Warszawie. Uciekł z mieszkania po linie z II piętra, przed aresztowaniem przez gestapo.
6. Harcmistrzyni Rzeczypospolitej. Wybrana skautową delegatką w Komitecie Opieki nad Dziećmi i Młodzieżą w Lidze Narodów. Autorka refrenu hymnu ZHP
7. Był najmłodszym harcmistrzem w ZHP. Wprowadził w „Szarych Szeregach” zasadę „wychowania przez walkę” w ramach programu „Dziś - Jutro – Pojutrze”. Zamordowany w obozie koncentracyjnym Gross-Rosen.
8. Harcmistrz. Naczelnik Szarych Szeregów. W latach 1945-1946 komendant Harcerstwa wśród Polaków w Niemczech. Współtwórca ZHR.
9. Harcmistrz. Za największą liczbę „kotwic” namalowanych w swojej dzielnicy otrzymał honorowy pseudonim. Zginął w ataku na strażnicę graniczną.
10. Podharcmistrz Szarych Szeregów, poeta. Był kierownikiem działu poezji miesięcznika społeczno-literackiego „Droga”. Zginął w czasie Powstania Warszawskiego zastrzelony przez strzelca wyborowego.

7. Alerty, Złoty, Operacje, Rajdy

Podstawą działania harcerstwa jest działanie zespołowe. Aby wspomagać takie działania a jednocześnie integrować różne środowiska harcerskie organizowane są na szczeblach centralnym, chorągwanym czy hufcowym różnego rodzaju działania mające na celu wspólne ukierunkowane działania większych grup harcerzy. O takich formach mówić będą poniższe pytania

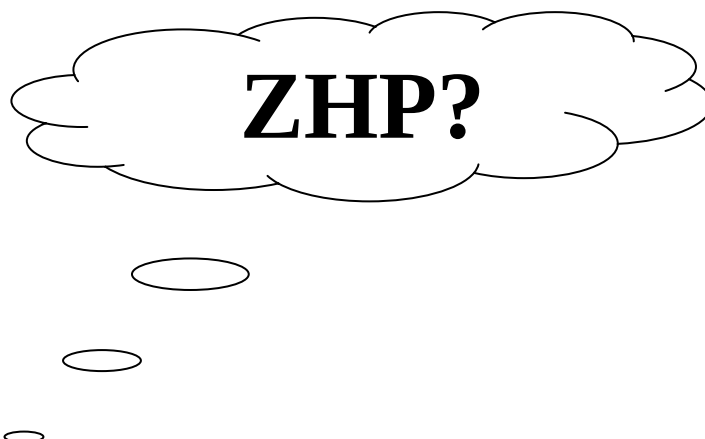
1. Co to jest Alert Naczelnika ZHP?
2. W jakich latach i pod jakimi hasłami ogłaszane były Alerty Naczelnika ZHP?
3. Jaki cel miała operacja 1001 Frombork?
4. Jaki prace wykonywali harcerze w ramach operacji 1001 Frombork?
5. Skąd wzięła się nazwa Operacji „Bieszczady 40”?
6. Jakie nazwy nosiły kontynuacje Operacji Bieszczady 40?
7. Jakie pismo wydawane było w ramach Operacji Bieszczady 40?
8. Pod jakimi hasłami odbywał się Rajd Arsenał?
9. W ramach obchodów 80-lecia Harcerstwa Polskiego zorganizowane zostały niemal równocześnie dwa Złoty. Jakie i dlaczego?
10. Czym była PZHS?

8. Na skróty

Powszechnie w życiu dla ułatwienia używa się różnego rodzaju skrótów, co upraszcza pisanie i czytanie zastępując nazwy czy wyrazy. Ważnym jednak jest, aby wiedzieć, co dane skróty oznaczają by wiedzieć, że np. skrót dr to doktor a nie drwal. Dlatego też, co oznacza skrót:

1. ZHP
2. ONC
3. GK
4. WOSM
5. ISGF
6. NS
7. HO
8. MTO
9. MAS
10. HAL

9. Statut ZHP

Najważniejszym dokumentem każdej organizacji określającym jej kształt, cele i władze jest jej statut. Od początku istnienia statut ZHP zmieniał się wielokrotnie. Aktualny tekst statutu uchwalony został w dniu 10 marca 2012 r. na XXXVII Zjeździe ZHP. Teraz sprawdźmy czy znamy ten dokument.

1. Czym jest Związek Harcerstwa Polskiego?
2. Co ZHP uznaje za główne cele swojego działania?
3. Gdzie są zawarte wartości wychowawcze ZHP?
4. Z kim współpracuje ZHP?
5. Kiedy zostaje się członkiem ZHP?
6. Kto jest członkiem ZHP?
7. Kiedy ustaje członkostwo w ZHP?
8. Jakie są podstawowe jednostki organizacyjne ZHP?
9. Czym jest Hufiec?
10. Co jest najwyższą władzą ZHP?

10. Metodyka to podstawa

Bardzo ważną sprawą dla każdego harcerza pełniącego funkcje od zastępowego wzwyż jest dobra znajomość metody harcerskiej, która pomagać ma mu w rozwoju własnym i jego podwładnych. Dlatego teraz kilka pytań o metodę harcerską

1. Jaki jest podział ZHP na grupy metodyczne?
2. Jakimi cechami powinien się charakteryzować sposób działania metodą harcerską?
3. System zastępowy jest podstawową formą pracy harcerskiej. Krótko omów go.
4. Wymień, jakie istnieją podziały drużyn, funkcjonujące ze względu na specyfikę ich pracy.
5. Jakimi kryteriami należy kierować się przy doborze form pracy?
6. Istnieje wiele form pracy harcerskiej. Wymień kilka z nich.
7. Jakie są zasady doboru form pracy?
8. Instrumentami metodycznymi opisanymi w metodyce harcerskiej są...
9. O jakich zasadach należy pamiętać przy planowaniu dobrej zbiórki?
10. Na czym polega „uczenie przez działanie”?

11. Prawo Harcerskie

Prawo harcerskie podobnie jak Przyrzeczenie są dla każdego harcerza drogowskazami w życiu. W 1996 r. hm. Stefan Mirowski skomentował doskonale, jakie jest znaczenie każdej części Naszego Prawa. Dlatego spróbujmy także wyjaśnić, jaki jest sens każdego z jego punktów.:

1. Harcerz sumiennie spełnia swoje obowiązki wynikające z Przyrzeczenia Harcerskiego
2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy
3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza
5. Harcerz postępuje po rycersku
6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać
7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym
8. Harcerz jest zawsze pogodny
9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny
10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych.

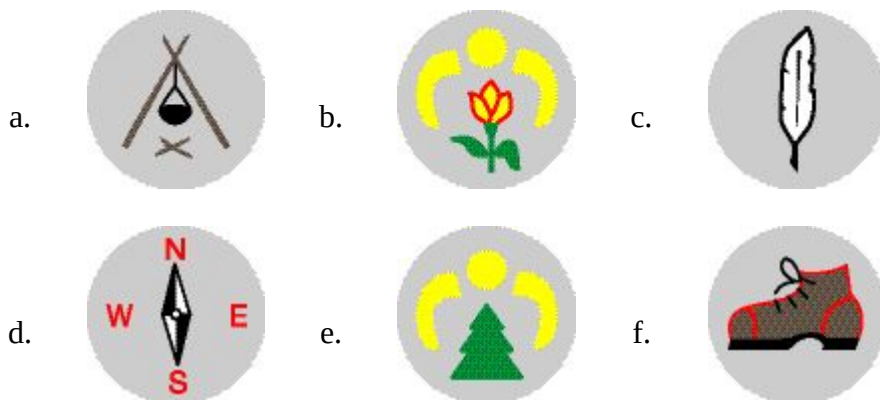

12. Sprawności harcerskie

Sprawności to w skautingu to jedno z podstawowych i najstarszych narzędzi motywujących członków ruchu do rozwoju. W ZHP obecnie możliwych jest do zdobycia 121 sprawności z różnych kategorii. Nie sposób jest znać ich wszystkich, ale spróbuj dobrać do nazwy sprawności jedno z jej zadań i wygląd odznaki:

1. Przyrodnik/Przyrodniczka*
2. Sobieradek obozowy*
3. Robinson**
4. Terenoznawca**
5. Wędrowiec***
6. Kuchcik*
7. Leśnik***
8. Ognik*
9. Zielarz/Zielarka**
10. Wskazidroga*

- A. Obserwowała/ał życie lasu o świcie, o zmierzchu i w nocy. Wytropiła/ił zwierzę, umie wskazać jego legowisko (norę, gniazdo), rozpoznaje jego głos, zna jego zwyczaje.
- B. Poprowadził/a patrol w terenie posługując się busolą i bezbłędnie docierając do miejsca oznaczonego na mapie
- C. Przygotował/a dla zastępu posiłek, korzystając z zebranych owoców lasu.
- D. Rozpoznał/a po sylwetkach i liściach dziesięć drzew (np. dąb, brzozę, klon, leszczynę, wierzbę, topolę, lipę, sosnę, świerk, jodłę, modrzew).
- E. Rozpoznała/ał grzyby jadalne i trujące.
- F. W czasie gry lub zwiadu terenowego poprowadził/a zastęp do określonego miejsca odległego o ok. 2-3 km, odszukał/a wyznaczony obiekt.
- G. Zorganizował/a dla drużyny wycieczki o różnej tematyce, m.in. krajoznawcze, przyrodnicze, historyczne.
- H. Zna gatunki drewna właściwego do budowania ognisk harcerskich.
- I. Rozpalił/a ogień w bezpiecznym miejscu i zatarł/a dokładnie ślady po zakończeniu ogniska.
- J. Zadbał/a o estetyczny wygląd polowego „stołu”.

g.

h.

i.

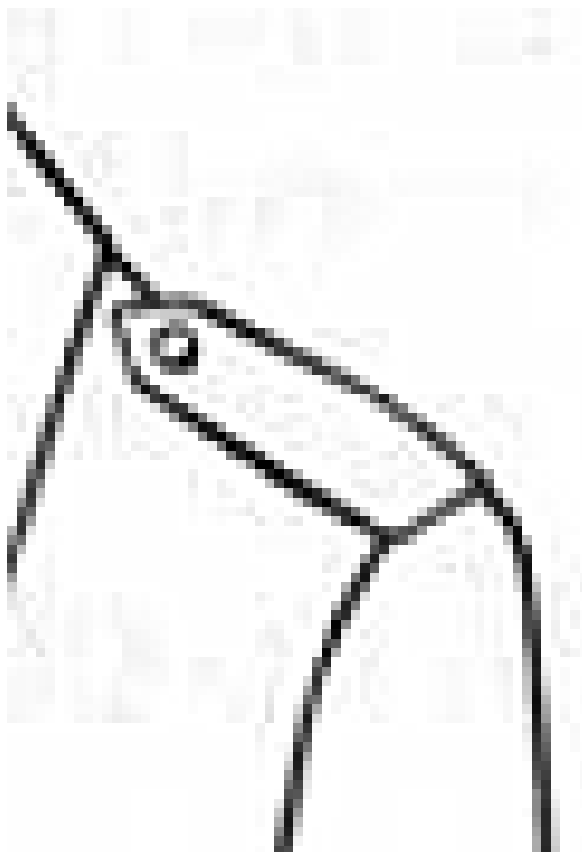
j.

13. Stopnie

Stopnie są elementem metody harcerskiej, dzięki któremu harcerze zostają zmotywowani do samorozwoju. Harcerz bez stopnia w wielu środowiskach jest nazywany „biskopem”. Zdobywanie stopni harcerskich wiąże się ze zdobywaniem wiedzy i umiejętności. Spróbujmy, więc podać, jaka jest ich idea i w jaki sposób są oznaczane:

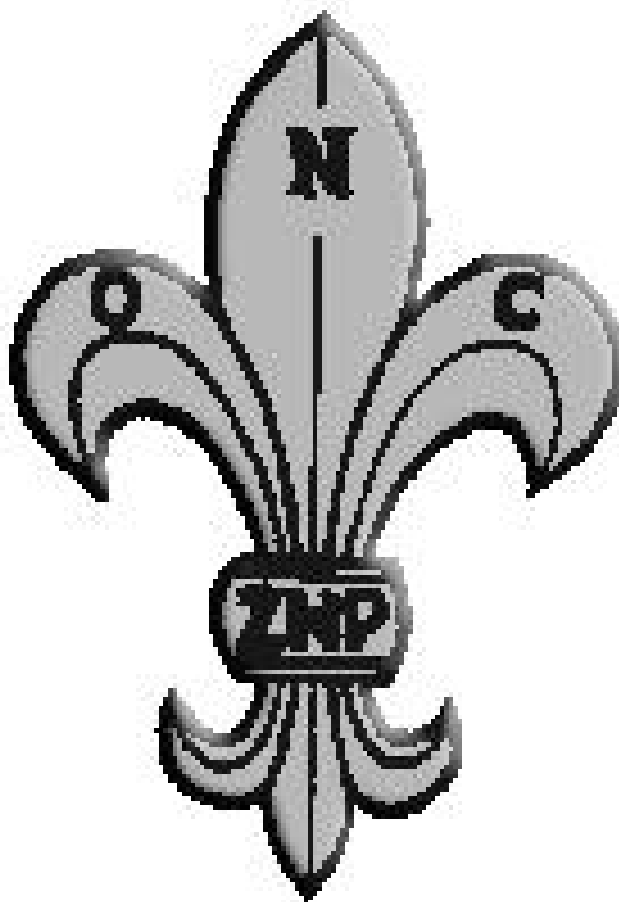
1. Zuch gospodarny
2. Młodzik/Ochotniczka
3. Wywiadowca/Tropicielka
4. Odkrywca/Pionierka
5. Ćwik/Samarytanka
6. Harcerz Orli/Harcerka Orla
7. Harcerz Rzeczypospolitej/Harcerka Rzeczypospolitej
8. Przewodnik
9. Podharc mistrz
10. Harcmistrz

14. Harcerska symbolika

W tradycji harcerskiej istnieje wiele symboli takich jak lilijka czy krzyż, które są widoczną oznaką przynależności do harcerstwa, ale czy znamy znaczenie tych symboli? A co z tymi mniej znanymi?

1. Kto wprowadził do harcerstwa pozdrowienie „Czuwaj” i co ono symbolizuje?
2. Kto jest autorem słów hymnu harcerskiego?
3. Jaki utwór był hymnem harcerskim przed pieśnią „Wszystko, co nasze”?
4. Na jakim odznaczeniu wzorowany jest krzyż harcerski?
5. Kiedy wręczono pierwsze krzyże harcerskie?
6. Jakiego jest pochodzenie harcerskiej lilijki i jaka jest jej symbolika?
7. Jaka jest symbolika pagonu wędrowniczego?
8. Co symbolizuje koniczyna WAGGGS?
9. Czy znasz treść modlitwy harcerskiej?
10. Czy wśród symboli harcerskich znajduje się znak rodła?

15. Krzyż harcerski

A gdy spyta cię ktoś skąd ten krzyż na twojej piersi,
Z dumą odpowiesz mu: „Taki mają najdzielniejsi”.
(Harcerskie ideały)

Dla każdego harcerza noszenie krzyża na mundurze jest największym powodem do dumy. Przysięga harcerska w czasie którego otrzymujemy tę odznakę jest dla młodszych naszych kolegów chwilą najbardziej wyczekiwaną. Odpowiedzi na poniższe pytania nie powinny więc nikomu sprawić trudności, zatem: co symbolizują znajdujące się na krzyżu:

1. Krąg
2. Lilijka
3. Promienie
4. Węzeł
5. Wieniec z liści dębowych
6. Wieniec z liści lauru
7. Ziarenka piasku
8. Puste miejsce
9. Ramię lilijki wskazujące północ
10. Hasło „Czuwaj”

16. Nasz mundur

Mundur harcerski został pierwotnie zaprojektowany na wzór mundurów wojskowych miał zastępować ubrania cywilne mogące zniszczyć się na zbiórkach oraz budować wspólnotę harcerzy poprzez ich zewnętrzny jednolity wygląd. Wygląd i zasady noszenia munduru określa regulamin mundurowy. Czy go znamy?

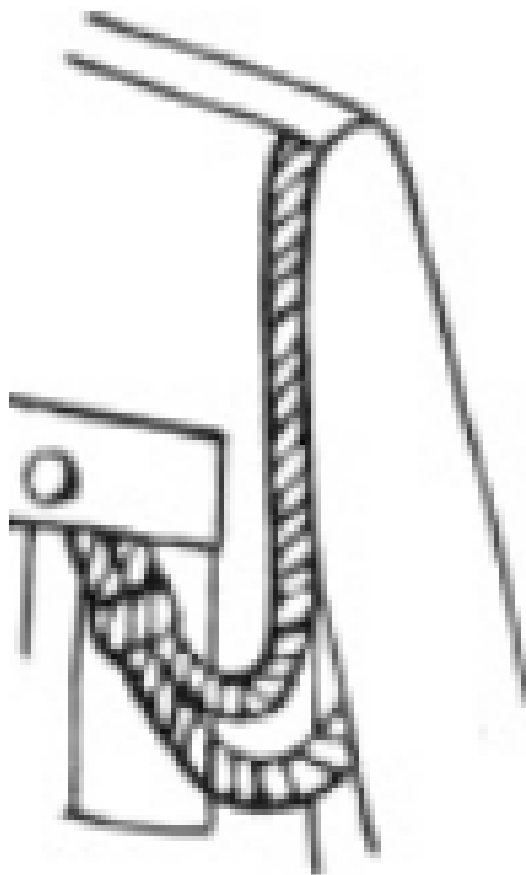
1. Czy można nosić krzyż harcerski na ubraniu innym niż mundur?
2. Jakie obowiązki dot. munduru ma każdy harcerz?
3. Z jakich elementów musi składać się mundur harcerza i harcerza starszego?
4. Co składa się na umundurowanie wędrowniczek?
5. Czy w mundurze harcerskim można chodzić bez chusty a jeśli tak to, w jakich przypadkach?
6. Co można nosić na lewej piersi munduru harcerskiego?
7. Co można nosić na lewym rękawie?
8. Czym różni się lilijka na czapce harcerskiej i instruktorskiej?
9. W jaki sposób oznacza się żałobę na krzyży harcerskim
10. Jak wygląda oznaka projektu starszoharcerskiego?

17. Nasi funkcyjni

Kiedy widzimy się w mundurach wydawać by się mogło, że wszyscy wyglądamy tak samo. Cechą, która nas rozróżnia jest sznur funkcyjny. Widząc go wiemy, jaką funkcję pełni osoba, z którą rozmawiamy. Czy jest to drużynowy a może...Komendant? Dlatego sprawdźmy czy wiemy, jakie sznury i w jaki sposób noszą:

1. Zastępca komendanta szczepu
2. Komendant związku drużyn
3. Przewodniczący sądu harcerskiego hufca
4. Przewodniczący rady chorągwi
5. Członek komendy i instruktor komendy chorągwi
6. Członek komisji rewizyjnej chorągwi
7. Wiceprzewodniczący ZHP
8. Zastępca naczelnika, skarbnik ZHP
9. Członek Głównej Kwatery lub instruktor Głównej Kwatery mianowany rozkazem
10. Kapelan drużyny

18. Znaki służb

Znaki służb przygotowują do świadomego podjęcia stałej służby i uczą pracy w zespole. Przez zdobywanie znaków służb wędrownik poznaje dziedziny, w których ma możliwość pełnić służbę na rzecz organizacji i społeczeństwa.

Załącznik nr 1 do uchwały Rady Naczelnej ZHP nr 37/XXXII z dnia 15 czerwca 2003 r. w sprawie przyjęcia instrumentu metodycznego – znaki służb

Skoro znamy już ideę przyświecającą wprowadzeniu znaków służb spróbujmy podać, jaki program mają:

1. Znak służby dziecku
2. Znak służby gospodarce
3. Znak służby kulturze
4. Znak służby nauce
5. Znak służby pamięci
6. Znak służby przyjaźni
7. Znak służby przyrodzie
8. Znak służby turystyce
9. Znak służby wspólnocie lokalnej
10. Znak służby zdrowiu

19. Harcerskie specjalności

Specjalności harcerskie są sposobem realizacji programu harcerskiego wzbogaconego o treści charakterystyczne dla danego rodzaju aktywności. Czy po odznakach jesteśmy w stanie rozpoznać, z jaką specjalnością harcerską mamy do czynienia?

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

20. Harcerstwo w literaturze

Często czytając książki możemy znaleźć w nich harcerzy. Są oni bohaterami pierwszo lub drugo planowymi. Przeżywają przygody, których sami chcielibyśmy być bohaterami. Po jakimś czasie ucieka nam, co to była za książka, kim był jej bohater. Dlatego teraz spróbujmy sobie przypomnieć, z jakiego utworu pochodzi ten fragment i kto jest jego autorem:

1. Jednego z wrześnieowych dni Zośka postanowił, na zapoczątkowanie sezonu energiczniejszego przeszkolenia żołnierskiego, zorganizować duże ćwiczenia całego hufca Szarych Szeregów, którego wówczas został komendantem. Było tego „towarzystwa” wtedy już niemało. Prawie setka ludzi. Po raz pierwszy cała ta gromada miała się zobaczyć razem na obszernym terenie leśnym. Koncentrację poprzedzała sieć ćwiczeń i prób, przez które przechodziła każda z piątek.
2. - Co to jest, do licha. Dwa ślady? To niemożliwe. Druhu drużynowy!
- Druhu drużynowy, dwa ślady odkryto. I co teraz?
Drużynowy Szyrmer czyścił chusteczką okulary.
- Jeden ślad grupa różowych zrobiła umyślnie dla zmylenia was - powiedział. - Jest to ślad fałszywy.
- Tak, ale który?
Szyrmer uśmiechnął się zagadkowo.
- A... tego nie mogę wam powiedzieć. Musicie rozwiązać sami ten problem
3. - Czuj, czuj, czuwaj! Zawołały z akcentem ogromnej radości lasy, wąwozy, pagórki, łąki, zboża, piasek, rzeka.
Po tym powitaniu chłopcy rażno zabrali się do roboty. Już rozwijano pierwszy namiot. Mocny zapach brezentu był zapachem harcerskiego domu.
- Słuchajcie, pataluchy, włóczykije, łachmyty nakrapiane piegami! Dziś po zachodzie słońca będzie tu stał obóz harcerski. Wiecie, co to znaczy?! – wołał drużynowy.
4. Stach z Hubertem dźwignęli go, a jedna z druhen podtrzymywała mu głowę. Gasnące oczy chłopca ujrzały w blasku zachodzącego słońca ostatnich bojowców freikorpsu chroniących się między Brynowa. Ujrzał również, jak z parku wybiegli druhowie i unieśli ciało poległej harcerki.
- O, tak! Warto było! – rzekł Paweł niespodziewanie mocnym głosem. A potem, gdy go znowu ułożono, dodał jeszcze: - Powiedzcie mojemu ojcu, że choć dał mi niemieckie nazwisko... i sam czuł się Niemcem, ja jestem Polak...
5. - Te namioty, ten obóz, to zupełnie nie wrogowie i zupełnie nie harcerze tylko druwny. Ale...
- A żeby im się namioty pozawałały! – zaklął rozzłoszczony Cwaniak. – Fatalnie wpadliśmy!
Jednak Grzegorz jeszcze niżej przywarł do ziemi i stłumionym drżącym głosem kończył:
- Ale to wszystko nic, bo robi się jeszcze większa granda. Bo jak pełznąłem z powrotem, widziałem wyraźnie, że z drugiej strony podkłada się do obozu jakiś zastęp chłopców. Teraz powinni być blisko naszej dziury i pewnie to są nasi wrogowie...
6. - Mumia ożyła... - wykrztusił Mrówka cały spocony.
- Oszalałeś, jaka mumia?! – krzyknął Teodor.
- Tam... tam stoi w kącie – bełkotał Mrówka pokazując drżącą ręką.

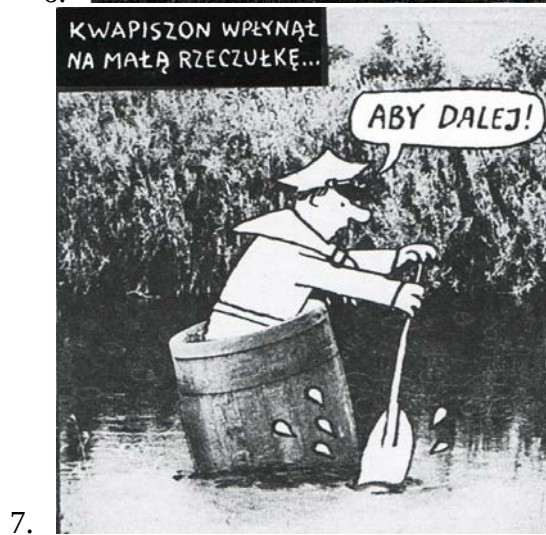
- Przecież to Pikolo – powiedział Teodor patrząc z politowaniem na Mrówkę – Ładny zastęp. Wszyscy od razu w nogi. Hej tam, wracać ze schodów. Pikolo, co to za kawały? A gdzie Nudys?
 - Nudys też jest mumią, proszę druha.
7. - Nie słyszał pan nigdy o Księgach strachów? – zdziwili się chłopcy. – To przecież bardzo dobrze znana zabawa harcerska. Polega ona na tym, że na mapie okolicy, gdzie przebywa drużyna harcerska, zaznacza się wszystkie miejsca, w których rzekomo straszy. MS to właśnie miejsce, w którym straszy. Potem robi się Księgę strachów i zapisuje w niej wszystkie legendy o różnych miejscowych strachach.
- A następnie poszczególne zastępy odwiedzają nocą owe eMeSy i po stwierdzeniu, że żadnych strachów się nie spotkało, harcerze zostawiają tabliczkę z napisem: Sprawdzono. Strachów nie ma.
8. – Usłyszałem słowo „obożny”, co o mnie mówicie? – zainteresował się przechodzący obok przedziału Zeus.
- Nic osobliwego tylko przypominałem sobie pewną legendę, która opowiada, że kiedyś na obozach harcerskich było prawie tak samo szczęśliwie jak w raju, wówczas pewien stetryczały satyr leśny stworzył obożnego. Zrobił go z pudełek od konserw, z kamieniem na miejscu serca, miechem, kowalskim zamiast płuc, a jako duszę włożył mu w usta gwizdek.
 - Kiedy będę robił z niego użytek przy ogłaszaniu pobudki postaram się stanąć jak najbliżej twego ucha.
9. Stwierdzam, że należy zdecydowanie wyrzucić zeschły bukiet kwiatów, przyczepiony do czołgu parę dni temu przez rozentuzjasmowanych i wzruszonych cywilów, gdyż już na pewno przestał być ozdobą. Niestety, przy okazji spostrzegam, że zawieszony na uchwycie do strzelań pelot ryngraf z Matką Boską Częstochowską został odstrzelony lub urwany na przeszkodzie i są tylko łańcuszki. Z żalem je zdejmuję. Na czołgu pozostają niezmiennie białe-czerwone szachownice i harcerskie lilijki, świadczące o tym, że będąc żołnierzami, jesteśmy też harcerzami.
10. Raport o naszej pracy w Starej Wsi wywołał duże zaciekawienie. Pytaniom nie było końca. Szczególnie druh kwatermistrz wydawał się bardzo przejęty.
- Trzeba będzie zająć się tym Boenigiem – odezwał się w pewnej chwili. – Niewielu tu pozostało przy życiu członków dawnego Związku Polaków.
- Poparłem gorliwie ten pomysł i znaleźliśmy wśród wszystkich pokłask. Przeszliśmy następnie do innych spraw a gdy skończyliśmy naradę, druh lekarz mrugnął na mnie wesoło.
- A teraz przyznaj się - rzekł żartobliwie – co tam kryjesz w zanadrzu? Czy nas „Czajki” zaskoczą w najbliższych dniach?

21. Harcerstwo w komiksie

Czym jest komis chyba nie trzeba tłumaczyć. Podobnie jak i w literaturze i filmie również i w tej formie wielokrotnie przedstawiani byli harcerze. Dlatego teraz spróbujmy odgadnąć, z jakiego komiksu pochodzi ten obrazek i kto jest jego autorem:

22. Harcerskie śpiewanie

Muzyka jest nieodłączną częścią wizerunku harcerza. W Polsce istnieje wiele zespołów harcerskich, organizowane są liczne festiwale piosenki harcerskiej. O jakich zespołach i festiwalach mowa

1. Reprezentacyjny Zespół Artystyczny Związku Harcerstwa Polskiego
2. Zespół odznaczony w 2008 r. medalem „Zasłużony dla kultury polskiej”
3. Najstarszy harcerski zespół dziecięcy w Polsce
4. Przy jakim zespole założono Klub Międzynarodowej Przyjaźni INTERCLUB
5. Pochodzący z Kielc zespół o „bieszczadzkiej nazwie”
6. Działający do 1986 zespół do repertuaru którego należały polskie tańce narodowe, oraz pieśni i tańce ludowe z różnych regionów kraju i z zagranicy. Zespół występował w oryginalnych strojach ludowych.
7. Organizowany w Leżajsku od 2004 roku festiwal piosenki harcerskiej i turystycznej?
8. Festiwal organizowany przez Hufiec Warszawa Ursus
9. Festiwal piosenki harcerskiej organizowany w Sędziszowie Małopolskim
10. Stanica ZHP, w której od wielu lat organizowane są Przegląd Piosenki Turystycznej i Harcerskiej

23. Czy znasz tą piosenkę?

Jest wiele piosenek harcerskich, ale niektóre z nich towarzyszą harcerzom już od wielu lat. Część z nich została już zapomniana, części znamy tylko jedną zwrotkę, więc spróbujemy je przypomnieć. Czy znasz słowa piosenki? A może wiesz coś o jej autorach?

1. Płonie ognisko w lesie
2. Już z ogniska iskra pryska
3. Przez zamiecie i burze
4. Świetlany krzyż
5. Gdy już ciemna noc zapada
6. Płonie ognisko
7. Harcerskie ideały (Ramię pręż)
8. Sosenka
9. Zielony płomień
10. Druh

24. Pierwsza pomoc

Często w naszym życiu spotykamy się z różnego rodzaju wypadkami, w których potrzebna jest pomoc medyczna. Może to być zwykłe skaleczenie czy otarcie naskórka, do czego przy naszym harcerskim aktywnym ruchowo życiu jesteśmy przyzwyczajeni, ale możemy spotkać się również z poważnymi tragediami ludzkimi. W każdym z takich przypadków musimy pamiętać o naszym harcerskim prawie, które mówi „Harcerz jest pożyteczny i **niesie pomoc bliźnim**”. Sprawdźmy, więc naszą wiedzę z tej dziedziny.

1. Co w pierwszej pomocy oznacza skrót ABC?
2. Jaka jest różnica między skręceniem a zwichnięciem i jakie jest przy nich postępowanie?
3. Jakie są objawy złamania zamkniętego i jakie jest ogólne postępowanie przy złamaniach?
4. Co to jest pozycja bezpieczna i w jaki sposób ją wykonać?
5. W jakim celu stosowany jest chwyt Heimlicha i w jaki sposób się go wykonuje?
6. Jak należy przeprowadzić reanimację?
7. Co to jest „czapka Hipokratesa”?
8. Jak i po co wykonuje się chwyt Rauteka?
9. Jak wykonuje się, tzw. rękawiczkę?
10. Podaj numery telefonów alarmowych

25. Do czego użyjesz

Przy różnego rodzaju wycieczkach apteczka stanowi jeden z niezbędnych elementów wyposażenia gdyż nigdy nie jesteśmy w stanie przewidzieć, jakie „niespodzianki” mogą nas spotkać. Ale żeby dobrze wykorzystać posiadane w apteczce wyposażenie musimy znać jego przeznaczenie. Do czego więc użyjesz:

1. Chusty trójkątnej
2. Wody utlenionej
3. Szyny Kramera
4. Kwaśnej wody
5. Węgla lekarskiego
6. Foliai NRC
7. Opaski uciskowej
8. Panthenolu
9. Kropli miętowych
10. Kropli waleriana

26. Wędrujemy

Terenoznawstwo jest to sztuka orientacji w terenie i jedna z podstawowych technik harcerskich. Niestety dzisiaj w dobie GPS-ów wiedza ta coraz bardziej zanika. Dlatego też sprawdzimy swoją wiedzę w tym zakresie.

1. Jaka jest różnica między kompasem i busolą?
2. Co to jest azymut?
3. Jak wyznaczyć azymut przy pomocy busoli?
4. Co to jest marszruta?
5. Jakie elementy powinien zawierać szkic?
6. Podaj rodzaje szkiców
7. Jak zorientować mapę?
8. W jaki sposób można zmierzyć szerokość rzeki bez jej przechodzenia
9. Co można zmierzyć przy pomocy kciuka?
10. Co zwiastuje dobrą a co złą pogodę latem?

27. Znaki patrolowe

Znaki patrolowe są doskonałym elementem zwiększającym atrakcyjność gier terenowych, biegów harcerskich, itp. Można je rysować na kartce papieru, kreślić patykami na ziemi, układać z szyszek, gałązek, kamieni itd. Rozwijają spostrzegawczość i pomysłowość. Oprócz tego mogą być bardzo przydatne w nie tylko podczas zabawy, ale także w codziennym życiu harcerza podczas porozumiewania się z kolegami lub koleżankami z zastępu, czy drużyny. Dlatego dla przypomnienia, jaki to znak:

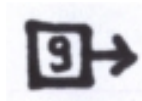
1

2

3

4

5

6

7

8

9

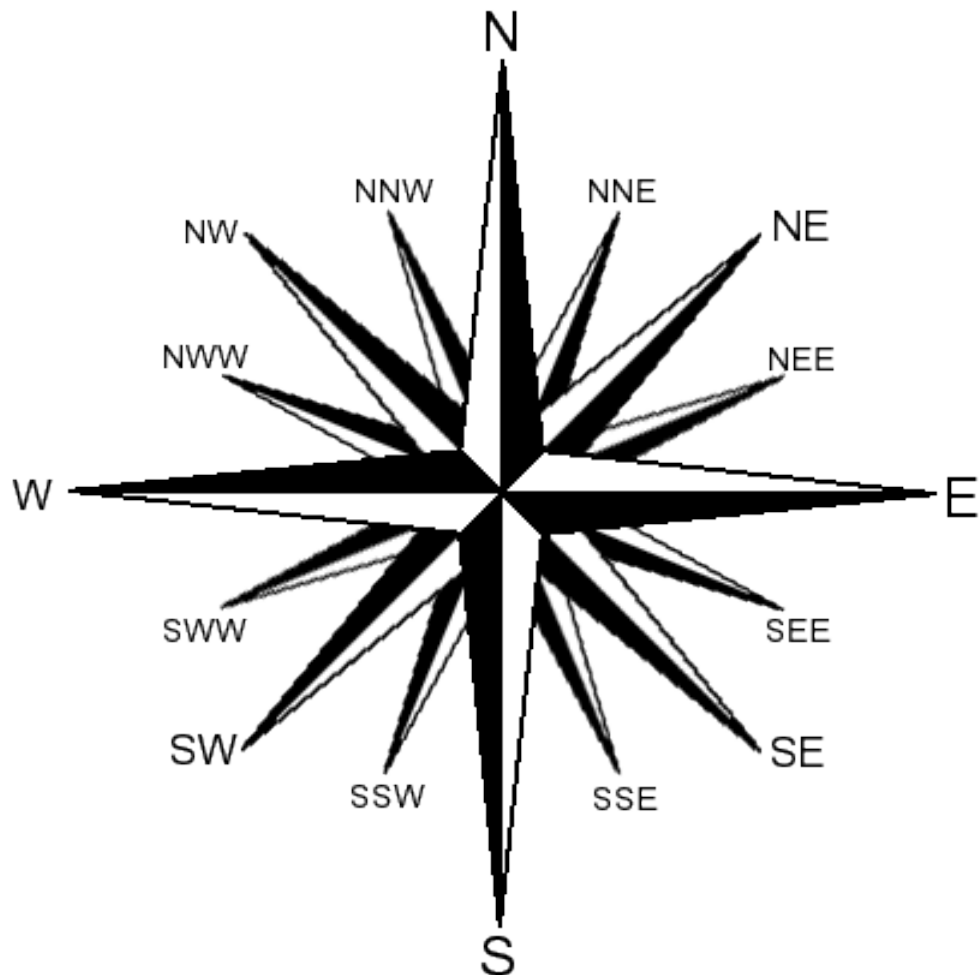
10

28. Idziemy na północ

W czasie wędrówek bardzo istotną rzeczą jest wyznaczenie odpowiedniego kierunku marszu, dlatego ważnym jest określenie kierunków świata a nie zawsze mamy do dyspozycji kompas lub busolę, dlatego jak wyznaczyć północ przy pomocy:

1. Zegarka i słońca
2. Zegarka i księżyca
3. Gwiazdy polarnej
4. Dużych kamieni, skał, drzew
5. Mrowiska
6. Koron samotnie rosnących drzew
7. Słojów pnia ściętego drzewa
8. Śniegu
9. Słoneczników
10. Starych kościołów

29. Czy znamy naszą przyrodę?

Szósty punkt prawa harcerskiego mówi: Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać. Czy znamy naszą przyrodę i czy jesteśmy dobrymi tropicielami? Spróbujmy to sprawdzić.

1. Podaj nazwy roślin chronionych

a.

b.

c.

2. Podaj nazwy grzybów jadalnych

a.

b.

c.

3. Podaj nazwy grzybów trujących

a.

b.

c.

4. Podaj nazwy ziół leczniczych i jakie jest ich działanie

a.

b.

c.

5. Kto tu się pożywał?

a.

b.

c.

6. Zwierzęta dokonują czasami zniszczeń w drzewostanach. Czyja to sprawka?

a.

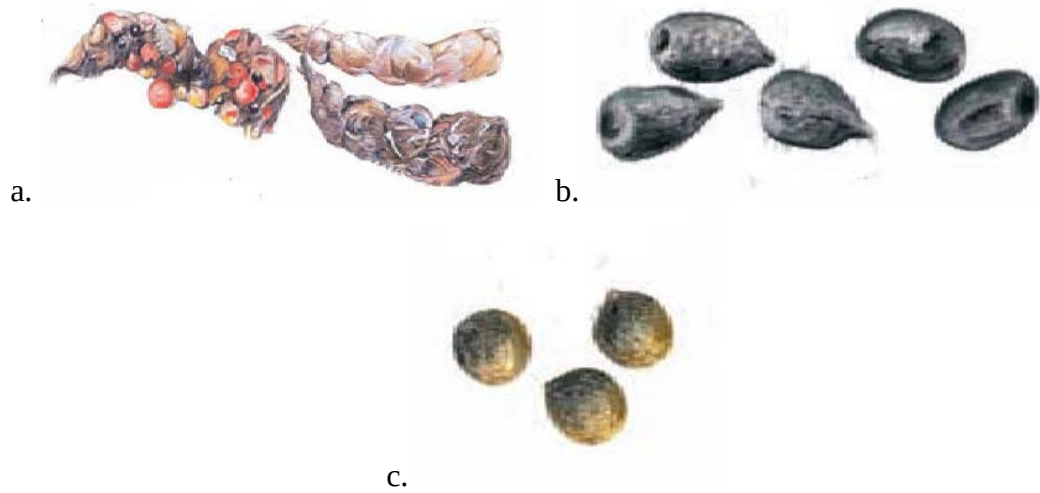

b.

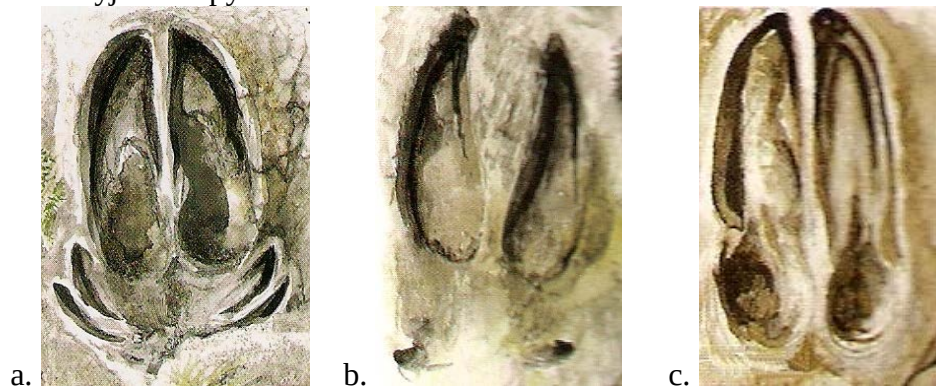

c.

7. Odchody to również ślady zwierząt. Czyje, więc to ślady?

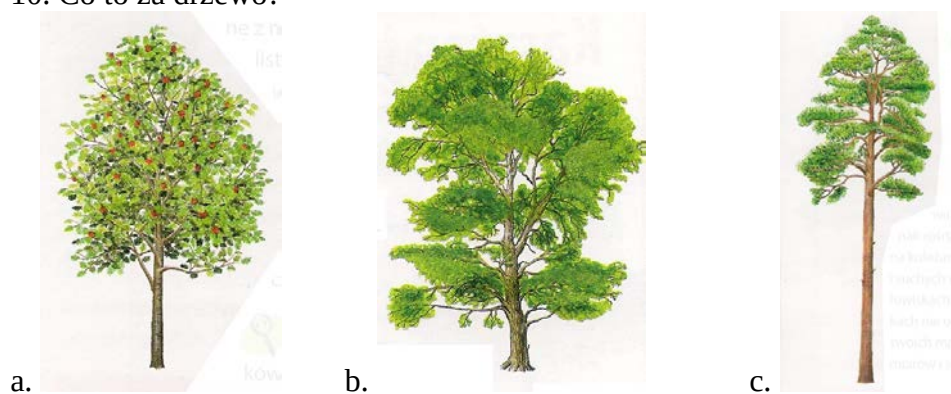
8. Czyje to tropy?

9. Co to za ptak

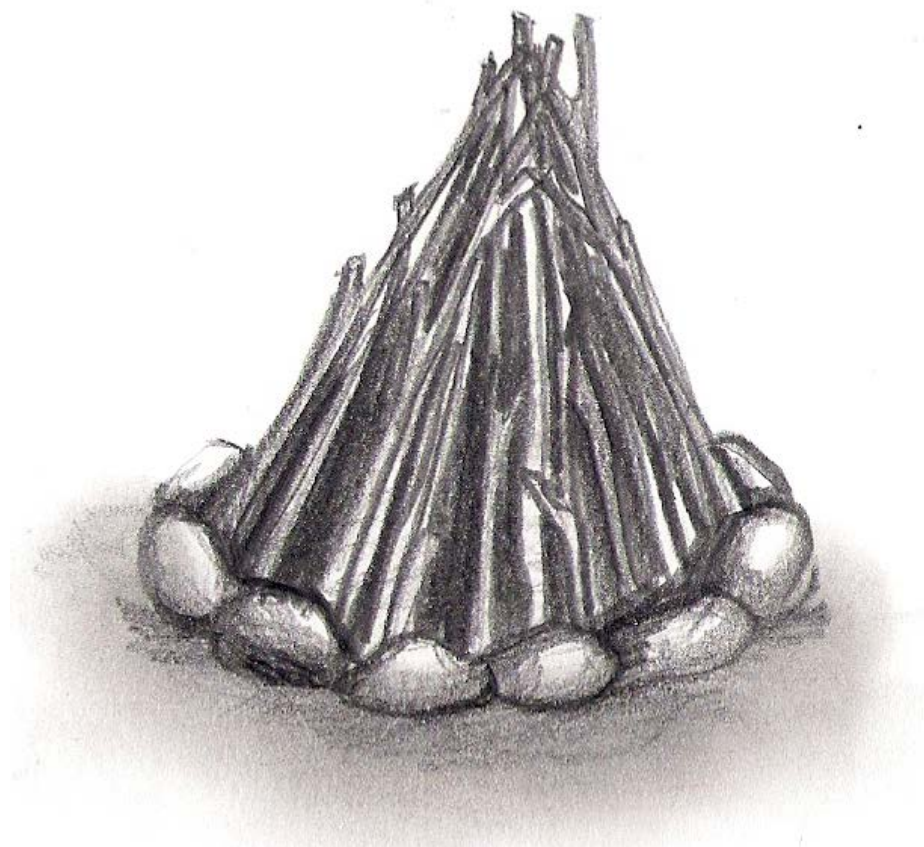
10. Co to za drzewo?

30. Ognisko

Ognisko harcerskie nie jest zwykłym ogniskiem, takim, przy którym siadamy, pieczemy sobie jedzenie i tym podobne. Ognisko harcerskie kojarzy się z czymś ważnym, np. składaniem Przyrzeczenia, tak ważnym w życiu każdego harcerza. Przypomina miłe chwile minionych już przygód, nawiązanych przyjaźni.

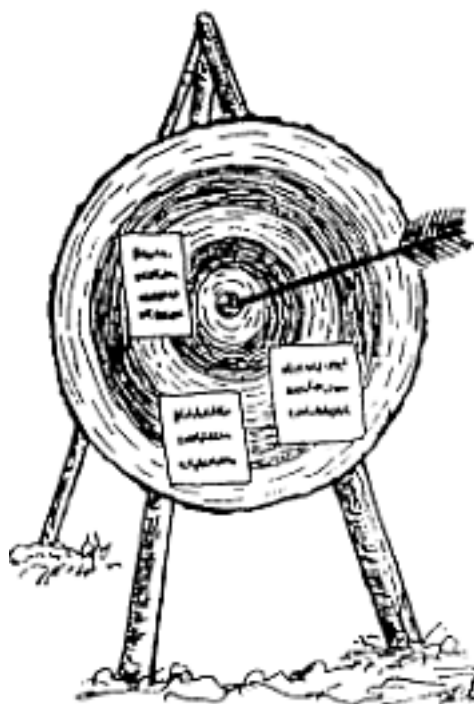
1. W jaki sposób powinno być przygotowane miejsce na ognisko harcerskie
2. Co to jest ogień biały i ogień czarny?
3. Kim jest „Strażnik ognia” i są jego zadania?.
4. Jak powinno być rozpalone ognisko harcerskie?
5. Opisz stosy ogniskowe: wigwam, studnia, pagoda
6. Co powinna zrobić osoba, która przychodzi do ogniska w jego trakcie?
7. Jak nie należy siedzieć przy ognisku?
8. Co to takiego: ogniska jałowcowe?
9. Co śpiewa się na początku ogniska?
10. Co należy zrobić na zakończenie ogniska?

31. Pionierka

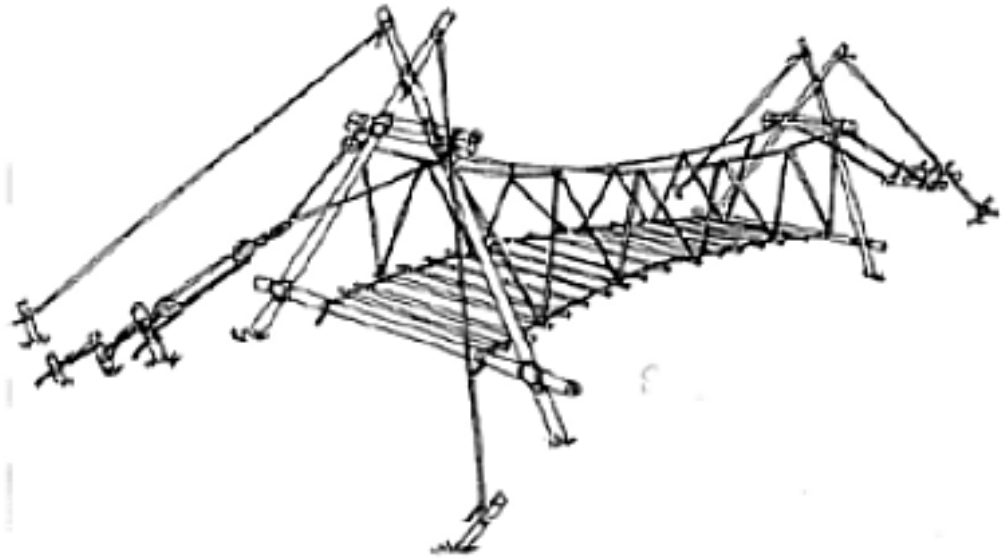
Wraz ze spadkiem liczby obozów samodzielnych (puszczańskich, pionierskich) oraz wraz ze wzrostem wymagań sanitarno-ekologicznych wobec takich obozów, skala tradycyjnej pionierki obozowej się zmniejsza. Co zatem wiemy o tej jednej z podstawowych technik harcerskich?

1. Co to jest pionierka?
2. Jak możemy podzielić urządzenia budowane w ramach pionierki?
3. Co to jest „kombajn”?
4. Jakie są podstawowe narzędzia do pionierki?
5. Czego w pracach pionierskich powinno się unikać?
6. Jak zbudować szalę z dachem z trawy bez użycia gwoździ?
7. Jak wykonać ognisko syberyjskie i ognisko gwiazda?
8. Jak zrobić tablicę ogłoszeń ze sznurka?
9. Jak zrobić obozową szafę z żerde?
10. O czym należy pamiętać po zakończeniu pracy?

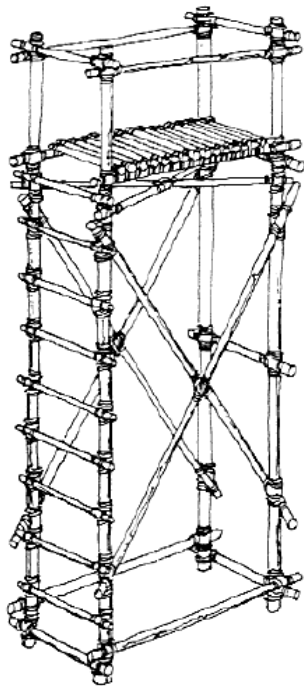

32. Co to za konstrukcja?

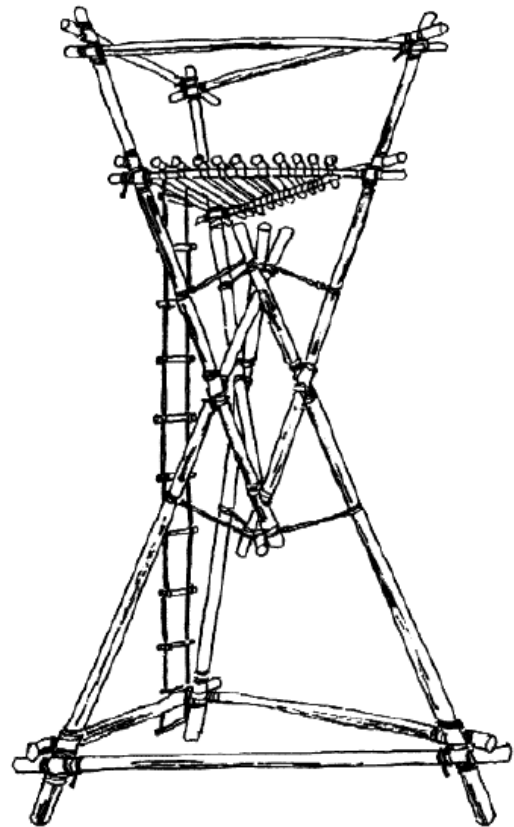
Skoro wiemy już, co nieco o pionierce spróbujmy rozpoznać na rysunkach konstrukcje pionierskie. Co to jest?

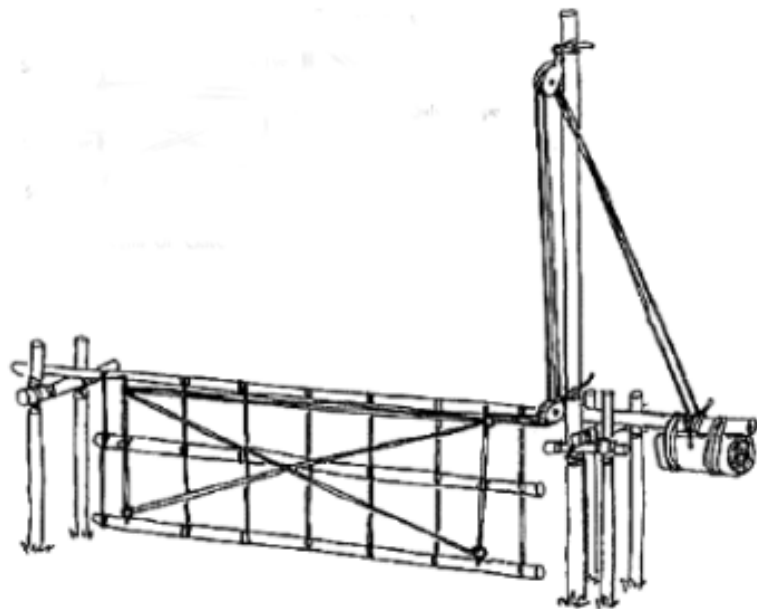
1.

2.

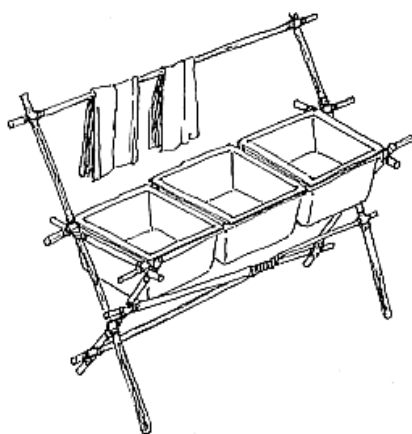
3.

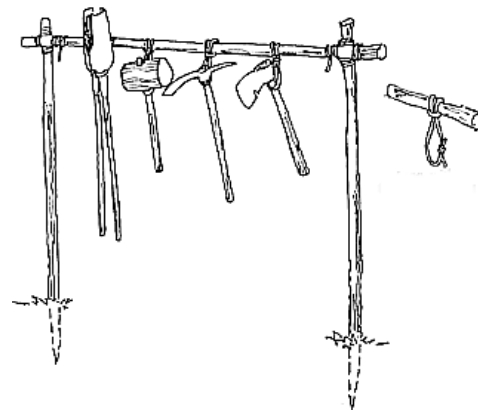
4.

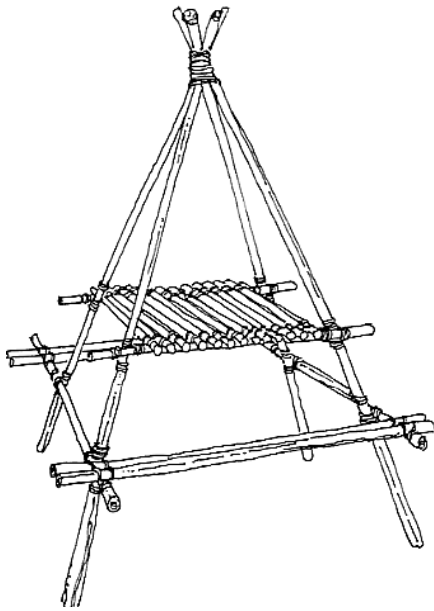
5.

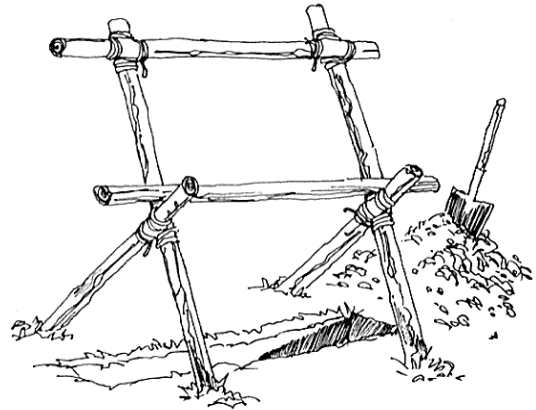
6.

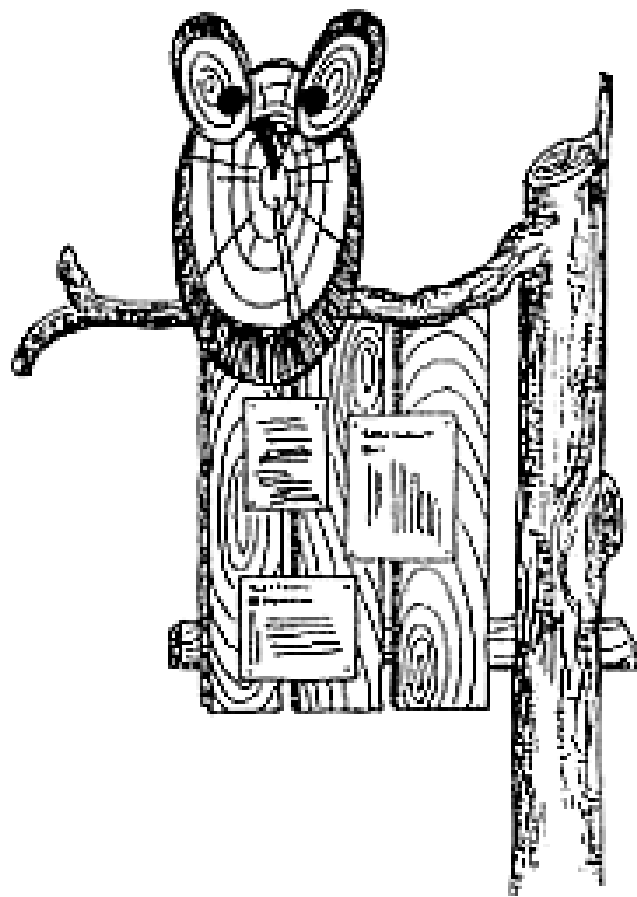
7.

8.

9.

10.

33. Jaki to węzeł?

Niby to tylko węzły.... co to jest związać sznurek...? Niestety sztuka ich wiązania nie jest taka banalna jak się zdaje. Węzły przydają się w wielu sytuacjach: budowanie szalasów, robienie najróżniejszych przedmiotów obozowych, wiązanie bagażu, podczas udzielania pierwszej pomocy. Oprócz znajomości wiązania węzłów istotna jest też znajomość rozwiązywania. Jak widać ta umiejętność może przydać się również w życiu codziennym. Rozpoznaj, zatem jaki to węzeł

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

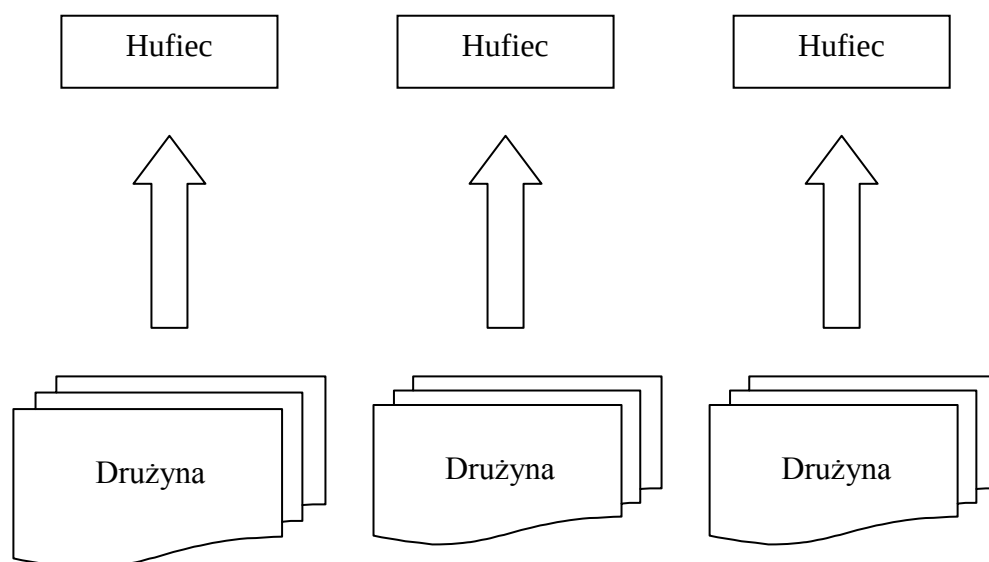
10.

34. Struktura

Harcerstwo jak każda organizacja posiada swoją strukturę a więc są jednostki niższego szczebla, nad którymi stoją władze. Czy znasz strukturę ZHP i wiesz, jaką rolę pełnią?

1. Zastęp
2. Drużyna
3. Szczep
4. Związek drużyn
5. Hufiec
6. Komisja Rewizyjna Hufca
7. Chorągiew
8. Główna Kwatera
9. Naczelnik ZHP
10. Przewodniczący ZHP

35. Łączność

Dziś w dobie komputerów słowo łączność jest automatycznie kojarzona z internetem. Mało który w dzisiejszych czasach harcerz nie posiada telefonu komórkowego. Niestety dla wielu zastępowych hasło łączność harcerska to tylko szyfry. A przecież właśnie łączność jest jedną z podstawowych technik harcerskich dającą możliwości rozwoju spostrzegawczości harcerzy i zmysłu obserwacji itp. Zapominamy także, że kiedy wylądujemy w lesie na drzewach trudno spotkać gniazdka do podładowania baterii. I co wtedy? Przypomnijmy sobie wobec powyższego stare sprawdzone sposoby przekazywania informacji na odległość.

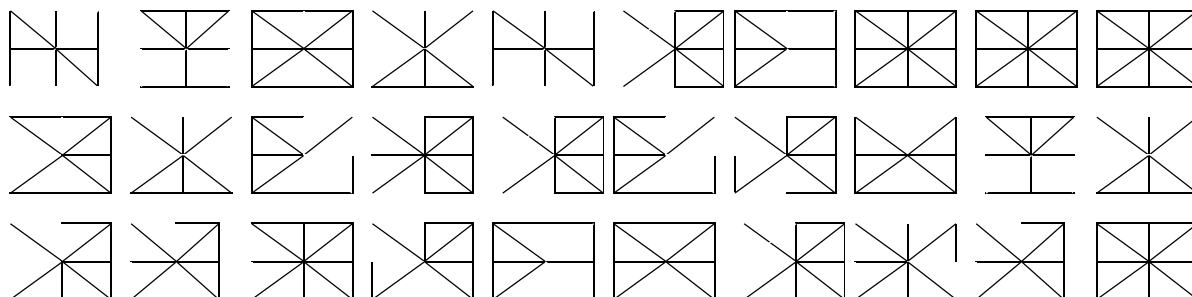
1. Co to jest alfabet Morse'a?
2. Do czego używa się ICAO?
3. Co to jest alfabet palcowy?
4. Co to jest alfabet semaforowy?
5. Do czego służą patrole i stacje sygnalizacyjne?
6. Jakie jest znaczenie sygnałów gwizdkiem?
7. W jaki sposób w nocy przekazywać wiadomości alfabetem Morse'a?
8. Jaki element powinien być stworzony w każdym zastępie celem niezwłocznego przekazywania wiadomości?
9. Jak obsługiwać telefon polowy?
10. Jakie są zasady prowadzenia łączności radiotelefonicznej?

36. Jaki to szyfr?

Często chcemy przekazać komuś informację w sposób niezrozumiały dla innych. Do tego celu służą różnego rodzaju szyfry. Poniżej dziesięć przykładów różnego rodzaju szyfrów, którymi zapisano to samo zdanie. Rozpoznaj, jaki to szyfr i jak się go stosuje:

1.

2. Awgąpu Hżycpystwz Elosugpil

$$3. \quad \begin{array}{r} 5\ 2\ 4\ 1\ 5\ 5\ 1 \\ 5\ 5\ 2\ 1\ 5\ 1\ 3 \end{array} + \begin{array}{r} 3\ 1\ 3\ 3\ 5\ 3\ 4\ 5\ 2\ 1 \\ 2\ 1\ 4\ 1\ 1\ 4\ 4\ 4\ 5\ 1 \end{array} = \begin{array}{r} 2\ 1\ 2\ 4\ 1\ 4\ 5\ 2\ 1 \\ 4\ 4\ 3\ 4\ 3\ 2\ 1\ 2\ 4 \end{array}$$

4. Z1R6C9A2Z1C4K1 C8A1R1C1C4R1R2R4R7A1 O3O1K2R2K1C9C4C7O1

5. ACOZATM PZGWTGFECZ HILFMOTR

6. 18,24,6,23,18,31,8 6,19,20,24,27,12,21,17,20,19 19,13,10,13,13,6,27,25,18

7. $38+47*29-21-38/25*63$ $8-91*17+93/95:56+18-45-78*21$ $86+41/12+75*11-$
 $61+25:27-85$

8. 24,22,9,1,24,5,11 8,1,18,3,5,16,19,20,22,1 17,16,12,19,11,9,5,7,16

9. Zizk wąę Hresw acrtā Plkeo osig

10. 6XERSTWXCIĄZAORWZE GAH KPEIKSŁO

37. Odznaki

Zasadniczo odznaki można podzielić na dwie kategorie: Członkowskie, – których zdobycie i otrzymanie jest równoznaczne z otrzymaniem członkostwa w organizacji oraz Odznaczenia, – które przyznawane są w charakterze wyróżnienia np. za czynną służbę instruktorską lub zasługi dla organizacji. Każdy wie, że odznaką organizacyjną każdego harcerza jest Krzyż Harcerski, a co z tą drugą kategorią – odznaczeniami harcerskimi? Co to za odznaka i za co przyznawana?

1. Honorowy Krzyż Harcerski z Czasów Walk o Niepodległość
2. Odznaka harcerska „Za Zasługę”
3. Krzyż „Za Zasługi dla ZHP”
4. Odznaka harcerska „Za Uratowanie Życia”
5. Odznaka ZHP „Wdzięczności”
6. Odznaka Honorowa „Orla Harcerskiego”
7. Harcerski Znak Balonowy
8. Harcerski Znak Spadochronowy
9. Husarskie Skrzydła
10. Krzyż ZHP „Za Zasługę”

38. Czasopisma

Prasa jest jak się ją określa „czwartą władzą”, dlatego też w historii harcerstwa nie mogło zabraknąć gazet harcerskich. Większość z tytułów już dawno nie istnieje. Przypomnijmy sobie gazety harcerskie. Jakie tytuły nosiły i w jakich latach się ukazywały?

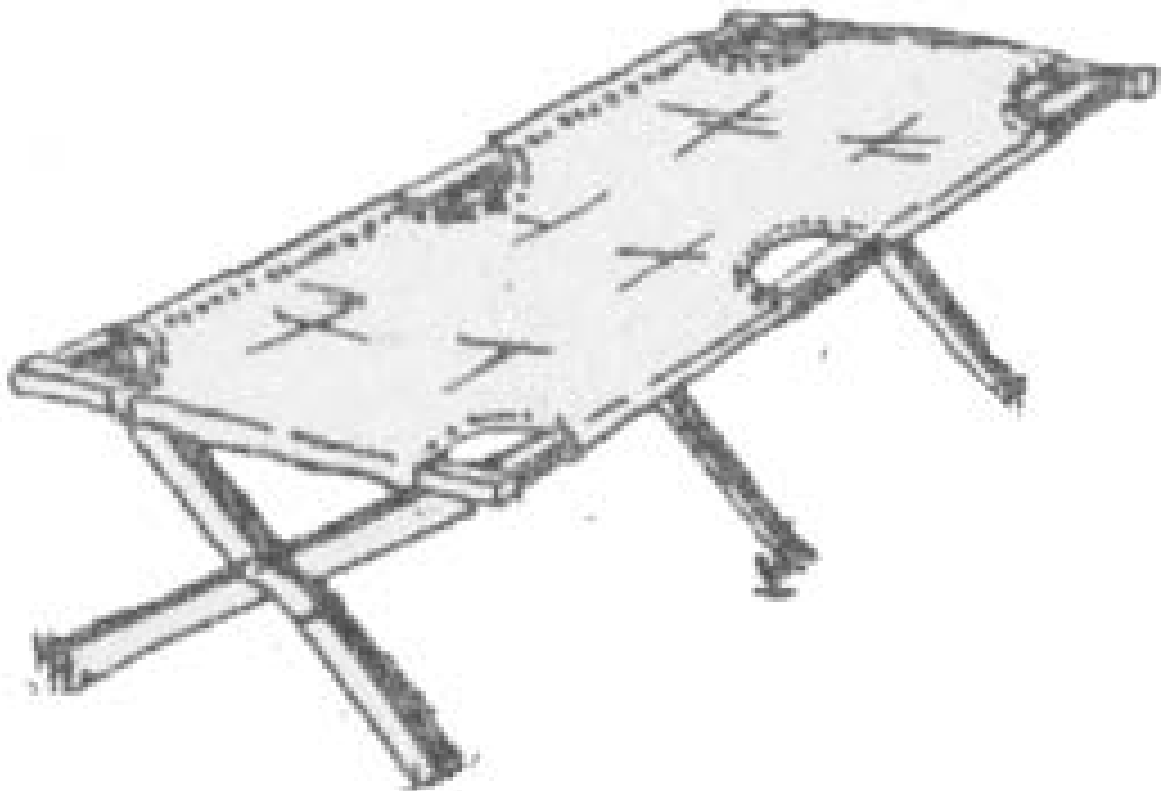
1. Czasopismo Kręgu Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego
2. Pierwsze polskie czasopismo o tematyce skautowej (harcerskiej),
3. Czasopismo, które początkowo nosiło podtytuł „Pismo instruktorskie Związku Harcerstwa Polskiego” a później „Miesięcznik Związku Harcerstwa Polskiego”
4. Miesięcznik Głównej Kwatery Harcerki ZHP
5. Aktualnie jedyne papierowe czasopismo ZHP
6. Założone w 1928 roku. Obecnie wydawane tylko w formie elektronicznej, jako czasopismo wędrowników.
7. Krakowski miesięcznik harcerski. Obecnie funkcjonuje, jako internetowy dwumiesięcznik związany z Kręgiem Płaskiego Węzła.
8. Czasopismo dla młodzieży. Łącznie ukazało się 5061 jego numerów.
9. Główna Kwatera Harcerzy ZHP poza granicami Kraju wydawała w Londynie w latach 1949-1950 dwumiesięcznik dyskusyjno-programowy o tym samym tytule.
10. W roku 1984 na łamach tego pisma ukazał się manifest „Wolę Być - bądźcie z nam”

39. Nasz ekwipunek

„Chlebak tym się właśnie różni od podobnych sobie gratów, że jak sama nazwa mówi do noszenia jest granatów”. To stare wojskowe powiedzenie najlepiej określa, o czym tym razem będą pytania. Znamy sprzęt harcerski i wiemy, do czego służy, ale czy na pewno? Co to jest i do czego służy?

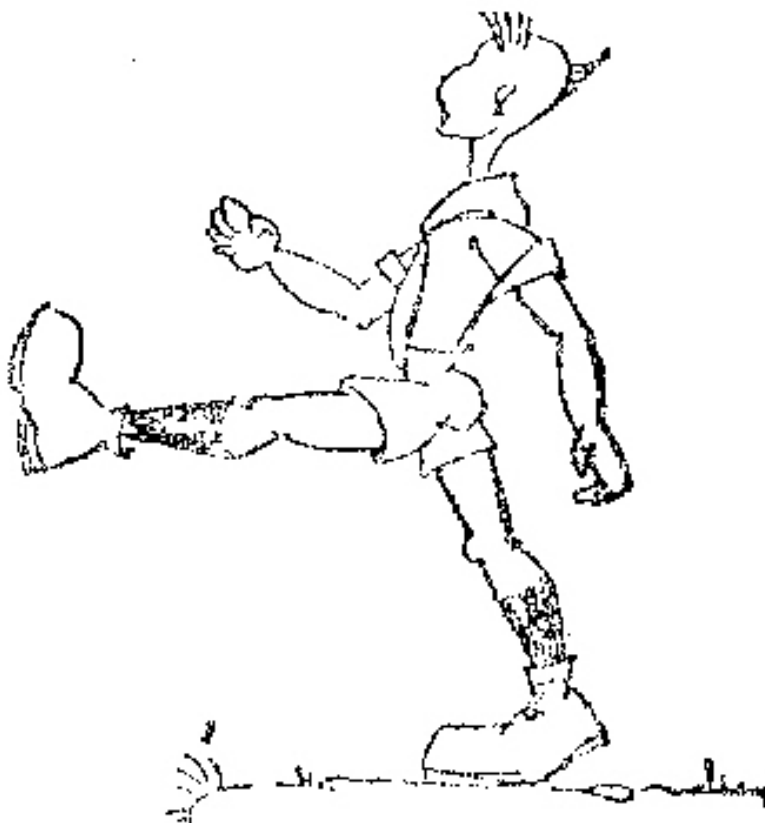
1. Finka
2. Kanadyjka
3. Kangurka
4. Pionierki
5. Sztuce
6. Śledź
7. Kostka
8. Zapalki
9. Wywijki
10. Niezbędnik

40. Baczność, spocznij

Musztra nie jest nieodłącznym elementem wszystkich harcerskich zajęć. Ale pamiętać musimy, że od swojego powstania harcerstwo polskie było i w dużym stopniu pozostaje stowarzyszeniem, w którym wiele elementów obrzędowości, zwyczajów i tradycji opartych jest o tradycje i wzorce patriotyczne i wojskowe. Jest to charakterystyczna cecha polskiego skautingu, akceptowana i potrzebna naszemu społeczeństwu. Dlatego teraz przypomnijmy sobie kilka zasad musztry harcerskiej.

1. Jaka jest różnica między przełożonym a starszym?
2. Kiedy i w jaki sposób przedstawiamy się?
3. Kto oddaje honory w czasie występowania w ugrupowaniu?
4. Kiedy przyjmujemy postawę zasadniczą i jak ona wygląda?
5. Co to jest meldowanie?
6. Co to jest szyk?
7. Jakie są elementy szyku?
8. Jak powinno wyglądać wykonywanie zbiorów?
9. Jak wygląda występowanie i wstępowanie?
10. Jak wykonać komendę: w tył na lewo marsz?

41. Pora coś przekąsić

W starych książkach o harcerstwie jeden ze standardowych obrazków to zastęp siedzący przy ognisku i warzący zupę w kociołku. Dziś niestety prawie niespotykane w praktyce. Dzisiaj niestety dla większości jedzenie przy ognisku to jedynie kielbaska. Spróbujmy to w jakiś sposób zmienić a rozpocznijmy od przypomnienia sobie jak powinno wyglądać gotowanie na ognisku.

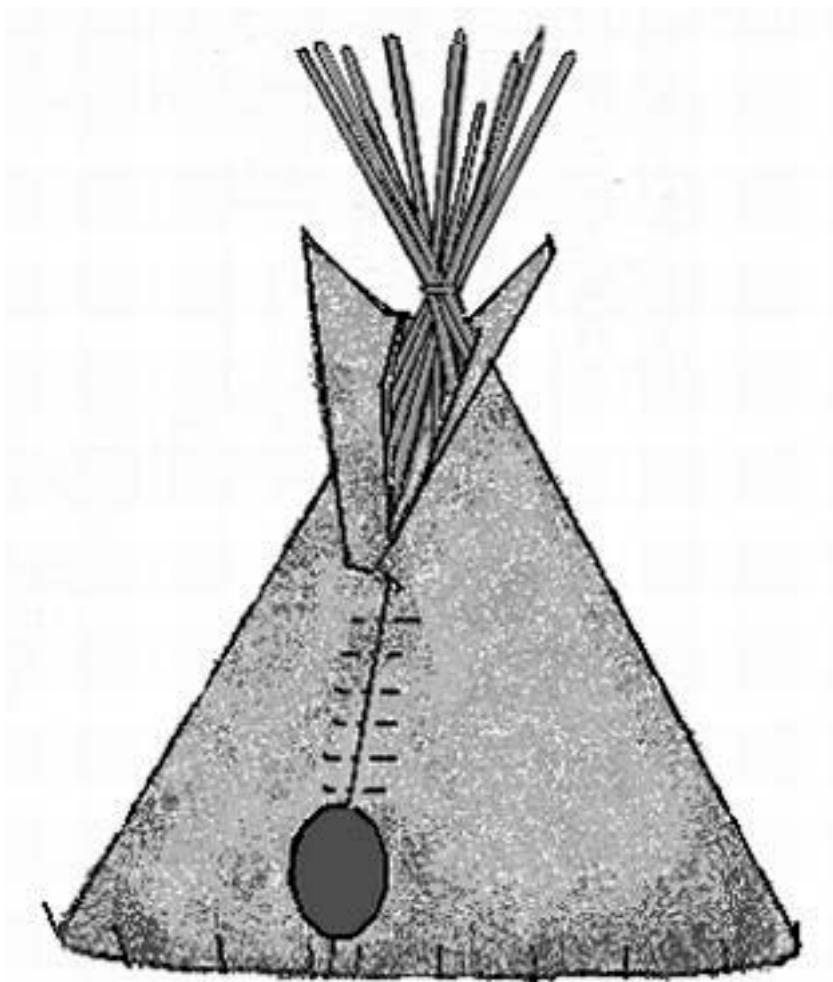
1. Jak wygląda ognisko „traperskie”?
2. Jak w warunkach terenowych przechowuje się żywność?
3. Jak zbierać dary lasu?
4. Jakie są jadalne elementy roślin?
5. Jakie dziko rosnące rośliny Polski są jadalne?
6. Jak bez garnka i patelni przygotować na ognisku jajko?
7. Jakie potrawy można przyrządzić z roślin dziko rosnących lub przy ich użyciu?
8. Jak się piecze „węża”?
9. Co to jest „obrok” i jak go przygotować?
10. Co śpiewamy przed i po jedzeniu?

42. Jedziemy na obóz

Dla każdego harcerza najbardziej wyczekiwany w roku wydarzeniem jest obóz harcerski. Przez cały rok czekamy żeby znowu znaleźć się w namiocie, zasiąść przy obozowym ognisku, stanąć na warcie. Dlatego też w pytaniach nie mogło zabraknąć tego ważnego dla harcerzy wydarzenia.

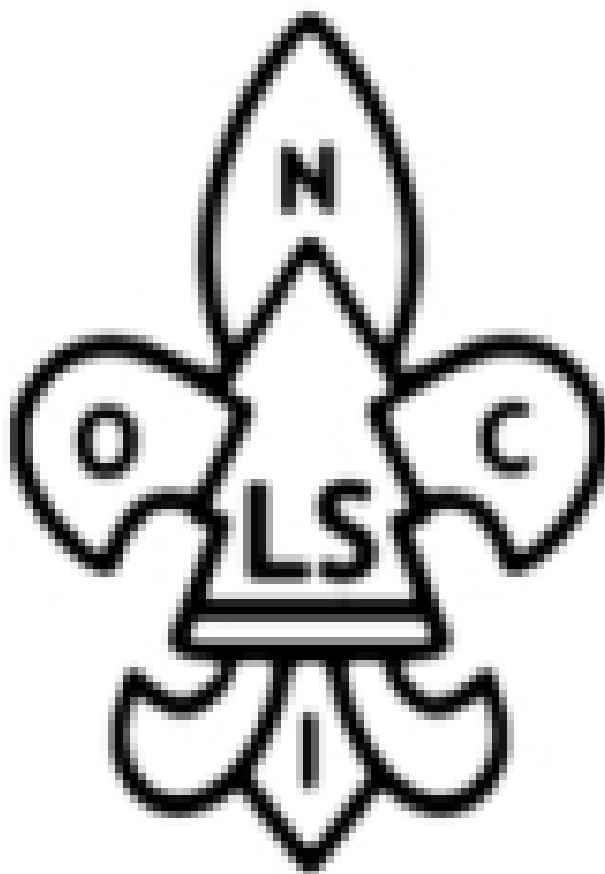
1. Jakie są podstawowe formy organizacyjne HAL i HAZ?
2. Jak możemy podzielić obozy harcerskie?
3. Jak nazywamy okres rozbijania obozu a jak jego likwidacji?
4. Jakie podstawowe regulaminy obowiązują na obozie?
5. Jakie są obowiązki komendanta obozu?
6. Co składa się na obrzędowość obozową?
7. Co to są chatki?
8. Jakie są zalety a jakie wady obozu wędrownego?
9. Jaka jest wartość obozu harcerskiego?
10. Jaka jest różnica między NS-em a 10-tką?

43. Inne organizacje harcerskie w Polsce

Poza naszym Związkiem w Polsce istnieje lub istniało kilka organizacji o podobnych ideałach a wiele z nich wywodzi się z ZHP, lecz wyłączyły się z różnych powodów najczęściej ideowych. Czy znamy te organizacje? Co wiesz o?

1. ZHW (Związek Harcerstwa Wiejskiego)
2. ZHR (Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej)
3. ZHP-1918 (Związek Harcerstwa Polskiego rok założenia 1918)
4. SHK „Zawisza” (Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza”)
5. SH (Stowarzyszenie Harcerskie)
6. OH „Rodło” (Organizacja Harcerska „Rodło”)
7. NZH „Czerwony Mak” (Niezależny Związek Harcerstwa „Czerwony Mak”)
8. HROŚ (Harcerski Ruch Ochrony Środowiska)
9. NKIH "Leśna Szkoła" (Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkoła")
10. POH (Polska Organizacja Harcerska)

44. Skauting na świecie

Na świecie istnieje wiele organizacji i stowarzyszeń skautowych i harcerskich. ZHP jest członkiem wielu z nich. Co wiemy o tych organizacjach? Co to jest?

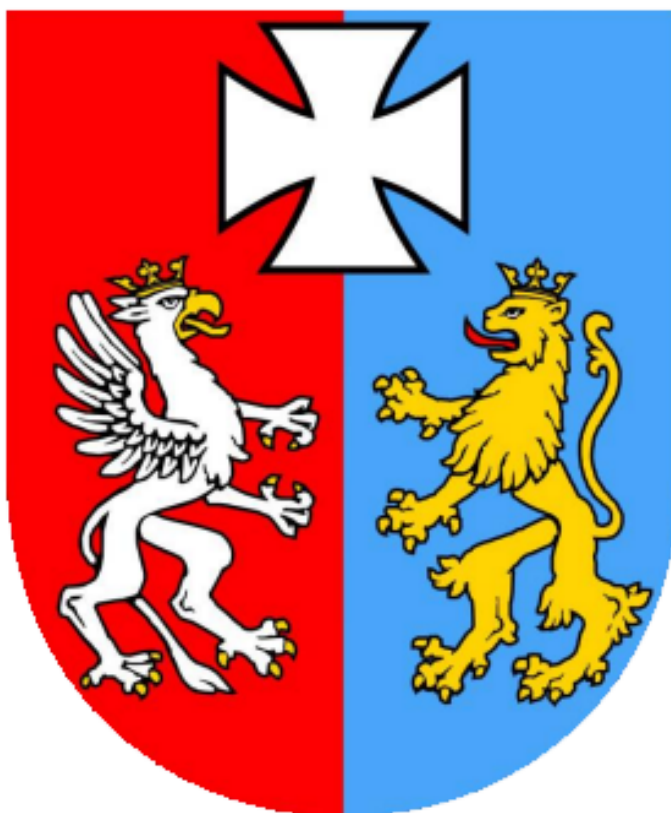
1. DESMOS
2. FSE
3. ICCG
4. ICCS
5. ISGF
6. WSPU
7. WAGGGS
8. WOSM
9. ZHPpgK
10. ZHRwK

45. Podkarpacka Chorągiew ZHP

Po przestudiowaniu wcześniejszych rozdziałów możemy coś już powiedzieć na temat historii całego Naszego Związku. Nie można jednak pominąć znajdującego się na drugim po GK ZHP szczeblu hierarchii harcerskiej tj. Komendzie Chorągwi. Dla Leżajska macierzystą była przed wojną Lwowska później Rzeszowska, Małopolska a obecnie Podkarpacka Komenda Chorągwi (Rzeszów i Leżajsk nie zawsze należały do tej samej Chorągwi, więc proszę o wybaczenie druhów z Rzeszowa). Właśnie te Komendy Chorągwi są tematem zagadek w tym rozdziale.

1. Kto jest Komendantem Podkarpackiej Chorągwi ZHP?
2. Gdzie znajduje się siedziba Podkarpackiej Chorągwi ZHP?
3. Od 1920 roku powiaty Rzeszowski, Tarnobrzeski i Kolbuszowski należały do województwa Lwowskiego, ale do Chorągwi Krakowskiej. Dlaczego?
4. Kiedy powstała Rzeszowska Komenda Chorągwi Harcerzy?
5. Kiedy i skąd do Rzeszowa przeniesiono Rzeszowską Komendę Chorągwi Harcerzy?
6. Kto był pierwszym Komendantem Rzeszowskiej Chorągwi Harcerzy?
7. Jakie Komendy Hufca wchodziły w skład Komendy Chorągwi w Rzeszowie w 1944 roku a jakie w 1973, 1982 r. i obecnie?
8. Kto był patronem Rzeszowskiej Komendy Chorągwi ZHP?
9. Ile drużyn znalazło się w pierwszym spisie drużyn wodnych Rzeszowskiej Chorągwi ZHP w lutym 1971 r.
10. Kto jest patronem Podkarpackiej Chorągwi ZHP?

46. Harcerstwo w Leżajsku

„Cudze chwalicie, swego nie znacie, sami nie wiecie, co posiadacie”, można by było powiedzieć gdybyśmy pominęli najbliższą okolicę tj. Leżajsk i naszą Leżajską Komendę Hufca. Aby uniknąć takiego zarzutu odpowiedzmy sobie teraz na pytania o Leżajskim Harcerstwie, jego początkach i czasach współczesnych.

1. Kiedy powstała w Leżajsku pierwsza drużyna harcerska?
2. Do jakiego Hufca należała gimnazjalna drużyna harcerzy im. T.Kościuszki?
3. W roku szkolnym 1931/32 powstały w Leżajsku kolejne drużyny harcerskie. Jakie były to drużyny?
4. Kiedy powstała Komenda Hufca w Leżajsku?
5. W jaki sposób do 1975 r. podzielony był Hufiec Leżajsk
6. Kiedy w Leżajsku istniały dwie Komendy Hufca, i co to były za Komendy?
7. W połowie lat 80-tych w Hufcu Leżajskim działa zespół wokalny-instrumentalny. Co to był za zespół?
8. Dlaczego w latach 1991-1998 Komendantem Hufca dla harcerzy Leżajskich był Komendant Hufca w Łańcucie.?
9. Kiedy nastąpiło ponowne powołanie do życia Komendy Hufca w Leżajsku i kto został jej Komendantem?
10. Kto obecnie jest Komendantem Hufca ZHP w Leżajsku i gdzie znajduje się siedziba Hufca?

47. Harcerstwo w filatelistyce

Bardzo popularnym hobby zarówno wśród młodzieży jak i dorosłych jest filatelistyka. Na polskich znaczkach pocztowych tematyka harcerska pojawiała się wielokrotnie. Czy jesteście w stanie podać:

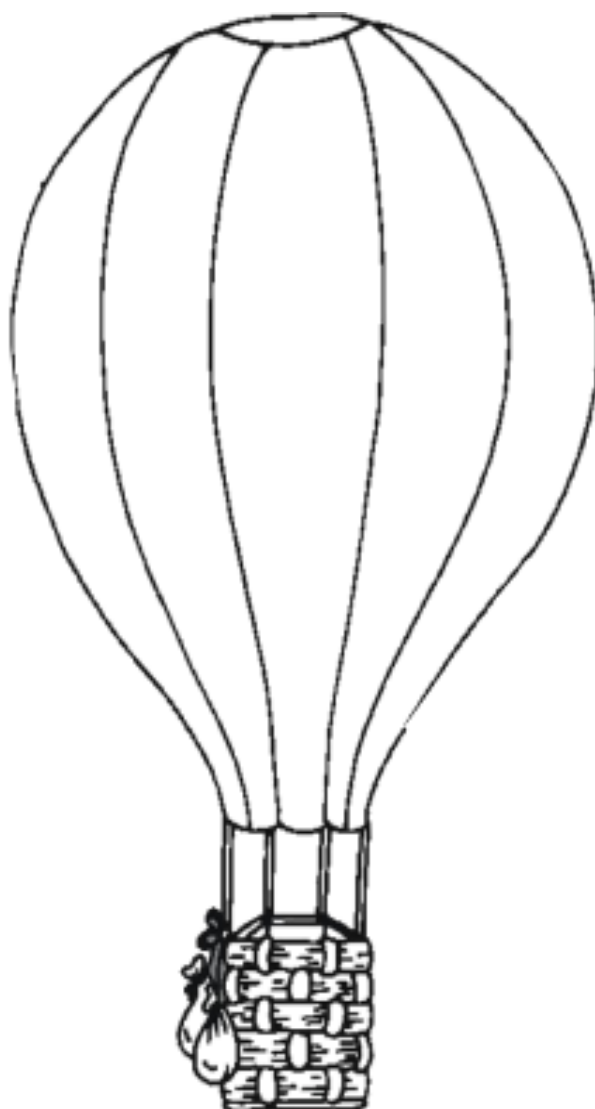
1. Kiedy i z jakiej okazji na polskich znaczkach pocztowych po raz pierwszy pojawili się harcerze?
2. Krzyż Harcerski pojawił się, jako główny element serii znaczków. Kiedy i z jakiej okazji?
3. Poczta Polska wydała kartę pocztową ze znaczkiem poświęconym Operacji harcerskiej. Jaka to operacja?
4. Na jednym ze znaczków pocztowych pokazana jest pieczęć Harcerskiej Poczty Polowej. Jaki to znaczek i z jakiej okazji wydany?
5. Czy na polskim znaczku pocztowym możemy zobaczyć Roberta Baden Powella?
6. Na jakim znaczku znalazł się fragment wiersza harcerza-poety?
7. Co jest głównym elementem znaczka wydanego przez Poczta Polską z okazji 100-lecia skautingu?
8. Kiedy na znaczkach pocztowych pojawili się harcerze – bohaterowie komiksu?
9. Znaczek wydany z okazji 100-lecia harcerstwa przedstawia jeden z kodów sygnalizacyjnych. Jaki do kod?
10. Na datownikach okolicznościowych wydanych z okazji Złotu 100-lecia oprócz elementów harcerskich pojawił się symbol Krakowa. Jaki to symbol?

48. Na wodzie i w powietrzu

Obraz, do którego wszyscy jesteśmy przyzwyczajeni to harcerz w lesie, w polu, przy ognisku. Ale Harcerz to takie stworzenie, które „wlezie wszędzie”, jeśli jest to ciekawe. Dlatego też naszych druhów możemy spotkać i na wodzie i w powietrzu. Poniższe pytania dotyczą właśnie harcerskich wodniaków i lotników.

1. Kto jest koordynatorem działań Drużyn Wodnych i Lotniczych ZHP?
2. Jaki typ ożaglowania posiada żaglowiec ZHP SY Zawisza Czarny?
3. Czym wsławił się SY Zawisza Czarny w 1984 r.?
4. Jaki dokument określa wzory oraz zasady noszenia znaków harcerskich drużyn specjalności wodnej?
5. W 2007 r. w Armadzie zorganizowanej dla uczczenia 100-lecia skautingu wzięło udział 6 żaglowców z załogami harcerskimi. Jakie to były jednostki?
6. Lotnicza eskadra balonowa ZHP posiada 6 jednostek. Jakie to balony?
7. Kiedy i dlaczego został rozwiązany Centralny Ośrodek Lotniczy GK ZHP? Jakimi statkami powietrznymi dysponował?
8. Jakie kluby związane z lotnictwem działają w ZHP?
9. Co to jest K19L?
10. Jakie wymagania trzeba spełnić, aby uzyskać Harcerski Znak Spadochronowy?

49. Pamiętamy

Na całym świecie bohaterów, sławnych ludzi, ważne wydarzenia upamiętnia się budową pomników, obelisków, tablic pamiątkowych. Harcerze również posiadają szereg takich miejsc na terenie całej Polski. Spróbujmy odpowiedzieć, co to za pomnik i gdzie on się znajduje:

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

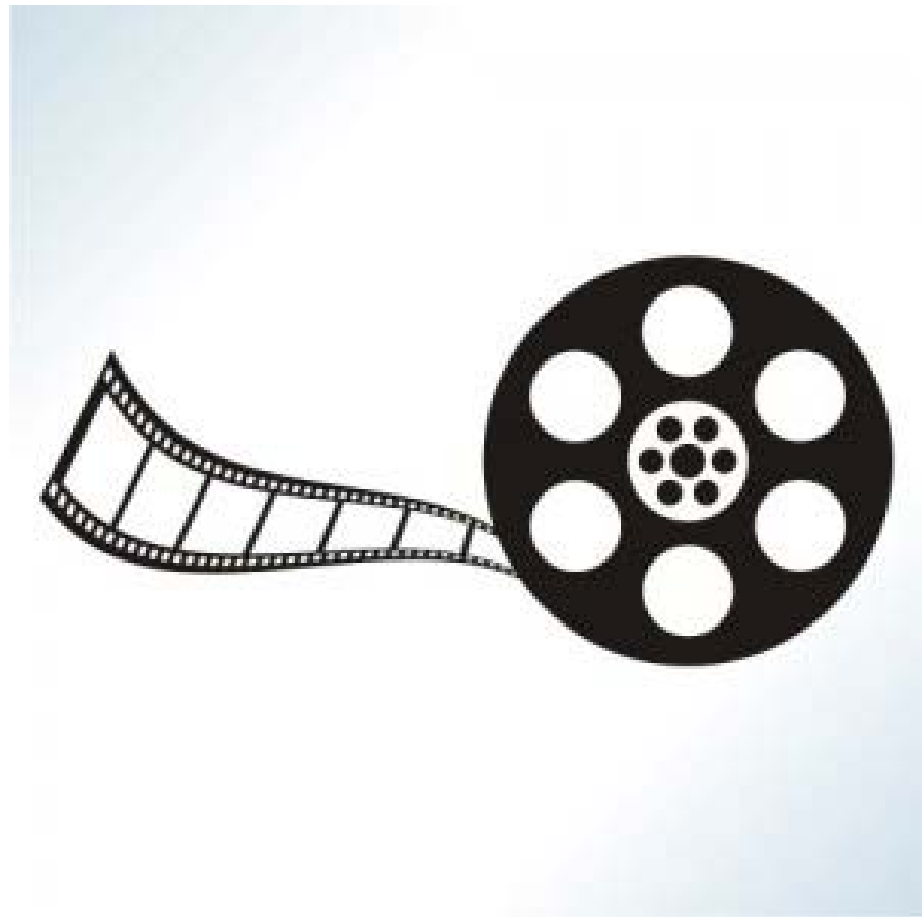
10.

50. X Muza

X Muza, czyli film wielokrotnie pokazywał nam harcerzy, jako bohaterów pierwszo, lub drugo planowych. Filmy, których harcerze są bohaterami należą do różnych gatunków kina. Są to filmy przygodowe, wojenne, dramaty itp. ... Z jakich filmów pochodzą poniższe kadry?

51. Mamy 100 lat

Kiedy w czasie wakacji 2010 r. brałem udział w Zlocie zorganizowanym przez Hufiec Łącut okazji 100-lecia harcerstwa w Majdanie Sopotkim jeden z młodych harcerzy zadał pytanie: Czy ci druhowie, co mają 100 lat zawsze będą tak przyjeżdżać? Fatycznie mamy 100 lat! Główne obchody tego jubileuszu na szczęblu całego kraju odbyły się w dniach 16-24 sierpnia 2010 r. w Krakowie na Zlocie Stulecia Harcerstwa. Poniższe ostatnie już pytania dotyczą właśnie tego historycznego zlotu.

1. Kto był Komendantem Zlotu Stulecia?
2. Jaką nazwę nosiły obozy poszczególnych Chorągwi w czasie zlotu?
3. Kto dokonał uroczystego otwarcia zlotu?
4. Goście z ilu krajów odwiedzili krakowski zlot?
5. Jaki tytuł nosił dziennik wydawany w czasie trwania Zlotu?
6. Jaką nazwę nosiła trwająca w czasie zlotu akcja honorowego oddawania krwi?
7. W czasie trwania zlotu dokonano odsłonięcia pomnika. Czyj to pomnik?
8. Kto był gościem honorowym 6 dnia Zlotu?
9. Podczas zlotu odbyły się mistrzostwa ZHP. W jakiej konkurencji?
10. Jaką nazwę nosił odbywający się podczas zlotu Złaz Seniorów i Starszyny Harcerskiej?

Odpowiedzi

1. Bi - Pi

1. Robert Stephenson Smyth Baden-Powell, urodził się 22 lutego 1857 w Londynie w Wielkiej Brytanii a zmarł 8 stycznia 1941 w Kenii.
2. Żaglowiec braci Baden Powellów nazywał się „Koh-i-noor”.
3. W wojnie przeciwko Burom Baden Powell dowodził obroną południowoafrykańskiego miasta Mafeking, która trwała 217 dni, w okresie między 11 października 1899 roku a 17 maja 1900 roku, obleganego przez ponad 7 miesięcy przez Burów.
4. Pierwszy obóz skautowy odbył się na wyspie Brownsea. Był to obóz zorganizowany przez Roberta Baden Powella celem praktycznego przetestowania książki „Scouting for Boys”. Bi-Pi zabrał na nim chłopców z różnych środowisk. Chciał wiedzieć, jak jego idea zafunkcjonuje, czy małe zespoły tworzone przez młodzież będą funkcjonować czy też nie. Nie było pewne, czy młodzież w tym wieku uzna przywództwo kogoś spośród siebie. Nie było pewne czy zastępowy, któremu powierzy się zadanie koordynowania realizacji wspólnych ustaleń, nie nadużyje swojej władzy i odpowiedzialności, i że rola przywódcy zostanie zaakceptowana. Wątpliwości budziło to, jak młodzi chłopcy będą przyjmować różne propozycje zadań. Życie pod gołym niebem w różnej pogodzie było dla większości nowością. Zgodnie z przewidywaniami Baden-Powella chłopcy szybko się zżyli i realizowali swoje zadania bez rozkazów nie oglądając się na nagrody czy kary. Obóz na wyspie Brownsea zakończył się w dniu 9 sierpnia 1907, zapoczątkowując zarazem dzieje ruchu skautowego.
5. „Scouting for Boys” („Skauting dla chłopców”). Książka nawiązywała do własnych przeżyć autora i propagowała wychowanie młodzieży poprzez gry, samodyscyplinę, obserwację i służbę bliźniemu.
6. W 1912 roku ożenił się z Olave St. Clair Soames.
7. W 1920 roku na pierwszym Jamboree Robert Baden-Powell Bi-Pi został wybrany na Naczelnego Skauta Świata.
8. Kiedy Baden Powell walczył w kampanii w Zachodniej Afryce (1895-96) usłyszał historię o dwóch sąsiadujących, wrogich dla siebie plemionach. Ciągłe prowadzili ze sobą wojny, kłócili się, kradli bydło i robili wiele innych przykrych rzeczy. Wódz jednego z tych plemion zrozumiał, że ciągłe walki przynoszą same szkody. Zebrał, więc radę plemienia i wspólnie zdecydowali, że spróbują pogodzić się z mieszkańcami sąsiedniej wioski. Po pewnym czasie, sąsiednie plemię przybyło w pobliże wioski i szykowało się do ataku. Mądry wódz i jego wojownicy, zamiast bronić się – stali w miejscu. Wśród plemion Afryki istnieje kodeks honorowy, który mówi, że nie wolno zaatakować bezbronnego wojownika. Miłujący pokój wódz wyszedł, więc przed swoich współbraci – tuż naprzeciw agresorom. Rzucił na ziemię swoją tarczę i włócznię, wyciągnął lewą rękę w kierunku atakującego go wodza i powiedział: Przychodzę do ciebie bez broni i podaję ci lewą rękę na znak przyjaźni i zaufania. Jesteśmy przecież sąsiadami i nie powinniśmy wciąż toczyć między sobą wojen. Od dzisiaj chcemy żyć z wami w pokoju i wierzymy, że możemy zostać przyjaciółmi. Kiedy wiele lat później Bi-Pi założył ruch skautowy, wiedział, że chłopcy i dziewczęta lubią sekretne znaki i symbole. Wpadł, więc na pomysł, żeby takim sekretnym znakiem uczynić podawanie sobie dłoni na powitanie w inny niż tradycyjny sposób. Ponieważ wszyscy skauci ufają sobie nawzajem, powitanie lewą zamiast prawą ręką powinno stać się powszechne w całym ruchu. Lewa dłoń jest bliżej serca!
9. Robert Baden Powell został odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu „Polonia Restituta”.
10. Za pracę skautową otrzymał tytuł lorda - barona of Gilwell.

2. Pierwszy Polski Harcerz

1. Andrzej Juliusz Małkowski urodził się 31 października 1888 w Trębkach koło Gostynina.
2. W listopadzie 1909 roku M. Neugebauer jako komendant kursu instruktorskiego Polskiego Związku Wojskowego (PZW) (do którego należał A. Małkowski) przedstawił sprawę skautingu. Na kurs przyniósł książkę R. Baden – Powella, a wiedząc, że A. Małkowski zna język angielski poprosił go o dokonanie tłumaczenia. Niemniej jednak, nie od razu zabrał się Andrzej do tłumaczenia książki. Tak się stało, że Małkowski naraził się jakimś wybrykiem podczas ćwiczeń taktycznych w terenie. Komendant M. Neugebauer oddał sprawę do sądu wojskowego. Sędziowie w składzie H. Bagiński, A. Sienkiewicz i B. Biskupski wydali wyrok następującej treści:

„Sąd Wojskowy, rozpatrzywszy przekroczenie żołnierza Nr 14 popełnione dnia 6 marca 1910 roku co do:

1. niesubordynacji
2. lekceważenia obowiązków
3. demoralizacji

Wyrokiem z dnia 15 marca skazuje go na 24 godzinny areszt domowy, o którego terminie zdecyduje komendant szkoły żołnierskiej. Jako rehabilitację Sąd nakazuje żołnierzowi Nr 14 przetłumaczenie dzieła pod tytułem „Scouting for boys” do dnia 15 kwietnia b. r. i nadesłanie tegoż na ręce dziesiętnika Nr 18. Członkowie Sądu Wojskowego Nr 9, Nr 18 i Nr 31. Lwów dnia 15 marca 1910”.

Ta decyzja wpłynęła mobilizująco na Andrzeja, który zabrał się do translacji książki. Tłumaczenia dokonał przesiadując całe dnie w bibliotece uniwersyteckiej. Kłopotów z przekładem miał bardzo wiele, głównie z powodu braku odpowiedników w języku polskim i wprawy w translacji wyrażen specjalistycznych. „Scouting jako system wychowania młodzieży na podstawie dzieła Generała Baden – Powella” został opublikowany w 1911 roku nakładem Związku Polskich Gimnastycznych Towarzystw Sokolich.

3. W okresie od kwietnia do lipca 1911 ukazywała się arkuszami praca „Scouting, jako system wychowania młodzieży” - pierwsza polska książka o skautingu.
4. Za wybitne zasługi Małkowski otrzymał od Roberta Baden Powella skautowy medal „Za zasługi”.
5. W 1913 Andrzej Małkowski roku zorganizował wycieczkę skautową na III Wszechbrytyjski Zlot Skautów w Birmingham w Anglii. Nad polskim obozem powiewała flaga z białym orłem na amarantowym tle i używano nazwy kraju wymazanego z mapy świata.
6. W czerwcu 1913 roku Małkowski przeniósł się do Zakopanego, gdzie wziął ślub z Olgą Drahonowską. Uroczystości przewodniczył ks. Kazimierz Lutosławski, który przybył specjalnie na tę okazję z Fryburga. Świadkiem ślubu byli brat Andrzej, Mariusz Małkowski i przyjaciel Jan Przybyła – Sierakowski. Po ślubie Małkowsky zamieszkali we wsi Kościelisko wynajmując izbę w domu Józefa Karpiela.
7. Wraz z wybuchem I wojny światowej Andrzej Małkowski wstąpił na krótko do Legionów Polskich. Brał udział w pierwszych walkach, lecz zależność tych formacji od zaborcy austriackiego spowodowała jego wystąpienie.
8. Zakładał polskie drużyny skautowe wśród wychodźstwa. Od września 1915 do września 1916 roku pełnił funkcję skautmistrza związkowego w Związku Sokołów Polskich w Ameryce. Próbował zorganizować z „Sokołów” Legion Polski do walki z Niemcami. Wobec braku poparcia ze strony władz związku przybył do Kanady, gdzie wstąpił w grudniu 1916 roku do wojska. W styczniu 1917 roku wraz z grupą

„Sokołów” został przyjęty do Wojskowej Szkoły Piechoty, którą ukończył w kwietniu tego samego roku.

9. W 1917 roku A. Małkowski został skierowany na kurs oficerski w Canadian Officers Training Cors. Komendantem był pułkownik A. D. Le Pan. Kurs miał trwać 3 miesiące. Dnia 21 maja 1917 roku Małkowski ukończył zarazem kurs oficerski i został on oddelegowany do pułku konnicy kanadyjskiej. Jego służba została zakłócona przez doniesienia prasowe o pojawieniu się w Chicago W. Gąsiorowskiego, który przybył z misją wojskową polsko – francuską w celu zaciągania ochotników do armii polsko – francuskiej. Andrzej podjął starania przeniesienia się do „rodzimego” wojska. Marzenie ziściło się w listopadzie 1918 roku wstąpił we Francji do Armii Polskiej gen. Józefa Hallera.
10. Dnia 10 stycznia 1919 gen. Haller przedstawił A. Małkowskiemu i towarzyszącemu mu por. J. Rudlickiemu szczegóły akcji w której mieli brać udział. Zostali przydzieleni do armii gen. Francheta d’ Esperay. Trasa ich podróży miała przebiegać z Marsylii przez Konstantynopol do Odessy. Tam porucznicy mieli zorganizować repatriację tworzących się na terenie Rosji oddziałów polskich. Wybór obu poruczników był podyktowany faktem, że Rudlicki urodził się w Rosji i znał rosyjski, Małkowski zaś był harcerzem i doskonale potrafił nawiązać kontakt z młodzieżą, szczególnie męską. Generał Haller chciał by możliwie jak największa liczba Polaków z południowej Rosji wycofała się na północny zachód. Haller przewidywał, że będzie to trasa przez Besarabię i Rumunię do Małopolski wschodniej. Chciał także w ten sposób uniknąć wykorzystania polskiej formacji do działań na terenie pogrążonej w chaosie Rosji.

Przed wyjazdem z Paryża Andrzej wraz ze swym towarzyszem dokonywali niezbędnych zakupów w kantynie amerykańskiej. Rudlickiego zdziwiły kupowane przez Małkowskiego: stosy szczyrzyków, składanych łyżek, widelców, małe apteczki, kieszonkowe busole, torby brezentowe z pasami, saperki. Zakupy te robił Andrzej z myślą o polskich harcerzach. W Marsylii czekał na podróżnych olbrzymi statek o dziwnej nazwie „Chaouia”. (czyt. Szaonia) Małkowski i Rudlicki bez trudu otrzymali przydział kabin. Jako oficerom przysługiwało im miejsce w pierwszej klasie. Niemniej już pierwszego dnia porucznicy poprosili o zmianę swojego lokum, tłumacząc to jej położeniem - zbyt głęboko i daleko. Ponadto ich łódź ratunkowa znajdowała się w tyle okrętu, kabina zaś na jego przedzie. Podróż rozpoczęła się 14 stycznia tuż po północy. Nawet w czasie podróży A. Małkowski nie przestawał pracować. Na pokładzie znajdowała się biblioteka z czytelnią, z której już pierwszego dnia rejsu skorzystał. Dnia 15 stycznia 1919 r. A. Małkowski nie czuł się najlepiej. Nocą gdy statek wpłynął do Cieśniny Messyńskiej natknął się na niemiecką minę w ciągu 15 minut okręt zatonął.

Rudlicki wspominał: „Podczas wybuchu kotłów leciały w powietrze wszelkiego rodzaju przedmioty. Niedaleko mnie wypłynęła długa belka, pewnie z pokładu ... Byłem blisko i chwyciłem za jej koniec. Tak trudno jednak mi było się na nią wgramolić ... Przy świetle księżyca zobaczyłem na moim zegarku 12:04. Porucznika Rudlickiego uratował trawler „Dagestan” – niewielki statek rybacki, który wracał po 48 godzinach z pracy na morzu. Rudlicki szukał Małkowskiego wśród niewielu uratowanych rozbitków: „Wszędzie pytałem zdrowych, chorych, rannych z „Chaouia”, czy kto przypadkiem nie widział por. Małkowskiego. Pasażer, który był blisko tej części twierdził, że wybuch był tak gwałtowny, że wszyscy w pobliżu dzioba zostali zabici. Tylko jeden człowiek mówił, że widział go w długiej nocnej koszuli i w długim płaszczu, z pasem ratunkowym w ręku, gdzieś w jakimś przejściu ... Rozmawiał pochylony z jakąś dziewczynką ...! Prawdopodobnie jej oddał swój pas ratunkowy ...” Ciała Małkowskiego nigdy nie odnaleziono.

3. Trochę historii

1. Pierwszy międzynarodowy ośrodek skautowy został zorganizowany w posiadłości Gilwell Park.
2. Było to Jamboree, które odbyło się w 1920 r. w Londynie.
3. Ruch skautek - dziewcząt został założony w 1909 roku. W realizacji tego zadania pomagały Baden-Powellowi jego siostra Agnes, później dołączyła się żona Bi-Pi, Lady Olave Baden Powell.
4. 1913 - W Birmingham (Wielka Brytania) odbył się zlot skautów z całego świata. Wśród 30 000 uczestników wzięła udział 56-osobowa grupa instruktorów z Polski z Andrzejem Małkowskim na czele. Grupa ta, występując pod amarantową flagą z Białym Orłem została uznana przez Bi-Pi za reprezentację narodową Polski.
5. We wrześniu 1910 uczniowie I Gimnazjum św. Anny w Krakowie zakładają „Zastęp Kruków” (zastępowy - Władysław Smolarski).
6. Pierwszym przewodniczącym ZHP został ks. Jan Mauersberger.
7. W czasie wojny polsko-sowieckiej w 1920 roku całe harcerstwo wzięło udział w służbie wojskowej i pomocniczej. Naczelnik Głównej Kwatery Męskiej Stanisław Sedlaczek wraz z Władysławem Nekraszem przeprowadzili, „pospolite ruszenie” harcerzy. W jego wyniku do służby frontowej stanęło około 6 000 harcerzy, do służby pomocniczej około 15 000, a do służby wartowniczej i garnizonowej kilkuset.
8. Pod koniec sierpnia 1939 roku na rozkaz władz wojskowych zaczęły działać „pogotowia wojenne” harcerek i harcerzy ZHP.
9. Organizacja Harcerzy przyjęła kryptonim „Szare Szeregi”, który później został rozciągnięty na cały Związek Harcerstwa Polskiego.
10. Wieża spadochronowa w Katowicach – 35-metrowa stalowa wieża 20 w Parku im. Tadeusza Kościuszki. Jest to owiany legendą punkt obrony Katowic, skąd w pierwszych dniach II wojny światowej harcerze mieli stawić opór wkraczającym do miasta oddziałom Wehrmachtu. Obecnie pomnik poświęcony obrońcom Katowic, poległym i zamordowanym przez Niemców w 1939 r. Jest to także jedyna zachowana wieża spadochronowa w Polsce.

4. Ważne daty

1. 21 maja 1911 r.
2. 1 listopada 1916 r. wszystkie cztery organizacje działające na terenie Królestwa utworzyły razem Związek Harcerstwa Polskiego, którego przewodniczącym został ks. Jan Mauersberger.
3. 10-11 lipca 1919. Na pierwszym i drugim Zjeździe NRH brak było oficjalnej delegacji NKS ze Lwowa, dopiero III zjazd NRH, który odbył się w dniach 10 i 11 lipca 1919, był pełnym zjazdem reprezentującym wszystkie dzielnice kraju.
4. Odbył się on w dniach 31 grudnia 1920 – 2 stycznia 1921 - podsumowano na nim i zatwierdzono dotychczasowy dorobek Związku.
5. Pogotowie Wojenne Harcerk zostało powołane rozkazem Naczelniczki Harcerk z 24 września 1938 r. w związku z akcją na Zaolziu.
6. 26 marca 1943 – Akcja pod Arsenalem – odbicie 25 więźniów z niemieckiego konwoju policyjnego, w tym Jana Bytnara „Rudego”
7. 4 grudnia 1956 - reaktywowano Związek Harcerstwa Polskiego na terenie Krakowa. W dniu następnym odbyło się posiedzenie reaktywowanej Komendy Chorągwi ZHP, jednocześnie oficjalnie poinformowano Ministerstwo Oświaty o reaktywowaniu ZHP. Reaktywowanie ZHP zostało potwierdzone w rejestrze stowarzyszeń, zgodnie z którym ZHP nadal figurował, jako istniejące, choć o zawieszonych działalności stowarzyszenie.

8. W 1958 roku w czasie pierwszego kursu dla nauczycieli i wychowawców zakładów leczniczych w Rabce.
9. 22 listopada 1980 - powstało w Warszawie porozumienie Kręgów Instruktorów Harcerskich im. A. Małkowskiego (KIHAM). Głównym założeniem KIHAM-u było odrodzenie moralne harcerstwa w duchu tradycyjnego tekstu Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego (z 1932 roku), odkomunizowanie ruchu, nawrót do skautowych metod wychowawczych. Jego symbolem była lilijka przewiązana węzłem płaskim (stąd zwyczajowa nazwa *Ruch płaskiego węzła*).
10. ZHP było w 1920 r. współzałożycielem WOSM World Organization of the Scout Movement (Światowa Organizacja Ruchu Skautowego) a w 1928 r. WAGGGS World Association of Girl Guides and Girl Scouts (Światowe Stowarzyszenie Przewodniczek i Skautek). W 1949 r. po zmianach ustrojowych ZHP zostały wykluczone z obu stowarzyszeń. W 1996 roku ZHP został ponownie przyjęty do obu stowarzyszeń

5. Szare Szeregi

1. Nazwa Szare Szeregi została przyjęta w całym kraju dopiero w 1940. Początkowo kryptonim ten funkcjonował w Poznaniu. Geneza powstania kryptonimu związana jest z przeprowadzoną przez poznańskich harcerzy akcją informacyjną, podczas której roznoszono w godzinach wieczornych i nocnych ulotki do skrzynek listowych mieszkań zasiedlonych przez rodziny niemieckie z Litwy, Łotwy, Estonii. Rodziny polskie były przymusowo wysiedlane do Generalnego Gubernatorstwa, a rodziny niemieckie informowano o dobrowolnym opuszczeniu mieszkań przez Polaków. Ulotki, napisane w języku niemieckim, podające sprostowanie zostały podpisane inicjałami SS. Skrót rozwinęli w kryptonim Szare Szeregi harcistrz dr Józef Wiza i harcistrz Roman Łuczywek. Kryptonim przyjął się w Poznaniu, w Chorałwi „Ul Przemysław”. Informację o przyjętej nazwie przywiózł do Warszawy podharcistrz Witold Marcinkowski. Nazwę przyjęto z poleceniem wprowadzenia kryptonimu w całej podziemnej organizacji harcerskiej.
2. Funkcję Naczelnika Szarych Szeregów pełnili kolejno:
 - Florian Marciniak (27 września 1939 – 6 maja 1943)
 - Stanisław Broniewski (12 maja 1943 – 3 października 1944)
 - Leon Marszałek (3 października 1944 – 18 stycznia 1945).
3. Organizacja harcerzy opierała się na strukturze przedwojennego ZHP, posługiwano się kryptonimami:
 - chorągwie – *ule*
 - hufce – *roje*
 - drużyny – *rodziny*
 - zastępy – *pszczoły*.
 Na czele organizacji harcerzy stał Naczelnik z Główną Kwaterą *Pasieką*.
4. „Dziś” oznaczało okres konspiracji i przygotowanie do powstania
 „Jutro” – otwartą walkę zbrojną z okupantem, powstanie
 „Pojutrze” – pracę w wolnej Polsce .
5. Z punktu widzenia programowego i metodycznego młodzież podzielono na 3 grupy. Były to:
 - „Zawisza” – 12-15 lat
 - „Bojowe Szkoły” – 16-18 lat
 - „Grupy Szturmowe” – powyżej 18 lat
6. Była to akcja propagandowa, która obejmowała pisanie na murach, rozlepianie afiszy i nalepek, rozdawanie ulotek, kolportaż fikcyjnych dodatków nadzwyczajnych do

- gazet, podłączenie się do niemieckich megafonów, zrywanie niemieckich flag, usuwanie z wystaw i gablot niemieckich fotografii, gazowanie kin
7. Był to Maciej Aleksy Dawidowski ps. „Alek”. Po zajęciu Warszawy w październiku 1939, niemieckie władze okupacyjne nakazały zasłonięcie umieszczonej na cokole pomnika tablicy: „Mikołajowi Kopernikowi – Rodacy”. Na niej pojawiła się (przykręcona czterema śrubami) nowa tablica: „Dem Grossen Deutschen Astronomen” (*Wielkiemu astronomowi niemieckiemu*), mająca świadczyć o niemieckim pochodzeniu Kopernika. „Alek”, przygotowując się do akcji zdjęcia niemieckiej tablicy, postanowił sprawdzić jak mocno zaciśnięte są mutry mocujące. Przed wygaśnięciem godziny policyjnej wskoczył na cokół pomnika i ku swemu zaskoczeniu stwierdził, że nakrętki można odkręcić ręką! Postanowił działać natychmiast; bez ubezpieczenia i z dużym narażeniem (kilkadziesiąt metrów od pomnika, przy Krakowskim Przedmieściu 1, znajdował się główny gmach Komendy Policji z wystawionym zewnętrznym posterunkiem) „Alek” kochający ryzyko ostrożnie odkręcił wszystkie mutry i zdjął ciężką tablicę, którą następnie przeciągnął chodnikiem pod arkadami Pałacu Staszica i ukrył w śniegu zalegającym pobliską uliczkę.
 8. Meksyk II była to przeprowadzona 26 marca 1943 – Akcja pod Arsenalem – odbicie 25 więźniów z niemieckiego konwoju policyjnego, w tym Jana Bytnara „Rudego”, który zmarł po trzech dniach od ran, jakie hitlerowcy zadali mu podczas przesłuchań. Po akcji zmarli również: „Alek” – Aleksy Dawidowski i „Buzdygan” – Tadeusz Krzyżewicz. Dowódcą akcji był Stanisław Broniewski „Orsza”, a jego zastępcą Tadeusz Zawadzki „Zośka”.
 9. Oddział specjalny – III Kompania Wydzielona (nazwy: „Agat” – „Pegaz” – „Parasol”). Zadaniem oddziału było likwidowanie szczególnie szkodliwych hitlerowców – głównie funkcjonariuszy SS lub innych wysokich oficerów niemieckich.
 10. W powstaniu Warszawskim bataliony „Zośka” i „Parasol” walczyły na Woli, Starówce i Czerniakowie, ponosząc straty sięgające 80%. Batalion „Wigry” walczył na Woli i Starówce.

6. O kim mowa

1. **Jan Paweł Mauersberger** (4 września 1877 - 12 sierpnia 1942) - ksiądz dr, kapelan, instruktor harcerski i społecznik, harcmistrz Rzeczypospolitej. Urodził się w Warszawie. Związany z harcerstwem od 1912 (16 WDH). W 1914 roku jest kapelanem na pierwszym kursie instruktorskim w Skolem. W latach 1915-1916 członek Naczelnej Komendy Skautowej w Warszawie, następnie komendant Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP) w Królestwie Polskim. W latach 1920-1921 działał na rzecz zjednoczenia organizacji harcerskich i skautowych w jeden Związek Harcerstwa Polskiego. W 1923 oraz 1927-1929 pełnił funkcję przewodniczącego ZHP, a w latach 1924-1925 był jego naczelnym kapelanem ZHP. W Kościelisku założył prewentorium dla młodzieży harcerskiej. Od 1919 kapelan Wojska Polskiego. Następnie w latach 1935-1939 kanclerz Kurii Polowej Wojska Polskiego. W latach 1939-1942 przewodniczący Szarych Szeregów. Umarł podczas okupacji w Warszawie, pochowany na Starych Powązkach.
2. **Tadeusz Strumillo** (ur. 13 kwietnia 1884, zm. 7 października 1958) – doktor filozofii, pedagog, instruktor harcerski, harcmistrz Rzeczypospolitej. Urodził się w Śmle na Ukrainie, gimnazjum ukończył w Kijowie, studia rolnicze odbył na Uniwersytecie Jagiellońskim, studia filozoficzne w Krakowie, Londynie i Rzymie. Od początku włączył się w organizowanie polskiego skautingu. W 1911 wszedł do Związkowego Naczelnictwa Skautowego, jako sekretarz. W sierpniu 1912 wraz

z Jerzym Grodyńskim prowadził pierwszy kurs skautowy w Poznaniu. W 1917 na uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie uzyskał stopień doktora filozofii. W latach 1918-1921 był Naczelnym Inspektorem Harcerstwa w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia publicznego. Na Zjeździe Zjednoczeniowym w Lublinie 1-2 listopada 1918, został wybrany do Naczelnej Rady Harcerskiej, a następnie został jej przewodniczącym. Wszedł do pierwszego Naczelnictwa ZHP. W 1920 został wiceprzewodniczącym ZHP, a w okresie od 10 listopada 1923 do 18 kwietnia 1925 był przewodniczącym ZHP. W latach 1921-1923 wydawał czasopismo „Harc mistrz”, częściowo je redagując i finansując. W latach 1926-1931 był przewodniczącym Biura Skautów Słowiańskich z siedzibą w Pradze. W roku 1929 na łamach „Harc mistrza” rzucił hasło „Ofensywa na młodzież”. Jednocześnie podkreślał, że zwiększenie stanu liczbowego ZHP nie może odbić się, na jakości pracy harcerskiej. Kontynuował także pracę zawodową. Był znakomitym pedagogiem. Wykładał na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, uczył w zakładach kształcenia nauczycieli i w szkołach średnich. W latach 1930-1935 wykładał psychologię w Instytucie Pedagogicznym w Katowicach. Brał udział w licznych zlotach i konferencjach międzynarodowych skautów. W roku 1933 został wybrany na członka 9-osobowego Światowego Komitetu Skautowego. W czasie okupacji hitlerowskiej uczestniczył w tajnym nauczaniu, utrzymywał kontakty z Szarymi Szeregami. Po II wojnie światowej osiadł w Poznaniu. Kontynuował rozpoczęte w 1938 wykłady na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza, w Studium Wychowania Fizycznego wykładał metodykę wycieczek krajoznawczych i metodykę harcerską. Wykładał także przez kilka lat historię filozofii w Seminarium Duchownym Zgromadzenia Chrystusowców. Będąc na emeryturze prowadził lektorat języka rosyjskiego na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza. W 1956 roku włączył się w odbudowę harcerstwa. Na Krajowym Zjeździe Działaczy Harcerskich, obradującym w dniach 8-10 grudnia 1956 w Łodzi został wybrany w skład Rady Naczelnej ZHP, 18 grudnia 1956 powierzono mu także przewodniczenie Komisji Historycznej Rady Naczelnej ZHP. Zmarł 7 października 1958 w Poznaniu.

3. **Hm. Aleksander Kamiński** pseudonim „**Kamyk**” (ur. 28 stycznia 1903 w Warszawie, zm. tamże 15 marca 1978); przybrane nazwisko: Aleksander Kędziński, pseudonimy: Dąbrowski, J. Dąbrowski, Fabrykant, Faktor, Juliusz Górecki, Hubert, Kamyk, Kaźmierczak, Bambaju – pedagog, wychowawca, twórca metody zuchowej, instruktor harcerski, harcmistrz, żołnierz Armii Krajowej oraz jeden z ideowych przywódców Szarych Szeregów. Urodzony w Warszawie, syn Jana Kamińskiego, farmaceuty, i Petroneli Kaźmierczak. Trudne warunki materialne sprawiły, że już od 1916 pracował, jako goniec w banku. Od stycznia 1918 członek I. Męskiej Drużyny Skautowej im. Tadeusza Kościuszki w Humanii. Był tam potem kolejno zastępowym, przybocznym, od lata 1919 drużynowym i przybocznym hufca, a od maja 1920 jednocześnie kierował całym Gniazdem Humańskim (obejmującym drużyny harcerek i harcerzy). W czasie studiów 939 39 pracował zarobkowo. Współzałożyciel i następnie członek władz Związku Zawodowego Wychowawców. Kontynuował także działalność w ZHP. Rozkazem Naczelnictwa z 3 października 1922 mianowany przodownikiem z zaliczeniem służby od sierpnia 1921, rozkazem z 31 czerwca 1924 został mianowany podharcmistrzem. Po zmianie nazw stopni harcerskich (w grudniu 1927) – harcmistrz. Od 1923 był drużynowym I Pruszkowskiej Drużyny Harcerzy im. Stefana Czarnieckiego (przez siebie założonej) i III Pruszkowskiej Drużyny Harcerzy im. Tomasza Zana. Pełnił również obowiązki zastępcy komendanta hufca. Prowadził stałą rubrykę pt. „Życie harcerskie” w piśmie „Echo Pruszkowskie”. W latach 1925-1927 komendant Hufca Pruszkowskiego, a od jesieni 1928 do grudnia 1929 komendant Chorągwi

Mazowieckiej ZHP. Jednocześnie od września 1928 do czerwca 1929 drużynowy VI Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego. Od 1931 kierownik referatu drużyn mniejszościowych w Głównej Kwaterze Harcerzy, był także przewodniczącym KC Związku Żydowskich Drużyn Harcerskich i Gromad Zuchowych. Twórca metody zuchowej (harcerskiej metody wychowawczej dla 8 - 11-letnich chłopców) i autor powieści, stanowiących równocześnie podręczniki metodyczne dla instruktorów zuchowych: „Antek Cwaniak” 1932, „Książka wodza zuchów” 1933 i „Krąg rady” 1935. Kierownikiem Wydziału Zuchów w Głównej Kwaterze Harcerzy pozostawał do IX 1937 (z przerwą w okresie IV-IX 1933). Od września 1933 jednocześnie komendant Szkoły Instruktorów Zuchowych w Nierodzimiu na Śląsku Cieszyńskim, a od maja 1937 aż do wybuchu wojny kierownik Ośrodka Harcerskiego w pobliskich Górkach Wielkich koło Skoczowa (do tego ośrodka włączono Szkołę Instruktorów Zuchowych) i kierownik Wydziału Kształcenia Starszyny Harcerskiej w Głównej Kwaterze ZHP. W lipcu 1934 prowadził międzynarodowy kurs zuchowy w Brennej (Beskid Śląski), a w lipcu 1938 stanął na czele polskiej delegacji na międzynarodową konferencję instruktorów zuchowych w Gilwell Wielka Brytania. Uczestnik Jamboree w Wielkiej Brytanii 1929, na Węgrzech 1933 i w Holandii 1937 oraz Międzynarodowej Konferencji Zuchowej w lipcu 1939 w Edynburgu. Po wybuchu wojny ewakuowany we wrześniu 1939 ze Śląska, około 12 września przybył do Warszawy i wszedł w skład Komendy Pogotowia Harcerzy, a po kapitulacji stolicy kierował prowizorycznym domem dziecka dla dzieci osieroconych podczas oblężenia Warszawy. W konspiracji od października 1939, członek ścisłej Głównej Kwatery („Paseka”) Szarych Szeregów. Od tegoż miesiąca czynny także w SZP. Inicjator, organizator i następnie redaktor naczelny „Biuletynu Informacyjnego”. Był także autorem większości artykułów wstępnych w „Biuletynie Informacyjnym”. Na łamach „Przeglądu Propagandowego” (1943 nr 2) zamieścił artykuł „Podstawy ideowe propagandy wojskowej”. Jednocześnie od kwietnia 1941 szef BiP Komendy Okręgu Warszawa-Miasto ZWZ – Okręg Warszawa AK. Utworzył tu m.in. komórkę „Sztuka”, zajmującą się w środowisku artystycznym inicjowaniem dzieł, rozprowadzanych lub wystawianych już w czasie okupacji (teatr kukiełkowy, karykatury, piosenki). Zorganizował i następnie nadzorował prace Komisji Propagandy (KOPR), firmującej od wiosny 1942 całość produkcji wydawniczej BiP Komendy Okręgu Warszawa AK. Szefem BiP Komendy Okręgu Warszawa AK pozostawał do czerwca 1944. Równocześnie od 1941 do wybuchu powstania warszawskiego był referentem kontrwywiadu Oddziału II Komendy Głównej ZWZ-AK. Twórca koncepcji, założyciel i od grudnia 1940 komendant główny Organizacji Małego Sabotażu „Wawer”. W tym czasie napisał artykuł „Mały sabotaż”. Osobiście uczestniczył w pierwszej serii takich akcji – w wybijaniu witryn wystawowych fotografów, eksponujących zdjęcia umundurowanych Niemców (5 XII 1940). Autor najgłośniejszej książki okupowanej Warszawy: „Kamienie na szaniec”, a także „Wielkiej Gry” i „Przodownika”. Podręcznika dla kierowników oddziałów Zawiszy. W powstaniu warszawskim nadal redaktor naczelny „Biuletynu Informacyjnego” aż do ostatniego powstańczego numeru z 4 X 1944. 30 września 1944 szef BiP KG AK płk Jan Rzepecki pseudonim *Prezes*, wystąpił z wnioskiem o awansowanie go do stopnia podporucznika rezerwy WP.. Od maja 1945 do 1950 asystent przy katedrach pedagogiki społecznej i pedagogiki ogólnej Uniwersytetu Łódzkiego. W 1947 uzyskał stopień doktora filozofii po obronie rozprawy „Metoda harcerska w wychowaniu i nauczaniu szkolnym”. Nadal czynny w ZHP: od stycznia 1946 był członkiem Komisji Ideologicznej i Prawa i Przysiężenia Harcerskiego. Zarządzeniem z 12 stycznia 1946 został powołany w skład Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej, a od marca 1946 był II Wiceprzewodniczącym ZHP. W 1947 pozbawiono go tego stanowiska,

a w styczniu 1949 usunięto z przyczyn ideologicznych z ZHP. Z początkiem 1950 usunięty został także z Uniwersytetu Łódzkiego. Do pracy harcerskiej powraca w 1956. Wydarzenia październikowe 1956 przyniosły odnowę i nadzieję na demokratyczne przemiany w kraju. Kamiński uczestniczył w rozmowach na temat sytuacji w harcerstwie i możliwości reaktywowania ZHP. Na początku grudnia odbył spotkania z 25 instruktorami przedwojennego ZHP. Udał się z nimi na naradę działaczy OHPL w Łodzi, która przekształcała się w „Ogólnopolską Naradę Działaczy Harcerskich” (Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich). Wybrano go w skład Naczelnej Rady Harcerskiej, został wybrany Przewodniczącym NRH. Na stanowisku przewodniczącego RN Kamiński funkcjonował jednak niespełna półtora roku. Ustąpił pod naciskiem sił, które zmierzały do podporządkowania ideologicznego ZHP PZPR. W 1958 powrócił do pracy na Uniwersytecie Łódzkim, gdzie od kwietnia 1962 kierował Katedrą Pedagogiki Społecznej. W 1959 habilitował się na podstawie pracy „Prehistoria polskich związków młodzieży”, a w marcu 1969 nadano mu tytuł profesora nadzwyczajnego. Czynny w Związku Nauczycielstwa Polskiego i w Polskim Związku Higieny Psychiczej, członek Komitetu Nauk Pedagogicznych i Psychologicznych PAN. Po przejściu na emeryturę 1972 powrócił do Warszawy, gdzie zmarł 15 marca 1978. Pochowano go na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie obok Kwatery Szarych Szeregów.

4. **Józef Haller von Hallenburg** – generał broni Wojska Polskiego, legionista, harcmistrz, Przewodniczący ZHP, działacz polityczny i społeczny, brat stryjeczny gen. Stanisława Hallera von Hallenburga. Urodził się 13 sierpnia 1873 w majątku Jurczyce pod Krakowem (gmina Skawina), jako trzecie z kolei dziecko arystokraty-ziemianina Henryka Hallera von Hallenburga i Olgi z Treterów. Do dziewiątego roku życia wychowywał się wraz z licznym rodzeństwem na wsi. Należał obok innych członków rodziny do Sodalicii Mariańskiej oraz do Trzeciego Zakonu Świeckiego Franciszkańskiego (tercjarzy). Wielki wpływ na osobowość młodego Hallera wywarła atmosfera patriotyzmu i głębokiej religijności rodzinnego domu. Wartości, które go ukształtowały, określiły także całą jego późniejszą działalność. Ojciec Hallera brał udział w powstaniu styczniowym, dziadek ze strony matki był kapitanem Wojska Polskiego w dobie powstania listopadowego i kawalerem krzyża Virtuti Militari. W 1882 rodzina Hallerów przeniosła się do Lwowa, gdzie młody Józef rozpoczął naukę w gimnazjum niemieckim. Po ukończeniu gimnazjum wstąpił do wojskowej Niższej Szkoły Realnej w Koszycach na Węgrzech (obecnie Słowacja), a następnie do prestiżowej Wyższej Szkoły Realnej w Hranicach na Morawach (ówcześnie Mährisch Weißkirchen), do której uczęszczali także arcyksiężęta austriaccy. Po ich ukończeniu studiował na Akademii Technicznej w Wiedniu na wydziale artylerii. W 1903 poślubił Aleksandrę Salę. W 1906 urodził się jego syn Eryk. Po ukończeniu studiów Józef Haller został mianowany na stopień podporucznika i rozpoczął 15-letni okres służby w wojsku austriackim. W latach 1895–1910 służył w 11 Pułku Artylerii we Lwowie i Stanisławowie. Pełnił funkcję instruktora, a następnie komendanta w jednorocznej ochotniczej szkole oficerskiej artylerii. Przeprowadził reformę nauczania, usuwając zdemoralizowanych zawodowych oficerów ze stanowisk instruktorskich i zastępując ich ochotnikami. Pomimo przykrości, jakich mu to przysporzyło ze strony przełożonych, wprowadził do szkół oficerskich język polski. Powoływał się na uchwały parlamentu wiedeńskiego, które dopuszczały częściowe używanie języka polskiego w wojsku. Za osiągnięcie znakomitych wyników otrzymał najwyższe austriackie odznaczenie wojskowe Wojskowy Medal Zasługi (Signum Laudis). W 1910 wystąpił ze służby w armii austrowęgierskiej ze względu na to, że Osiągnąwszy stopień kapitana, nie mogąc się niczego więcej w artylerii austriackiej nauczyć, opuszczam ją by w inny sposób służyć krajowi, aż do chwili, w której Ojczyzna mnie będzie potrzebowała.

Po wystąpieniu z wojska Haller poświęcił się pracy społecznej. Działal aktywnie w ruchu spółdzielczym, gdzie osiągnął znaczne sukcesy. W 1912 objął stanowisko inspektora w Towarzystwie Kółek Rolniczych, gdzie zajmował się m.in. organizacją kursów rolniczych, hodowlanych i mleczarskich. Związał się także z powstającym od 1911 ruchem skautowym i Towarzystwem Gimnastycznym „Sokół”. Haller zajmował się tam m.in. militaryzacją „Sokoła” a także spolszczeniem ruchu skautowego i przekształceniem go w harcerstwo. Od połowy 1912 prowadził intensywną pracę, jako instruktor wojskowy: zakładał drużyny Sokoła, organizował tajne kursy żołnierskie, podoficerskie i oficerskie dla młodzieży polskiej. W 1913 wraz z kolegami opracował wzory oznak i terminów harcerskich, z których wiele obowiązuje do dzisiaj. Szczególny wkład wniósł w stworzenie Krzyża Harcerskiego, proponując połączenie w nim wzoru Krzyża maltańskiego z polskim krzyżem Virtuti Militari. Wybuch wielkiej wojny stał się sygnałem do mobilizacji członków polskich paramilitarnych organizacji patriotycznych. 27 sierpnia 1914 wydany został rozkaz o powstaniu Legionów Polskich, na mocy którego zaczęto formować we Lwowie Legion Wschodni pod dowództwem gen. Adama Pietraszkiewicza. Haller, wyreklamowany z poboru do wojska austriackiego, był głównym organizatorem tej formacji powstającej z połączenia Drużyn Polowych „Sokoła”, Drużyn Bartoszewych i części Polskich Drużyn Strzeleckich. W tym czasie klęski ponoszone w Galicji przez armię austriacką doprowadziły do zajęcia przez armię rosyjską Lwowa i całej Galicji wschodniej. Legion musiał ewakuować się w okolice Mszany Dolnej. Jednostka, mimo ostatecznego ukończenia formowania, nie weszła jednak do walki. Na skutek upadku morale wśród żołnierzy i sprzeciwu wobec żądanej przez austriackie dowództwo przysięgi na wierność cesarzowi, legion uległ rozwiązaniu. Józef Haller objął dowództwo nad żołnierzami, którzy chcieli kontynuować walkę z Rosją w Legionach Polskich. Po przeformowaniu i uzupełnieniu szeregów nowymi ochotnikami objął stanowisko dowódcy 3 Pułku Legionów. W tym czasie awansowany do stopnia podpułkownika. 30 września 1914 wyruszył wraz ze swą jednostką z Krakowa na front w Karpatach Wschodnich. W niezwykle trudnych warunkach terenowych i klimatycznych Brygada wspomagała obronę przełęczy karpackich i broniła wojskom rosyjskim dostępu na Węgry. Na początku października 1914, brygada dotarła w Karpaty po stronie węgierskiej. 12 października dwa bataliony 3 pułku piechoty pod dowództwem Hallera zdobyły wieś Rafajłowa leżącą już w Galicji. Główne siły Legionów dotarły do Rafajłowej 22 i 23 października wybudowaną przez saperów drogą wiodącą przez przełęcz w pobliżu góry Pantyr w Gorganach (Trasa zyskała miano Drogi Legionów, zaś bezpośrednio po jej wybudowaniu przełęczy, przez którą wiodła uzyskała urzędową nazwę Przełęcz Legionów i odtąd tak była określana w dokumentach i mapach[2]). Oddziały brygady podjęły natarcie w kierunku Stanisławowa i 24 października zdobyły Nadworną, a 29 października stoczyły bitwę pod Mołotkowem i poniosły ciężkie straty wycofały się ponownie w rejon Rafajłowej. W listopadzie brygadę podzielono na dwie części, oddziały pod dowództwem Hallera pozostały w Rafajłowej, pozostałe kontynuowały walki na Huculszczyźnie i Bukowinie północnej. 23 stycznia 1915 pod nieobecność w jednostce podpułkownika Hallera Rosjanie przypuścili gwałtowny nocny atak na pozycje 3 Pułku Legionów. Legioniści, mimo początkowego zaskoczenia, dzięki opanowaniu i odwadze majora Bolesława Roji i kpt. Henryka Minkiewicza, odparli nieprzyjaciela zadając mu duże straty i biorąc wielu jeńców. Straty po stronie legionów wyniosły w tej potyczce tylko 4 zabitych i 15 rannych. W wyniku ciągłych walk oddziały utraciły jednak blisko 50% stanów osobowych. Po ustabilizowaniu linii frontu podpułkownik Haller przekazał dowództwo 3 Pułku majorowi Minkiewiczowi, a sam pozostał w 2 Brygadzie, jako oficer dyspozycyjny dowódcy. 14 marca 1915 awansował do stopnia pułkownika. W maju 1915 uległ na

przepustce pod Częstochową poważnemu wypadkowi samochodowemu i przez 10 miesięcy przebywał na leczeniu szpitalnym. Wiosną 1916 wszedł w skład Rady Pułkowników, skupiającej dowódców jednostek legionowych, będącej w opozycji do pro-austriackiej Komendy Legionów. W lipcu 1916 otrzymał ponownie przydział i został dowódcą 2 Brygady Legionów Polskich. Po kryzysie przysięgowym w lipcu 1917 dowodził II Brygadą, która weszła w skład podporządkowanego Austrii Polskiego Korpusu Posiłkowego. 15 lutego 1918, protestując przeciwko postanowieniom traktatu brzeskiego, wraz z podległą mu 2 Brygadą i innymi oddziałami polskimi przebił się przez front austriacko-rosyjski pod Rarańczą i połączył się z polskimi formacjami w Rosji. Otrzymał przydział na dowódcę nowo sformowanej 5 Dywizji Strzelców Polskich, a od 28 marca 1918 dowodził jednostkami całego II Korpusu Polskiego na Ukrainie. 7 kwietnia 1918 otrzymał nominację na stopień generała. Obecność jednostek polskich na Ukrainie była widziana przez Niemcy, jako naruszenie warunków traktatu brzeskiego. W nocy z 10 na 11 maja 1918 bez żadnych uprzedzeń przeważające liczebnie oddziały niemieckie zaatakowały jednostki polskie rozlokowane w okolicy Kaniowa. Po całodiennej walce i wyczerpaniu się zapasów amunicji II Korpus Polski został zmuszony do złożenia broni. Straty niemieckie wyniosły ok. 1500 zabitych i rannych, polskie nie przekraczały 1000. Po rozbiciu Korpusu Józef Haller uniknął niewoli i pod fałszywym nazwiskiem „Mazowiecki” przedostał się przez Kijów do Moskwy, gdzie stanął na czele Polskiej Komisji Wojskowej. W lipcu 1918 generał Haller dotarł przez Karelię i Murmańsk do Francji, gdzie 4 października 1918 Komitet Narodowy Polski powierzył mu formalne dowództwo nad formującą się armią polską. Jednostki te były organizowane poprzez ochotniczy zaciąg spośród Polaków służących w wojsku francuskim, byłych polskich jeńców wojennych z armii austrowęgierskiej i niemieckiej (około 35 000) oraz Polonii z USA (około 22 000 zwervowanych w Obozie Kościuszko) i Brazylii (300 osób). Polityczne zwierzchnictwo nad Armią pełnił od 23 lutego 1918 Komitet Narodowy Polski. Na mocy układu z 28 września 1918 Błękitna Armia została uznana przez państwa Ententy za samodzielną, sojuszniczą i jedyną współwalczącą armię polską. W 1918 oddziały Armii pod dowództwem Hallera (1 Pułk Strzelców Polskich od lipca, a od października cała 1 Dywizja Strzelców Polskich) walczyły z Niemcami na froncie zachodnim w Wogezach i Szampanii. Zakończenie wojny nie przerwało rozbudowy armii. Jej liczebność wynosiła ostatecznie ponad 100 000 żołnierzy. Uzbrojona w całości przez Francję, osiągnęła wysoką sprawność bojową. Do czerwca 1919 wraz całym sprzętem została przetransportowana etapami do Polski przez Gdańsk. Nowoczesna broń Błękitnej Armii, a zwłaszcza samoloty i czołgi Renault FT-17, wydatnie wzmocniły tworzące się Wojsko Polskie. Generał Haller przybył do Warszawy 21 kwietnia 1919 gdzie witany był jak bohater narodowy, a magistrat nadał mu tytuł honorowego obywatela miasta Warszawy. Jako że Błękitna Armia była jedynym jednolicie uzbrojonym dużym związkiem operacyjnym w odtworzonym Wojsku Polskim, dowództwo postanowiło nie rozbijać go na mniejsze związki. Całość sił skierowano na front walk polsko-ukraińskich. W zwycięskich walkach z wojskami ukraińskimi armia Hallera przez Galicję Wschodnią i Wołyń dotarła na linię rzeki Zbrucz. Jednak sam generał został skierowany w czerwcu na pogranicze polsko-niemieckie w celu objęcia dowództwa nad Frontem Południowo-Zachodnim. W październiku 1919 Hallerowi powierzono dowództwo Frontu Pomorskiego, utworzonego w celu pokojowego i planowego zajęcia Pomorza, przyznanego Polsce na mocy ustaleń Traktatu Wersalskiego. Zgodnie z planem przejmowanie ziem pomorskich rozpoczęło się 18 stycznia 1920 od przejęcia Torunia przez oddziały 16 Pomorskiej Dywizji Piechoty. Poszczególne miejscowości przejmowano od wycofujących się wojsk niemieckich aż do 11 lutego 1920, kiedy to ostatni żołnierze opuścili Gdańsk.

Pomimo kilku incydentów, wśród których były próby stawiania zbrojnego oporu, a także liczne przypadki sabotażu, obejmowanie Pomorza dla Polski przebiegało bez większych zakłóceń. 10 lutego 1920 generał Haller wraz z ministrem spraw wewnętrznych Stanisławem Wojciechowskim oraz nową administracją Województwa Pomorskiego przybył do Pucka, gdzie dokonał symbolicznych zaślubin Polski z Bałtykiem. W 1920 Haller otrzymał funkcję Generalnego Inspektora Armii Ochotniczej, przy organizowaniu której położył duże zasługi. W czasie bitwy warszawskiej dowodził wojskami broniącymi przedpola stolicy. Wchodził też w skład Rady Obrony Państwa (lipiec-sierpień 1920), a następnie dowodził Frontem Północno-Wschodnim. Na tym stanowisku zastał go koniec wojny. Po wojnie Józef Haller pełnił funkcję m.in. Generalnego Inspektora Artylerii (w latach 1920–1926) i przewodniczącego Najwyższej Wojskowej Komisji Opiniującej. Był członkiem Rady Wojennej, przewodniczył Związkowi Hallerczyków, a od 3 lipca 1920 do 4 lutego 1923 przewodniczył Związkowi Harcerstwa Polskiego. W latach 1922–1927 był posłem na Sejm z listy Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej. Ze względu na swoje nacjonalistyczne poglądy był uważany za osobę współodpowiedzialną, m.in. za rozruchy antyżydowskie w Częstochowie w 1919, w których wzięli udział żołnierze „Błękitnej Armii”, a także za wywołanie atmosfery nagonki na prezydenta Gabriela Narutowicza, jako wybranego „niepolskimi” głosami. Gen. Haller potępił przewrót majowy Józefa Piłsudskiego, w wyniku czego 31 lipca 1926 został przeniesiony w stan spoczynku. W latach 20. wraz z żoną Aleksandrą i synem Erykiem osiedlił się na Pomorzu, w majątku Gorzuchowo koło Chełmna. W 1933 odbył podróż do Stanów Zjednoczonych z misją udzielenia pomocy weteranom i inwalidom „Błękitnej Armii”. W latach 1936–1939 był jednym z organizatorów i przywódców opozycyjnego wobec sanacji Frontu Morges. 10 października 1937 na Kongresie Konstytucyjnym Stronnictwa Pracy został wybrany na stanowisko prezesa Rady Naczelnej SP. Gen. Haller utrzymywał kontakty z młodzieżą akademicką. W uznaniu zasług dla narodu polskiego a w szczególności dla polskiego Pomorza, w 1921 otrzymał tytuł filistra honoris causa i protektora Korporacji Studentów Uniwersytetu Poznańskiego Baltia, wraz z m.in. prof. Janem Kasprowiczem, prof. Edwardem Taylorem (kurator Baltii z ramienia Uniwersytetu Poznańskiego), ks. dr Józefem Prądyńskim duszpasterzem korporacji. Patronem i pierwszym filistrem korporacji został Roman Dmowski. Józef Haller był pierwszym i wieloletnim prezesem Koła Filistrów Baltii, protektorem i współorganizatorem dorocznego, reprezentacyjnego Balu Korporacji Studentów Uniwersytetu Poznańskiego Baltia na Dworze Artusa w Toruniu, ofiarodawcą skraju ziemi pomorskiej w Hallerowie, gdzie odbywały się letnie obozy Korporacji Akademickiej Baltia. Często przychodził również z synem Erykiem (korporantem z monarchistycznej Korporacji Akademickiej Corona) na komersy i inne uroczystości Baltii. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się przez Rumunię do Francji. Oddał się do dyspozycji tworzącego się rządu gen. Władysława Sikorskiego i przewodniczył Międzyministerialnej Komisji Rejestracyjnej. W pierwszych dniach listopada 1939 wszedł w skład rządu, jako minister bez teki. Na przełomie lat 1939–1940 odbył kolejną podróż do Ameryki, tym razem, aby zachęcić Polonię do wstępowania do tworzącego się we Francji Wojska Polskiego. Po upadku Francji przedostał się przez Hiszpanię i Portugalię do Wielkiej Brytanii. Tam w latach 1940–1943 pełnił funkcję Ministra Oświaty w Polskim Rządzie na Uchodźstwie. Po zakończeniu wojny Józef Haller zdecydował się pozostać na emigracji i osiedlił się na stałe w Londynie, gdzie zmarł 4 czerwca 1960 w wieku 86 lat. Został pochowany na cmentarzu Gunnersbury. Dzięki inicjatywie polskich harcerzy z 58 TDHP „Biali”

jego prochy wróciły 23 kwietnia 1993 do Polski i spoczęły w krypcie w kościele garnizonowym św. Agnieszki w Krakowie.

5. **Jan Bytnar** (ps. Rudy, Czarny, Janek, Krokodyl, Jan Rudy, ur. 6 maja 1921 w Kolbuszowej, zm. 30 marca 1943 w Warszawie) – harcmistrz, podporucznik AK bojownik Szarych Szeregów, bohater książki Aleksandra Kamińskiego „Kamienie na szaniec”. Syn Zdzisławy Bytnarowej i Stanisława Bytnara (byłego żołnierza Legionów Polskich). W 1925 rodzina Bytnarów przeniosła się do Warszawy. Po ukończeniu szkoły powszechnej Jan Bytnar dostał się do Państwowego Gimnazjum im. Stefana Batorego w Warszawie. Mając 12 lat wstąpił do 23 Warszawskiej Drużyny Harcerskiej im. Bolesława Chrobrego „Pomarańczarnia” ZHP, od 1936 roku pełniąc w niej funkcję przybocznego. W 1938 roku uzyskał najwyższy stopień młodzieżowy w harcerstwie - harcerza Rzeczypospolitej. Jego najbliższymi przyjaciółmi byli: Zośka - Tadeusz Zawadzki i Alek - Maciej Aleksy Dawidowski. Od początku II wojny światowej aktywnie uczestniczył w konspiracyjnych działaniach Szarych Szeregów. Członkowie 23 Warszawskiej Drużyny Harcerskiej im. Bolesława Chrobrego (tzw. *Pomarańczarni*), w której wówczas znajdował się także Bytnar, na jesieni 1939 wstąpili do organizacji PLAN. W konspiracji najpierw zajmował się małym sabotażem, a później dywersją i akcjami zbrojnymi. Ukończył Szkołę Podchorążych Piechoty Rezerwy „Agricola”, natomiast stopień podharcemistrza otrzymał na tajnym kursie instruktorskim. Od połowy 1940 działał, jako łącznik PLAN-u z osadzonymi w niemieckich więzieniach śledczych w Alei Jana Christiana Szucha oraz przy ul. Daniłowiczowskiej w Warszawie. Od wiosny 1941 Bytnar dowodził hufcem harcerskim „Ochota” w Chorągwi Warszawskiej Szarych Szeregów, który działał w Organizacji Małego Sabotażu „Wawer”. Dokonał wówczas kilku akcji sabotażowych, w prasie konspiracyjnej określanych, jako brawurowe, m.in.: zerwał wielką hitlerowską flagę z gmachu warszawskiej Zachęty (przemianowanej przez Niemców na *Dom Niemieckiej Kultury*) oraz namalował Symbol Polski Walczącej (tzw. *kotwicę*) na Pomniku Lotnika w Warszawie - za czyny te groziła wówczas kara śmierci. W listopadzie 1942, po utworzeniu Grup Szturmowych w strukturach Kedywu Komendy Głównej AK, objął hufiec (pluton) SAD. Następnie uczestniczył w akcjach bojowych m.in. Wieniec II (31 grudnia 1942 - 1 stycznia 1943), kiedy wysadzono w powietrze pociągi wojskowe z transportami broni dla armii niemieckiej. W dniu 2 lutego 1943 w starciu z policją niemiecką został ranny. 17 marca 1943 uciekł z rodzinnego mieszkania po linie z II piętra, przed mającym nastąpić aresztowaniem. Został ponownie aresztowany razem z ojcem 23 marca 1943 przez Gestapo w ich mieszkaniu przy al. Niepodległości 159 - w piwnicy budynku Niemcy znaleźli wiele obciążających go materiałów polskiego podziemia, wbrew zasadom konspiracji niezniszczonych bądź usuniętych na czas, (co powinno nastąpić po aresztowaniu kilka dni wcześniej w dzielnicy Praga, równorzędnego Bytnarowi dowódcy Grup Szturmowych). Został odbity przez Grupy Szturmowe trzy dni później, 26 marca 1943, podczas akcji pod Arsenalem. Zmarł 30 marca w wyniku obrażeń odniesionych na przesłuchaniach prowadzonych przez Gestapo. Mimo brutalnych tortur, w śledztwie nie wydał nikogo. Pośmiertnie mianowany harcmistrzem, a następnie podporucznikiem, odznaczony Krzyżem Walecznych.
6. **Olga Drahonowska-Małkowska** (ur. 1 września 1888, zm. 15 stycznia 1979) – jedna z twórczyń polskiego skautingu, Instruktor harcerski, harcmistrzynie Rzeczypospolitej. Urodziła się w Krzeszowicach 1 września 1888r, jako córka Zofii i Karola Drahonowskich. Mimo czeskich korzeni rodziców od dziecka zawsze podkreślała swą polskość. Szkołę i gimnazjum ukończyła eksternistycznie, zdając tylko kolejne egzaminy w Krakowie. Po maturze wstąpiła do Konserwatorium Muzycznego we Lwowie, gdzie wkrótce ujawniła swe talenty, jako poetka i rzeźbiarka. Była również instruktorką wychowania fizycznego w „Sokole”, miała

swoje pasje sportowe (jazda konna, pływanie, łyżwiarstwo, narciarstwo, gimnastyka), działała także w organizacji wychowania narodowego Eleusis. Z Eleusis pozyskał ją Małkowski do niepodległościowego „Zarzewia”, gdzie szybko poznała tajniki służby wojskowej, zdobywając stopień porucznika Polskich Drużyn Strzeleckich. Gdy Andrzej Małkowski zapoczątkował harcerstwo – Olga Drahonowska w lecie 1911 założyła pierwszą żeńską (trzecią według kolejności) drużynę skautową we Lwowie. Była również pierwszą komendantką skautek w Naczelnej Komendzie Skautowej w latach 1911-1912. Gdy w marcu 1912 na I Zjeździe we Lwowie harcerstwo przyjęło jednomyślnie charakter organizacji abstynenckiej – Olga Drahonowska została powołana w skład Zarządu Oddziału lwowskiego Eleuterii-Wyzwolenia, a prowadzona przez nią III Lwowska Drużyna Skautek im. E. Platerówny w lokalu tej zasłużonej organizacji skupiającej cały polski ruch abstynencki zaboru austriackiego – otrzymała świetlicę. We wrześniu 1912 w „Skaucie” nr 23 ukazał się przystosowany do melodii rewolucyjnej pieśni „Na barykady ludu roboczy” wiersz Ignacego Kozińskiego „Wszystko, co nasze Polsce oddamy”, uzupełniony refrenem „Ramię pręż, słabość krusz”. Nosił tytuł „Marsz skautów” i stał się później hymnem ZHP. Przystosowanie i uzupełnienie hymnu było dziełem Olgi Drahonowskiej – wykonanym za zgodą autora. W czerwcu 1913 opuściła Lwów udając się na leczenie do Zakopanego. Pojawił się tam również Andrzej Małkowski i ks. Kazimierz Lutosławski, który udzielił im ślubu. Po wyleczeniu nacieku w płucu, Olga Małkowska założyła i prowadziła w Zakopanem harcerstwo żeńskie, od sierpnia, 1914 (gdy Małkowski po wybuchu I wojny światowej wyruszył do Legionów) – również drużynę męską. Po zabranii do wojska austriackiego listonoszy i górali zorganizowała skautową pocztę, pomoc żywną dla góraków, ochronę dla opuszczonych dzieci, tanią jadłodajnię dla ubogiej ludności i skautową straż porządkową pełniącą nocną służbę. Pod jej komendą skauci urządzali tajne składy broni w górach: w Dolinie Kościeliskiej, na Hali Pyszniej, w Dolinie Rożtoki, w Murzasichlu i w grotach Nosala. W lutym 1915 po próbie ogłoszenia przez Andrzeja Małkowskiego Republiki Podhalańskiej, jako zaczątku niepodległej Polski policja austriacka wykryła te magazyny, a drużna Olga z mężem tylko dzięki ostrzeżeniu przez góraków zdołała uniknąć aresztowania. Poprzez Wiedeń przedostali się w marcu 1915 do Szwajcarii, a stamtąd do USA, gdzie Stanisław Osada wezwał Andrzeja Małkowskiego do zorganizowania harcerstwa polonijnego. Tam przyszedł na świat 30 października 1915 syn Olgi i Andrzeja, nazwany przez nich Lutykiem, z którym w rok później wróciła do Europy. Gdy plany polskiego Legionu w Kanadzie upadły – w lutym 1917 przeniosła się z Francji do Szwajcarii. Poczta tego neutralnego kraju odmówiła doręczania żołdu Andrzeja z wojska kanadyjskiego, więc aby utrzymać siebie i dziecko podjęła ciężką pracę fizyczną w gospodarstwie ogrodniczym w Chexbres Village, traktując to, jako jeszcze jedną próbę harcerskości. Od końca 1917 r. uczyła muzyki w Ecole Nouvelle, a od 1918 r. w polskiej szkole w Londynie, którą założyła na prośbę Polish Relief Found. Później zamieszkała w Torquay, jako kustosz zbiorów przeznaczonych dla Polski, gdy odzyskała niepodległość. Również tam Małkowska uczyła muzyki i wychowania fizycznego w szkołach, organizując i prowadząc drużynę skautek i wilcząt. I wszędzie zdobywała sympatię dla Polski, do której miała wrócić już bez Andrzeja, (który zginął w 1919 r. w wyniku zatonięcia statku, którym płynął). Wróciła z Lutykiem w listopadzie 1921 prowadząc naukę angielskiego i gimnastyki w zakopiańskiej Szkole Gospodarstwa Domowego i dla Ślżaczek specjalne kursy języka polskiego, literatury, historii i geografii, a od 1922 r. zapoczątkowała trzymiesięczną szkołę instruktorek ZHP w Kuźnicach. W 1924 r. była komendantką Złotu Harcerki w Świdrze pod Warszawą, a następnie polskiej delegacji na III Światową konferencję skautek w Foxlease w Anglii. W 1925 r. założyła Szkołę Pracy Instruktorskiej i Pracy

Harcerskiej w Sromowcach Wyżnych, kierując tą placówką do 1939 r. i rozbudowując ośrodek. Po Dworcu Cisowym (szkoła) powstały tam: Orle Gniazdo w 1927 r. i Dom Ludowy dla wsi (spalony w 1945), Watra w 1929 r. i czorsztyńska Pustelnia w 1930 r. Latem 1931 Olga Małkowska kierowała w Sromowcach pierwszym obozem żeńskim Studium W-F Uniwersytetu Jagiellońskiego. Szkołę Pracy Harcerskiej uznano za ośrodek nowego typu, promieniujący ideą harcerską na społeczeństwo, w 1927 r. władze ZHP obdarzyły ją godnością harcmistrzyni Rzeczypospolitej. W 1932 r. prowadziła VII światową konferencję skautek na Buczu – uczestniczki jednomyślnie wybrały drużynę Małkowską do Komitetu Światowego Skautek, na konferencji następnej w Abelboden, w Szwajcarii, w 1934 r. powierzając jej wizytację skautek w Czechosłowacji, Austrii i Rumunii. Została także wybrana skautową delegatką w Komitecie Opieki nad Dziećmi i Młodzieżą w Lidze Narodów (odpowiednik dzisiejszej ONZ). Rząd Polski odznaczył ją Krzyżem Oficerskim Orderu Polonia Restituta i Krzyżem Niepodległości. Po klęsce wrześniowej w 1939 r., po naleganiach syna, aby uchodziła przed gestapo – opuściła kraj. Dotarła do Wielkiej Brytanii. Tam w Dartmouth założyła Dom Dziecka Polskiego, przeniesiony po nalotach Luftwaffe do Szkocji, do posiadłości Castlemains koło Douglas w Lanarkshire. Obok polskiej szkoły, gimnazjum i harcerstwa – powstała tu placówka dla żołnierzy, aby swe urlopy mogli spędzić przy polskich dzieciach, w polskiej atmosferze. W 1942 r. powołano Olgę Małkowską do władz ZHP. Została przewodniczącą Komitetu Naczelnego ZHP na czas wojny. Uczestniczyła tam również w pracach sięgających przyszłości, organizując GIS (Guides International Service) – skautową służbę międzynarodową niosącą pomoc dzieciom na terenach wyzwolanych spod okupacji hitlerowskiej. Poprzez Caritas GIS dostarczała żywność dzieciom zniszczonej Warszawy. W latach 1948-1960 Olga Małkowska prowadziła kolejny Polish Childrens Home w Hawson Court, posiadłości w Buckfastleigh, w Devon. W 1959 r. zorganizowała wycieczkę dzieci do Polski. Sama wróciła do kraju w 1961 r. Osiadła początkowo we Wrocławiu, a od 1964 r. na stałe w Zakopanem. W 1966 r. Rada Państwa przyznała jej rentę dla zasłużonych, a przedstawiciel TPD wręczył jej Honorową Odznakę Przyjaciela Dziecka. Z wielkim wzruszeniem przyjęła zaproszenie do Krakowa na nabożeństwo w rocznicę śmierci Andrzeja Małkowskiego, zapoczątkowane wówczas przez kardynała Karola Wojtyłę, późniejszego papieża. 15 stycznia 1979 r. Olga Małkowska zmarła. Spoczywa na Nowym Cmentarzu w Zakopanem przy ul. Nowotarskiej. Nad grobem wznosi się granitowy pomnik poświęcony twórcom polskiego harcerstwa dłuta zakopiańskiego rzeźbiarza Henryka Burzcy.

7. **Florian Marciniak** (ur. 4 maja 1915 w Gorzycach koło Czempinia, zm. 21 lutego 1944 w obozie koncentracyjnym Gross-Rosen) - wybitny instruktor harcerski, harcmistrz, pierwszy naczelnik Szarych Szeregów. Pseudonimy: Jerzy Nowak, Nowak, J.Krzemień, Szary, Flo. Przybrane nazwiska: Jerzy Grzegorzewski, Mieczysław Kujawski. W 1934 zdał maturę w Państwowym Gimnazjum im. Jana Kantego w Poznaniu. W latach 1934-1938 studiował prawo na Uniwersytecie Poznańskim, potem pracował w Banku Związku Spółek Zarobkowych w Poznaniu. Od młodych lat należał do harcerstwa, w którym był drużynowym 21 Poznańskiej Drużyny Harcerzy im. Tadeusza Rejtana, wiceprezesem Akademickiego Koła Harcerskiego im. Heliodora Świącieckiego w Poznaniu, kierownikiem Wydziału Młodzieży w Wielkopolskiej Komendzie Chorągwi Harcerzy. Był najmłodszym harcmistrzem w ZHP (stopień uzyskał 10 maja 1938). W latach 1937 - 1938 pełnił funkcję zastępcy komendanta Harcerskiej Szkoły Instruktorskiej w Górkach Wielkich koło Skoczowa. Z chwilą wybuchu wojny pracował w Pogotowiu Harcerzy w Poznaniu. Po ewakuacji wojska i władz z miasta przedostał się 8 września 1939 do Warszawy, gdzie został komendantem Wojennego Pogotowia Harcerzy. Tuż przed

kapitulacją stolicy - 27 września 1939 - otrzymał nominację na naczelnika „Szarych Szeregów” - organizacji zakonspirowanego harcerstwa męskiego. Był nim, aż do aresztowania 6 maja 1943. Wywarł duży wpływ na program wychowawczy i plany działania tajnej organizacji. Wprowadził w „Szarych Szeregach” zasadę „wychowania przez walkę” w ramach programu „Dziś - Jutro – Pojutrze”. W okresie okupacji hitlerowskiej - 26 września 1942 - w kościele św. Krzyża przy Krakowskim Przedmieściu odbył się ślub Floriana Marciniaka z Zofią Broniewską, siostrą Stanisława Broniewskiego ps. „Orsza” - drugiego naczelnika „Szarych Szeregów”. W marcu 1943 brał udział w przygotowaniach odbicia z rąk Gestapo Janka Bytnara „Rudego” („Akcja pod Arsenalem”). Aresztowany w Warszawie przez funkcjonariuszy poznańskiego Gestapo. Przesłuchiowano go w siedzibie SS w Alei Szucha w Warszawie. Nie wydał swoich współpracowników. W czasie transportu do Poznania Florian usiłował uciec skacząc z pędzącego samochodu w okolicach Sochaczewa - niestety bez powodzenia. Straszliwie zmaltretowany został umieszczony w osławionej katowni poznańskiej - „Forcie VII” w celi nr 66. W celu odbicia Floriana zostało powołane stowarzyszenie „Białej Róży”, w którego skład weszli m.in. Stanisław Broniewski - „Orsza”, Eugeniusz Stasiecki - „Piotr”, Edward Zürn - „Jacek”, Zygmunt Kaczyński - „Wesoły”, Adam Borys - „Pług”, Władysław Cieplak - „Miłek”, Tadeusz Zawadzki - „Zośka”, oraz specjalnie dobrany oddział z Grup Szturmowych. Harcerzom nie udało się odbić swojego przywódcy - 18 lutego 1944 Florian Marciniak został wywieziony do obozu w Żabikowie pod Poznaniem, następnie do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen, w którym w dniu 20 lub 21 lutego 1944 roku został zamordowany. 11 listopada 2006 został pośmiertnie odznaczony Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski.

8. **Stanisław Broniewski**, pseud. Stefan Orsza, Witold, K. Krzemień (ur. 29 grudnia 1915 w Warszawie, zm. 30 grudnia 2000 tamże) – polski ekonomista, naczelnik harcerskiej konspiracji, harcmistrz, podporucznik AK. Urodził się 29 grudnia 1915 w Warszawie. W 1928 wstąpił do Związku Harcerstwa Polskiego – 3 Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. ks. J. Poniatowskiego, później był m.in. instruktorem harcerskim w Chorągwi Wielkopolskiej ZHP. We wrześniu 1939 współorganizator Pogotowia Harcerzy w Warszawie. Podczas II wojny światowej w Szarych Szeregach, m.in.: 1941 komendant Okręgu Południowego w Chorągwi Warszawskiej i organizacji Wawer, 1941-1943 komendant Chorągwi Warszawskiej, od lutego do maja 1943 komendant Grup Szturmowych w Warszawie, od maja 1943 do października 1944 Naczelnik Szarych Szeregów. Dowódca akcji pod Arsenalem (marzec 1943), uczestnik powstania warszawskiego 1944. Jeniec obozu w Bergen-Belsen. Od 1945 komendant Harcerstwa wśród Polaków w Niemczech. Po powrocie do kraju w 1946 pracował m.in. w Centralnym Urzędzie Planowania, Radzie Ekonomicznej przy Radzie Ministrów, Instytucie Kształtowania Środowiska, UŁ. W 1989 został przewodniczącym Krajowego Komitetu Odrodzenia ZHP oraz Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Współzałożyciel Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej, w latach dziewięćdziesiątych działał na rzecz zjednoczenia Polskiego Harcerstwa. Pełnił funkcję Honorowego Przewodniczącego Stowarzyszenia Szarych Szeregów. W kwietniu 1992 otrzymał honorowe obywatelstwo miasta Warszawy. Zmarł po długiej chorobie 30 grudnia 2000, w Wesołej w wieku 85 lat. Pogrzb hm. Stanisława Broniewskiego „Orszy” odbył się 9 stycznia 2001 roku na cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie.
9. **Tadeusz Zawadzki**, przybrane nazwisko: Tadeusz Zieliński, ps. Kajman, Kotwicki, Lech Pomarańczowy, Tadeusz, Zośka (ur. 24 stycznia 1921, zm. 20 sierpnia 1943) - instruktor harcerski, harcmistrz, podporucznik AK, bohater książki Aleksandra Kamińskiego „Kamienie na szaniec”. Urodził się 24 stycznia w Warszawie jako syn Józefa Zawadzkiego i Leony - z domu Siemieńskiej. Uczył się początkowo w Szkole

Ziemi Mazowieckiej. We wrześniu 1933 rozpoczął naukę w Państwowym Gimnazjum im. Stefana Batorego w Warszawie. W jego klasie uczyli się późniejsi żołnierze warszawskich Grup Szturmowych: Jan Bytnar ps. „Rudy”, Maciej Aleksy Dawidowski ps. „Alek” i Krzysztof Kamil Baczyński. W harcerstwie od jesieni 1933 w 23 Warszawskiej Drużynie Harcerzy im. Bolesława Chrobrego (tzw. „Pomarańczarnia”). Maturę zdał pod koniec maja 1939, a po wybuchu wojny wyruszył z Warszawy na wschód 6 września w składzie harcerskiego batalionu marszowego Chorągwi Warszawskiej. W konspiracji czynny już od października 1939, a kiedy skupieni wokół niego harcerze z 23 WDH utworzyli w 1941 tzw. „Wojenną Pomarańczarnię” stanął na jej czele pod pseudonimem „Lech Pomarańczowy”. Jednocześnie w grudniu 1939 i w styczniu 1940 uczestniczył w akcjach małego sabotażu organizacji PLAN-u. Od stycznia do lipca 1940 łącznik w komórce więziennej ZWZ (zorganizowanej przez kpt. Zygmunta Hempla i Halinę Starczewską-Chorążynę, a kierowanej później przez Kazimierza Gorzkowskiego). W marcu 1941 wszedł wraz z kierowaną przez siebie drużyną do „Szarych Szeregów” i objął tu komendę nad Hufcem „Mokotów Górny” w Okręgu Południe Chorągwi Warszawskiej. Hufiec ten natychmiast włączył się do Organizacji Małego Sabotażu „Wawer”, w której „Zośka” był komendantem Obwodu Mokotów Górny w Okręgu Południe. W tym czasie Tadeusz był jednym z najwybitniejszych wykonawców głośnych akcji „Małego Sabotażu”. Za największą liczbę „kotwic” wymalowanych na terenie swojej dzielnicy, otrzymał od Komendanta Głównego „Wawra” Aleksandra Kamińskiego honorowy pseudonim „Kotwicki”. Wraz ze swoim hufcem uczestniczył także w akcji „N” (prowadzonej przez BiP KG AK dywersyjnej propagandzie w języku niemieckim). Po ukończeniu kursu podharcemistrzowskiego („Szkoła za Łasę”) w maju - czerwcu 1942 otrzymał z dniem 15 sierpnia 1942 stopień podharcemistrza i pseudonim instruktorski „Kajman”. 13 września 1942 urządził dla swojego hufca całodzienne ćwiczenia polowe w Lasach Chojnowskich pod Warszawą. W wyniku reorganizacji Chorągwi Warszawskiej Szarych Szeregów w listopadzie 1942 pod pseudonimem „Tadeusz” został hufcowym Roju „Centrum”, dowódcą Grup Szturmowych Chorągwi Warszawskiej (składających się z 4 hufców) i jednocześnie zastępcą por. „Jerzego” - wojskowego dowódcy GS-ów, czyli Oddziału Specjalnego „Jerzy”, jednego z Oddziałów Dyspozycyjnych utworzonego w tym samym czasie Kedywu KG AK. Po ukończeniu Zastępczego Kursu Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty mianowany w styczniu 1943 kapralem podchorążym. Prawdopodobnie w tym czasie, z uwagi na znaczne obciążenie obowiązkami organizacyjnymi, musiał przerwać naukę (od 1940 uczył się w Państwowej Szkole Budowy Maszyn - działającej jawnie w miejsce Państwowej Wyższej Szkoły Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda a od 1942 studiował na Wydziale Chemii Państwowej Wyższej Szkoły Technicznej - czyli tajnej Politechniki Warszawskiej).

Brał udział w wielu akcjach dywersyjnych:

- uczestnik akcji „Wieniec II” w nocy z 31 grudnia 1942 na 1 stycznia 1943 - dowodził patrolem, który wysadził w powietrze przepust kolejowy pod Kraśnikiem,
- 16 stycznia 1943 dowodził wykonaniem wyroku śmierci przy ul. Walecznych 26 na Ludwiku Herbercie (winnym wydania w ręce Gestapo i śmierci Andrzeja Honowskiego, prowadzącego przy ul. Asfaltowej 12 konspiracyjną wytwórnię materiałów wybuchowych dla Kedywu KG AK),
- 2 lutego 1943 uczestniczył w akcji ewakuacyjnej materiałów konspiracyjnych z mieszkania Jana Błońskiego przy ul. Brackiej 23. Od tego miesiąca, kiedy „Jerzy” zagrożony aresztowaniem na kilka miesięcy wyjechał z Warszawy, „Zośka” obok pełnienia funkcji dowódcy warszawskich GS był także p.o. dowódcy OS „Jerzy”,

- 26 marca 1943 dowodził grupą „Atak” w głośnej Akcji pod Arsenalem („Meksyk II”), podczas której odbito z rąk Gestapo 21 więźniów, w tej grupie jego przyjaciela, Jana Bytnara „Rudego”,
 - 6 maja 1943 uczestniczył, (jako obserwator) w próbie porwania SS-Oberscharführera Herberta Schultza (prowadzącego w Gestapo śledztwo w sprawie Grup Szturmowych) zakończonej jego likwidacją,
 - w tym samym czasie uczestniczył również w przygotowaniach do odbicia z rąk niemieckich Naczelnika „Szarych Szeregów”, Floriana Marciniaka (nieudane akcje: „Meksyk IV”, „Chicago” i „Biała Róża”).
 - odbicie więźniów pod Celestynowem w nocy z 20 na 21 maja 1943 (w obecności kpt. „Mietka” - Mieczysława Kurkowskiego, ówczesnego bezpośredniego zwierzchnika OS „Jerzy” w Kedywie KG AK, który czuwał nad przebiegiem akcji, stanowiącej dla „Zośki” egzamin oficerski),
 - wysadzenie mostu kolejowego pod Czarnocinem w nocy z 5/6 czerwca 1943.
- Aresztowany przypadkowo w końcu czerwca lub na początku lipca 1943, przez tydzień lub dwa więziony był w poprawczym obozie pracy przy ul. Gęsiej (KL Warschau – „Gęsiówka”). Po ukończeniu pierwszego wojennego kursu harcmistrzowskiego (maj-czerwiec) 15 sierpnia 1943 otrzymał stopień harcmistrza. W tym czasie mianowany podporucznikiem rezerwy piechoty. Poległ w ataku na strażnicę Grenzschutzpolizei w Siecach koło Wyszkowa w nocy z 20 na 21 sierpnia 1943 uczestnicząc w akcji „Taśma”, jako obserwator. Imię jego nosił batalion Armii Krajowej Szarych Szeregów - Batalion Zośka.
10. **Krzysztof Kamil Baczyński** (ps. **Jan Bugaj**, Emil, Jan Krzyski, Krzysztof, Piotr Smugosz, Krzysztof Zieliński, Krzyś; ur. 22 stycznia 1921 w Warszawie, zm. 4 sierpnia 1944 w Warszawie) – polski poeta czasu wojny, podchorąży, żołnierz Armii Krajowej, podharcmistrz Szarych Szeregów, jeden z przedstawicieli pokolenia Kolumbów, pochodzenia polsko-żydowskiego. Zginął w czasie powstania warszawskiego, jako żołnierz batalionu „Parasol” Armii Krajowej. Był synem Stanisława Baczyńskiego oraz Stefanii Zieleńczyk. Krzysztof Kamil Baczyński urodził się i mieszkał początkowo w kamienicy przy ul. Bagateli 10. W dzieciństwie chorował na astmę, miał słabe serce, był stale zagrożony gruźlicą. Od 1931 uczył się w Państwowym Gimnazjum im. Stefana Batorego i w maju 1939 otrzymał świadectwo dojrzałości. Już w czasie gimnazjalnym Baczyński odznaczał się wielkim znanstwem także współczesnej mu literatury. Wiadomo, że fascynował się „Ferdynandem” Gombrowicza i napisał własny wariant („Gimnazjum imienia Boobalka I”). Znał też ponadprzeciętnie literaturę francuską, a w późniejszych latach pisał także wiersze po francusku. W jego klasie uczyli się późniejsi żołnierze warszawskich Grup Szturmowych Szarych Szeregów: Tadeusz Zawadzki „Zośka”, Jan Bytnar „Rudy” i Maciej Aleksy Dawidowski „Alek”. W czasie nauki w gimnazjum należał do Organizacji Młodzieży Socjalistycznej „Spartakus”, półlegalnej organizacji uczniów szkół średnich pod patronatem PPS. Używał wówczas pseudonimu „Emil”. Nie lubił chodzić do szkoły, bywał tam rzadko i z tego też powodu miał słabe oceny. Od 1937 członek Komitetu Wykonawczego „Spartakusa”, był także współredaktorem pisma „Strzały” – wydawanego od lutego 1938 organu tej organizacji, na łamach którego zadebiutował jako poeta. Wybuch wojny uniemożliwił mu podjęcie studiów w Akademii Sztuk Pięknych. Marzył o karierze grafika lub ilustratora. W okresie okupacji niemieckiej mieszkał przy ul. Hołówki 3. Po utworzeniu w 1940 r. getta w Warszawie, pozostał z matką po aryjskiej stronie ryzykując, w razie wykrycia żydowskiego pochodzenia, rozstrzelanie na miejscu. Od jesieni 1942 do lata 1943 studiował polonistykę na tajnym Uniwersytecie Warszawskim. Zajmował się pracą dorywczą: szklął okna, malował szyldy, pracował u węglarza na Czerniakowie, przyjmował telefonicznie zlecenia w Zakładach Sanitarnych. Uczył się także

w Szkole Sztuk Zdobniczych i Malarstwa. Od lipca 1943 sekcyjny w II plutonie „Alek” 2. kompanii „Rudy” batalionu Zośka AK w stopniu starszego strzelca pod ps. „Krzysztof”, „Zieliński”. Porzucił studia polonistyczne, aby poświęcić się konspiracji i poezji. Twierdził, że jeśli będzie mu to dane do nauki powróci. W mieszkaniu miał skrytkę na broń, w której trzymał thompsona, 2 steny, MP 40 (schmeissera), granaty, materiały minerskie, a także podręczniki, mapy i prasę konspiracyjną. Uczestniczył w akcji wykoślenia pociągu niemieckiego (jadącego z frontu wschodniego do Berlina) na odcinku Tłuszcz-Urle (kryptonim „TU”) 27 kwietnia 1944. Akcja ta spowodowała 26-godzinną przerwę w ruchu. Po ukończeniu turnusu Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty „Agricola” rozkazem jej komendanta, por. „Gustawa” z 25 maja 1944, otrzymał stopień starszego strzelca podchorążego rezerwy piechoty. Jednocześnie był kierownikiem działu poezji miesięcznika społeczno-literackiego „Droga”, wydawanego od grudnia 1943 do kwietnia 1944. Rozkazem dowódcy 2. kompanii batalionu „Zośka” pchor. Andrzeja Romockiego „Morro”, z 1 lipca 1944 zwolniony z funkcji z powodu *małej przydatności w warunkach polowych* z jednoczesną prośbą o objęcie *nieoficjalnego stanowiska szefa prasowego kompanii*. Kilka dni później przeszedł do harcerskiego batalionu „Parasol” na stanowisko zastępcy dowódcy III plutonu 3. kompanii. W „Parasolu” przyjął pseudonim „Krzyś”. Wybuch powstania warszawskiego zaskoczył go w rejonie pl. Teatralnego – został tam wysłany po odbiór butów dla oddziału. Nie mogąc przedostać się na miejsce koncentracji macierzystej jednostki (Wola – Dom Starców przy Karolkowej) przyłączył się do oddziału złożonego z ochotników, którymi dowodził ppor. „Leszek” (Lesław Kossowski, dowódca reduty „Ratusz-Pałac Blanka” na odcinku kpt. „Gozdawy”). Krzysztof Kamil Baczyński poległ na posterunku w Pałacu Blanka 4 sierpnia 1944 w godzinach popołudniowych, śmiertelnie ranny przez strzelca wyborowego ulokowanego prawdopodobnie w gmachu Teatru Wielkiego. W powstaniu warszawskim, 1 września 1944 zginęła także żona Baczyńskiego – Barbara Stanisława Drapczyńska, urodzona 13 listopada 1922 w Warszawie, studentka polonistyki tajnego UW. Odznaczony pośmiertnie Medalem za Warszawę 1947 i Krzyżem Armii Krajowej. Pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie. W okresie okupacji niemieckiej ogłosił 4 tomiki poezji: *Zamknięty echem* (lato 1940), *Dwie miłości* (jesień 1940), *Wiersze wybrane* (maj 1942), *Arkusze poetycki Nr 1* (1944) i składkę *Śpiew z pożogi* (1944) oraz wiele utworów w prasie konspiracyjnej. Jego wiersze pojawiły się także w antologiach poezji wydawanych konspiracyjnie: w *Pieśni niepodległej* (1942) i *Słowie prawdziwym* (1942). Uważa się, że dojrzałość poetycką osiągnął jesienią 1942. Uznany powszechnie za jednego z najwybitniejszych poetów czasów okupacji. Poezja Baczyńskiego najpełniej wyraża cechy generacji Kolumbów. Dla nich konsekwencją wybuchu wojny była konieczność poradzenia sobie z tym wstrząsem i odnalezienie własnej postawy wobec tych wydarzeń. Jego wiersze pomimo silnego związku z czasem wojny, ukazują swój uniwersalny wymiar. Dzieje się tak m.in. dlatego, że nie pisał o swojej epoce wprost, lecz w konwencji apokaliptycznej i onirycznej, a także dlatego, iż poruszał problemy ponadczasowe, takie jak rzeźbienie duszy i psychiki człowieka, refleksja nad młodością i dojrzewaniem (w tym przypadku drastycznie przyspieszonym przez wojnę), poszukiwanie wartości mogących stanowić fundamenty dorosłego życia. Krzysztof Baczyński w wierszach często stosował liczbę mnogą, przemawiając w swoim i generacji imieniu. Pisał wiersze katastroficzne, ze środka „spełniającej się apokalipsy”, pragnąc zmierzyć się ze swoją epoką i czasem historycznym. Ukazywał wojnę pełną onirycznych i symbolicznych obrazów, widząc ją jako siłę niszczycielską dla dotychczasowych systemów wartości i norm moralnych, a wprowadzającą nowe, okrutne prawa. Był nieufny wobec tradycyjnej poetyki, uważał, że jest niewskazana wobec ogromu

zniszczeń i cierpień narodu. Miał świadomość własnej i pokolenia zagłady; jednocześnie nie dramatyzował nad tym losem. Pragnął zminimalizować skażenie wojną, jej wpływ na własną psychikę. Chciał zmycia tego piętna poprzez obcowanie z mityczną arkadią jako światem czystym, nieskażonym, pozbawionym krwi, okaleczenia i śmierci. Ton jego poezji jest zróżnicowany: obok wierszy dotyczących przeżyć okupacyjnych, pisał także te oddzielone od tych wydarzeń, pełne nadziei i piękna. Są pełne rozbudowanych metafor, elementów ze świata baśni, mikroprzyrody, otoczone aurą nastrojowości. Zachowały się wszystkie jego dzieła: ponad 500 wierszy, kilkanaście poematów i około 20 opowiadań. Najbardziej znane wiersze Baczyńskiego to m.in.: *Elegia o... [chłopcu polskim]*, *Mazowsze*, *Historia*, *Spojrzenie*, *Pragnienia*, *Ten czas*, *Pokolenie*, *Biała magia*, *Gdy broń dymiącą z dłoni wyjmę...*, *Polacy*.

7. Alerty, Złoty, Operacje, Rajdy

1. Alert Naczelnika ZHP, jest akcja programowa ZHP, zobowiązująca wszystkich harcerzy i instruktorów do wykonania określonych zadań. Alert stanowi sprawdzian prężności harcerstwa, gotowości do służby.
2. Alerty Naczelnika odbywały się pod hasłami:
 - 1965 r. I Alert „Harcerski Zwiad Wiosenny”
 - 1966 r. II Alert „Harcerski zwiad Tysiąclecia”
 - 1967 r. III Alert „Harcerska próba sprawności:”
 - 1968 r. IV Alert „Harcerstwo bohaterskim dzieciom polskim”
 - 1969 r. V Alert „Harcerstwo ludziom 25-lecia”
 - 1970 r. VI Alert „Alert zwycięstwa”
 - 1971 r. VII Alert „Naszej Biało-Czerwonej”
 - 1972 r. VIII Alert „Sprawni i zdrowi – dziś i jutro”
 - 1973 r. IX Alert „Hasło – Lenino, odzew – 30”
 - 1974 r. X Alert „Nasz dom – Polska Ludowa”
 - 1975 r. XI Alert „Kierunek – zwycięstwo”
 - 1976 r. XII Alert „Olimpijski start”
 - 1977 r. XIII Alert „Tu, gdzie nasz dom”
 - 1978 r. XIV Alert „Godni patriotycznych tradycji – rośniemy na przyszłości miarę”
 - 1979 r. XV Alert „Biało-Czerwonej – zdrowie, radość, pokój”
 - 1980 r. XVI Alert „W hołdzie zwycięzcom – w służbie dla pokoju”

Do roku 1980 alerty odbywały się corocznie. Po VII zjeździe ZHP w 1981 r. charakter alertu zmienił się.

- 1982.r. „Harcerski Alert Powodziowy”
 - 1983.r. „Las potrzebuje pomocy”
 - 1984.r. „Walczyć o pokój i szczęście ludzi”
 - 1987 r. „Zdrowa przyroda – zdrowy człowiek”
3. W latach 1966-1973 prowadzono odbudowę Fromborka, w ramach akcji Związku Harcerstwa Polskiego pod kryptonimem „Operacja 1001 Frombork”. 2391 instruktorów i harcerzy za swoją pracę, trwającą co najmniej trzy turnusy, otrzymało najwyższe wyróżnienie - tytuł Honorowego Obywatela Fromborka (HOF). „Operacja 1001 Frombork” przygotowywała obchody 500. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. Akcja miała na celu odbudowanie miasta, które zostało poważnie zniszczone podczas II wojny światowej;
 4. W pracach w ramach Operacji 1001 Frombork kładziono ulice i chodniki, sadzono drzewka, odbudowywano budynki (w tym wieżę w murach obronnych - obecnie znajduje się tam planetarium).

5. W latach 1974-1981 prowadzono zagospodarowanie Bieszczad, w ramach akcji Związku Harcerstwa Polskiego pod kryptonimem „Operacja Bieszczady-40”. W zamierzeniu operacja „Bieszczady 40” miała uświetnić 40-lecie Polski Ludowej w 1984 r. Stąd też nazwa. Formalnie Operacja nie została zakończona.
6. Kontynuacją Operacji „Bieszczady 40” po 1981 roku była „Harcerska Służba Bieszczadom”, a następnie „Bieszczadzka Akcja Letnia”.
7. Corocznie w czasie trwania operacji wydawane było pismo „Na przełaj przez Bieszczady” a później „Stanica”.
8. Rajd Arsenał - ogólnopolski rajd harcerski organizowany przez Hufiec ZHP Warszawa-Mokotów. Rajd upamiętnia akcję odbicia Jana Bytnara („Rudego”) z rąk Gestapo 26 marca 1943. Obok tematyki historycznej porusza ważne i aktualne problemy społeczne. Pierwszy Rajd Arsenał odbył się w 1971 roku i był przeznaczony dla środowisk mokotowskich. Od 1974 roku na rajd zapraszane były drużyny związane z Szarymi Szeregami spoza hufca, ale z macierzystej Chorągwi Stołecznej. Od 1976 roku rajd zaczął mieć charakter imprezy ogólnopolskiej. Hasła kolejnych Rajdów Arsenał:
 - 1971 - Trasami miejsc pamięci Szarych Szeregów
 - 1972 - Szukamy przyjaciół wśród Braci Szarych Szeregów
 - 1973 - Poznajemy historię Szarych Szeregów
 - 1974 - Dziś dobra nauka, jutro solidna praca
 - 1975 - Bohater jako pomoc w pracy w drużynie
 - 1976 - Szukamy śladów miejsc związanych z działalnością harcerzy w II wojnie światowej
 - 1977 - Ofiarne walki młodzieży Warszawy
 - 1978 - Naszą sprawą jest ojczyzna
 - 1979 - Harcerstwo w służbie dziecku
 - 1980 - Naród, który myśli o przyszłości, musi znać i szanować przeszłość
 - 1981 - Harcerstwo w służbie seniorom
 - 1982 - Braterstwo i służba
 - 1983 - Naród, który myśli o przyszłości, musi znać i szanować przeszłość
 - 1984 - Przeszłość zachowana w pamięci staje się częścią teraźniejszości
 - 1985 - Pamięć ofiary niedaremnej
 - 1986 - Czuwamy i potrafimy pójść zawsze Waszymi śladami
 - 1987 - Harcerstwo będzie takie, jakim będą nasi instruktorzy, uwierzcie więc w siebie i swoje siły
 - 1988 - Bohaterstwo codziennego życia jest tak samo wspaniałe, jak bohaterstwo walki
 - 1989 - Tylko ludzie z charakterem mogą zbudować lepszy świat
 - 1990 - Braterstwo i Służba
 - 1991 - Kim jesteśmy?
 - 1992 - Co ryby lubią najbardziej?
 - 1993 - Z Nimi w nasze pojutrze
 - 1994 - Bohater - drogowskazem przyszłości
 - 1995 - Być Polakiem
 - 1996 - Sadźmy róże
 - 1997 - Kiedy myślę Ojczyzna
 - 1998 - Raduj się Polsko – dziś, jutro, pojutrze
 - 1999 - Drogowskazy
 - 2000 - Autorytety
 - 2001 - Epoka
 - 2002 - Zmienić świat
 - 2003 - Wielka Gra

- 2004 - Cieszyć się Polską
 - 2005 - Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy
 - 2006 - Czas bohaterów
 - 2007 - Różni w działaniu
 - 2008 - Korzenie
 - 2009 - Orientuj się
 - 2010 - Efekt
9. Zlot 80-lecia Harcerstwa Polskiego - zlot harcerski, a właściwie dwa odrębne zloty, zorganizowane w okolicach Częstochowy, w sierpniu 1991 roku:
- w Pająku przez Związek Harcerstwa Polskiego Zlot w dniach 12-17 sierpnia
 - w Olsztynie przez Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej i Związek Harcerstwa Polskiego 1918 w dniach 10-18 sierpnia
- Pomysł na organizację zlotu przedstawiły jesienią 1990 roku jednocześnie Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej i Związek Harcerstwa Polskiego 1918. W styczniu 1991 roku powstał komitet organizacyjny złożony z przedstawicieli ZHP-1918, ZHR, POH i SHK „Zawisza”. W tym samym czasie hm. Ryszard Weisło zaprosił do wspólnego tworzenia zlotu ZHP uważając, że powinno to być spotkanie harcerzy ze wszystkich organizacji harcerskich. Od tego czasu w przygotowaniach do zlotu uczestniczyły wszystkie organizacje. W miesiącach kwietniu i maju władze ZHP zmieniły zdanie i postanowiły zorganizować własny odrębny zlot. Celem obu imprez było uczczenie 80 rocznicy powstania harcerstwa oraz udział w Światowych Dniach Młodzieży - spotkaniu młodych z Ojcem Świętym Janem Pawłem II w Częstochowie.
10. PZHS czyli Polowa Zbiórka Harcerstwa Starszego był to ogólnopolski zlot młodzieży starszoharcerskiej którego celem było zaprezentowanie dorobku, wymiana doświadczeń, sprawdzenie wiedzy i zdobycie przyjaciół w całej Polsce.

8. Na skróty

1. Skrót nazwy powstałej w 1 listopada 1916 organizacji zrzeszającej ugrupowania skautowe na terenie Królestwa Polskiego – Związek Harcerstwa Polskiego
2. W 1927 na ramionach lilijki używanej przez Związek Harcerstwa Polskiego umieszczono litery ONC - oznaczające hasło filaretów – „Ojczyzna, Nauka, Cnota”.
3. Skrót nazwy Główna Kwatera ZHP – GK ZHP to odpowiednik zarządu w Związku Harcerstwa Polskiego. Pracami Głównej Kwatery kieruje Naczelnik ZHP. Wybierana jest przez Zjazd ZHP.
4. WOSM to skrót nazwy World Organization of the Scout Movement (Światowa Organizacja Ruchu Skautowego) - międzynarodowego stowarzyszenia zrzeszającego organizacje skautowe z całego świata.
5. International Scout and Guide Fellowship (ISGF) - Międzynarodowe Bractwo Skautów i Przewodniczek to organizacja dla dorosłych, wspierająca ruch skautów i przewodniczek.
6. NS - Nieprzetarty Szlak – to kryptonim określający ruch drużyn harcerskich skupiających dzieci i młodzież specjalnej troski.
NS jest to również nazwa półokrągłego 10 osobowego namiotu typu wojskowego
7. HO to skrót nazwy stopnia harcerskiego Harcerz Orli/ Harcerka Orla piątego w kolejności dla chłopców i dziewcząt w ZHP i czwartego dla chłopców w ZHR.
8. MTO to skrót nazwy Manewry Techniczno Obronne. MTO to rodzaj wieloboju o charakterze proobrobnym.
9. MAS – Morska akcja szkoleniowa organizowana przez Centrum Wychowania Morskiego GK ZHP w Gdyni.
10. HAL to Harcerska Akcja Letnia

9. Statut ZHP

1. § 1 pkt. 1 Związek Harcerstwa Polskiego jest ogólnopolskim, patriotycznym stowarzyszeniem i prowadzi działalność pożytku publicznego.
2. § 3 pkt. 4 Za główne cele swojego działania ZHP uznaje:
 - 1) stwarzanie warunków do wszechstronnego, intelektualnego, społecznego, duchowego, emocjonalnego i fizycznego rozwoju człowieka,
 - 2) nieskrępowane kształtowanie osobowości człowieka odpowiedzialnego, przy poszanowaniu jego prawa do wolności i godności, w tym wolności od wszelkich nałogów,
 - 3) upowszechnianie i umacnianie w społeczeństwie przywiązania do wartości: wolności, prawdy, sprawiedliwości, demokracji, samorządności, równouprawnienia, tolerancji i przyjaźni,
 - 4) stwarzanie warunków do nawiązywania i utrwalania silnych więzi międzyludzkich ponad podziałami rasowymi, narodowościowymi i wyznaniowymi,
 - 5) upowszechnianie wiedzy o świecie przyrody, przeciwstawianie się jego niszczeniu przez cywilizację, kształtowanie potrzeby kontaktu z nieskażoną przyrodą.
3. § 6 Wartości wychowawcze ZHP zawarte są w Obietnicy i Prawie Zucha, Przyrzeczeniu i Prawie Harcerskim oraz Zobowiązaniu Instruktorskim.
4. § 7 pkt. 1 ZHP współpracuje z organami władzy publicznej, administracji rządowej i samorządowej, placówkami oświaty i wychowania, Wojskiem Polskim oraz innymi służbami mundurowymi, Kościołem katolickim i innymi kościołami oraz związkami wyznaniowymi, a także z organizacjami społecznymi i podmiotami, których cele i działalność nie są sprzeczne z celami ZHP.
5. § 14 Członkostwo w ZHP powstaje z chwilą wyrażenia woli przynależności do ZHP i uzyskania przydziału służbowego
6. § 17 pkt. 1 Członkami ZHP są: zuchy, harcerze, harcerze starsi, wędrownicy, starszyzna i instruktorzy.
7. § 24 pkt. 1 Członkostwo zwyczajne ZHP ustaje na skutek:
 - 1) wystąpienia z ZHP,
 - 2) skreślenia z listy członków ZHP,
 - 3) wykluczenia z ZHP.
 - 4) nieopłacenia podstawowej składki członkowskiej w określonym terminie.
8. § 30 pkt. 1 Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi ZHP są:
 - 1) gromady, drużyny lub kręgi,
 - 2) inne jednostki działające na zasadach drużyny lub kręgu.
9. § 33 pkt. 1 Hufiec jest terytorialną wspólnotą gromad, drużyn, kręgów i innych jednostek organizacyjnych.
10. § 64 pkt. 1 Najwyższą władzą ZHP jest Zjazd ZHP.

10. Metodyka to podstawa

1. Od 1 września 2003 r. decyzją Rady Naczelnej ZHP obowiązuje następujący podział metodyczny:
 - zuchy - członkowie w wieku 6-10 lat, pracujący metodyką zuchową;
 - harcerki i harcerze - członkowie w wieku 10-13 lat, pracujący metodyką harcerską;
 - harcerki i harcerze starsi - członkowie w wieku 13-16 lat, pracujący metodyką starszoharcerską;
 - wędrowniczki i wędrownicy - członkowie w wieku 16-25 lat, pracujący metodyką wędrowniczą;

2. Metodę harcerską cechuje:
 - pozytywność - gdyż harcerskie wychowanie polega na budowaniu dobra, rozbudzaniu w człowieku jego zdolności, odkrywaniu zalet, pozwala łatwiej akceptować świat, innych ludzi, siebie samego, pokazuje, że nie należy poddawać się złu i beznadziejności;
 - indywidualność - ponieważ harcerskie wychowanie jest ukierunkowane na jednostkę, na jej rozwój osobisty, dostosowując stawiane przed każdym członkiem ruchu oczekiwania do jego możliwości i umiejętności, budując jego indywidualne cechy;
 - wzajemność oddziaływań - czyli partnerstwo członków ruchu, gdzie wszyscy są zarówno wychowawcami, jak i wychowanymi; instruktor pełni rolę „starszego brata” będącego dla harcerza wzorem do naśladowania, a jego autorytet opiera się przede wszystkim na postawie zgodnej z Harcerskim Prawem;
 - dobrowolność i świadomość celów - gdyż każdy członek organizacji samodzielnie wyraża chęć kierowania się w życiu harcerskimi zasadami i przynależności do naszej organizacji; w harcerstwie skuteczność wychowania zależy od chęci poddania się temu działaniu;
 - pośredniość - ponieważ wszystkie podejmowane przez nasz ruch działania służą realizacji celów wychowawczych, atrakcyjne, społecznie pożyteczne zadania realizowane w harcerstwie pobudzają do rozwoju wewnętrznego człowieka;
 - naturalność - polegająca na przystosowaniu wszystkich podejmowanych działań do potrzeb i możliwości harcerskiego zespołu i poszczególnych jego członków oraz różnorodnych warunków działania: na wsi, w mieście, w nowej drużynie, bądź takiej z tradycjami, w zastępie chłopców lub dziewcząt, w drużynie koedukacyjnej itd.
3. System zastępowy został opisany przez Rolanda E. Philippsa w książce „*The Patrol System*”, polega on na skoncentrowaniu działalności w komórkach organizacyjnych – zastępach. Zastępy winny być zgranymi zespołami liczącymi 6-12 harcerzy dobranych w sposób naturalny kierowanymi przez nieznacznie starszego lub odznaczającego się odpowiednimi predyspozycjami zastępowego. Po raz pierwszy system zastępowy został wypróbowany przez Roberta Baden-Powella w czasie obozu dla chłopców na wyspie Brownsea w 1907 roku. Wielokrotne badania naukowców wskazują, iż system małych grup jest najlepszą metodą pracy.
4. Wyróżniamy następujące podziały drużyn:
 - ze względu na płeć:
 - koedukacyjne – składające się z dziewcząt i chłopców
 - żeńskie
 - męskie
 - ze względu na środowisko działania:
 - środowiskowe – skupiające dzieci z różnych szkół
 - miejskie
 - wiejskie
 - ze względu na specjalność:
 - turystyczne
 - wodniackie
 - ruchu drogowego itp.
5. W doborze form należy kierować się podstawowymi kryteriami:
 - Skuteczności
 - Atrakcyjności
 - Różnorodności
 - Realności

6. Nie wszystkie formy są odpowiednie dla danego pionu harcerskiego – osoba przeprowadzająca zbiórkę najpierw powinna wybrać temat, a później dobierać do tego zadania (nigdy nie powinno zaczynać się od wybrania formy). Do form pracy należą:

a. Zajęcia terenowe:

- Zwiad
- Wycieczka
- Biwak
- Rajd

b. Rywalizacja i współzawodnictwo:

- Gry i ćwiczenia sportowe
- Konkurs
- Turniej
- Gry świetlicowe
- Gry terenowe
- Bieg harcerski
- Alarm

c. Aktywność twórcza:

- Zabawa
- Ognisko - kominiek
- Piosenki i pąsy
- Formy teatralne
- Zwyczaje, obrzędy
- Gazetka
- Wystawa
- Audycja
- Akademia
- Zajęcia techniczne
- Zajęcia plastyczne

d. Operowanie słowem:

- Wykład - referat
- Dyskusja
- Spotkanie
- Gawędy
- Sesja
- Rada - komisja

e. Wychowanie przez pracę:

- Służby - dyżury
- Prace zarobkowe
- Czynny społeczne
- Prace produkcyjne

f. Imprezy masowe:

- Złot, złąz
- Manewry
- Raport, musztra, defilada
- Pochód, manifestacja
- Olimpiada sportowa

7. Zasady doboru form:

A. Forma musi być zgodna z treścią, którą chcesz przekazać.

B. Forma powinna pomóc ci w podkreśleniu i uwydatnieniu treści, unikaj takich, które mogą przesłonić przekaz. Nadmiernie rozbudowane formy spychają treść na drugi plan.

- C. Formy które dobierasz powinny być oryginalne.
- D. Korzystaj również z nowych form, które przynosi rozwój techniki i nauki (np. video, komputer).
- E. Każda forma powinna mieć swoje tempo, unikaj dłużyżn.
- F. Wybrana przez ciebie forma powinna zapewniać przeplatanie się różnych elementów, np. słuchanie i mówienie, oglądanie i pokazywanie. W miarę możliwości postaraj się, aby zawierała ona elementy statyczne i dynamiczne.
- G. Wybrana forma powinna dać ci możliwość stopniowania napięcia i wprowadzenia punktu kulminacyjnego zabawy (zbiórki).
- H. W doborze form wykorzystaj inspirujące cię wydarzenia, mogą być to na przykład informacje przekazane przez mas media, literatura i poezja, kroniki, filmy, muzyka oraz własne obserwacje.
- I. Wykorzystuj rekwizyty, staraj się, aby wśród nich znalazły się rzeczy autentyczne, np. zdjęcia, nagrane wypowiedzi, wypożyczone stroje lub eksponaty oraz elementy wykonane przez ciebie (plansze, skrypty, listy itp.). Jeżeli jest to potrzebne, do formy dobierz odpowiedni podkład dźwiękowy oraz światło.
- J. Jeżeli chcesz zapoznać harcerzy z wiedzą specjalistyczną lub ciekawym tematem, zapraszaj fachowców. Pamiętaj, aby zawsze powiedzieć, czego od nich oczekujesz oraz ustalić z nimi dokładnie temat i przebieg spotkania.
- K. Dobierając formy na kurs pamiętaj, że powinny one: ukazywać możliwie dużo różnorodnych form, być inspiracją dla uczestników do ich pracy w drużynie, łączyć zajęcia na świeżym powietrzu i w budynku.
8. Instrumentami metodycznymi są:
- Próba harcerki/harcera
 - Stopnie harcerskie
 - Sprawności
9. Zasady dobrej zbiórki:
- a. Zasada - **LOGICZNEGO CIĄGU**
- Logiczny ciąg to cel i adekwatne jego zrealizowanie. Planując zbiórkę pamiętamy o celach pracy harcerskiej. Wyznaczamy cel, uzgadniamy go z drużynowym i zaczynamy obmyślać formy jego realizacji. Czyli najpierw myślimy wyrobienie uczuć patriotycznych, a potem myślimy czy zrobimy grę, czy wycieczkę, a potem czy sami powiemy gawędę, czy cały zastęp będzie gawędził, czy też zaprosimy lub spotkamy kogoś kto jest świadkiem historii. Tak samo przy religijności.... myślimy jaki jest cel nasz... a potem sięgamy po formy praktyk i formy religijności.... Logiczny ciąg to także kolejność elementów na zbiórce - które tak jak w historii polski tworzą ciąg przyczyn i skutków: bez niewoli nie ma powstania, bez bohaterów nie ma czynu i nie ma wzorców do naśladowania, bez ustępstw i poświęcenia nie ma pokoju..., bez solidarności i tradycji narodowej nie ma narodu, który ma siłę i wartość.... Logiczny ciąg to też kolejność zdarzeń, które prowadzą od zagajenia, do kolejnych zdarzeń, konieczności wyborów i ich skutków, przygotowań i realizacji, kulminacji i epilogu (oceny, nagradzania). Bez logicznego ciągu zbiórka nie będzie zwarta, harcerze trudniej będą orientować się w zasadniczym celu: po co to wszystko, co ma im to dać i czego wreszcie się od nich oczekuje. Jest to podstawowa zasada dla logicznych wódzów.
- b. Zasada - **CZTERECH STAŁYCH ELEMENTÓW** zbiórki
- Zbiórka ma cztery stałe elementy zbiórki:
- obrzędowe harcerskie rozpoczęcie (z powitaniem, okrzykiem, pieśnią, musztrą i sprawdzeniem umundurowania,)
 - gry, harców, pracy zastępu lub służby (element ruchowy, aktywny - także śpiew)

- gawędy (podsumowania gry, pracy) i rady zastępu (spraw organizacyjnych, zadaniach, służbach, terminach) oraz rywalizacji w zastępie (wedle kresk skautowych)

- obrzędowe harcerskie zakończenie (pieśni pożegnalne, krąg, bratnie słowo)

Jest to podstawowy schemat zbiórki, który może się przeplatać.... nabierać różnych form i pulsować przemiennością.... lecz zawsze jest to podstawowy pomocnik do układania zbiórki.

c. Zasada - **PRZEMIENNOŚCI ELEMENTÓW** zbiórki

Zbiórka powinna zawierać elementy które są sobie przeciwstawne w formie, tempie, aktywności harcerza, działania zastępem i w pojedynkę, milczenia i śpiewu, ruchu i zamusztrowania. Dobrze zastosowane elementy spowodują, że harcerze się nie umęczą (a to też ważne jeśli mają się uczyć), nie znużą (bo ich uwaga będzie podążała za kolejnym fragmentem), da wiele doświadczeń lub wiedzy (podanej na różne sposoby), itd. Jest to prawdziwa sztuka, która skłania do poszukiwania „pomysłu na ognisko a nie gawędy”, „pomysłu na opracowanie przedstawienia a nie zadania do zrealizowania”, „scenariusza gry a nie samych zasad”. Pamiętajmy - nie jest to tylko sztuka układania elementów, ani też doboru pieśni i przerywników, ale też i zawsze pracy z formą.

d. Zasada - **TEMPA (ZMIENNOŚCI I WARTKOŚCI)**

Zbiórka zastępu nie może się rozwlekać, nie może trwać dłużej niż obowiązuje umowa z Rodzicami - bo ona jest najważniejsza. Wiadomo: „obowiązki harcerza zaczynają się w domu rodzinnym”. Tempo też nie może płynąć z razu wolno, a potem szybko i kończyć się nagle, ale powinno przeplatać fragmenty szybkiego działania i fragmenty statyczne. Zbiórka powinna mieć tempo i raczej pozostawiać niedosyt tuż za kulminacją (gry, podsumowania). Dobrze zastosowana zasada tempa daje poczucie sprawnego działania i zarazem niedosytu, który sprawi że harcerze będą cenili zbiórkę i czekali na nią.

e. Zasada - **COŚ NOWEGO, COŚ STAREGO**

Każda zbiórka powinna przypominać lub wykorzystywać te umiejętności, które harcerze w zastępie posiadli. Coś nowego to nie jest to taki „szacher-macher”, ale podstawowa zasada poznawania coraz to nowych rzeczy i przez nie przygotowywania się do pełnienia służby.

f. Zasada - **ZASKOCZENIA**

Każda zbiórka musi być czymś nowym - ale na każdej zbiórce musi być coś, co postawi harcerzy przed koniecznością wyboru. Nawet to, że wyprawa w ciekawe miejsce jest wiadoma - bo jak nie poinformować Rodziców - ale nawet wówczas harcerz musi wybierać naukę nad wygodnictwo, aby wędrować z zastępem. Zaskoczenie to nie tylko elokwencja zastępowego, ale ciągły pomysł na coś co będzie magnesem, coś co każe wybierać harcerzom i coś co da nadzieję na przygodę w harcerstwie. Po wielu latach harcerze, którzy nie są w czynnej służbie a są ojcami swoich rodzin, osobami duchownymi cenią wartość przygody. Jest to dowód skutecznego stosowania tej zasady.

g. Zasada - **PODZIAŁU PRACY W ZASTĘPIE**

Zastępowy jest wodzem, a każdy harcerz ma swoje miejsce w zastępie. Nie dobrze jest zacząć od powołania podzastępowego, a następnie oddania z własnych rąk proporca - na znak „mocy” zastępu. Jest to żadna moc. Prawdziwa siła wychowania do odpowiedzialności to podział wszystkich funkcji w zastępie - od zapiewajły, przez skarbnika, kronikarza, kucharza, sanitariusza, zwiadowcę... i dopiero wtedy podzastępowego. To samo przekłada się na przygotowanie zbiórki - która nie może być cotygodniowym teatrem zastępowego jako jedyne go aktora, ale zbiórką w którą możliwie każdy coś wkłada - choćby miał przynieść świecę, narysować mapę, przygotować wystroj lub potrzebne przedmioty.... To powinno być podstawowym

chlebem codziennym. Po to są funkcje i po to też się je zmienia, aby nikt nie wpadł w rutynę i nudę. Zmiana funkcji stawia nowe wyzwanie i wezwanie do służby.

h. Zasada - **SAMODZIELNOŚCI I INICJATYWY HARCERZY**

Harcerz musi umieć wybierać. W życiu codziennym aby móc przyjść na zbiórkę musi umieć pogodzić obowiązki... Harcerz musi odróżnić dobro i zło... Odróżnianie dobra i zła stanowi jego ćwiczenie ku coraz większej sprawności odróżniania dobra i zła. Dalej wybór to znaczy, że harcerz musi umieć sam znaleźć rozwiązanie... Harcerz nie może być wyręczany, nie może być prowadzony za rękę... harcerz musi umieć sam wybierać. Zastępowy zaś musi umieć uszanować pomyłki harcerzy, musi pozwolić aby oni nauczyli sami się je omijać. Wówczas będą to sami cenili i potrafili. Dobry zastępowy umie wyzwolić inicjatywę ze swoich harcerzy, którzy będą współtworzyli z nim nie tylko fragmenty zbiorów... ale całe życie zastępu. Za cenę rezygnacji z własnej jedynej wizji - oni - harcerze - staną się jemu równymi. Jeśli zastępowy będzie umiał uszanować swoich harcerzy i docenić, to co oni mogą wnieść do zastępu, oni będą umieli jego uszanować i docenić, a jeśli zaś nie wówczas zastępowy może liczyć tylko na wielkoduszność harcerzy.

i. Zasada generalna - **ZASTĘPOWY TEŻ SIĘ BAWI**

Zastępowy jest wodzem, a harcerze idą za jego przykładem. On nie wydaje rozkazów, ale rusza na przygodę z zastępem - jako pierwszy wśród równych. „Jeden za wszystkich wszyscy za jednego”. Jeśli organizuje grę - on też w niej bierze udział, nawet jako przeciwnik. Zastępowy nie jest reżyserem przedstawienia ale jednym z jego ważnych aktorów. Zastępowy przewodzi zastępowi razem z nim bawiąc się, wchodząc w służbę, razem pracując, razem śpiewając, razem przygotowując przedstawienia i obmyślając jadłospis na wycieczce. Harcerz musi mieć dostęp do swego wychowawcy, bo czerpie z jego przykładu. Jeśli ten przykład będzie dawany tak, iż podzieli harcerzy na masę i wodzów - to z czasem sama masa zrozumie że nie jest wychowywana, nie jest do nikąd prowadzona, sama zrezygnuje i wódz pozostanie sam. Jest to zasada bardzo straszliwa w konsekwencjach i dotyczy wszystkiego - nie tylko wspólnego przebywania i tworzenia, ale także i zdobywania stopni, zdobywania sprawności, pracy nad sobą i służby. Zastępowy musi więc być tym, który pierwszy daje przykład i on ustawia jego miarę. Miara ta może zostać przekroczona, jeśli któryś z harcerzy jest zdolniejszy. Nie powinno to zagrozić więzom i relacjom w zastępie, ale przeciwnie je umocnić. Zastępowy nie powinien się tego bać, ale zawsze powinien jako pierwszy dawać przykład.

10. Doświadczając, próbując, przeżywając, aktywnie uczestnicząc – młody człowiek przygotowuje się do dorosłości. Istotne jest stwarzanie takich sytuacji w działalności gromady/drużyny, aby każdy miał możliwość działania indywidualnie, a także w grupie. Działanie to powinno mieć bezpośredni związek z życiem społeczeństwa i w społeczeństwie.

Zuchy, harcerze, harcerze starsi i wędrownicy działają – podczas zdobywania gwiazdek, stopni, sprawności, realizacji zadań, ćwiczeniu technik harcerskich, podczas zbiórki, obozu czy kolonii, rajdu, ale także w codziennym życiu – podczas wypełniania swoich obowiązków wobec domu rodzinnego czy szkoły. Daje im to szansę na przeżycie przygody.

W każdej grupie wiekowej działanie odbywa się w inny sposób: zuch – przez zabawę w coś lub kogoś, harcerz – przez grę, harcerz starszy – przez poszukiwanie, wędrownik – służbę i wyczyn.

11. Prawo Harcerskie

Hm. Stefan Mirowski w ten sposób opisał znaczenie punktów Prawa Harcerskiego:

1. **HARCERZ SUMIENNIE SPEŁNIA SVOJE OBOWIĄZKI WYNIKAJĄCE Z PRZYRZECZENIA HARCERSKIEGO**, wrażliwym okiem spogląda na otaczający go świat, na potrzeby ludzi, na potrzeby środowiska, w którym żyje. Jest dobrym uczniem i pracuje rzetelnie. Jest gotów zawsze pełnić służbę innym, dawać z siebie wszystko, co dobre, nie żądając w zamian nic, za jedyną nagrodę uważa radość płynącą z dobrze spełnionych obowiązków. Obcy mu jest egoizm, postawa konsumpcyjna, wyznaje prymat wartości duchowych nad materialnymi.
2. **NA SŁOWIE HARCERZA POLEGAJ JAK NA ZAWISZY** - to nakaz prawdomówności, wierności, zgodności słów i czynów z nakazami własnego sumienia, swym słowem i czynem harcerz zasługuje na zaufanie, dotrzymuje słowa, przywraca wiarę w solidność, rzetelność, spolegliwość, mówi, co myśli, robi, co mówi. Postawą i zachowaniem daje świadectwo o wartościach, jakie wnosi harcerstwo w życie młodzieży i całego społeczeństwa. Harcerz jest punktualny.
3. **HARCERZ JEST POŻYTECZNY**, jego czyny zawsze służą społeczności, w której żyje. Naukę traktuje jako podstawę przyszłej służby Ojczyźnie i ludzkości. Praca zawodowa jest nie tylko źródłem jego utrzymania, ale przede wszystkim formą realizacji służby społecznej. **HARCERZ NIESIE POMOC BLIŹNIM** chętnie i ofiarnie, nie czeka aż go ktoś o pomoc i opiekę poprosi, lecz sam szuka okazji, by być pomocnym każdemu człowiekowi i każdej społeczności, którą spotyka na swej drodze.
4. **HARCERZ W KAŻDYM WIDZI BLIŹNIEGO**, każdemu służy pracą, pomocą, ujmuje się za każdym pokrzywdzonym, obca mu jest znieczulica i oziębłość w stosunkach między ludźmi. Przewycięża urazy i waśnie między ludźmi i między narodami, swą postawą daje wyraz uznania naturalnych praw człowieka. Sprzeciwia się przejawom nienawiści, nie poniża nikogo. Harcerz **ZA BRATA UWAŻA KAŻDEGO INNEGO HARCERZA**, każdego skauta na całym świecie, każdego wiernego tym samym ideałom. Takie widzenie świata i ludzi prowadzi do poszanowania cudzych przekonań, do demokracji i tolerancji.
5. **HARCERZ POSTĘPUJE PO RYCERSKU**, traktuje życie jak wielką grę, w której ważna jest nie tylko wygrana, ale ważne jest przede wszystkim to, jak się gra. Harcerstwo to czysta gra. Harcerz mimo negatywnych doświadczeń wierzy, że inni też grają czysto. Czysta, uczciwa, rycerska gra obowiązuje przede wszystkim wobec przeciwników. Harcerz wyciąga rękę do zgody. Harcerz jest dzielny, walczy z chamstwem, nietolerancją, przejawami brutalności. Jest uprzejmy i kulturalny, potrafi się odpowiednio zachować w każdej sytuacji. Harcerz dba o swój wygląd.
6. **HARCERZ MIŁUJE PRZYRODĘ**, nie niszczy jej, przeciwdziała jej dewastacji, **I STARA SIĘ JĄ POZNAĆ**, uczy się czytać „świętą księgę przyrody”, odczuwa silną więź z całą przyrodą. Ma świadomość, że jest jej częścią, zgłębia jej tajemnice, w niej szuka i odnajduje równowagę ducha. Przeciwdziała zagrożeniom środowiska, których źródłem jest nie tylko cywilizacja przemysłowa, ale także bezmyślność, lenistwo, brak wyobraźni, nieświadomość skutków naszych działań i zaniedbań. Dbą o bogactwa naturalne, o piękno krajobrazu.
7. **HARCERZ JEST KARNY**, karnością opartą na rozumnym posłuszeństwie, wynikającą z dobrowolnego wyboru drogi i celu, wyboru dającego poczucie wolności. Harcerz jest **POSŁUSZNY RODZICOM**, wierny rodzinnej tradycji, która współtworzy tradycję Ojczyzny. Jest posłuszny **WSZYSTKIM SWOIM PRZEŁOŻONYM**, którzy prowadzą go do wspólnie realizowanego celu - przez służbę Bogu, Polsce i bliźnim. Karność staje się źródłem poszukiwania i uznawania autorytetów w życiu społecznym.
8. **HARCERZ JEST ZAWSZE POGODNY**, idzie między ludzi z otwartym spojrzeniem płynącym z pogody ducha. Harcerz panuje nad swoimi emocjami

i nerwami. Jest optymistą, ma poczucie humoru. Pomaga innym przezwyciężyć apatię, smutek, zniechęcenie, obojętność. Cieszy się radością innych.

9. **HARCERZ JEST OSZCZĘDNY**, nie skąpy, ale gospodarny, nie marnuje czasu, nie marnuje życia, pracuje skutecznie. Harcerz jest **OFIARNY** w niesieniu pomocy innym, hojny w uczynności. Przywiązuje szczególne znaczenie do bezinteresownej działalności społecznej. Przezwycięża marnotrawstwo materiałów i darów przyrody, pieniędzy i pracy.
10. **HARCERZ JEST CZYSTY W MYŚLI, MOWIE I UCZYNKACH**, najpierw myśli, potem mówi, dba o czystość i piękno języka. Sprawy płci traktuje poważnie i odpowiedzialnie. Harcerz dba o zdrowie, **NIE PALI TYTONIU I NIE PIJE NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH**, nie ulega żadnym nałogom, nie próbuje używania narkotyków, pomaga innym w zwalczaniu nałogów. Abstynencję traktuje jako ważny element troski o zdrowie, o hart ducha, o opanowanie słabości własnego charakteru.

12. Sprawności harcerskie

1. D,e
2. I,j
3. C,c
4. B,d
5. G,f
6. J,a
7. A,i
8. H,g
9. E,b
10. F,h

13. Stopnie

1. **Zuch gospodarny** - Gwiazdki Zuchowe są szczeblami wyrobienia zuchowego, które zuch zdobywa podczas normalnej pracy w gromadzie, Zuch gospodarny oznaczany jest trzema gwiazdkami na baretkie w kolorze chusty, pod Znaczką Zucha:

2. **Młodzik** - pierwszy męski stopień harcerski. **Ochotniczka** - pierwszy żeński stopień harcerski w ZHP. W zależności od tradycji środowiska jego zdobycie może być związane z puszczeniem do złożenia Przysięgi Harcerskiej. Przeznaczony dla harcerzy w wieku 11-14 lat. Oznaczeniem stopnia jest jedna belka na pagonie.

Idea stopnia: Poznaje smak harcerskiej przygody. W swoim postępowaniu kieruje się Prawem Harcerskim. Pamięta o codziennym dobrym uczynku. Chętnie zdobywa nowe wiadomości i umiejętności przydatne w zastępie, drużynie, domu i szkole. Jest zaradny, dzielny i pogodny. Musi posiadać Krzyż Harcerski.

3. **Wywiadowca** - drugi męski, **Tropicielka** - drugi żeński stopień harcerski z ZHP. Przeznaczony dla harcerzy w wieku 13-15 lat. Oznaczeniem stopnia są dwie belki na pagonie.

Idea Stopnia: Przestrzega Prawa i Przrzeczenia Harcerskiego w codziennym życiu. Zdobywa harcerską wiedzę i doskonali umiejętności z różnych dziedzin. Tropi sytuacje, w których może być pożyteczny. Ćwiczy swoją spostrzegawczość i sprawność. Aktywnie uczestniczy w zadaniach zastępu i drużyny.

4. **Odkrywca** to trzeci męski, **Pionierka** trzeci żeński stopień harcerski w ZHP. Jego oznaczeniem jest jedna krokiewka na pagonie oraz (fakultatywnie) srebrna lilijka nabita na krzyżu harcerskim. Zdobywają go harcerze w wieku 14-16 lat.

Idea stopnia: Ocenia siebie i swoje postępowanie odwołując się do Prawa Harcerskiego. Potrafi radzić sobie w różnych sytuacjach. Można na nim polegać. Jest uczynny, odważny, samodzielny. Wywiązuje się z obowiązków wynikających z miejsca w drużynie.

5. **Ćwik** to czwarty męski **Samarytanką** czwarty żeński stopień harcerski w ZHP. Przeznaczony dla harcerzy w wieku 14-17 lat. Oznaczany dwiema krokiewkami na pagonie oraz złotą lilijką nabitą na krzyżu harcerskim(fakultatywnie).

Idea stopnia Poszukuje wzorów do naśladowania zgodnych z harcerskimi wartościami. Szuka sytuacji, w których może pomóc zgodnie z wyrażoną w Przrzeczeniu szczerą wolą. Pracuje nad swoim charakterem. Poszukuje swoich zainteresowań i pasji. Rozwija je zdobywając wiedzę i umiejętności w wybranych dziedzinach. Współtworzy życie drużyny.

6. **Harcerz Orli** - piąty męski, **Harcerka Orła** piąty żeński stopień harcerski w ZHP. Zdobywany przez młodzież w wieku 16-18 lat. Oznaczany jedną gwiazdką na pagonie oraz złotą lilijką i złotym kręgiem nabitym na Krzyżu Harcerskim (fakultatywnie) W przeszłości żeński odpowiednik stopnia harcerza orlego nazywał się wędrowniczką, w 2003 nazwę zmieniono, aby uniknąć niejednoznaczności z określeniem grupy wiekowej.

Idea stopnia: Kierując się Prawem Harcerskim buduje swój własny system wartości. Sama/ sam wyznacza swoje cele. Wybiera swoją drogę życiową. Dąży do

mistrzostwa w wybranych dziedzinach. Podejmuje wyzwania. Znajduje pole stałej służby.

7. **Harcerz Rzeczypospolitej** najwyższy męski **Harcerka Rzeczypospolitej** najwyższy żeński stopień harcerski w ZHP. Zdobywany przez harcerzy w wieku powyżej 18 lat. Oznaczany dwiema gwiazdkami na naramienniku munduru harcerskiego, dodatkowo można oznaczać go - złotą lilijką, kręgiem i wieńcem nabitymi na krzyżu harcerskim.

Idea stopnia: Ma własny system wartości wynikający z Prawa Harcerskiego. Kieruje się nim we wszystkich aspektach swojego życia. Potrafi godzić pełnione przeze siebie role, np. w rodzinie, w szkole, w pracy, w działalności społecznej. Osiąga mistrzostwo w wybranych dziedzinach aktywności. Jest świadomym obywatelem Rzeczypospolitej Polskiej. Swoim życiem daje świadectwo o harcerstwie.

8. **Przewodnik (przewodniczka)** - pierwszy (z trzech - obecnie) harcerski stopień instruktorski. Oznaczany granatową podkładką pod krzyżem harcerskim oraz granatową lilijką noszoną na lewym rękawie munduru harcerskiego. W harcerstwie przedwojennym, odpowiednikiem tego stopnia był „drużynowy po próbie” (DPP) oznaczany w identyczny sposób. Często zapisywany w skrócie jako pwd. przed imieniem i nazwiskiem.

Idea stopnia: Poznaje siebie i motywy swojego postępowania. Jest wzorem dla harcerzy. Ma uzdolnienia przywódcze. We współdziałaniu z dziećmi i młodzieżą znajduje radość, umie być starszym kolegą i przewodnikiem. Świadomie stosuje metodę harcerską do realizacji celów wychowawczych. Ma poczucie odpowiedzialności za pracę i powierzony zespół. Bierze aktywny udział w pracach zespołów instruktorskich w swoim hufcu.

9. **Podharcistrz (podharc mistrzyni)** - drugi (z trzech - obecnie) stopień instruktorskich w harcerstwie. Oznaczany zieloną podkładką pod krzyżem harcerskim oraz zieloną lilijką noszoną na lewym rękawie munduru harcerskiego. Często zapisywany w skrócie jako phm. przed imieniem i nazwiskiem.

Idea stopnia: Określa kierunki swojego rozwoju. Swoją postawą propaguje harcerski system wartości. Rozumie ludzi i otaczającą go rzeczywistość – reaguje na ich potrzeby. Potrafi zauważyć sytuacje problemowe i je rozwiązywać. Umie spojrzeć na nie szerzej, niż tylko z perspektywy własnego środowiska. Buduje swój autorytet.

Doskonali swą wiedzę i umiejętności wychowawcze. Pracuje w zespole instruktorskim - ma własny pogląd na sprawy nurtujące jego środowisko harcerskie.

10. **Harc mistrz** - najwyższy harcerski stopień instruktorski, zdobywany przez instruktorów harcerskich. Oznaczany czerwoną podkładką pod krzyżem harcerskim oraz czerwoną lilijką naszytą na lewym ramieniu munduru harcerskiego. Często zapisywany w skrócie jako hm. przed imieniem i nazwiskiem.

Idea stopnia: Konsekwentnie realizuje swoje cele życiowe. Ma poczucie odpowiedzialności za życie rodzinne i społeczne. Kreuje rzeczywistość. Jest znaczącą osobowością w zespole instruktorskim, z którym pracuje, i w środowisku swojego działania. Własne doświadczenia życiowe i wychowawcze potrafi przełożyć na trwałe dorobek. Ma dużą wiedzę i umiejętności w zakresie samodzielnego kierowania zespołem. Potrafi inspirować i organizować swoje środowisko do potrzebnego społecznie działania. Wpływa na oblicze harcerstwa. Jest wzorem dla instruktorów.

14. Harcerska symbolika

1. Harcerskie pozdrowienie Czuwaj pochodzi z czasów rycerskich, kiedy podczas nocnej służby strażnicy na murach miejskich nawoływali się w ten sposób. Dziś przypomina, że harcerze zawsze powinni być gotowi do działania, pracy dla innych i nad sobą. Tradycyjnie wymawia się je, akcentując przeciągle pierwszą sylabę. W 1910 roku, w 500-lecie bitwy grunwaldzkiej, zawołanie „Czuwaj” było hasłem zlotu organizacji „Sokół”, a do harcerstwa wprowadziła je w 1912 roku Olga Drahonowska. Używały go najpierw dziewczęta z III Lwowskiej Żeńskiej Drużyny Skautek im. Emilii Plater, której była drużynową. Pozdrowienie „Czuwaj” wymieniają harcerze na powitanie i pożegnanie.
2. Tekst napisany w 1911 roku przez Ignacego Kozińskiego, refren w 1912 roku przez Olę Drahonowską-Małkowską,
3. Do 1918 roku hymnem ZHP była Rota Marii Konopnickiej.
4. Krzyż harcerski ma kształt krzyża równoramiennego, wzorowanego na odznaczeniu Virtuti Militari.
5. Pierwsze krzyże harcerskie wręczono prawdopodobnie już we wrześniu 1913 roku na zakończenie kursu instruktorskiego zorganizowanego przez Naczelną Komendę Skautową w Dynasach.
6. Lilijka - jeden z symboli harcerstwa i skautingu. Wzorowana jest na symbolu oznaczającym północ na średniowiecznych kompasach, wskazuje bowiem drogę. W 1927 na ramionach lilijki używanej przez Związek Harcerstwa Polskiego umieszczono litery ONC - oznaczające hasło filaretów – „Ojczyzna, Nauka, Cnota”. Na lilijce skautowej na płatkach znajdują się dwie gwiazdki symbolizujące szczytne ideały do których dążą harcerze, zawarte w Prawie i Przysiędze. Lilijka ta jest opleciona kręgiem z liny związanej płaskim węzłem. Krąg ten symbolizuje braterski krąg harcerzy. Węzeł jest symbolem dobrego uczynku, który harcerz powinien spełniać każdego dnia.
7. Naramiennik wędrowniczy jest koloru zielonego i przedstawia wiatrę wędrowniczą. Płomienie wiatry symbolizują (kolejno od najmniejszego): siłę ciała (dbałość o zdrowie i tężyznę fizyczną), rozumu (dążenie do wiedzy i rozwijanie swojego

intelektu) i ducha (kształtowanie charakteru, dążenie do Prawdy i Boga), natomiast polana pracę nad sobą, służbę i szukanie swojego miejsca w społeczeństwie. Kolor zielony symbolizuje powiązanie ze światem harcerskim i przyrodą. Sposób ułożenia polan to gwiazda - oznacza długie palenie, szczerą wolę postępowania po harcersku przez całe życie. Ogień natomiast to symbol ciepła, bliskości, wiedzy i energii, tak ważnych wartości dla każdego harcerza, nie tylko wędrownika. Watra jest zatem symbolem ciągłej wędrówki ku wartościom Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego.

8. Oficjalny symbol WAGGGS, noszony przez wszystkie członkinie tej organizacji. Złota koniczyna trójramienna na jasnoniebieskim tle symbolizuje słońce, które świeci dla wszystkich ludzi na świecie – tak jak i ruch skautowy jest dostępny dla wszystkich dziewcząt na świecie. Trzy listki symbolizują trzy części Przyrzeczenia Skautowego: służbę Bogu, ludziom i troskę o własny rozwój. Dwie gwiazdki na ramionach oznaczają Prawo i Przyrzeczenie, które harcerski powinny zawsze mieć przed oczyma. Dolna część koniczynki symbolizuje igłę magnetyczną kompasu wskazującego drogę, a podstawa łodyżki wyraża płomień miłości bliźniego.
9. Modlitwa harcerska

O Panie Boże, Ojczy nasz
W opiece Swej nas miej
Harcerskich serc tych drgnienia znasz
Nam pomóc zawsze chciej

Wszak Ciebie i Ojczyznę
Miłując chcemy żyć
Harcerskim prawom życia, dnia
Wiernymi zawsze być

10. Rodło to znak używany przez Związek Polaków w Niemczech od roku 1932 do dzisiaj. Rodło wpisane w lilijkę było symbolem Związku Harcerstwa Polskiego działającego przy Związku Polaków w Niemczech. Tradycję tę kultywuje kilka jednostek dzisiejszego harcerstwa.

Znak rodła

15. Krzyż harcerski

1. Krąg – symbol doskonałości do jakiej dąży harcerska rodzina. Niektórzy twierdzą, że jest to też symbol harcerskiego kręgu, w którym wszyscy są równi i panują braterskie relacje. Inni dodają, że to oznaka ogromnej woli tworzenia kręgu, z którego promieniować będzie prawość myśli, słów i czynów.
2. Lilijka – symbol czystości
3. Promienie - biegnące od lilijki oznaczają dążenie harcerstwa do promieniowania na cały świat wartościami, radością, dobrem. Oznaczają one także wszechstronność rozwoju harcerskiego.

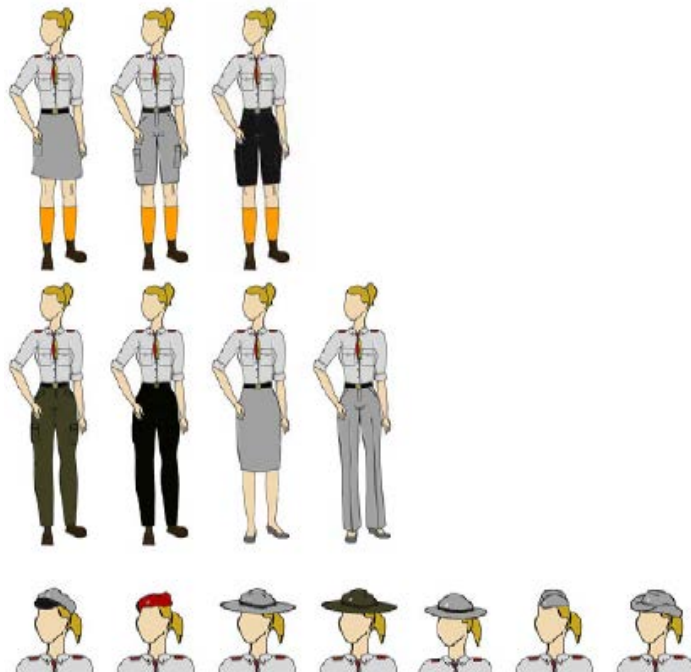
4. Węzeł – na wieńcu, jak węzeł na chuście ma przypominać o obowiązku wypełnienia przynajmniej jednego dobrego uczynku dziennie. Są takie środowiska, w których wolno rozwiązać chustę (a więc rozebrać się i pójść na spoczynek) dopiero po spełnieniu dobrego uczynku. Symbolizuje on również węzeł przyjaźni harcerzy.
5. Wieniec z liści dębowych – liście dębowe od dawien dawna symbolizują męstwo i dzielność. Wieniec z liści dębowych mieli prawo nosić tylko ludzie władający ogromną siłą – ducha, mięśni, czy magii. Cechy te – męstwo i dzielność, powinny być również udziałem każdego harcerza. Na tym wieńcu znajdują się trzy żołędzie mające symbolizować trzy rozbiory Polski.
6. Wieniec z liści lauru – liście laurowe (wawrzynowe) są symbolem zwycięstwa. Wieniec z liści laurowych nosili autorzy największych wiktorii, rzymscy cesarze. Dla harcerza liście laurowe oznaczają zwycięstwo nad własnymi słabościami.
7. Ziarenka piasku – ramiona Krzyża Harcerskiego wypełnione są ziarenkami piasku, które symbolizują liczną rodzinę harcerską; (*Ile ziarenek piasku na plaży, ile gwiazd na niebie, tylu harcerzy na świecie*). Inna interpretacja mówi, że są to nierówności symbolizujące kamienie na drodze życia, perły dobrych uczynków, trudy i znoje, radości i smutki jakie harcerz spotyka na swojej drodze życia.
8. Puste miejsce – pomiędzy ziarenkami piasku, pozostawione jest miejsce, które symbolizuje że jest jeszcze miejsce dla nowych harcerzy
9. Ramię lilijki wskazujące północ - igła w kompasie harcerza.
10. Hasło „Czuwaj” - tradycyjne pozdrowienie harcerskie, które przypomina harcerzowi, że powinien być zawsze gotowy do służby Bogu i Polsce oraz czujny

16. Nasz mundur

1. Krzyż harcerski, znaczek zucha oraz sznur funkcyjny, noszone są wyłącznie na koszuli mundurowej. Na pozostałych ubraniach, oraz strojach galowych ZHP dopuszcza się noszenie miniaturki krzyża.
2. Każdy członek ZHP ma obowiązek dbania o mundur i utrzymywania go w należytym porządku,
3. Mundur harcerzy, harcerzy starszych składa się z:
 - a. Koszuła mundurowa męska (zielona) wg wzorów ZHP
 - b. Spodenki (zielone) lub długie spodnie (zielone lub czarne) wg wzorów ZHP. Dopuszcza się noszenie innych długich spodni oliwkowych, czarnych lub granatowych (o jednolitej barwie) jednolicie w całej drużynie.
 - c. Pas harcerski parciany (zielony) lub skórzany według wzoru ZHP. Typ pasa jednolity w całej drużynie.
 - d. Chusta w kolorze ustalonym przez drużynę.
 - e. Do krótkich spodenek getry lub skarpety w kolorze ustalonym przez drużynę.
 - f. Na głowie rogatywka (zielona), beret, kapelusz skautowy (zielony), furażerka (zielona), lub kapelusz miękki według wzoru ZHP (zielony), jednolicie w drużynie.

4. Mundur wędrowniczek składa się z:
- Koszula mundurowa żeńska (szara) wg wzorów ZHP.
 - Spódnica (szara), spodenki (szare lub czarne) lub długie spodnie wg wzorów ZHP. Kolor spodni i spodenek jednolity dla dziewcząt w drużynie. Dopuszcza się noszenie innych długich spodni oliwkowych, czarnych lub granatowych (o jednolitej barwie) jednolicie w całej drużynie.
 - Pas harcerski parczany (czarny) lub skórzany według wzoru ZHP. Typ pasa jednolity w całej drużynie.
 - Chusta w kolorze ustalonym przez drużynę.
 - Do krótkich spodenek i spódnicy getry lub skarpety w kolorze ustalonym przez drużynę.
 - Na głowie rogatywka (szara), beret, kapelusz skautowy (zielony lub szary), furażerka (szara), lub kapelusz miękki według wzoru ZHP (szary), jednolicie w drużynie.
 - W szczególnych sytuacjach dopuszczona spódnica galowa (szara), lub spodnie galowe (szare).

5. Chusta obowiązkowo noszona jest do koszuli mundurowej – pod kołnierzem. Spięta suwakiem (pierścieniem), lub wiązana. W przypadku zdobywania barw w drużynie, czy szczepie, podczas okresu próbnego obowiązkowo noszona chusta próbna - w innych barwach (np. biała). Podczas wymagających tego zajęć chusta może być chwilowo zdejmowana, może też, służyć do innych, nagłych celów (np. jako chusta trójkątna w nagłym wypadku).
6. Na lewej piersi munduru można nosić
- Odznakę organizacyjną (obowiązkowo)
 - Krzyż harcerski
Krzyż, harcerski noszą członkowie ZHP po złożeniu Przyrzeczenia Harcerskiego. Pod krzyżem instruktorzy noszą filcowe podkładki w kolorze zależnym od stopnia. W przypadku żałoby narodowej lub wewnętrznej Związku Harcerstwa Polskiego noszona przepaska z czarnej aksamitki lub wstążki – po przekątnej, z prawego górnego rogu.

- Lilijka
Harcerze w okresie próbnym noszoną jest srebrną lilijkę.
- Znaczek zucha,
Znaczek zucha noszony jest przez zuchy po złożeniu Obietnicy Zucha. Po przejściu do drużyny harcerskiej można nosić znaczek zucha jako odznakę pamiątkową na prawej patce kieszeni.
- b. Harcerski znak spadochronowy
Zasady zdobywania HZS definiuje regulamin Harcerskiego Znak Spadochronowego.
- c. Oznaczenia służby instruktorskiej
Oznaczeniem służby instruktorskiej są metalowe listki dębu. Srebrny listek oznacza 3 lata służby, złoty – 5 lat.
- d. Ordery, odznaczenia, baretki.
Podczas ważnych uroczystości noszone są ordery i odznaczenia. Na co dzień noszone są baretki odznaczeń.
- e. Logo ZHP i flaga Polski
- f. Plakietka WOSM, WAGGGS, ISGF
Plakietki WOSM noszone są przez zuchy - chłopców, harcerzy, harcerzy starszych, wędrowników i instruktorów. Plakietki WAGGGS noszone są przez zuchy - dziewczynki, harcerki, harcerki starsze, wędrowniczki i instruktorki. Plakietki ISGF noszone są przez seniorów i seniorki.
- g. Gwiazdki zuchowe
- 7. Na lewym rękawie munduru można nosić
 - a. Oznaki środowiska, herb miasta,
 - b. Oznaczenie funkcji szóstkowego w gromadzie zuchowej
 - c. Lilijkę instruktorską
Instruktorzy mogą nosić lilijkę w kolorze zależnym od stopnia.
- 8. Harcerze, harcerki, harcerki starsze, wędrowniczki, harcerze, harcerze starsi, wędrownicy noszą lilijkę w kolorze srebrnym. Instruktorzy i instruktorki noszą lilijkę w kolorze złotym
- 9. Żałobę na krzyżu harcerskim nosi się poprzez nałożenie czarnej wstążki pomiędzy ramionami krzyża po przekątnej, z prawego górnego rogu

Krzyż harcerski w okresie żałoby

10. Oznaczenie projektu starszoharcerskiego jest to pasek o wymiarach 2 x 7 cm, w barwach drużyny, na której kolejne projekty są oznaczone pionowym paskiem. Noszony jest na prawym rękawie poniżej odznaki drużyny specjalnościowej a powyżej odznak sprawności

17. Nasi funkcyjni

1. zastępca komendanta szczepu sznur granatowy, noszony z ramienia z dwoma węzłami lub dwoma granatowymi suwakami
2. komendant związku drużyn sznur granatowo-srebrny, poczwórnice pleciony, noszony z ramienia
3. przewodniczący sądu harcerskiego hufca sznur srebrny, noszony spod ramienia, z trzema fioletowymi suwakami,
4. przewodniczący rady chorągwi sznur złoty, noszony z szyi z trzema suwakami
5. członek komendy i instruktor komendy chorągwi mianowany rozkazem sznur pełnionej funkcji podstawowej, z jednym złotym suwakiem lub sznur złoty, noszony spod ramienia z jednym węzłem lub złotym suwakiem.
6. członek komisji rewizyjnej chorągwi sznur pełnionej funkcji podstawowej, z jednym złotym i jednym białym suwakiem lub sznur złoty, noszony spod ramienia, z jednym białym suwakiem.
7. wiceprzewodniczący ZHP sznur skórzany, noszony z szyi, z dwoma suwakami,
8. zastępca naczelnika, skarbnik ZHP sznur skórzany, noszony z ramienia, z dwoma węzłami lub skórzanymi suwakami,
9. członek Głównej Kwatery lub instruktor Głównej Kwatery mianowany rozkazem sznur skórzany noszony spod ramienia, z jednym węzłem lub skórzanym suwakiem albo sznur pełnionej funkcji podstawowej z jednym skórzanym suwakiem.
10. kapelan drużyny – sznur fioletowy spod ramienia z zielonym suwakiem,

18. Znaki służb

załącznik do uchwały GK ZHP nr 70/2003 z dnia 26 czerwca 2003 r.

1. Znak służby dziecku

Harcerstwo jest szkołą życia – ścieżką, po której dziecko, a potem nastoletni człowiek, dzięki pracy nad sobą, wstępuje stopniowo w dorosłość. W harcerskiej tradycji najbardziej naturalną służbą zawsze była ta związana z młodszymi, z troską o ich wychowanie. „Takie będą nasze Rzeczypospolite, jakie młodzieży chowanie...”. Od tego, jak dzisiaj wychowujemy, jakie wzorce i postawy przekazujemy młodym, zależy przyszłość naszego kraju. Służba dziecku to przede wszystkim troska o wychowanie młodego pokolenia – patrzcie, jak wiele jest tu wciąż do zrobienia!

Służba dziecku to również zabieganie o tych najmłodszych, którzy potrzebują pomocy. Dziecko jest bezbronne, narażone na krzywdę, ból, brak miłości, niezrozumienie i beztroskę dorosłych. Często poznaje świat z perspektywy rozbitej rodziny, sierocy samotności, długotrwałej choroby, kalectwa. Ile takich dzieci żyje obok was, w waszej LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI – w sąsiedztwie, na tej samej ulicy, na osiedlu? Obok tych dzieci nie można przechodzić obojętnie. Musimy dostrzegać ich problemy, nawiązywać z nimi bezpośredni kontakt. Musimy znać prawa dziecka, wiedzieć, jak umiejętnie i skutecznie można takim dzieciom pomagać. Dziecko ma własne poczucie godności, pragnienia, marzenia i... zmartwienia. W miarę możliwości należy wspomagać wychowanie najmłodszych, umiejętnie dostrzegać oraz rozumieć ich potrzeby i problemy. Skutecznie interweniować tam, gdzie dziecku dzieje się krzywda lub niezbędna jest pomoc – oto idea wędrowniczej służby dziecku.

Wypełniać tę wędrowniczą służbę i zdobyć znak można na przykład:

- poznając prawa dziecka (Międzynarodową Konwencję Praw Dziecka, Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy, regulamin uczniowski w szkole, itp.);
- włączając się w pracę samorządów szkolnych oraz będąc rzecznikiem spraw młodych ludzi we władzach samorządowych, np. komisji do spraw dzieci i młodzieży w radzie gminy;
- dowiadując się, jakie instytucje mogą na waszym terenie pomóc dzieciom w trudnej sytuacji bądź podejmując interwencję w wypadku łamania praw dziecka;
- umiejętnie oceniając sytuację dziecka, któremu chcecie udzielić pomocy: warunki rodzinne, materialne, potrzeby;
- podejmując interwencję w odpowiedniej instytucji w przypadku stwierdzenia łamania praw dziecka;
- podejmując próbę pomocy dzieciom w trudnej sytuacji materialnej, np. pozyskując dla nich przybory szkolne, ubranie, organizując kolonie;
- poznając uwarunkowania i etapy rozwoju psychofizycznego dziecka;
- podejmując różnorodne zadania na rzecz dzieci z waszego otoczenia, ze szkoły, osiedla, itp.– budując dla nich bezpieczny plac zabaw, organizując wycieczki, wakacyjne zielone przedszkole,. zastępy Nieobozowej Akcji Letniej lub Zimowej, pomagając w nauce, itp.;
- współpracując ze szpitalami dziecięcymi, organizując czas dzieciom przewlekłe chorem;
- organizując bądź wspierając pracę gromad zuchowych i drużyn harcerskich, drużyn Nieprzetartego Szlaku;
- organizując w swoim środowisku akcje związane z międzynarodowymi i ogólnopolskimi działaniami na rzecz pomocy dzieciom;
- organizując gromady zuchowe i zastępy podwórkowe w środowiskach zaniedbanych wychowawczo, upośledzonych społecznie;
- organizując tzw. patrole „Pomocnej Dłoni” do szkół, żłobków, przedszkoli i domów dziecka w celu naprawienia zabawek, pomocy szkolnych, uporządkowania bądź wykonania urządzeń na placach zabaw;
- podejmując stałą (!!!) współpracę z domem dziecka;
- organizując świetlice środowiskowe, w których zapewnicie dzieciom opiekę, pomoc w odrabianiu lekcji, itp.;
- organizując bezpłatne korepetycje z języków obcych (bądź z innych przedmiotów) dla dzieci najuboższych i dla tych, które mają duże problemy z nauką;
- organizując kampanię rozpowszechniającą Międzynarodową Konwencję Praw Dziecka.

2. Znak służby gospodarcze

Polska znajduje się w trakcie znacznych przemian ekonomicznych i społecznych. Przyszłość naszego kraju i społeczeństwa zależy od tego, czy uda nam się stworzyć zdrową, opartą na zasadach rynkowych, silną gospodarkę. Należałoby kształtować takie postawy i umiejętności, które w przyszłości każdemu z nas zapewnią SAMODZIELNOŚĆ EKONOMICZNĄ – zaradność, odpowiedzialność za samego siebie, sztukę właściwego gospodarowania. Jako harcerze starsi powinniśmy próbować osiągać indywidualnie pewien poziom życiowej niezależności, zacząć zarabiać pieniądze na swoje potrzeby.

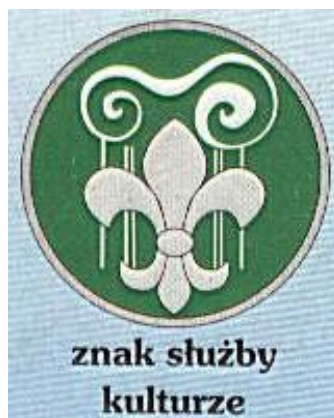
Samodzielność ekonomiczna ma także ogromne znaczenie dla drużyn, szczepów, hufców, harcerskich komend. Musimy więc efektywnie rozwijać gospodarkę finansową i kwatermistrzowską w swoim środowisku harcerskim.

Oto idea wędrowniczej służby gospodarczej: dołożyć swoją cegiełkę do tworzenia silnej polskiej gospodarki. Przez upowszechnienie wiedzy ekonomicznej i rozwijanie umiejętności efektywnego gospodarowania należy dążyć do zmiany postaw społecznych, oszczędności materiałów i energii, sprawnego zarządzania, maksymalnego wykorzystania zasobów, samemu przy tym osiągając samodzielność ekonomiczną.

Wypełniać tę wędrowniczą służbę i zdobyć znak można na przykład:

- prowadząc efektywną gospodarkę kwatermistrzowską, majątkową, finansową w swoim środowisku harcerskim – drużynie, szczepie, hufcu;
- organizując akcje zarobkowe, systematyczne przeglądy, naprawy i kompletowanie sprzętu obozowego, zabiegając o pozyskanie harcówki, magazynu na sprzęt drużyny, itp.;
- upowszechniając wiedzę o efektywnym gospodarowaniu majątkiem i działalności gospodarczej;
- przeciwdziałając marnotrawstwu, opiekując się własnością społeczną, chroniąc ją przed zniszczeniem, czuwając nad jej właściwym użytkowaniem, naprawiając, a także wskazując niszczenia lub akty wandalizmu odpowiednim instytucją;
- łącząc letnią wędrowkę z różnymi formami zarobkowania;
- organizując wędrowkę tematyczną dotyczącą systemu finansowego, dowiadując się, jak pracują banki, giełda, biura maklerskie, urzędy podatkowe;
- popularyzując w drużynie, hufcu, szkole wiedzę o nowoczesnych formach oszczędzania pieniędzy;
- stwarzając w swoim środowisku lokalnym bezrobotnym harcerzom starszym i instruktorom możliwość znalezienia pracy.

3. Znak służby kulturze

Kto chce żyć pełnią życia, musi umieć czerpać z wartości niesionych przez kulturę. Człowiek, który to potrafi, staje się silniejszy, bogatszy wewnętrznie. Kultura tworzy fundament naszego ROZWOJU INTELEKTUALNEGO I DUCHOWEGO. Obcowanie z nią pozwala wiedzieć więcej, patrzeć szerzej i czuć głębiej. Kultura, z którą mamy kontakt na co dzień, to nie tylko wyprawa do muzeum, kina, opery lub teatru. To także czytana książka i dbałość o czystość swojego języka, to kultura wzajemnych stosunków pomiędzy ludźmi. To również kultura wyrażająca się w dbałości o estetykę naszego, często tak bardzo zaniedbanego otoczenia. W takim osobistym wymiarze każdy z nas może być prawdziwym twórcą kultury.

Wszystkie społeczeństwa przez wieki budowały swoje dziedzictwo kulturowe. Znajomość naszej kultury narodowej – polskiej historii i tradycji, dorobku przeszłych pokoleń, dawnej i współczesnej sztuki, jest warunkiem zachowania naszej narodowej tożsamości. Naród istnieje tak długo jak istnieje jego kultura. Współczesna cywilizacja ułatwia dostęp do kultury. Pozwala utrzymywać znajomość własnej i pomaga w poznaniu kultur innych narodów i społeczeństw. Dlatego zawsze warto dzielić się swym dorobkiem i wzajemnie czerpać z posiadanego dziedzictwa, gdyż poznanie osiągnięć kulturalnych innych narodów pozwoli na lepsze zrozumienie otaczającego nas świata.

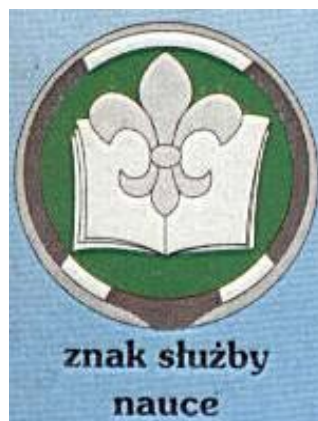
To jest idea tego znaku służby – przez kontakt z kulturą przyczyniać się do rozwoju intelektualnego i duchowego swoich społeczności, będąc otwartym na dorobek innych kultur codziennie budować ją wokół siebie, utrzymywać znajomość kultury narodowej, uczestniczyć w życiu kulturalnym i artystycznym, wzbogacić życie innych ludzi, pomagać im w estetycznym, pięknym kształtowaniu swojego otoczenia, rozwijać wrażliwość na piękno.

Wypełniać tę wędrowniczą służbę i zdobyć znak można na przykład:

- organizując w drużynie, szczepie, hufcu, szkole spotkania ze sztuką;
- organizując bibliotekę drużyny, wieczory z książką, dyskusje poświęcone ciekawej lekturze;
- organizując wyprawy do kina, teatru, opery, filharmonii, spotkania z ludźmi sztuki i kultury;
- organizując harcerskie ogniska, kominki, wieczornice poetyckie, turnieje żywego słowa, konkursy czytelnicze, festiwale piosenki, poezji, teatrów amatorskich, odczyty, harcerskie teatryki podwórkowe dla dzieci, poradnie językowe;
- organizując wieczór kultury europejskiej (lub kultury jakiegoś kraju) na podstawie materiałów i wiadomości zdobytych podczas kontaktów skautowych;
- przeprowadzając zwiad dotyczący krajobrazu kulturowego waszego regionu;
- organizując obozy etnograficzne, zbierając wytwory sztuki i kultury ludowej, zabytkowe narzędzia pracy i organizując ich wystawy, współpracując z muzeami;

- wydając pismo szkolne, organizując radiowęzeł, letnie kino, kiermasz książek, obrazów, płyt, itp.;
- prowadząc klub lub zespół artystyczny prezentujący swój dorobek w środowisku działania,
- upowszechniając kulturę i sztukę, prowadząc np. kulturalny portal harcerski;
- dbając o estetykę otoczenia, organizując akcje porządkowe, itp.;
- organizując ognisko teatralne, plenery plastyczne dla dzieci ze szkół, w których działacie, zakończone wernisażem, wystawami;
- przeprowadzając wędrowki intelektualne śladami: filozofów, artystów, polityków, wybitnych postaci historycznych;
- organizując wędrowki tematyczne, dotyczące sfery polityki, świata teatru, kina, itp.;
- próbując swoich pisarskich umiejętności, pisząc do prasy harcerskiej;
- tworząc wakacyjny objazdowy teatr uliczny;
- troszcząc się o sztukę ludową – zepchnięta na margines życia społecznego, egzystuje już tylko w małych wioskach, zbierając i opiekując się obiektami sztuki i kultury ludowej, zbierając i dokumentując zapomniane legendy, piosenki, zwyczaje i obrzędy.

4. Znak służby nauce

„Patrz szeroko, i nawet kiedy wydaję ci się, że patrzysz szeroko, wciąż patrz szerzej” – mawiał Robert Baden-Powell. We współczesnym świecie zachodzą szybkie zmiany. Są one skutkiem rozwoju naszej cywilizacji. Zmiany w środowisku naturalnym, postęp techniczny, przemiany ekonomiczne, społeczne, polityczne i kulturowe dotyczą wszystkich mieszkańców Ziemi. Są nieuniknione, wiążą się bowiem z każdą dziedziną życia człowieka i społeczeństwa. Globalizacja gospodarki, wyścig technologiczny, zmiany struktury społecznej, ewolucja postaw i systemów wartości, nowe modele zarządzania pogłębiają te procesy. Współczesna cywilizacja musi sobie poradzić z wieloma problemami: ekologicznym, energetycznym, demograficznym, społecznymi i gospodarczymi.

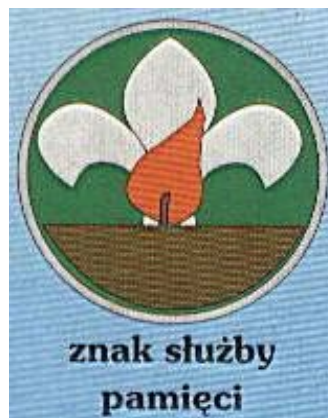
Jesteśmy odpowiedzialni za przyszłość naszej planety. To my stanowimy jej najcenniejszy zasób. Od troski o nasz własny ROZWÓJ INTELEKTUALNY, od naszej wiedzy, umiejętności i wyobraźni zależeć będzie, czy w gwałtownie zmieniającym się otoczeniu, wobec wielości problemów, którym musimy sprostać, odpowiemy na wyzwanie przyszłości.

Taka właśnie jest idea wędrowniczej służby nauce: przygotować się do tego wyzwania, rozwijać się intelektualnie, pogłębiać swoją wiedzę, budować wyobraźnię ludzi, kreować twórcze postawy, dążyć do poszukiwania rozwiązań różnych problemów, z jakimi boryka się człowiek, pobudzać zainteresowanie nauką i nowinkami technicznymi, otwierać innym oczy na problemy współczesnego świata.

Wypełniać tę wędrowniczą służbę i zdobyć znak można na przykład:

- organizując w drużynie, szkole, hufcu, domu kultury grupy samokształceniowe, oferujące pomoc w nauce języków obcych, obsłudze komputera, zajęciach sprawiających wam trudność w szkole;
- pogłębiając swą wiedzę, poznając nowe lektury, dyskutując, spotykając się ze specjalistami z różnych dziedzin, uczestnicząc w olimpiadach wiedzy, organizując konkursy, turnieje;
- organizując harcerski klub naukowy, zajmując się różnymi dziedzinami nauki, szukając własnych rozwiązań problemów naszej małej planety;
- prowadząc dyskusję i wymieniając się wiadomościami w gronie skautowym (np. za pomocą Internetu);
- nawiązując kontakt z różnymi instytucjami naukowymi i technicznymi, organizując we współpracy z nimi harcerskie sesje naukowe, odczyty, dyskusje, festiwale nauki;
- myśląc globalnie działając lokalnie, podejmując próbę lokalnego rozwiązania któregoś z globalnych problemów;
- organizując harcerskie obozy naukowe;
- organizując wędrowki tematyczne, dotyczące różnych zagadnień naukowych lub technicznych;
- organizując harcerski klub internetowy, w którym będzie można nauczyć się korzystać z zasobów sieci;
- zapewniając wsparcie hufcom, szczepom i drużyn pod względem obsługi informatycznej-technicznej (prowadzenie stron www, pisanie programów ułatwiających pracę itp.).

5. Znak służby pamięci

Od swojego zarania ruch harcerski w Polsce, w sposób szczególny, akcentował przywiązanie do narodowych dziejów tradycji, odnajdując w bogatej, a zarazem dramatycznej często przeszłości, wzorce do naśladowania i drogowskazy do wędrowki przez życie. Historia – narodowa, skarbnica wiedzy o ludziach, ich dokonaniach i ideach, o umiłowaniu Ojczyzny – towarzyszyła kolejnym harcerskim pokoleniom. Skutecznie uczyła, jak należy bronić wolności i niepodległości w czasach wojen i jak budować życie naszego kraju i społeczeństwa w czasie pokoju. Potrzebę rozumienia dziejów i wyciągania aktualnych wniosków dostrzegamy, obserwując wydarzenia współcześnie rozgrywające się na naszych oczach w Europie i na świecie. Pamięć „historyczna” jest niezbędna, aby się przygotować do pełnego i świadomego uczestnictwa w życiu społecznym. Musimy zachować pamięć o dziejach naszej rodziny, swojej LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI i całego narodu. Każde ludzkie pokolenie staje się dłużnikiem swoich przodków i właśnie przez tych, którzy wstąpili już w „czas przeszły” i stali się częścią historii – także dłużnikiem jej

samej. „Z książki można powyrywać kartki, a groby zostają”. Na listopadowych cmentarzach też można uczyć się historii ... O ileż łatwiej pojąć wówczas prawdę o „narodach, które tracąc PAMIĘĆ – tracą ŻYCIE”. Taka oto jest idea tego znaku wędrowniczej służby – zachować pamięć!

Wypełniać tę wędrowniczą służbę i zdobyć znak można na przykład:

- dokumentując ważniejsze wydarzenia z życia waszej społeczności;
- obejmując stałą opieką lokalne miejsca pamięci narodowej, groby zmarłych instruktorów harcerskich, nauczycieli z waszego środowiska;
- organizując zwiad historyczny, mający na celu odnalezienie miejsc pobojoisk, śladów umocnień, zapomnianych mogił z okresu powstań narodowych, I i II wojny światowej;
- nawiązując kontakt z ludźmi, którzy uczestniczyli w walkach o niepodległość i pracowali w latach pokoju, zbieranie ich wspomnień;
- katalogując miejsca pamięci narodowej: cmentarze, tablice pamięci, miejsca martyrologii, obiekty historyczne;
- odwiedzając pracownie konserwacji zabytków, zapoznając się ze sposobami zabezpieczania zabytków przed zniszczeniem;
- organizując zwiad dotyczący stanu zabytków architektury, zainteresować wynikami waszego zwiadu lokalnej prasy, radia, telewizji;
- podejmując interwencje u odpowiednich władz w przypadku niszczenia obiektów historycznych;
- popularyzując wiedzę historyczną, organizując konkursy wiedzy historycznej i kluby miłośników historii;
- opracowując folder lub trasę wędrówki po miejscach pamięci narodowej (danego regionu) – również z myślą o skautach (z objaśnieniami w języku obcym);
- podejmując współpracę z muzeami, izbami tradycji, poznając sposoby inwentaryzowania materiałów historycznych;
- dokumentując historię harcerstwa, zbierając kroniki, wydawnictwa, fotografie, sztandary, proporce, informując o takich działaniach i nawiązując współpracę z hufcowymi i chorągwanymi komisjami historycznymi oraz z Muzeum Harcerstwa;
- odwiedzając i udzielając pomocy samotnym, starym, często chorym instruktorom naszego Związku.

6. Znak służby przyjaźni

Twórca skautingu Robert Baden-Powell pozostawił nam do wypełnienia ważne zadanie „Szukajcie przyjaciół... Rozszerzajcie pokój i przyjaźń na świecie”. Polskie harcerstwo jest częścią światowego skautingu. Właśnie przez skautowe braterstwo i wzajemne poznanie chcemy szerzyć pokój na świecie. Stwarza to możliwość dzielenia się narodów swoim dorobkiem. Poznanie innych kultur pozwoli nam na

twórcze i pokojowe współistnienie. Służba przyjaźni to OTWARCIE NA ŚWIAT. Dzisiaj błyskawicznie jesteśmy informowani o najważniejszych wydarzeniach w różnych zakątkach naszej planety. Ziemia stała się globalną wioską. Poznajemy więc naszych bliższych i dalszych sąsiadów – i tych z państw graniczących z Polską i pozostałych krajów europejskich oraz tych z innych kontynentów. Poszerzajcie swoją wiedzę o życiu ich mieszkańców. Zaczepnijcie z wartości niesionych przez ich kulturę. Poznajcie ich historię i tradycje. Odkryjcie smak przyjaźni - wzajemnego zrozumienia, poszanowania odrębności, tolerancji, wzajemnego czerpania z dorobku naszych społeczeństw.

Przyjaźni należy szukać także blisko, wokoło siebie. Coraz mniej w nas życzliwości, uśmiechu i bezinteresownej pomocy. W natłoku codziennych zajęć brakuje czasu, by zrobić coś, co przyniesie innym ciepło i życzliwość. Przyjaźń wszystkim kojarzy się z poczuciem bycia potrzebnym, świadomością, że jest ktoś, kto o nas myśli i pamięta. Szukajcie przyjaciół!

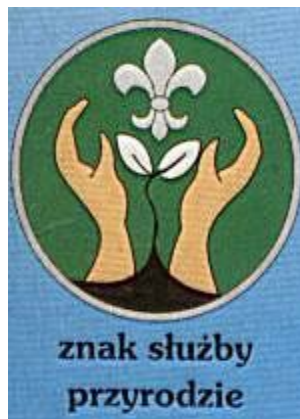
Oto idea tego znaku służby – przez otwarcie się na świat – szerzyć pokój, nieść przyjaźń, wzajemne zrozumienie i poznanie. Przez harcerstwo i skauting – rozwijać przyjaźń młodych ludzi i całych narodów. Nieść innym radość i ciepło. Na tym właśnie polega służba przyjaźni.

Wypełniać tę wędrowniczą służbę i zdobyć znak można na przykład:

- uczestnicząc w programie skautowym „Europa dla Ciebie” przez organizację tak zwanych Eurokroków w Polsce lub udział w Eurokrokach za granicą (informacje znajdziecie u pełnomocnika komendanta chorągwi do spraw zagranicznych);
- nawiązując współpracę, zaprzyjaźniając się ze skautami z innych krajów, szukając wśród nich partnerów dla swojej drużyny – informacji, jak tego dokonać, szukajcie u pełnomocnika komendanta chorągwi do spraw zagranicznych;
- nawiązując współpracę i kontakt z polskimi drużynami harcerskimi działającymi za granicą;
- nawiązując kontakty wśród Polaków na Wschodzie i organizując akcje pomocy dla polskich szkół na Wschodzie, np. zbieranie polskich podręczników i książek, pomocy i przyborów szkolnych (wcześniej należy się skontaktować z Zespołem GK ZHP ds. współpracy z polskim harcerstwem za granicą);
- pełniąc rolę gospodarzy (opiekunów) drużyny skautowej lub innych gości zagranicznych podczas kursów, zlotów i innych przedsięwzięć;
- organizując zbiórki, przeglądy, konkursy popularyzujące wiedzę na temat innych krajów i regionów świata;
- podejmując w zależności od możliwości bliższe lub dalsze wyprawy w poszukiwaniu przyjaciół – do innych regionów Polski wspólnie z zaprzyjaźnionymi drużynami harcerskimi, do innych krajów wspólnie z partnerskimi drużynami skautowymi;
- odwiedzając ośrodki skautowe i włączając się w realizowane tam programy;
- poznając w tych wędrowkach ludzi, kulturę, tradycje, realia codziennego życia;
- szukając przyjaciół i podejmując współpracę swojej drużyny z kołami innych stowarzyszeń dzieci i młodzieży, nawiązując kontakt z grupami młodzieży niezrzeszonej i organizując z nimi wspólne przedsięwzięcia;
- organizując w szkole lub w miejscu zamieszkania różne działania upowszechniających ideę Dnia Myśli Braterskiej;
- szukając przyjaciół w kontaktach z innymi drużynami, organizując wspólne wędrowki, obozy, podejmując wspólne zadania programowe, społeczne, kulturalne, społeczne, itp.;
- nawiązując współpracę drużyny z wybraną organizacją społeczną lub instytucją, podejmując wspólnie, ważne dla całej społeczności działania;

- organizując koło przyjaciół harcerstwa wśród waszych rodziców, szukając sojuszników harcerstwa w swoim środowisku, organizując wspólnie z dorosłymi pracę na rzecz waszych społeczności lokalnych, na rzecz ich mieszkańców;
- odnajdując w swoim otoczeniu i udzielając pomocy osobom potrzebującym szczególnej troski i opieki;
- uczestnicząc w corocznym przekazywaniu Betlejemskiego Światła Pokoju;
- organizując Wigilię lub Wielkanoc dla samotnych, potrzebujących pomocy.

7. Znak służby przyrodzie

Współczesna cywilizacja zrobiła już wiele, aby zdegradować życie na Ziemi. Każdego dnia zatruwamy i zaśmiecamy środowisko naturalne. Każdego dnia giną kolejne gatunki fauny i flory. Czy musimy żyć na betonowej pustyni, wśród kikutów wymarłego lasu, dymiących kominów, zatrutych mórz, jezior i rzek?

Przyroda to świat naszych harców. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać. Wśród przyrody przeżywamy harcerską przygodę. W naturze szukamy równowagi ducha. Mamy świadomość, że jesteśmy jej częścią. EKOLOGIA jest naszym sposobem na życie.

Ludzki brak wyobraźni, beztroska, bezmyślność, nieświadomość skutków swego działania są winne tragedii środowiska naturalnego. Zaczniemy chronić przyrodę od zmiany naszych postaw i nawyków, od stosowania zasad ekologii w codziennym życiu i harcerskim działaniu. Zawsze i wszędzie, wykorzystując swoje możliwości, brońmy przyrody, przeciwstawiając się jej niszczeniu. Poszerzajmy swoją wiedzę, aby skutecznie to robić. Pomóżmy ratować Ziemię – oto idea tego znaku wędrowniczej służby.

Wypełniać tę wędrowniczą służbę i zdobyć znak można na przykład:

- organizując stałą opiekę nad wybranym obszarem leśnym, parkiem miejskim, pomnikiem przyrody, jeziorem, stawem, rzeką, organizując opiekę nad zwierzętami;
- nawiązując współpracę z dyrekcją parku narodowego i wykonując zlecone przez nią prace, podejmując się organizacji patroli przeciwpożarowych i porządkowych, itp.;
- nawiązując współpracę z lokalną prasą, radiem, telewizją, wspólnie przyczyniając się do usuwania zagrożeń w waszym regionie;
- nawiązując współpracę z leśnictwem, nadleśnictwem, administracyjną jednostką ochrony środowiska i wykonując zlecone przez nią prace;
- upowszechniając w swojej gminie, mieście ideę segregacji śmieci i będąc rzecznikiem tej sprawy w kontaktach z lokalnymi władzami;
- przeprowadzając kampanię na rzecz ekologicznych środków czystości;
- organizując w waszym mieście obchody Międzynarodowego Dnia Wody (23 marca) lub Międzynarodowego Dnia Ziemi (24 kwietnia);

- organizując w hufcu akcję „Sprzątania Świata”;
- podejmując zadania „Gry w zielone”;
- likwidując dzikie wysypiska śmieci;
- przeprowadzając w hufcu kursy ekologicznego obozowiska;
- organizując „ekologiczny biwak”, na których będziecie pokazywać, jak współżyć z przyrodą, nie degradując jej;
- organizując „ekologiczne” stanice, pola namiotowe, campingi, hoteliki obozowe;
- organizując społeczne akcje protestacyjne przeciwko tym, którzy lekceważą sprawy ochrony przyrody i zanieczyszczają środowisko;
- organizując kluby ekologiczne, koła Ligi Ochrony Przyrody, patrole ochrony przyrody;
- przeprowadzając mikrokursy przyrodoznawstwa;
- organizując obozy naukowe poświęcone sprawom ochrony środowiska;
- sporządzając raporty o stanie zagrożeń ekologicznych waszego regionu i przedstawiając je odpowiednim władzom, nawiązując kontakty z instytucjami badawczymi, klubami ekologicznymi.

8. Znak służby turystyce

Harcerskie życie jest nieustanną wędrówką. Nasze wędrowanie to nie tylko pokonywanie przestrzeni. To przede wszystkim OTWARCIE NA ŚWIAT: ciekawość i umiejętność szukania przygody. Chęć dotarcia tam, gdzie znajdziemy coś interesującego i wartego poznania czegoś, co pogłębi naszą wiedzę i wzbogaci nas wewnątrz. To odkrywanie nieznanych dotąd miejsc i spotkania nowych ludzi. Wyruszajcie więc na szlak z otwartymi oczyma, a to, co zobaczycie, wzbogaci ścieżkę waszego własnego rozwoju.

Aby móc w pełni korzystać z poznania nowych krajów, społeczeństw i kultur, należy harcerską wędrówkę zacząć od swojego otoczenia – miejsca, w którym żyjemy. Od odkrycia wszystkich jego walorów – historii i tradycji, kultury i dorobku przeszłych pokoleń, przyrody i piękna krajobrazu, spotkania ludzi tam żyjących, poznania ich spraw i problemów.

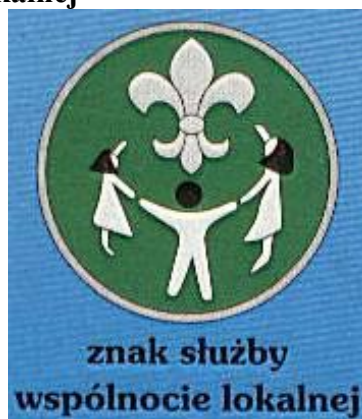
Wędrówka jest okazją do wykazania się harcerskimi umiejętnościami – znajomością zasad obowiązujących na szlaku, samodzielnością, sprawnością organizacyjną, wiedzą zaczerpniętą ze wszystkich technik harcerskich. Wędrówka łączy, umacnia harcerskie bractwo, jednoczy nas wobec zadania dotarcia do wspólnego celu. Wędrówka to także odpoczynek. Niewiele rzeczy daje tyle odprężenia, co kontakt z przyrodą. Dlatego musimy dbać, by ciągle mieć gdzie wędrować. Jest to więc także służba tym, tym którzy przyjdą po nas, tak, by i oni mogli wyruszyć na swój szlak, by mieli szansę zobaczyć i poznać nowe rzeczy.

Taka jest idea tej służby – przez turystykę i krajoznawstwo otworzyć się na świat, wędrować, poznawać i odkrywać to, co przynosi szlak i przecierać nowe ścieżki dla innych. Zachęcać do takiego właśnie sposobu spędzania czasu, pomóc zrozumieć innym, co daje wędrowka.

Wypełniać tę wędrowniczą służbę i zdobyć znak można na przykład:

- organizując innym – zaprzyjaźnionej drużynie, koleżankom i kolegom ze szkoły, młodszym dzieciom, rodzicom, znajomym i nieznajomym – wędrowki do wybranego celu, na wybranej trasie, na wybrany temat (np. wyprawy etnograficzne, historyczne, społeczne, przyrodnicze);
- uczestnicząc w inwentaryzacji zabytków, obiektów przyrody, obejmując je stałą opieką;
- nawiązując współpracę i podejmując wspólne przedsięwzięcia turystyczne z PTTK, SKKF, TKKF, PTSM i innymi organizacjami (np. sportowymi);
- uprawiając turystykę kwalifikowaną, zdobywając odznaki turystyczne (np. OTP, GOT) i krajoznawcze własnego miasta, regionu, Polski;
- zdobywając uprawnienia PTTK: Organizatora Turystyki (OT), Młodzieżowego Organizatora Turystyki (MOT);
- porządkując, znakując lub konserwując trasy turystyczne, opracowując mini-przewodniki, popularyzując wędrowkę (wystawy, audycje w radiowęźle szkolnym, artykuły w pisemkach szkolnych i prasie młodzieżowej);
- prowadząc stanicę, bazę turystyczną i organizując dla korzystających z niej program turystyczny;
- organizując obozy, złazy, tematyczne obozy wędrowne itp.;
- organizując rajdy prezentując folklor, kulturę, historię i współczesność różnych regionów Polski;
- organizując harcerskie muzeum etnograficzne;
- nawiązując współpracę z Państwową Służbą Ochrony Zabytków;
- zbierając legendy, opowiadania, podania ludowe z różnych regionów Polski;
- nawiązując współpracę ze skautami z innych krajów i organizując i organizując wspólnie wyprawy zagraniczne;
- opracowując folder, informator, album o swojej miejscowości (także w języku obcym, z przeznaczeniem dla zaprzyjaźnionej drużyny skautowej).

9. Znak służby wspólnocie lokalnej

Każdy z nas ma swoje miejsce na ziemi – dom, ulice, osiedle, miasto... Każdy jest też częścią określonej wspólnoty – rodziny, zastępu, drużyny, klasy, szkoły, mieszkańców tego samego domu, ulicy, osiedla, gminy... Czy czujecie się odpowiedzialni za swoje miejsce na Ziemi? Czy czujecie się z nim związani? Co wiecie o życiu swojej SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ?

„Starajcie się zostawić świat trochę lepszym niż ten, którzyście zastali...” – takie zadanie postawił skautkom całego świata założyciel skautingu Robert Baden-Powell. Jeśli na miarę swych możliwości chcecie tego dokonać, musicie być blisko życia swojej wspólnoty. Popatrzcie wokół siebie. Sami najlepiej możecie dostrzec sprawy dla was i dla niej najważniejsze. Stawiajcie pytania i szukajcie odpowiedzi – co wspólnie możemy zrobić dla swego miejsca na Ziemi? Dowiedzcie się, jak zarządza się naszym osiedlem, wsią, gminą? Znajdźcie sposób, w jaki młodzi ludzie w gminie korzystają z zasad demokracji, mogą skutecznie wpływać na te ważne sprawy.

Taka jest idea znaku tej wędrowniczej służby: próbować ulepszać świat, zaczynając od siebie, własnego otoczenia, miejsca zamieszkania i społeczności lokalnej. Trzeba starać się poznać jej życie, nauczyć się odpowiedzialności za swoją wspólnotę, być rzecznikiem jej ważnych spraw, podejmując na jej rzecz skuteczne działanie.

Wypełniać tę wędrowniczą służbę i zdobyć znak można na przykład:

- uczestnicząc w pracach samorządu szkolnego;
- poznając zasady działania władz i instytucji samorządowych, spotykając się z radnym, posłem, uczestnicząc w posiedzeniu rady osiedla, rady gminy lub miasta;
- odkrywając historię swojego domu, ulicy, osiedla, miasta;
- organizując zwiad społeczny, zapoznając się z najważniejszymi dziedzinami życia swojej społeczności: strukturą gospodarki i zatrudnienia, problemami mieszkańców, sytuacją społeczną, krajobrazem kulturowy, tradycjami, itp.;
- poznając problemy i sprawy istotne dla tej społeczności, odpowiadając sobie na pytanie, co chcielibyście zmienić i ulepszyć w swoim życiu, otoczeniu i w życiu członków waszej wspólnoty lokalnej;
- będąc rzecznikiem ważnych spraw w kontaktach z władzami samorządowymi;
- dowiadując się, w jaki sposób młodzi ludzie mogą wpływać na ważne problemy swojej lokalnej społeczności, na przykład organizując zbiórkę, na którą zaprosicie członków komisji do spraw dzieci i młodzieży rady gminy;
- organizując zbiórkę, na której poznacie Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej, dowiecie się, jakie macie prawa i powinności obywatelskie;
- uczestnicząc w ważnych wydarzeniach z życia osiedla, gminy, miasta;
- przygotowując się do czynnego udziału w wyborach samorządowych;
- szukając w waszym osiedlu, mieście, gminie pola działania dla młodych ludzi, czegoś, co wyzwoli ich aktywność.

10. Znak służby zdrowiu

Robert Baden-Powell napisał kiedyś, że „życie skauta jest nieustanną wędrówką ku szczęściu”. Powinniśmy starać się żyć w taki sposób, aby sił i sprawności wystarczyło nam na całą życiową wędrówkę. Dlatego musimy umieć troszczyć się

o ZDROWIE I KULTURĘ FIZYCZNĄ, unikać zagrożeń, które niesie ze sobą współczesna cywilizacja.

Dbałość o własne zdrowie to znajomość i przestrzeganie zasad higieny osobistej, jak również racjonalny tryb życia oraz rzetelna wiedza o możliwościach zapobiegania chorobom cywilizacyjnym. To także świadomy, mądry wybór pomiędzy szacunkiem dla własnego zdrowia, a uzależnieniem od nałogów: narkotyków, alkoholu, tytoniu. Przede wszystkim jednak jest to ruch, sport i troska o swoją sprawność fizyczną.

Cywilizacja niesie ze sobą przeróżne zagrożenia życia i zdrowia: wypadki przy pracy, nieszczęśliwe zdarzenia, katastrofy komunikacyjne. Musimy umieć im zapobiegać; bezwzględnie przestrzegać zasad bezpieczeństwa na ulicy, w pracy, podczas zabawy. Powinniśmy być przygotowani, aby w takich nadzwyczajnych sytuacjach udzielić pierwszej pomocy. Trzeba więc znać podstawy ratownictwa.

Taka jest idea tej wędrowniczej służby: uczyć, zachęcać i propagować troskę o własne zdrowie i przestrzeganie higieny osobistej; zapobiegać chorobom cywilizacyjnym, dbać o swoją sprawność i kondycję fizyczną, upowszechniać znajomość zasad pierwszej pomocy.

Wypełniać tę wędrowniczą służbę i zdobyć znak można na przykład:

- poznając etapy rozwoju psychologicznego młodego człowieka i warunki jego prawidłowego przebiegu;
- pokazując innym, na czym polega racjonalny tryb życia, jak zdrowo się odżywiać, jakie są przyczyny chorób cywilizacyjnych, jak radzić sobie ze stresem, itp.;
- stając się honorowy krwiodawcą;
- ucząc zuchy z zaprzyjaźnionej gromady lub dzieciaki z młodszej klasy w szkole zasad higieny osobistej;
- poznając i upowszechniając wiedzę o genezie wprowadzenia do Prawa Harcerskiego 10 punktu;
- organizując dla uczniów, kolegów spotkania dyskusyjne, na których spróbujecie odpowiedzieć na pytanie, dlaczego młodzi ludzie sięgają po alkohol i narkotyki, jakie zagrożenia niesie ze sobą nikotynizm oraz bierne palenie;
- organizując w swojej szkole akcje upowszechniania wiedzy o niebezpieczeństwach, jakie niosą ze sobą nałogi. Pomyślcie o sposobach ich zwalczania. Pokażcie, jakie instytucje i organizacje na waszym terenie mogą pomóc młodym ludziom w walce z uzależnieniem (kluby Anonimowych Alkoholików, inne). Zaproście do pomocy specjalistów z tych instytucji;
- nagłaśniając *wśród dorosłych Światowy Dzień bez Papierosa;
- organizując w swym środowisku imprezy sportowe, hufcową lub osiedlową olimpiadę sportową, propagując nowe dyscypliny sportu;
- pracując jako wolontariusze w pogotowiu ratunkowym, domach spokojnej starości, ośrodkach pomocy społecznej;
- zdobywając odznakę „ratownika medycznego ZHP”;
- pełniąc na obozie, rajdzie, biwaku, zlocie służbę medyczną;
- dbając o przestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas wszystkich zajęć harcerskich;
- zdobywając uprawnienia młodszego ratownika WOPR;
- organizując w szczepie, hufcu, szkole kurs pierwszej pomocy;
- wykonując wspólnie ze specjalistą z obrony cywilnej mapę zagrożeń chemicznych, ekologicznych, komunikacyjnych i innych waszego regionu;
- pomagając w zapewnieniu dzieciom bezpiecznej drogi do szkoły.

19. Harcerskie specjalności

1. Artystyczna
2. Służby Granicznej
3. Łącznościowa
4. Pocztowa
5. Proobronna
6. Służby Ruchu
7. Ekologiczna
8. Naukowa
9. Lotnicza
10. Wodniacka

20. Harcerstwo w literaturze

1. Aleksander Kamiński - „Kamienie na szaniec” Grupa chłopców z 23. warszawskiej Drużyny Harcerskiej „Pomarańczarnia”, wśród nich Alek, Zośka. i Rudy kończy maturę Liceum im. Stefana Batorego w VI 1939 roku. Mają piękne młodzieńcze plany, które zostają przekreślone przez wybuch II Wojny Światowej. Harcerze nie mają wątpliwości jakie są ich cele.
2. Edmund Niziurski – „Fałszywy trop”. Opowiadanie o dwóch dniach przeżytych w obozie harcerskim przez Kubę Babasa i tzw. Jęczyka. Wszystko zaczyna się od niewinnej zabawy: „poszukiwania różowych”. Dwaj harcerze (Babas i Jęczyk) wpadają na inny trop niż reszta. Zamiast różowych znajdują zieloną nitkę i... dwóch przemysłowców.
3. Seweryna Szmaglewska – „Czarne Stopy”. Zastęp Czarnych Stóp wyrusza na letni obóz harcerski w Góry Świętokrzyskie. Dla zastępowego Maćka Osy i jego gromadki najmłodszych harcerzy, to pierwsze samodzielne wakacje. Pierwsze ognisko, podchody, nocne alarmy. Trzydzieści dni życia obozowego na zboczu Diabelskiego Kamienia wypełniają wspaniałe przygody. Bohater książki, Marek Osiński, chłopiec samotny i nieszczęśliwy, odnajduje w czasie tych pierwszych harcerskich wakacji przyjaźń, optymizm i wiarę w siebie. Kontynuacja przygód bohaterów znajduje się w książce „Nowy ślad Czarnych Stóp” gdzie po przyjęciu do drużyny kalekiego Tadka Pióro, Marek Osiński i jego koledzy zaczynają pomagać kolonii terapeutycznej dla osób niepełnosprawnych wchodząc na „Nieprzetarty Szlak”
4. Kazimierz Gołba – „Wieża spadochronowa” – Opowiadanie o ostatnich dniach sierpnia i pierwszych dniach września 1939 r. w Katowicach. Stach Jadwiszczok i inni harcerze mimo otaczającego ich zwątpienia, pogłębianego ucieczką władz i wojska wraz z Powstańcami bronią polskośći Katowic nawet za cenę własnego życia.
5. Aleksander Kamiński – „Antek Cwaniak”. Autor w niezwykle barwny i atrakcyjny sposób opowiada w „Antku Cwaniaku” o dziejach zuchowej gromady. Młody harcerz, Antoni Cwankiewicz organizuje na polecenie drużynowego drużynę zuchów. System pracy Antka polega na umiejętnym dobieraniu gier, interesujących ćwiczeń i gawęd, które uczą odróżniać dobro od zła, kształcą charakter i umysł. Rozwijają sprawność fizyczną i zaradność.
6. Edmund Niziurski – „Niewiarygodne przygody Marka Piegusa”. Przygody pechowego chłopca Marka Piegusa i pomagających mu w wyjściu z kłopotów harcerzy-detektywów z zastępu Teodora.
7. Zbigniew Nienacki – „Księża Strachów”. Młodzi przyjaciele pana Tomasza zwanego Panem Samochodzikiem Wilhelm Tell, Sokole Oko i Wiewiórka, w czasie obozu harcerskiego natrafiają na ślad tajemnicy mogącej mieć związek ze zbrodniarzem hitlerowskim. Jest to powód działania detektywa amatora. Zbigniew Nienacki napisał

12 częściową serię książek o przygodach Pana Samochodzika – muzealnika, detektywa amatora. W kilku z nich bohaterowi towarzyszą harcerze. Dzięki serialowi dla młodzieży najpopularniejsze przygody Pana Samochodzika, któremu pomagają harcerze znajdują się w książce „Pan Samochodzik i templariusze”

8. Antoni Wasilewski – „Pod totemem słońca”. Opis życia na obozie harcerskim wzięty z rzeczywistości, z obozu Czarnej Trzynastki – Wileńskiej Drużyny im. Zawiszy Czarnego.
9. „Zośka” – Pamiętniki żołnierzy baonu „Zośka”. Wybór pamiętników napisanych przez byłych żołnierzy „Zośki”. Są to opisy przeżyć z blisko dwumiesięcznego okresu powstańczych walk jednego z harcerskich batalionów.
10. Bolesław Mrówczyński – „Plama na złotej puszczy”. Obóz harcerski w na mazurach kilka lat po II wojnie światowej. Harcerze w czasie swoich gier natrafiają na wieś, w której Mazurzy uważani są za Niemców. Na tym tle dochodzi do oskarżeń o podpalenia lasu. Harcerze doprowadzają do pojednania wsi. Kontynuacja przygód bohaterów znajduje się w książce „Leśna Drużyna” tego samego autora

21. Harcerstwo w komiksie

1. „Pięć kroków wstecz” – komiks autorstwa Marka Szyszko (rysunki), Zofii Chmurowej (scenariusz) który ukazał się na łamach polskiego magazynu komiksowego Relax w numerach 18 i 19 - idący na wycieczkę harcerz otrzymuje od nieznanego mężczyzny pięć par butów, których ubranie przenosi go w przeszłość.
2. „Rebus” – autorzy: Michalak (rysunki), Mieszkowska (scenariusz) który ukazał się na łamach polskiego magazynu komiksowego Relax w numerze 25. Harcerze pomagają znaleźć dom porzuconemu szczeniaku Rebusowi który znalazł się w schronisku.
3. „Ślad wiedzie w przeszłość” – autorzy: Jerzy Wróblewski (rysunki), Chmielewski (scenariusz), który ukazał się na łamach polskiego magazynu komiksowego Relax w numerach 26-29. W Miedzyborach drużyna harcerzy pracuje nad otwarciem wystawy lokalnych eksponatów przy muzeum. W tym celu poszukują wśród mieszkańców zabytkowych przedmiotów. Jeden z harcerzy - Maciek - ma problemy rodzinne. Z ogarniętego kłótniami domu ucieka w nienajlepsze towarzystwo. Wtedy też giną notatki dotyczące znalezisk opracowane przez zastęp. Czy to Maciek sprzedał owoc pracy kolegów, czy też ktoś inny odnalazł w nich coś bardziej wartościowego, niż się harcerzom wydawało?
4. „Niezwykłe wakacje” – komiks autorstwa Zbigniewa Wójcickiego (rysunki, scenariusz), Andrzeja Sawickiego (scenariusz), który ukazał się na łamach polskiego magazynu komiksowego Relax w numerach 28-31. Jacek i Maciek w czasie samodzielnej wyprawy wakacyjnej spotkali tajemniczego mężczyznę który okazał się inżynierem-racjonalizatorem Bazylim Malinkiem, któremu udało się skonstruować wehikuł potrafiący przenosić ludzi nie tylko w czasie, ale i przestrzeni. Tym sposobem trójka bohaterów trafia do odległej Japonii w czasy samurajów.
5. „Kapitan Żbik” – popularna nazwa serii polskich komiksów, których bohaterem był Jan Żbik, kapitan Milicji Obywatelskiej. W serii ukazały się 53 tomy autorstwa różnych scenarzystów i rysowników. Harcerze w serii pojawiają się kilkakrotnie. Głównymi bohaterami komiksu, harcerze zostają w trzyczęściowej mini serii autorstwa Jerzy Wróblewski (rysunki), Władysław Krupka (scenariusz) w zeszytach: „Wieloryb z peryskopem”, „Wiszący rower” i „Tajemniczy nurek”. Marek i Zbyszek, harcerze przebywający na obozie w Polance ratują dwóch rówieśników od utonięcia w jeziorze. Zauważyli przy tym w wodzie jakiś dziwny kształt przypominający z daleka „wieloryba z peryskopem”. Chłopcy postanawiają poznać bliżej tę tajemnicę. W innych zeszytach serii m.in. „Ryzyko 1” , „Ryzyko 2”, „Tajemnica ikony”,

- „Granatowa Cortina” występują jedynie epizodycznie. Ilustracja z pytania pochodzi z zeszytu „Tajemniczy nurek”.
6. „Tytus, Romek i A'tomek”. – seria komiksowa autorstwa Henryka Jerzego Chmielewskiego wydawana od roku 1957 do dziś. Dotychczas w serii ukazało się 31 albumów zwanych „księgami” oraz 8 ksiąg zbiorczych pt. „Złota księga przygód”, a także albumy zawierające przedruki ze „Świata Młodych” i innych gazet, „Księga TVP” oraz 4 wydania kolekcjonerskie Dwaj przyjaciele – harcerze, Romek i A'Tomek – starają się uczłowieczyć człękoksztalną małpę – Tytusa de Zoo, posiadającego, wbrew pozorom, więcej cech ludzkich niż małpich. Kolejne tomy komiksu to podróże bohaterów w rozmaite dziedziny wiedzy w wymyślnych pojazdach skonstruowanych przez prof. T.Alenta lub A'Tomka. Każda księga umieszcza bohaterów w innej roli. Tytus, Romek i A'Tomek zawsze pakują się w jakieś kłopoty, ale umieją łatwo z nich wybrnąć. Ilustracja z pytania pochodzi z księgi I – „Tytus harcerzem” (wyd. zmienione)
 7. „Kwapiszon” - seria komiksowa autorstwa Bohdana Butenki , wydawanej w latach 1976-1981 przez wydawnictwo Nasza Księgarnia. Cała seria zawiera 8 tomów. Kwapiszon harcerz z Warszawy i wielbiciel wędkarstwa, przypadkowo wpłątuję się w aferę kryminalną, odnajdując tajemniczą szkatułkę. W ciągu całej serii ścigany jest przez dwóch złodziei - *Faworyta* i *Kompana*, którzy starają się odebrać Kwapiszonowi szkatułkę. W roku 2009 ukazał się nienumerowany tom związany z ekologią.
 8. „Antek i jego zuchy” - Z okazji 100-lecia Harcerstwa Instruktorski Krąg Pokoleń „Romanosy” wydał serię komiksową w 6 zeszytach opartą na książce „Antek Cwaniak” Aleksandra Kamińskiego. Stronę graficzną komiksu opracował Łukasz Machocki.
 9. „Jonka, Jonek i Kleks” - bohaterowie komiksów dla dzieci i młodzieży autorstwa Szarloty Paweł. Dobrzy przyjaciele: Jonka i Jonek to dwoje nastolatków, harcerzy. Kleks to postać fantastyczna, pijąca atrament. Jonka, Jonek i Kleks są uczestnikami wielu bardzo barwnych, fantastycznych a często też surrealistycznych przygód. Zwykle to od Kleksa rozpoczyna się właściwa treść: na początku niewinnie, choć szybko, bohater wprowadza czytelników w sam środek wyimaginowanego świata, zwykle pełnego magii oraz rozmyślnej groteski. Jego przyjaciele skuszeni przygodą i zabawą, chętnie odrywają się od szarej osiedlowej rzeczywistości. Przygody Jonki, Jonka i Kleksa ukazywały się od 1974 r. na łamach „Świata Młodych” a od 1980 r. w 12 albumach. Ilustracja z pytania pochodzi z albumu „Złoto Alaski”
 10. „Krzyś Siła - harcerz z drużyny „Orłów” opowieść obrazkowa dla młodzieży”. W latach 1938 - 1939 na łamach Kuriera Warszawskiego cotygodniowo ukazywał się komiks o przygodach skauta-detektywa Krzysia Siły. Komiks był polsko - językową wersją komiksu „Roy Powers, Eagle Scout - the official strip of the boy scouts of America” autorstwa Frank Godwin – rysunki (komiks rysował pod pseudonimem P.Powell) i Paul Roberts – scenariusz. Przestał ukazywać się po wybuchu II wojny światowej we wrześniu 1939 r. .

22. Harcerskie śpiewanie

1. Zespół „Gawęda” – reprezentacyjny Zespół Artystyczny Związku Harcerstwa Polskiego im. harcmistrzyni Barbary Kieruzalskiej. Gawęda jest zespołem dziecięcómłodzieżowym, powstałym 13 października 1952 r. w Domu Harcerza na Pradze. W ciągu 55 lat istnienia „Gawęda” dała ponad 6000 przedstawień na całym świecie. Gościli między innymi w Stanach Zjednoczonych, na Kubie, w Japonii, na Tajwanie, w Australii. Tańczyli i śpiewali dla Jana Pawła II. Zagrali wiele widowisk. Ponad 16 000 dzieci przeżyło w Gawędzie przygodę muzyczną. Najwięcej piosenek powstało

dzięki Wandzie Chotomskiej i Włodzimierzowi Korczowi. W Gawędzie śpiewali między innymi: Wojciech Mann, Aleksandra Woźniak, Marek Kościkiewicz (założyciel zespołu DeMono). „Gawęda” ma swoją siedzibę w Służewskim Domu Kultury w Warszawie przy ulicy J.S. Bacha 15.

2. Manufaktura Piosenki Harcerskiej „WARTAKI” - harcerski zespół wokально-instrumentalny, posiadający status Reprezentacyjnego Zespołu Wielkopolskiej Chorągwi Związku Harcerstwa Polskiego. Zespół działa nieprzerwanie od 1974 roku. Siedzibą Wartaków jest budynek Miejskiego Domu Kultury w Kole. Założycielem, kierownikiem artystycznym Wartaków oraz kompozytorem i autorem tekstów większości piosenek wykonywanych przez zespół jest harcmistrz Henryk Perzyński, który za swoją pracę z dziećmi w 1993 roku otrzymał Order Uśmiechu. Pracę Henryka Perzyńskiego, jak i sukcesy samego zespołu docenił Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego nadając im medale „Zasłużony dla kultury polskiej”, wręczone podczas obchodów 35-lecia istnienia zespołu w 2008 roku. W swoim dorobku zespół ma ponad 1500 koncertów w każdym niemal zakątku Polski oraz poza jej granicami, m. in. w Czechach, Rosji, Bułgarii, Anglii, we Włoszech oraz na Węgrzech.
3. Harcerski Zespół Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka” jest najstarszym zespołem dziecięcym w Polsce. Działa nieprzerwanie od 1946 roku. Założycielem i kierownikiem artystycznym Zespołu jest dh hm Wacław Milke. W repertuarze Zespołu znajdują się polskie tańce narodowe i regionalne, obrzędy i zwyczaje ludowe, tańce historyczne, suity pieśni harcerskich oraz tańce i pieśni innych narodów. Zespół występował we wszystkich większych miastach Polski, kilkudziesięciu krajach Europy. Patronat nad Zespołem sprawuje Reprezentacyjny Zespół Artystyczny Wojska Polskiego i Płocki Oddział Państwowej Komunikacji Samochodowej.
4. Harcerski Zespół Artystyczny „Słoneczni” - Zespół powstał we wrześniu 1963 r. w Katowicach, w dzielnicy Załęska Hałda, jako klasyczny chór szkolny. Po trzech latach cały zespół wstąpił do Związku Harcerstwa Polskiego, utworzył 24 Drużynę Harcerską w Hufcu Katowice – Ligota i odtąd już występował na scenach i estradach, jako Harcerski Chór im. M. Karłowicza. Od tej pory zespół reprezentuje miasto Katowice i Śląsk na bardzo licznych imprezach na terenie całego kraju. Jako członek ZHP zespół reprezentuje Polskę na wielu Międzynarodowych Obozach Pokoju i Przyjaźni w kraju oraz poza jego granicami. Owocem tych zagranicznych wyjazdów było utworzenie przy zespole Klubu Międzynarodowej Przyjaźni INTERCLUB, który propagował pląsy, zabawy i piosenki z różnych krajów, organizował wystawy o innych dziecięcych organizacjach oraz rozdał swoim katowickim rówieśnikom ponad 3 tysiące adresów dzieci z 15 krajów świata, którzy chcieli korespondować z polskimi dziećmi. W uznaniu zasług zespół wyróżniony został Dyplomem Honorowym CIMEA.
5. „Wołosatki” - harcerski zespół wokально-instrumentalny powstał w 1974 roku. Prezentuje i popularyzuje walory turystyczne kraju, a zwłaszcza Bieszczadów, w tradycyjnej i współczesnej piosence harcerskiej. Grupa prezentuje przeważnie utwory własne, kultywując ideę śpiewania wielogłosowego, łącząc jednocześnie tradycję ze współczesnymi kierunkami muzyki. Zespół Wołosatki wylansował wiele przebojów śpiewanych przez całą harcerską i turystyczną Polskę. Nagrał i wydał kilkanaście płyt oraz dziesięć edycji „Śpiewniczka Bieszczadnicka”.
6. Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca „Mikulczyce” został założony w 1951 roku przez Janinę i Józefa Kolka. W roku 1986 Zespół symbolicznie kończy działalność zdejmując tablicę z napisem: Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca „Mikulczyce”. DZPiT „Mikulczyce” został założony, jako świetlica dla dzieci i młodzieży przy PGR „Nowy Dwór” w Zabrze. W czerwcu 1960 r. zespół dołączył do szeregów ZHP i stał

się Szczepem Drużyn Artystycznych ZHP pod patronatem Komendy Hufca ZHP w Zabrzu. Do repertuaru zespołu należały polskie tańce narodowe, jak krakowiak, kujawiak, polonez, oberek, mazurek, oraz pieśni i tańce ludowe z różnych regionów kraju(Górnego Śląska, Kaszub, Wielkopolski, Lubelszczyzny, Opolszczyzny, Beskidu Śląskiego, Rzeszowa) i z zagranicy(Ukrainy). Harcerskie programy artystyczne „Wszystko, co nasze Polsce oddamy”, „Dzień na obozie”, „Harcerski zew”. DZPiT „Mikulczyce” występował w oryginalnych strojach ludowych.

7. Festiwal Piosenki Harcerskiej i Turystycznej HiT jest to organizowany od 2004 r. konkurs muzyczny skierowany do harcerzy oraz grup turystycznych. HiT odbywa się każdego roku w listopadzie w Miejskim Centrum Kultury w Leżajsku. Organizatorem festiwalu jest Komenda Hufca ZHP w Leżajsku przy współpracy Miejskiego Centrum Kultury w Leżajsku
8. Od 2007 r. odbywa się Festiwal Piosenki Harcerskiej i Turystycznej URSUS
9. Festiwal Piosenki Harcerskiej „Krajka” organizowany jest w Sędziszowie Małopolskim we współpracy Podkarpackiej Chorągwi Harcerki ZHR i zakon oo. Kapucynów.
10. Przegląd Piosenki Turystycznej i Harcerskiej od wielu lat organizowany jest na stacji ZHP w Wołosatę .

23. Czy znasz tę piosenkę?

1. Płonie ognisko w lesie

Płonie ognisko w lesie
Wiatr smętną piosnkę niesie
Przy ogniu zaś drużyna
Gawędę rozpoczyna
Czuj czuj, czuwaj
Czuj czuj, czuwaj
Rozlega się dokoła (2X)
Przestańcie się już bawić
I czas swój marnotrawić
Niech każdy z Was się szczerze
Do pracy swej zabierze
Tak tak, tak tak,
Tak tak, tak tak,
Najstarszy druh zawoła. (2X)
Wiatr cicho w lesie gwarzy
Śpią wszyscy oprócz straży
A ponad śpiących głowy
Rozlega się krzyk sowy.
Puchu, puchu,
Puchu, puchu,
Rozlega się krzyk sowy. (2X)

Tradycyjna piosenka harcerska. Autor słów nieznany, melodia Jacopo Goffredo Ferrari (1759-1842)

2. Już z ogniska iskra pryska

Już z ogniska iskra pryska
Zasiedlimy w krąg.
Ciemny nad nami w mroku stoi bór.
Wiatr zawiewa – my dziś drzewa

Wiatr zawiewa – my dziś drzewa
Wypalimy, wypalimy sąg.
Po głębokim lesie (lesie)
Echo piosnkę niesie (niesie)
Hura, hura, hura, hura, hura hura hej
Świeć ogniu, świeć ogniu i grzej!
Hej jak wichur lecą nasze piosnki,
Przez pola, lasy, miasta i wioski.
Hej ha, uha uha, hej ha, uha uha,
Hej ha, hej ha, uha, uha!
W życia wiosnie stał radośnie
Śmiały zastęp nasz
Tocząc z ciemnością i niemocą bój
Odmłodzimy, odrodzimy, odmłodzimy, odrodzimy
Starą świata, starą świata twarz.
Po głębokim lesie...

Ogień świeci, w niebo leci
Złoty iskier rój,
Gęsty, kłębam z ognia bucha dym,
Błask i światło w noc zakrzepł
Błask i światło w noc zakrzepł
Leją światła, leją światła zdroj.
Po głębokim lesie...

Tradycyjna piosenka harcerska. Autorzy słów i melodii nieznani.

3. **Przez zamiecie i burze**

Przez zamiecie i burze
Przejdę w szarym mundurze
Tylko stopień się zmieni i sznur
Na rękawie zagości
Kilka nowych sprawności
A w podeszwach przybędzie nam dziur

Czas podkładkę podłóż
Złote liście pomnoży
Lecz krzyż zawsze zostanie ten sam
Zżółkną w naszej kronice
Śnieżnobiałe stronice
Fotografie wyluska ktoś z ram

Bluza w słońcu spłowieje
Popiół z ognisk rozwieje
Wtórzący w piosence nam wiatr
Plam na mapie zabraknie
Barwa chusty wyblaknie
Wśród wędrówek od morza do tatr

Za lat pięć albo dziesięć
Bądź za trzydziestolecie
Za ćwierć wieku a może za pół

Posiekany przez deszcze
Ciągłe trwać będzie jeszcze
Nasz porzecz odwieczny nasz druh

Tradycyjna piosenka harcerska. Autorzy słów i melodii nieznani. Tą samą melodię (która pierwsza?) użyto w piosence Bosman.

4. **Świetlany krzyż**

Idziemy w jasną
Z błękitu utkaną dal,
Drogą wśród pól bezkresnych
I wśród mór szumiących fal.

Cicho szeroko,
Jak okiem spojrzenie śle,
Jakieś się snują marzenia,
W błękitnej spowitej mgle.

Idziemy naprzód
I ciągle pniemy się wzwyż,
By zdobyć szczyt ideałów
Świetlany harcerski krzyż.

Tradycyjna piosenka harcerska. Autorzy słów i melodii nieznani.

5. **Gdy już ciemna noc zapada**

Gdy już ciemna noc zapada,
I już północ blisko.
To harcerzy wnet gromada
Rozpala ognisko.

W krąg ciemne postacie siedzą dokoła,
I płynie harcerska piosenka wesoła
I płynie harcerska piosenka po lesie,
A echo ją chwyta i dalej niesie,
Tiurla, la...

Płyną baśnie, opowieści
I gwiazdy migocą.
Tylko wietrzyk gdzieś szeleści,
Duchy chodzą nocą.

I tylko wartownik wytęży słuchy
Czy czasem po lesie nie chodzą duchy.
Czy czasem od lasu coś się nie skrada,
Więc chodzi i patrzy i ciągle bada.
Tiurla, la...

Tradycyjna piosenka harcerska. Autorzy słów i melodii nieznani.

6. Płonie ognisko

Płonie ognisko i szumią knieje
Drużynowy jest wśród nas
Opowiada starodawne dzieje
Bohaterski wskrzesza czas

O rycerstwie z nad kresowych stanic
O obrońcach naszych polskich granic
A ponad nami wiatr szumi wieje
I dębowy huczy las

Już do odwrotu głos trąbki wzywa
Alarmując ze wszech stron
Wstaje wiara w ordynku szczęśliwa
Serca biją w zgodny ton.

Każda twarz się uniesieniem płoni
Każdy łaskę krzepko dzierży w dłoni
A z młodzieńczej się piersi wrywa
Pieśń potężna, pieśń jak dzwon.

Twórca pieśni, Jerzy Braun, w momencie pisania utworu był maturzystą II Gimnazjum w Tarnowie. Drużynowy, o którym mówią słowa, to „Druh Bajdała” – Władysław Wodniecki, kierujący drużyną harcerską, do której należał autor. Tekst wydrukowano po raz pierwszy w harcerskim miesięczniku „Czuwaj” w 1920 r.

7. Harcerskie ideały (Ramię pręż, Wspomnienie)

Na ścianie masz kolekcję swoich barwnych wspomnień,
Suszony kwiat, naszyjnik, wiersz i liść.
Już tyle lat przypinasz szpilką na tej słomie,
To wszystko, co cenniejsze jest niż skarb.
Pośrodku sam generał Robert Baden – Powell,
Rzeźbiony w drewnie lilijki smukły kształt.
Jest krzyża znak i orzeł srebrny jest w koronie,
A zaraz pod nim harcerskich dziesięć praw.
Ramię pręż, słabość krusz i nie zawieźdź w potrzebie,
Podaj swą pomocną dłoń tym, co liczą na ciebie.
Zmieniaj świat, zawsze bądź sprawiedliwy i odważny,
Śmiało zwalczaj wszelkie zło, niech twym bratem będzie każdy.
Ref. I świeć przykładem, świeć i leć w przestworza, leć
I nieś ze sobą wieść, że być harcerzem chcesz.
A gdy spyta cię ktoś skąd ten krzyż na twojej piersi,
Z dumą odpowiesz mu: „Taki mają najdzielniejsi”.
Bo choć mało masz lat, w swym harcerskim mundurze,
Bogu, ludziom i ojczyźnie na jej wieczną chwałę służysz.

Tradycyjna piosenka harcerska. Autorzy słów i melodii nieznani. W różnych środowiskach harcerskich piosenka znana pod wieloma tytułami: Harcerskie ideały, Ramię pręż, Wspomnienie, Baden Powell.

8. Sosenka

1. Jak to dobrze być harcerzem
Na wędrówce spędzać czas
Na północy pojezierze
Na południu szumi las
Ref. Hej las, mówię wam
Szumi las, mówię wam
A w lesie, mówię wam, sosenska
Spodobała mi się jeden raz
Harcerka Magdalenka
2. Sama woda łódkę niosła
Łódkę niosła w siną dal
A on zamiast trzymać wiosła
Objął ją i śpiewał tak

Tradycyjna piosenka harcerska. Autorzy słów i melodii nieznani.

9. Zielony płomień

1. W dąbrowy gęstym listowiu błyska zielona skra:
Trzepoce z wiatrem jak płomień mundur harcerski nasz
Czapka troszeczkę na bakier, dusza rogata w niej
Wiatr polny w uszach i ptaki w pachnących włosach drzew
2. Tam gdzie się kończy horyzont leży nieznany ląd
Ziemia jest trochę garbata, więc go nie widać stąd
Kreską przebiega błękitną, strzępioną pasmem gór
Żeglują ku tej granicy białe okręty chmur
3. Gdzie niskie niebo usypia na rosochatych pniach
gdziekolwiek namiot rozbijesz będzie kraina ta
Zieleń o zmroku wilgotna z niebieską plamką dnia
Cisza jak gwiazda ogromna w grzywie złocistych traw
4. W dąbrowy gęstym listowiu błyska zielona skra:
Trzepoce z wiatrem jak płomień mundur harcerski nasz
Czapka troszeczkę na bakier, lecz nie poprawiaj jej
Polny za uchem masz kwiatek, duszy rogatej lżej!

Autorzy słów: Spółka autorska Choiński Bogusław (1925-1976) i Marek Dagnan (ur. 1937) pracująca w latach 1964-1971 znana z piosenek Sławy Przybylskiej i zespołów Homo Homini, Alibabki. Muzyka Andrzej Kurylewicz (1932-2007)

10. Druh

- Wiatr wieje i szumią lasy,
A my tu, w obozie naszym.
Wokół ciemność, głód i chłód,
A tu obok idzie druh.
Ref. Druhu, druhu, fajny zastęp masz,
Z tobą druhu przez świat przejdziemy.
Uśmiech twój załagodzi głód,
I chłód i mróz i wiatr.

Gdy nadejdzie taka chwila
I rozstania przyjdzie czas,
Z oczu naszych łzy popłyną
I zatopią obóz nasz.

Może już się nie spotkamy,
lecz wspomnienia będą trwałe.
Będziesz mile wspominany,
Ukochany druha nasz!

Tradycyjna piosenka harcerska. Autorzy słów i melodii nieznani.

24. Pierwsza pomoc

1. ABC to angielski skrót oznaczający podstawowe czynności resuscytacyjne:
A (airway) – sprawdzenie drożności dróg oddechowych,
B (breathing) – przywrócenie oddychania,
C (circulation) – przywrócenie krążenia.
2. Przy skręceniu dochodzi do naruszenia tkanek miękkich otaczających staw, ale bez przemieszczenia jego kości składowych. Zwinięcie to także uszkodzenie tkanek miękkich okalających staw, ale kości tworzące staw przemieszczają się w nienaturalne położenie. Przy udzielaniu pierwszej pomocy każdy uraz w okolicy stawu powinno się traktować podobnie jak złamanie. Staw unieruchamia się w zależności od okolicy, postępując jak przy złamaniu, ale unieruchamia się sąsiadujące ze stawem kości.
3. Objawy złamania zamkniętego:
 - Silny ból w miejscu urazu
 - Obrzęk (często narastający) i zasinienie
 - Deformacja lub nienaturalne ułożenie kończyny
 - Drętwienie lub mrowienie poza miejscem uszkodzenia
 - Ograniczenie ruchomości kończyny

Ogólne zasady udzielania pomocy w złamaniach

- Nie wolno wykonywać żadnych ruchów i nagińań w miejscu domniemanego lub pewnego złamania. Grozi to dodatkowym uszkodzeniem okolicznych tkanek oraz samej kości.
- Ranę w miejscu urazu należy nakryć jałowym opatrunkiem, najlepiej jałową gazą.
- Poszkodowanego należy ułożyć w bezpiecznej pozycji, a miejsce złamania unieruchomić odpowiednio do okolicy urazu.
- Nie należy nastawiać złamań i zwinąć, a jedynie je unieruchamiać.
- Przy złamaniach należy unieruchamiać dwa sąsiednie stawy.
- Dalszą część kończyny należy „dopasować” do bliższej części.
- Kończyny górne unieruchamia się do tułowia, a dolne – jedna do drugiej.
- Należy walczyć z rozwijającym się wstrząsem, układając poszkodowanego w pozycji przeciwwstrząsowej i uważając przy tym, aby nie poruszać uszkodzoną kością.
- Nie wolno stosować ułożenia przeciwwstrząsowego przy złamaniach czaszki, miednicy i kręgosłupa.
- Nie należy podawać poszkodowanemu płynów i jedzenia. Spowoduje to utrudnienie przy ewentualnym znieczuleniu ogólnym, koniecznym do nastawienia kości.
- Nigdy nie wolno poruszać okolicy urazu w celu potwierdzenia rozpoznania złamania. Powiększa to rozmiary uszkodzenia tkanek.

- W każdym przypadku złamania należy wezwać pogotowie.
4. Pozycja boczna ustalona (pozycja bezpieczna) to pozycja, w której należy ułożyć nieprzytomnego poszkodowanego w przypadku, gdy zachowany jest oddech oraz inne funkcje życiowe. Pozycja ta umożliwi poszkodowanemu odzyskanie przytomności, a także uniemożliwi ewentualne zakrztuszenie się treścią żołądkową i innymi płynami znajdującymi się w ciele poszkodowanego oraz językiem. Wszelkie płyny zagrażające życiu lub zdrowiu samoczynnie wydostaną się przez jamę ustną. Poniżej w punktach został przedstawiony algorytm ustawiania poszkodowanego w pozycji bezpiecznej zgodny z zaleceniami ERC. Poszkodowanego należy, co 30 minut przewracać na drugi bok.

10 kroków potrzebnych do wykonania pozycji

1. zdjąć okulary poszkodowanego
2. upewnić się, że obie nogi są ułożone prosto
3. ręką, która jest po Twojej stronie ułóż pod kątem prostym do ciała poszkodowanego. Następnie zegnij w łokciu tak, by była skierowana do góry (rys. 1),

Rys. 1

4. drugą rękę połóż w poprzek klatki piersiowej i podłóż stroną wierzchnią pod policzek poszkodowanego znajdujący się bliżej Ciebie (rys. 2),

Rys. 2

5. drugą ręką należy złapać za nogę, która jest dalej od Ciebie, tuż powyżej kolana i podnieść ją do góry, nie odrywając stopy od podłoża (rys. 3),

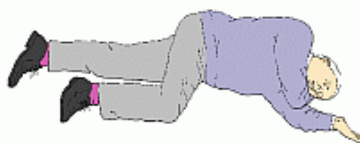
Rys 3

6. trzymając cały czas jedną z dłoni przyciśniętą do policzka drugą ręką pociągnij za nogę poszkodowanego tak, by ten obrócił się na bok w Twoją stronę (rys. 4),

Rys 4

7. odegnij głowę poszkodowanego do tyłu, by udrożnić drogi oddechowe
8. ułóż dłoń poszkodowanego pod policzkiem
9. ułóż nogę, za którą chwytałeś tak, by staw biodrowy i kolanowy były zgięte pod kątem prostym
10. regularnie sprawdzaj oddech
11. Poprawnie wykonana pozycja boczna ustalona - rysunek na dole

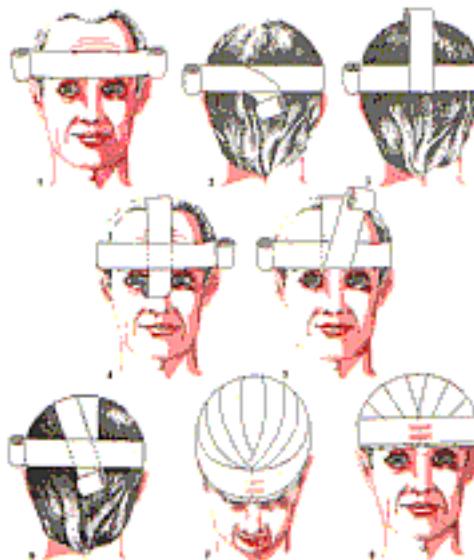
5. Chwyt Heimlicha stosuje się w przypadkach zadławień u osób dorosłych. Stajemy z tyłu poszkodowanego, obejmujemy jego nadbrzusze, jedną rękę zaciskamy w pięść i obejmujemy ją drugą ręką. Ręce układa się tak, aby znalazły się tuż powyżej pępka. Następnie ruchem ku górze 5 razy mocno uciskamy przeponę.

6. Reanimację stosujemy, gdy u poszkodowanego wystąpi zanik akcji oddechowej lub zanik akcji oddechowej w połączeniu z zatrzymaniem pracy serca. Na początku sprawdzamy tętno np. w tętnicy szyjnej (nigdy kciukiem - ma on własną tętnicę). Jeśli wyczuwamy tętno, a nie ma oddechu (klatka piersiowa nie unosi się i opada, gdy obserwuje się ją patrząc na nią z profilu), wykonujemy jedynie sztuczne oddychanie. Gdy obie czynności ustały, wykonujemy sztuczne oddychanie i masaż serca. Układamy poszkodowanego na twardej powierzchni. W przypadku zaniku tętna i oddechu najpierw dwukrotnie silnie uderzamy w okolice serca i ponownie

sprawdzamy tętno. Jeśli nie wróciło, udrażniamy drogi oddechowe (oczyszczamy jamę ustną i nos z zanieczyszczeń i podkładamy pod kark wałek z odzieży). Rozpinamy wierzchnie ubranie i uchylając głowę do tyłu oraz zaciskając palcami płaty nosa, wykonujemy 2 wdechy w płuca poszkodowanego (jego usta można przykryć cienką warstwą gazy). Następnie wykonujemy na przemian uciski serca trochę częściej niż raz na sekundę (słabszą rękę kładziemy na mostku w 1/3 jego długości, a nasadą mocniejszej ręki z podniesionymi palcami uciskamy słabszą tak, by klatka piersiowa poszkodowanego zmniejszyła się o 1/3 wysokości; (nie zginaamy rąk w łokciach) i wdechy w płuca (wg podanego już przepisu). Uciskamy rytmicznie i krótko – ok. 80-100 razy na minutę w cyklach 30: 2 (30 uciśnień, co dwa oddechy)

7. Czepiec Hipokratesa jest to opatrunek głowy. Do wykonania obwoju potrzebna jest opaska dwugłowa, powstała albo ze zwinięcia jednej długiej opaski z dwóch stron, albo wskutek zeszywania ze sobą dwóch opasek. W prawej ręce trzymamy opaskę, którą bandażujemy wokół czoła. W lewej ręce trzymamy opaskę, którą bandażujemy opaski powrotnie przez ciemię. Rozpoczynamy obwojem kolistym wokół czoła (1) na potylicy zakładamy opaskę, trzymaną w lewej ręce pod tę, która trzymamy w prawej (2) opaskę podłożoną zaginamy równo z obwojem kolistym i przeprowadzamy aż do czoła poprzez ciemię (3) i dalej na czoło, po czym przybandażowujemy ją połową obwoju kolistego (4) następnie opaskę pionową zaginamy równo z obwojem kolistym i przeprowadzamy skośnie półkolistie do tyłu (5) gdzie również ją przybandażowujemy obwojem kolistym, następnie znowu zaginając, przeprowadzamy z drugiej strony opaski środkowej w stronę czoła (6). Opaski powrotne zaginane raz z lewej, raz z prawej strony ciemienia, przytrzymywane obwojami okrężnymi wokół czoła przeprowadzamy tyle razy, ile potrzeba, aby pokryć całe ciemię. Na rycinie (7, 8) widać obwoje zaginane przeprowadzane po trzy razy z każdej strony opaski środkowej, za każdym razem przytrzymywane obwojem kolistym. Opatrunek zakończono na czole. Czapka dobrze wykonana, po zdjęciu z głowy trzyma się w całości.

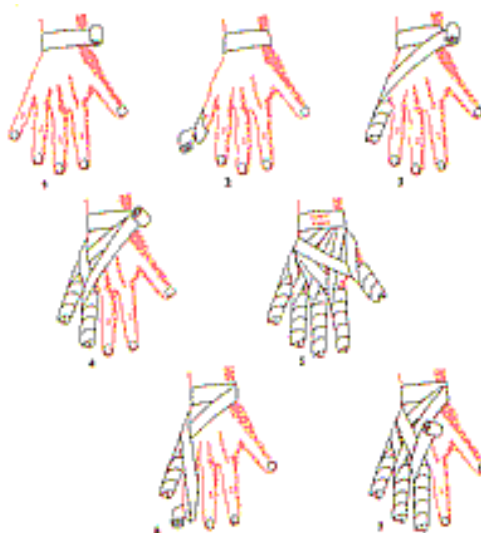

8. Chwyt Rauteka jest to chwyt ewakuacyjny. Klękamy za głową poszkodowanego i wsuwamy ręce pod jego łopatki utrzymując głowę na swoich przedramionach. Unosimy jednocześnie ramiona i głowę. Przysuwamy się jak najbliżej poszkodowanego i opieramy jego głowę oraz ramiona o swoją klatkę piersiową. Przekładamy ręce pod pachami poszkodowanego i chwytamy jego przedramię – jedną ręką blisko nadgarstka, drugą blisko łokcia. Robimy przysiad i nie zginaając

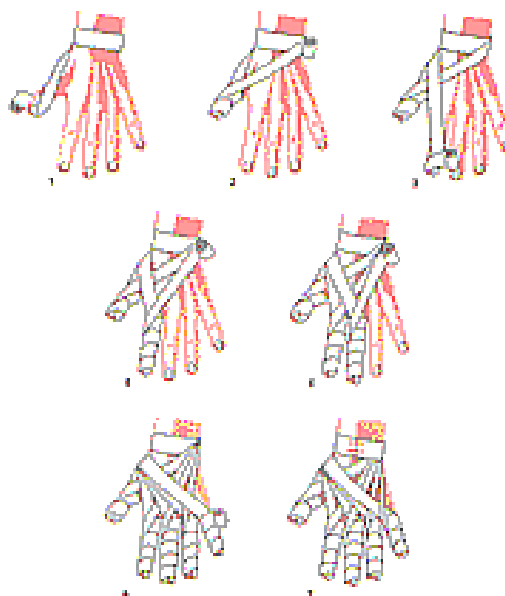
pleców podnosimy się. Poruszając się do tyłu odciągamy ratowanego w bezpieczne miejsce.

9. Owinięcie palców - tzw. rękawiczka

Rozpoczynamy obwojem kolistym na nadgarstku (1) przechodzimy na mały palec od strony wewnętrznej i wykonujemy kilka obwojów śrubowych: od czubka do nasady palca, liczba obwojów śrubowych zależy od długości palca (2) przeprowadzamy opaskę na okolicę nadgarstka i wykonujemy niecały obwój kolisty (3) przechodzimy na następny palec, wykonując jw., kilka obwojów śrubowych, po czym kierujemy opaskę na nadgarstek - przez grzbiet dłoni (4, 5) Po przejściu od strony nadgarstka na palec środkowy, wykonujemy jw. kilka obwojów śrubowych (6). Te same obwoje wykonane są już w podobny sposób na palcu wskazującym i kciuku, po czym opatrunek został zakończony przylepcem na nadgarstku (7).

Rękawiczkę na ręce lewej zaczynamy od kciuka, a nie od małego palca, w przeciwnym razie obwoje na grzbiecie dłoni nie będą się na przemian krzyżować, co gwarantuje wzajemne ich przytrzymywanie się (1-7).

10. Telefony alarmowe

- Policja	997
- Straż Pożarna	998
- Pogotowie Ratunkowe	999
- Telefon ratunkowy	112

- GOPR	0601 100 300
- WOPR	0601 100 100

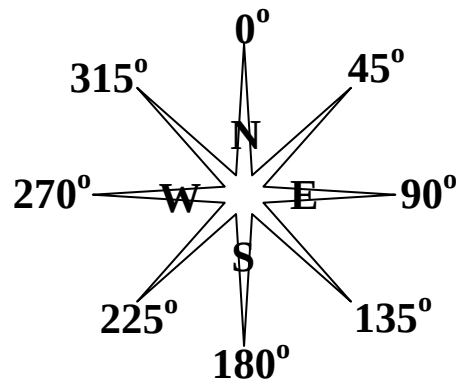
25. Do czego użyjesz

1. Chusta trójkątna – bawełniana chusta w kształcie trójkąta równoramiennego najczęściej o wymiarach 96 x 96 x 136 cm. Stosuje się ją w czasie udzielania pierwszej pomocy do tymczasowego unieruchomienia kończyny w przypadku zwichnięć albo złamania obojczyka, kości ramieniowej, kości przedramienia lub dłoni.
2. Woda utleniona – 3% wodny roztwór nadtlenu wodoru (H_2O_2). używany m.in. do dezynfekcji. Odkazanie ran przy użyciu wody utlenionej znacznie zmniejsza niebezpieczeństwo przedostania się bakterii do organizmu przez uszkodzony naskórek. Następująca podczas odkazania gwałtowna reakcja niszcząca bakterie niszczy także komórki krwi wypływającej z rany, a także część komórek ciała odsłoniętych przez uszkodzenie skóry. Skutkiem tego jest odczuwane pieczenie w odkazanej okolicy ciała oraz widoczna charakterystyczna piana wywołana wydzielaniem się gazowego tlenu.
3. Szyna Kramera – elastyczna szyna do unieruchamiania złamań i zwichnięć.
4. Kwaśna woda, czyli płyn Burowa to środek zawierający octanowinian glinu stosowany na Obrzęki po stłuczeniach tkanek i stawów. W aptekach dostępna, jako Altacet w tabletkach do rozpuszczenia w wodzie lub żel.
5. Węgiel lekarski jest lekiem, w którym substancją czynną jest węgiel aktywowany. Wiąże różne substancje znajdujące się w przewodzie pokarmowym. Jest stosowany:
 - W biegunkach, niestrawnościach i wzdęciach
 - W zatruciach lekami i innymi związkami chemicznymi
6. Folia NRC (inaczej koc ratunkowy, koc przeciwwstrząsowy, folia termiczna, folia izotermiczna) – to cienka metalizowana płachta z tworzywa sztucznego. Używana w ratownictwie, turystyce i wspinaczce oraz sytuacjach awaryjnych lub warunkach ekstremalnych. Zapobiega wychłodzeniu organizmu w sytuacjach ekstremalnych i poprawia komfort termiczny.
7. Opaska uciskowa - rodzaj opatrunku stosowanego do udzielania pierwszej pomocy. Opaska ta pomaga zatrzymywać silne krwawienia, które zagrażają życiu poprzez dociśnięcie tętnicy do kości i całkowite zamknięcie jej światła.
8. Panthenol – aerozol zawierający dekspantenol stosowany na oparzenia słoneczne
9. Krople miętowe – lek zawierający nalewkę z mięty pieprzowej stosowany przy Leczeniu takich dolegliwości ze strony przewodu pokarmowego jak wzdęcia, stany skurczowe jelit i dróg żółciowych.
10. Krople waleriana lek zawierający nalewkę z kozłka lekarskiego działający na ośrodkowy układ nerwowy. Stosowany przy Nerwicach, niepokojach, rozdrażnieniu, stanach skurczowych przewodu pokarmowego i dróg moczowych.

26. Wędrujemy

1. Kompas jest zdecydowanie prostszym urządzeniem niż busola, chociaż obie w swej budowie są oparte na igle magnetycznej. Busola posiada lusterko, muszkę i szczerbinę, (czyli przyrządy celownicze), tarczę obrotową z podziałką, co najmniej, co 5 stopni, linijkę centymetrową, fosforyzujące oznaczenia. Kompas, szczególnie te starsze posiadają mechaniczną blokadę igły magnetycznej, ale jest to rzecz raczej nie potrzebna, dlatego z tego zrezygnowano. Busola i kompas mogą być w środku wypełnione powietrzem lub cieczą. Te z cieczą są pewniejsze latem, a te z powietrzem zimą.

2. Azymut jest to kąt pomiędzy północą a wybranym przez nas kierunkiem (na przykład marszu). Liczymy go w prawo, zgodnie z ruchem wskazówek zegara i wyrażamy w stopniach.

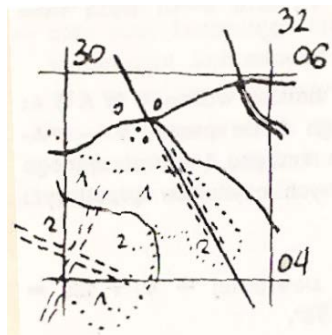
3. Do wyznaczenia azymutu przy pomocy busoli należy wykonać następujące czynności:
- Podnosimy busolę na wysokość oczu. Trzymając ją poziomo, ustawiamy tak lusterko, żeby znajdowało się po kącie mniej więcej czterdziestu pięciu stopni do poziomu – tak, aby jednocześnie z przyrządami celowniczymi widzieć tarczę i igłę.
 - Za pomocą celownika (składającego się z muszki i szczerbinki) namierzamy dany punkt w terenie.
 - Trzymając nieruchomo busolę, kręcimy tak pierścieniem, aby, tak jak w przypadku kompasu, północny koniec igły znalazł się pomiędzy dwoma charakterystycznymi liniami – naprzeciwko kreski oznaczającej północ.
 - Gdy to zrobimy możemy odjąć busolę sprzed oczu i spokojnie odczytać wartość wskazywaną przez strzałkę na podziałce busoli, naprzeciwko muszki.
4. Marszruta jest trasą, jaką zamierzamy przejść. Możemy, co prawda wyznaczyć od razu jeden azymut na punkt docelowy i potem kierować się na niego przy użyciu azymutów pośrednich, ale przy dłuższych i/lub trudniejszych trasach musimy liczyć się z dużym błędem. Lepiej jest ustalić kilka punktów pośrednich, na które będziemy się kolejno kierować - łatwiej jest się odnaleźć na mapie, chociaż droga nieznacznie się wydłuży. Innym powodem wyznaczania marszruty może być chęć ominięcia określonych obiektów, np. jezior, wzgórz itp.
5. Są pewne elementy, które szkic musi zawierać, aby jego treść była czytelna, jednoznaczna i precyzyjna. Brak któregoś z nich może sprawić, że treść szkicu stanie się trudna do odczytania a nawet bezużyteczna. Podane niżej elementy występują również na mapach
- oznaczenie północy — pozwala na zorientowanie szkicu; szkic to nie mapa – nie ma sztywnych reguł określających orientację i położenie północy, musi być zaopatrzony w strzałkę opisaną literą N
 - skala (podziałka) — najłatwiej stosować skalę mianowaną (np. 1 cm = 10 k.) lub podziałkę opisaną parokropkami lub metrami; dzięki wprowadzeniu skali nie trzeba oznaczać długości poszczególnych odległości
 - legenda — nikt nam nie każe przy rysowaniu szkiców używać znaków topograficznych, zresztą nie ma ogólnie przyjętych znaków określających mrowisko, zwalone drzewo, duży kamień, łóżko czy stółek, – dlatego musimy wprowadzać własne oznaczenia, a do nich potrzebna jest legenda
6. Do najczęściej używanych szkiców należą:

Szkic sytuacyjny

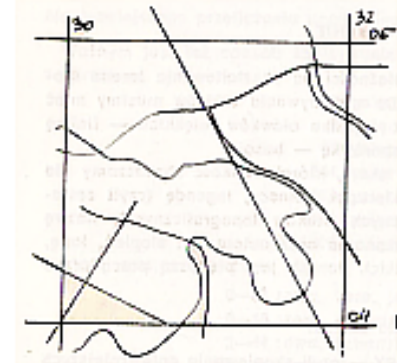
To nazwa bardzo pojemna. Może to być szkic przebytej drogi, plan obozu, czy otoczenia naszego domu. Szkicem sytuacyjnym jest także plan mieszkania lub harcówki. „Sytuacją” kartografowie i geodeci nazywają odwzorowanie kawałka terenu, ukazujące wzajemne położenie znajdujących się na nim obiektów (bez różnic

wysokości między nimi, które możemy odczytać z mapy lub planu sytuacyjno-wysokościowego). Istnieją różne sposoby sporządzania szkicu sytuacyjnego.

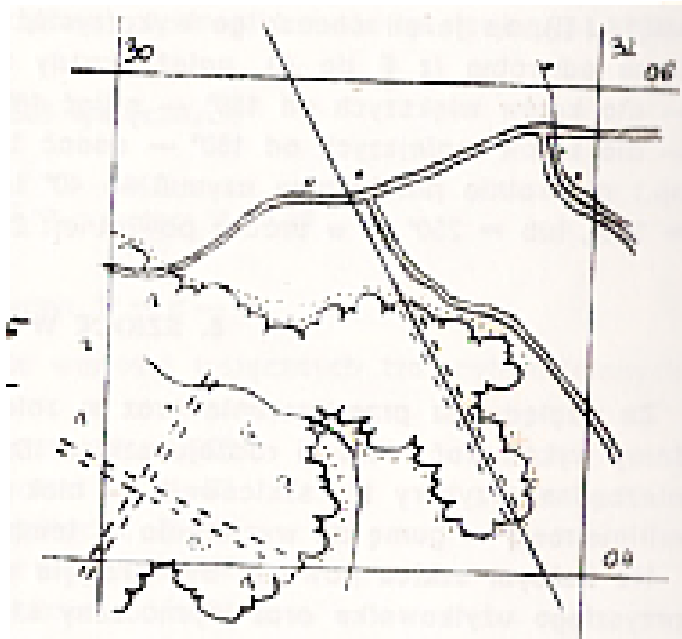
1. Szkic na podstawie tzw. szkieletu mapy - czyli skopiowaniu najważniejszych linii i punktów z mapy. Zaznaczenie konturów lasów, łąk, miejscowości, a potem w wyniku obserwacji uzupełnienie szczegółami. Sposób bardzo wartościowy zwłaszcza, jeżeli mapa, którą wykorzystujemy do sporządzenia szkieletu jest stara (patrz: data wydania mapy) i może nie zawierać szeregu dziś Istniejących przedmiotów terenowych. Ponieważ mapa może mieć skalę nieodpowiadającą nam (zbyt duże zmniejszenie terenu) sporządzając szkielet mapy wykonujemy go np. 10 razy większy od odpowiadającego fragmentu mapy. Wykonanie szkicu jest dość łatwe, ograniczające się do sprawdzenia wybranych z mapy punktów w terenie ich położenia i naniesienie nowych przedmiotów.

Fragment mapy

Szkielet z mapy

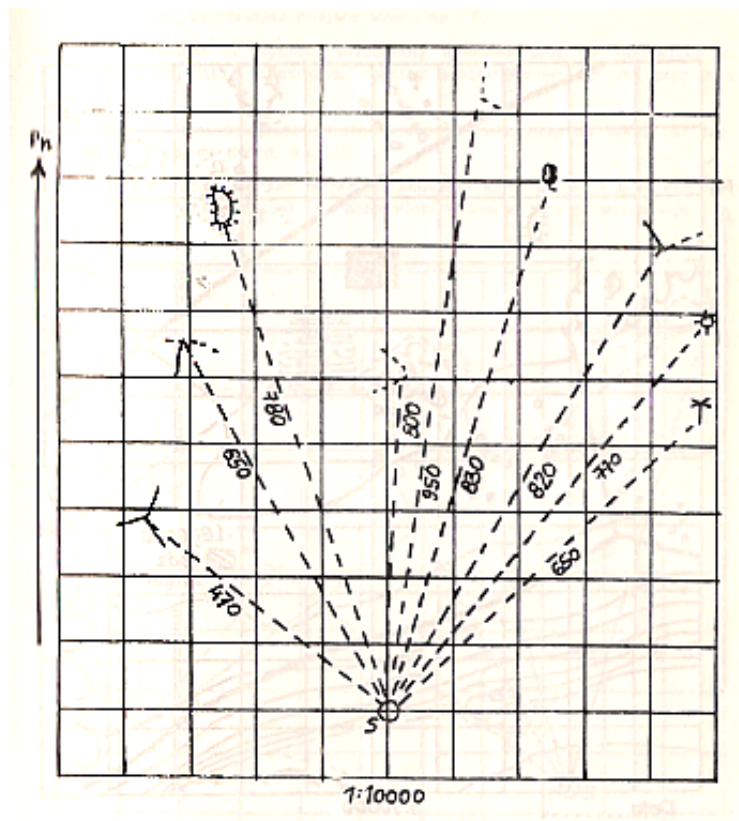

Szkic

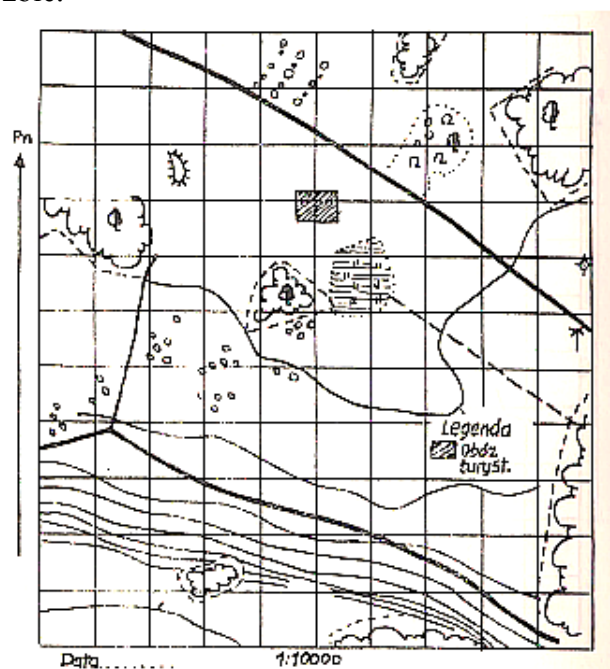
2. Szkic z miejsca - Inaczej zwany „z jednego stanowiska”. Wykonywanie przebiega fazami tj.:

I - po wrysowaniu podziałki liniowej i oznaczeniu kierunku północy, oznaczamy u dołu kartki miejsce naszego stania. Następnie celując przy pomocy linijki milimetrowej nanosimy kierunki na najważniejsze punkty w terenie,

II - oceniając odległości do przedmiotów wybranych „no oko”, szkicujemy ich zarysy,

III - używając znaków topograficznych (lub przyjętych własnych) uzupełniamy szkic pozostałymi przedmiotami a nawet rzeźbą terenu (przy większej wprawie) w terenie o urozmaiconej rzeźbie.

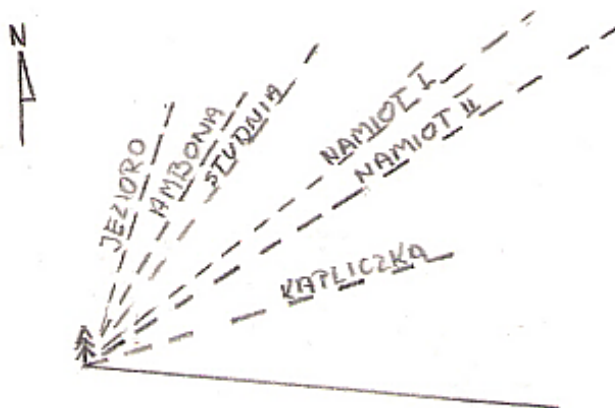
Szkic taki nie jest dokładny, ale pozwala zorientować się w terenie, jeżeli opiszemy go nazwami miejscowości, kierunkami dróg (biorąc te informacje z mapy).

3. Szkic z podstawy, (czyli z dwóch stanowisk) - dokładnie obrazuje teren, ale może być stosowany przy pewnych warunkach tj., gdy oba stanowiska celowania (szkicowania) znajdują się na możliwie jednej linii terenowej (np. brzeg lasu, linia kolejowa) prostej. Odległość między dwoma obranymi stanowiskami powinna być

większa od połowy odległości do najdalej położonego punktu w terenie (także oznaczonego na szkicu) i może być zmierzona.

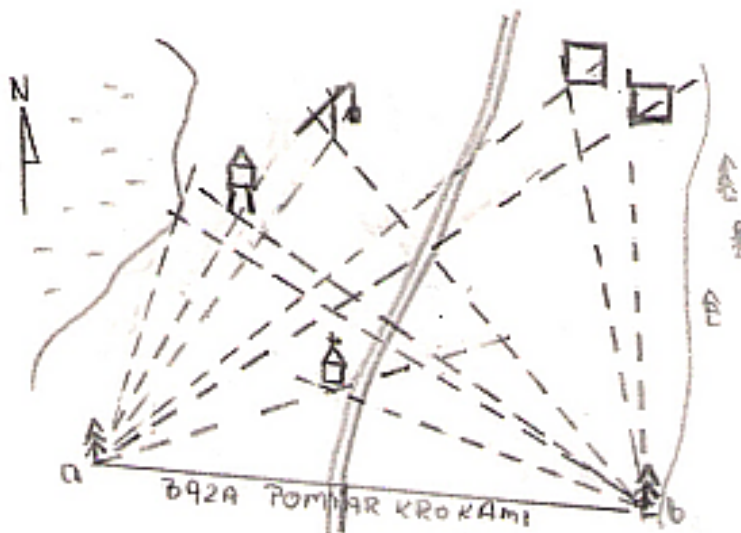
Wykonujemy szkic następująco:

- dobieramy skalę - wyznaczamy kierunek północy i orientujemy szkic na stanowisko I-sze, zaznaczając miejsce stania np.: S,
- kreślimy kierunki na wybrane przedmioty terenowe oraz na stanowisko II. Linie rysujemy lekko zaznaczając znakiem topograficznym, na jaki przedmiot celowaliśmy,
- mierzymy krokami odległość od stanowiska II i nanosimy na szkic, oznaczając drugie miejsce stania, np.: SII

-przechodzimy na II-gie stanowisko, orientujemy szkic busolą I podobnie wyznaczamy wszystkie kierunki na przedmioty wybrane ze stanowiska I-go.

Miejsce przecięcia się linii kierunków wychodzących z obu miejsc stania wyznaczają dokładnie położenie wybranych przedmiotów (punktów) terenowych. Dalsze postępowanie podobne jak w szkicach omówionych poprzednio tj. uzupełnienie rysunkiem obrazu terenu oraz opisanie szkicu.

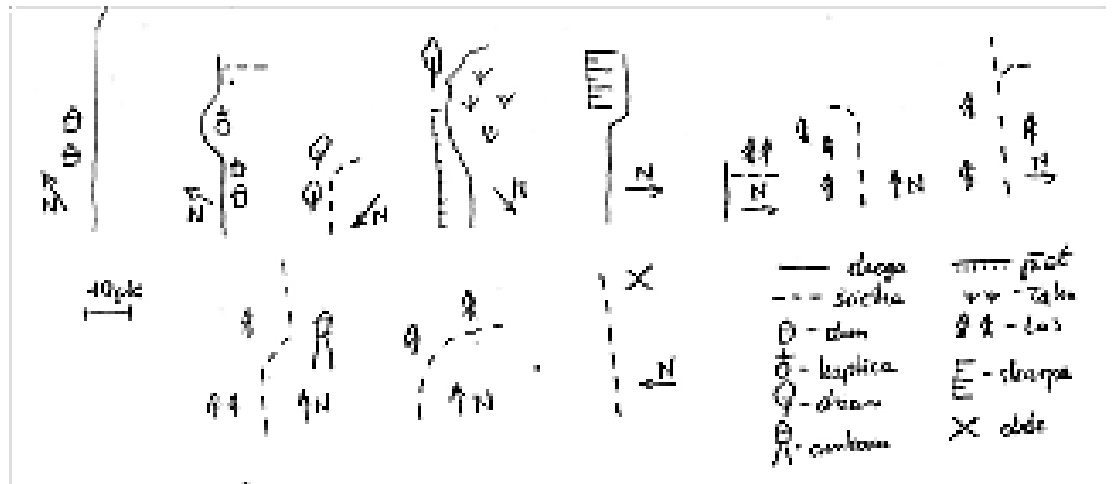

Szkic marszowy

Jak sama nazwa wskazuje, jest to typ szkicu opisujący trasę marszu. ma zastosowanie w bardzo wielu przypadkach i jest podstawową umiejętnością harcerza często wymaganą na biegu harcerskim dla zaliczenia wymagań na stopnie. Do jego wykonania musimy mieć dużo wprawy, by raz wykonany mógł służyć różnym zespołom, jako najbardziej aktualny obraz terenu - sprawdzony i odrysowany. Istnieje kilka sposobów tworzenia szkiców marszowych.

1.Wyobraźmy sobie, że szkic sytuacyjny pocięlibyśmy na proste odcinki trasy i ułożyli je obok siebie jeden przy drugim równolegle. Tak właśnie wygląda szkic

marszowy. Rysuje się go odcinkami. Gdy droga zakręca rozpoczynamy rysowanie kolejnego odcinka trasy. Oczywiście w tym przypadku każdy odcinek musi mieć odrębne oznaczenie północy. Mijane punkty charakterystyczne rysujemy jak zwykle zgodnie z legendą.

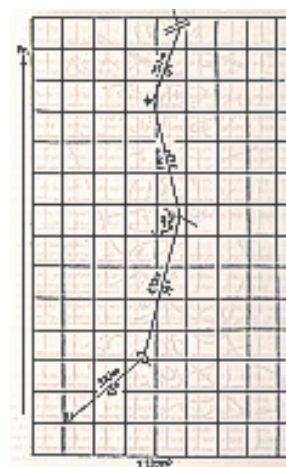
2. Szkic drogi marszu

I. Wybieramy skalę szkicu - zależnie od odległości, jaką mamy pokonać marszem. Jeżeli jest to długa trasa przyjmujemy mniejszą skalę np. 1: 25 000, jeżeli niezbyt długa: 1: 10000, która jest najczęstszą i najwygodniejszą skalą do rysowania. Możemy też przyjąć skalę krokową. Na lewej ścianie kartki szkicownika zaznaczamy kierunek północy.

II. Szkicowanie zaczynamy od dołu kartki do góry, umieszczając punkt wyjścia w dolnym lewym rogu kartki oraz kierunek marszu pierwszego odcinka (za pomocą kompasu lub przez celowanie na zorientowanym szkicu),

III. Maszerujemy mierząc krokami długość odcinka do następnego wybranego punktu, równocześnie zaznaczając cienką linią szczegóły terenu (przedmioty terenowe i rzeźbę) znajdujące się po obu stronach drogi naszego marszu,

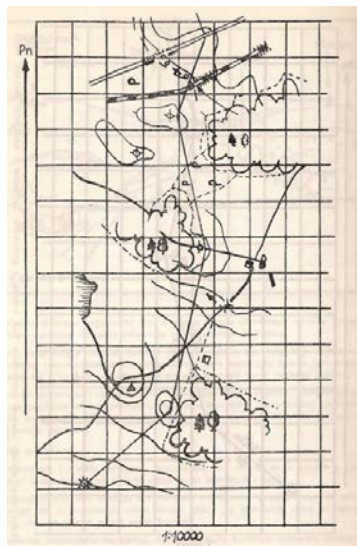
IV. Po pokonaniu I-szego odcinka zaznaczamy punkt znakiem topograficznym (lub przyjętym w zaproponowany sposób w legendzie) i powtarzamy czynności jak na początku trasy, czyli orientujemy szkic, nanosimy kierunki, szkicujemy sytuację terenową.

Uwagi praktyczne:

- przedmioty i punkty terenowe dalej leżące lub trudne do wrysowania „na oko” ustalamy poprzez metodę wcięć,

- szczegóły terenowe szkicuje się na lewo i prawo od drogi marszu do odległości 300 m (oczywiście, jeżeli leżące bliżej nie zasłaniają dalej leżących), np.: las, za którym widać wieżę kościoła,
- kończąc szkicowanie na kartce, oznaczyć należy kolejnym numerem następną kartkę. Opuszczenie znakowania kolejnych arkuszy szkicownika może zniweczyć cały trud, gdy kartki oddzielimy od grzbietu szkicownika - wszystko się nam pomyli

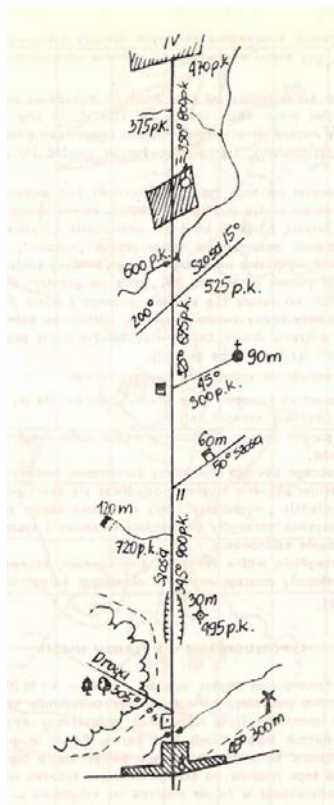

Tak sporządzany szkic oddaje od razu po jego wykonaniu pełne wyobrażenie o kształcie przebytej drogi. Może jednak się zdarzyć, że idąc zupełnie nieznanym terenem, przy nagłym skręcie drogi marszu szkicowana trasa „wyjdzie nam” za obszar karty szkicownika. Trzeba, więc bardzo uważać jak oznaczyć kolejne karty szkicu.

Sposobem zaradczym na tego typu niespodzianki jest wykonywanie szkicu w postaci tzw. notatek do szkicu (szkicu po prostej). Nazwa druga wiąże się z faktem, że wprawni turyści, harcerze obeznani praktycznie z czytaniem map i szkiców potrafią wędrować bezpośrednio wykorzystując „notatki”, bez konieczności ich przerysowywania na „szkic normalny” (uwzględniający faktyczny wygląd drogi marszu). Należy jednak przestrzec, że „szkic po prostej” staje się zupełnie bezużytecznym, jeżeli szkicujący nie zanotuje jednego z wielu pomierzonych azymutów lub nie oznaczy strony świata (kierunku: północ) po kolejnej zmianie kierunku marszu (po zakręcie drogi). Lepiej, więc dołożyć sobie pracy przerysowując „notatki do szkicu”, (czyli szkic po prostej).

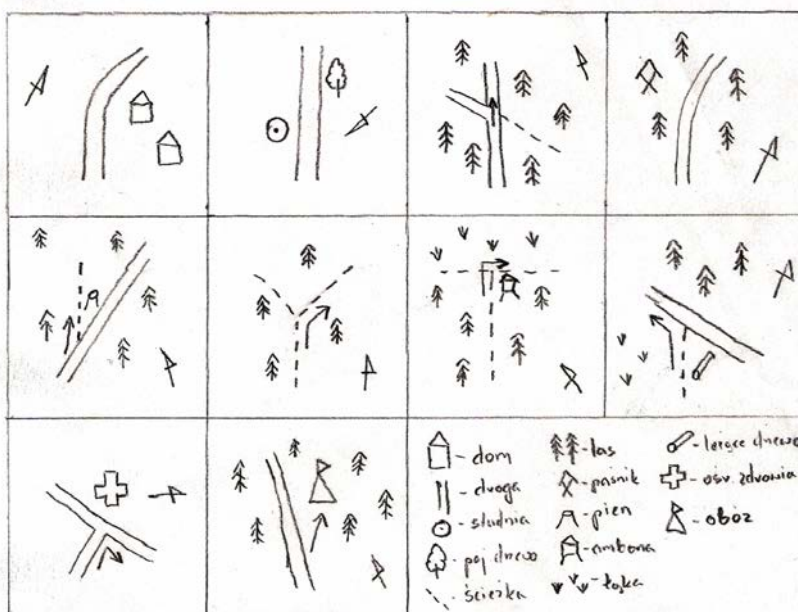
Jak sporządzamy notatki do szkicu. oto zasady:

- na karcie szkicownika rysujemy linię prostą pionową. Na jej dole zaznaczamy punkt wyjścia (pierwsze stanowisko),
- począwszy od punktu I-szego zapisujemy wzdłuż całej drogi azymuty poszczególnych odcinków,
- po przejściu każdego odcinka wpisujemy pomierzoną podwójnymi krokami odległość (oznaczenie: pk). Nie musimy posługiwać się skalą, ponieważ odległość zapisaną odpowiednio „wydłużymy” przy rysowaniu szkicu na czysto,
- zaznaczamy wszystkie szczegóły (przedmioty terenowe i rzeźbę) podobnie jak w każdym sposobie szkicowania,
- przedmioty szczególnie ważne (samotne zabudowania, drzewa, wieże triangulacyjne itp.) ustalamy mierząc azymut i określając odległość „na oko”.

Szkic indiański (chinka)

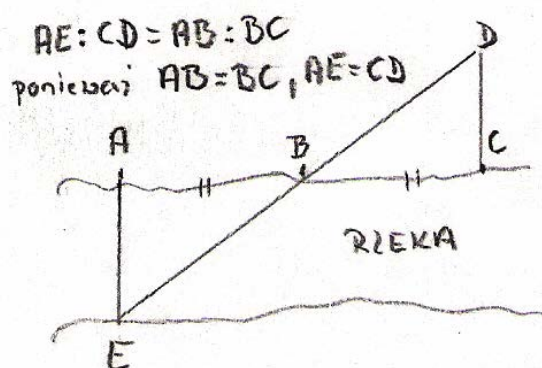
Przy dokładnym wykonaniu jest to bardzo użyteczny opis trasy, jednocześnie łatwy w wykonaniu. Rysujemy go na siatce kwadratów o boku 3-5 cm W każdym kwadracie rysujemy sytuację kolejnego charakterystycznego miejsca na trasie. Takimi miejscami są bezsprzecznie skrzyżowania dróg czy ścieżek, ale także różne mijane obiekty takie jak mrowiska, pnie drzew czy budynki, które mogą nas utwierdzić w przekonaniu, że wybraliśmy właściwą drogę lub, że musimy zawrócić. Jednocześnie należy zwracać uwagę na to, by kolejne kwadraty wypełniać w mniej więcej równych odstępach odległości (np., co 100 m). Aby całość była jednoznaczna, na każdym rysunku trzeba zaznaczać kierunek przejścia oraz północ.

7. Zorientować mapę to znaczy ustawić ją tak, aby kierunki na niej były równoległe do kierunków w terenie. Można orientować mapę na podstawie charakterystycznych punktów w terenie, (które odnajdziemy także na mapie), ale najlepiej zrobić to za

pomocą busoli. Nadaje się do tego busola zamontowana na przezroczystej, cienkiej podstawie. Taka busola nie ma ani lusterka, ani typowych przyrządów celowniczych, za to na jej podstawie znajduje się linijka. Orientując mapę, kładziemy na niej busolę tak, aby linia północ-południe wyznaczona przez igłę magnetyczną była równoległa do wschodniej i zachodniej ramki mapy. Kiedy już mapa jest zorientowana, możemy wyznaczyć azymut z punktu A (np. punktu, w którym się znajdujemy) do punktu B (to punkt, do którego chcemy dojść). Najpierw łączymy te punkty, przykładając do nich brzeg linijki.

8. Aby określić szerokość rzeki wybieramy po jej drugiej stronie widoczny punkt np. drzewo /E/. Stajemy dokładnie naprzeciw /A/, idziemy wzdłuż rzeki odliczając kroki i zaznaczamy kijem lub czymś podobnym /B/, idziemy dalej wzdłuż rzeki odliczając tę samą ilość kroków jak między A – B i zaznaczamy punkt C. Odchodzimy od punktu C prostopadłe od rzeki aż zobaczymy punkt D i mierzymy odległość CD.

9. Kciuk może być zupełnie niezłym i w miarę precyzyjnym przyrządem pomiarowym. Jeżeli chcesz obliczyć odległość do miejsca, gdzie chcesz iść, wyciągasz w tym kierunku rękę z zaciśniętą pięścią, podniesiony jest tylko kciuk, i zamykasz jedno oko. Prawe - jeśli pieszy (lub pojazd) porusza się od prawej ku lewej stronie, a lewe - gdy pieszy porusza się od lewej ku prawej. Kiedy pieszego nakryje twój nieruchomy palec, zamknij lewe oko, a otwórz prawe. Człowiek w tym momencie jakby odskoczył w tył. Licz ile kroków uczyni on do momentu, w którym znowu „schowa się” za twój kciuk. Odległość od ciebie do idącego drogą pieszego będzie równa liczbie kroków pomnożonej przez 10. W ten sam sposób można określić odległość do nieruchomych przedmiotów. Trzeba tylko dokładnie obliczyć ile obiektów o znanej wielkości zmieści się w przedziale określonym palcem przy obserwacji lewym i prawym okiem.

10. Zwiastuny ładnej pogody (lub jej utrzymania się) latem:

- a. Rosa wieczorem i rano
- b. Mgły wieczorne i nocne rozplywające się rano
- c. Wieczorna i nocna wyższa ciepłota w lesie niż na otwartej przestrzeni
- d. Pojawiające się latem przed południem kłębiaste pojedyncze chmury, które znikają pod wieczór
- e. Wiatry wschodnie latem
- f. Jasny, biały zachód słońca
- g. Biały wschód słońca
- h. Jasny wschód księżyca w czasie pełni
- i. Wzmagający się po bezwietrznej nocy poranny wiatr zmniejszający się od godzin południowych
- j. Spokojna praca pajaków i mrówek
- k. Wysoki lot jaskółek

- l. Pionowe unoszenie się dymu
 - m. Wieczne pojawienie się komarów latem
- Złą pogodę latem wróżą:
- a. Czerwony wschód i zachód słońca
 - b. Błady lub żółty wschód księżyca w czasie pełni
 - c. Mglisty okrąg wokół księżyca i słońca
 - d. Pojawienie się chmur pierzastych lub baranków
 - e. Wieje wiatr z zachodu
 - f. Chmury kłębiaste wędrują w innym kierunku, niż wieje wiatr nisko przy ziemi
 - g. Chmury kłębiaste nie zanikają po południu, lecz się gromadzą
 - h. Parne powietrze, chmury kłębiaste rosną ku górze, brak wiatru
 - i. Płożenie się dymu
 - j. Jaskółki latają nisko
 - k. Mrówki pracują intensywnie i chowają się
 - l. Pszczoły spieszą się do uli
 - m. Ślimaki wpełzają na drzewa i kamienie
 - n. Bociany ochotnie wychodzą w dużej liczbie na łąki
 - o. Pająki polują podczas upału
 - p. Wążki latają nerwowo i nisko
 - q. Zimowe zapowiedzi mrozu:
 - r. Osadzanie się szadzi na drzewach
 - s. Wygwieżdzone niebo
 - t. Wieją wschodnie wiatry
 - u. Zimowe zapowiedzi opadów śniegu:
 - v. Mglisty okrąg wokół słońca i księżyca
 - w. Zamglenie powietrza
 - x. Wieją północno-zachodnie wiatry

Powyższe przykłady mogą być czasem mylące; należy brać pod uwagę kilka wspólnie występujących elementów z jednej grupy. Należy też pamiętać o ukształtowaniu terenu i innych lokalnych uwarunkowaniach. Pewnym źródłem wiedzy o pogodzie są chmury:

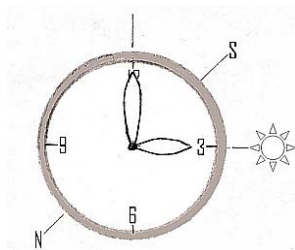
27. Znaki patrolowe

1.	biegnij w tym kierunku	strzałka z trzema grotami
2.	poszukaj innej drogi	prosta linia z dwoma grotami łączącymi się z linią czubkami grotów
3.	list w odległości 9 kroków (metrów czasem)	kwadracik z numerem (oznaczającym ilość kroków, w jakiej znajduje się list), od kwadratu odchodzi strzałka wskazująca kierunek, w którym należy podążać
4.	tu było wielu harcerzy	trójkącik z kropką w środku
5.	woda do picia	serce, a obok nie go pofalowana linia
6.	poszedłem, poszłam do domu, obozu	koło, w którym znajduje się mniejsze koło
7.	obóz w tym kierunku	Dwa trójkąty jeden w drugim stykające się podstawami i odchodząca od nich strzałka

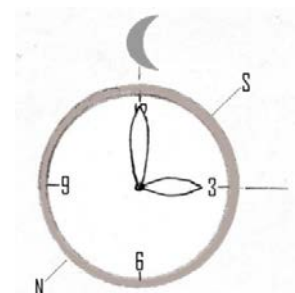
8.	zastęp	kształt proporczyka na kiju
9.	niebezpieczeństwo	znaczek hitlerowski odwrócony w lewo
10.	poczekaj 15 minut	koło podzielone na pół i prostopadłe biegnącą linią od środka koła do jego brzegu

28. Idziemy na północ

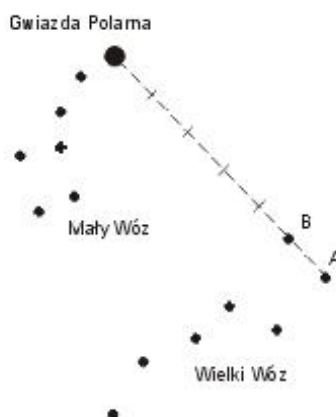
1. Zegarek wskazówkowy układa się poziomo małą wskazówką skierowaną w stronę Słońca. Dwusieczna kąta utworzonego między tą wskazówką, a liczbą 12, stanowi kierunek południowy.

2. Ustawiamy zegarek tak, by 12-tka pokazywała na księżyc. Południe będzie po środku kąta między liczbą 12 a małą wskazówką zegara, a więc północ znajdzie się po stronie przeciwnej

3. Gwiazda Polarna jest najjaśniejszą gwiazdą należącą do gwiazdozbioru Małego Wozu (Małej Niedźwiedzicy). Aby ją odnaleźć, należy najpierw odnaleźć gwiazdozbiór Wielki Wóz (Wielka Niedźwiedzica), a potem odległość pomiędzy dwoma skrajnymi prawymi gwiazdami odłożyć pięciokrotnie. Na końcu znajduje się Gwiazda Polarna.

4. Duże kamienie, skały, drzewa, pokryte są mchem przeważnie od strony północnej (mech jest rośliną cieniophilną, a kierunek północny jest najmniej nasłoneczniony).

5. Mrowiska niemal zawsze znajdują się z południowej strony drzewa i w tym też kierunku mają rozbudowany łagodnie stok - dzieje się tak dlatego, żeby mrowisko było lepiej nasłonecznione.
6. Korony samotnie rosnących drzew są bardziej rozwinięte od strony południowej. Należy jednak pamiętać, że drzewa samotnie rosnące na wzgórzach i zboczach mają koronę ukształtowaną przez wiatr.

Pn.

Pd.

7. Słoje pnia ściętego drzewa od strony północnej są gęstsze (bliżej siebie położone). Słoje po stronie południowej są rzadsze, ponieważ ta strona drzewa jest lepiej nasłoneczniona i szybciej się rozwija.

Pd.

Pn.

8. Śnieg szybciej topnieje na zboczach od strony południowej w wyniku silniejszego nasłonecznienia.
9. Słoneczniki są rośliną światłolubną, zawsze kierują się ku słońcu. Co ciekawe, są tak skierowane nawet wtedy, gdy słońce jest przykryte chmurami i mało widoczne. Słoneczniki nigdy nie są zwrócone ku północy.
10. Stare kościoły do niedawna były budowane tak, aby prezbiterium było skierowane na wschód - pierwsze promienie wschodzącego słońca przechodząc przez kolorowe witraże wspaniale oświetlały świątynię. Nawet w dzisiejszych czasach, jeżeli tylko można, lokalizuje się kościoły w taki sam sposób jak dawniej, czyli prezbiterium na wschód.

29. Czy znamy naszą przyrodę

1. Rośliny chronione

- a. Dziewięciśł bezłodygowy, *Carlina acaulis*. Roślina zielna wieloletnia z rodziny złożonych. Dziewięciśł bezłodygowy jest objęty ochroną całkowitą. Roślina ta lubi suche, odsłonięte miejsca (pastwiska, ugory, przydroża, miedze, trawiaste i kamieniste zbocza) w Sudetach i Karpatach, rzadko spotykany na nizinnych terenach Polski. Dziewięciśł ma nierozwiniętą łodygę. Z jego palowego korzenia wyrasta duża rozeta dekoracyjnych, głęboko wcinanych i kolczasto ząbkowanych podłużnych, spodem białawo pajęczynowatych liści. Drobne, białe, żółte lub brunatne kwiaty dziewięciśła zebrane są w koszyczkowate kwiatostany. Okres kwitnienia ma miejsce od sierpnia do września. Dziewięciśł posiada owoce, które są niełupkami otoczonymi puchem. Jest to roślina, która posiada działanie lecznicze.
- b. Konwalia majowa, *Convallaria maialis*. Roślina zielna wieloletnia z rodziny liliowatych. Konwalia objęta jest ochroną częściową. Występuje na terenie całej

Polski, szczególnie na niżu; gdzie rośnie w lasach liściastych i mieszanych, rzadziej w borach iglastych, zaroślach i łąkach. Konwalia ma czołgające się, długie kłącze; bezlistne łodygi kwiatowe, otulone u nasady pochwami liści odziomkowych; eliptycznojąkowate, duże, nagie, żywozielone liście; białe, wonne kwiaty i owoc w postaci czerwonej jagody z kulistymi, niebieskimi, nasionami. Kwitnie od maja do czerwca. Konwalia przeważnie rozmnaża się wegetatywnie przez rozrost kłącza. Konwalia ma właściwości lecznicze, wyciągów z niej używa się przy chorobach serca.

- c. Mikołajek nadmorski, *Eryngium maritimum*. Roślina zielna, dwu- lub wieloletnia z rodziny baldaszkowatych. Mikołajek objęty jest ochroną całkowitą. Rośnie w Polsce na wydmach nadmorskich nad Bałtykiem. Mikołajek ma walcowate, pełzające kłącze; rozgałęzioną, grubą, sinoniebieską łodygę; twarde, w zarysie okrągławe, dolne ogonkowe, palczasto kłapowate, ostrokolczate, górne siedzące, obejmujące łodygę, z niebieskim nalotem liście; drobne, zebrane w stalowoniebieskie kwiatostany kwiaty i owoce w postaci rozłupka. Kwitnie od lipca do sierpnia. Mikołajek odgrywa ważną rolę w utrwalaniu wydm za pomocą pełzających rozłogów i wytrzymuje zasypywanie przez piasek.

2. Grzyby jadalne

- a. Borowik szlachetny
- b. Czubajka kania
- c. Koźlarz czerwony

3. Grzyby trujące

- a. Borowik szatański
- b. Muchomor czerwony
- c. Muchomor sromotnikowy

4. Zioła

- a. Krwawnik pospolity. Działanie: przeciwzapalne, przeciwkrwotoczne, bakteriostatyczne i nieznaczne przeciwskurczowe.
- b. Mniszek lekarski. Działanie: kwiat działa moczopędnie. Jego korzeń zawiera sporo soli mineralnych, zwłaszcza potasu, kwasy organiczne, sterole, różne związki cukrowe, na przykład inulinę, substancje goryczowe (taraksacyna), cholinę. Odwar z korzeni lub nalewka pomagają w schorzeniach dróg żółciowych i kamicy żółciowej oraz przy wszystkich problemach wątrobowych. Pomaga przy kłopotach trawiennych.
- c. Podbiał pospolity. Działanie: środek wykrztuśny i łagodzący wszelkie dolegliwości układu oddechowego, przeciwzapalny, chroniący śluzówkę gardła i krtani.

5. Ślady pożywienia

- a. wiewiórki
- b. sarny
- c. dzięcioła dużego

6. Ślady na drzewach

- a. zając
- b. jeleni
- c. wiewiórka

7. Odchody

- a. lis
- b. sarna
- c. zając

8. Trop zwierząt

- a. dzik
- b. łoś
- c. sarna

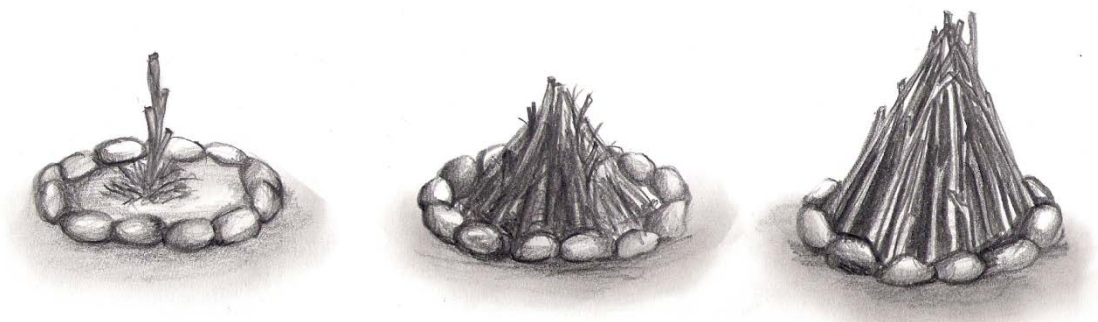
9. Ptaki
 - a. zięba
 - b. kos
 - c. sikora modra
10. Sylwetki drzew
 - a. Jarząb pospolity - jarzębina
 - b. Dąb szypułkowy
 - c. Sosna zwyczajna

30. Ognisko

1. Wybrane miejsce oczyszczamy z gałęzi i kamieni. Wykopujemy trawę i układamy nie opodal „zielonym” do dołu. Dołek wykładamy kamieniami, aby ogień nie wyszedł poza obręb przygotowanego miejsca. W pobliżu powinna się znajdować woda i łopata do ew. zgaszenia ogniska. Po całkowitym wygaszeniu ogniska wykopaną wcześniej trawę układamy na miejscu, z którego ją wycieliśmy maskując w ten sposób miejsce po ognisku

2. Ogień biały jest to ogień rytualny, jakim jest ognisko harcerskie, natomiast ogień czarny jest ogniem gospodarczym, na którym np. przygotowywane są posiłki.
3. Strażnik ognia ma za zadanie dbać, aby ognisko nie zgasło. Jego zadaniem jest dokładnie do ognia (nie wolno dorzucać) a w sytuacji wypadnięcia iskry z ogniska zadaniem strażnika jest ugaszenie tłącej się iskierek jednak nie można uczynić tego poprzez zdeptanie ognia. Strażnik podchodząc i odchodząc od ogniska ma obowiązek stanąć na baczność (czasami też zaszutować). W trakcie trwania ogniska nie siada w kręgu, nie wypowiada się. Jeśli jego uczestnictwo jest wymagane może w wyjątkowych sytuacjach zostać chwilowo zwolniony z funkcji
4. Ognisko powinno być rozpalone jedną zapalką, ale w niektórych środowiskach istnieją od tej zasady odstępstwa np. Ognisko układa się tak, aby miało cztery wejścia (miejsca do rozpalenia). Osoba prowadząca prosi o rozpalenie ogniska cztery osoby. Każda z tych osób symbolizuje jedną z sił odchodzących od ognia: prawdę, miłość, siłę i służbę. Ognisko rozpalone jest czterema zapalkami. Kolejno każda osoba odpala zapalkę o draskę i podaje pudełko dalej. W niektórych środowiskach, gdy ognisko się nie rozpali wszyscy w ciszy i spokoju rozchodzą się do namiotów lub przebywają przy niezapalonym stosie.
5. Stosy ogniskowe
 - a. Ognisko „wigwam” lub „stożek” układamy bardzo często. Jest łatwe do wykonania, choć pochłania wiele materiału. Podpalkę umieszczamy w środku, wokół białego w ziemię kołka. Następnie układamy coraz grubsze gałęzie, opierając je o pal i nadając ognisku kształt wigwamu.

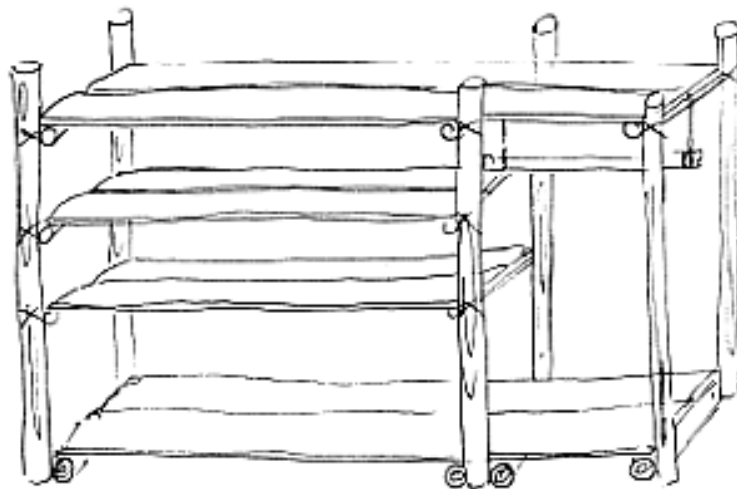
- b. Ognisko „studnia” zapewnia dużo ciepła i światła dzięki znacznemu dopływowi powietrza. Grube gałęzie układamy w czworokąt, na przemian jedno na drugich. Do środka wkładamy podpałkę i drobne gałęzie. Możemy też w środku ułożyć małe ognisko typu „wigwam”.
- c. Ognisko „pagoda” - podobne do ogniska typu „studnia”, ale ułożone jest z pełnych warstw drewna, a nie z ażurowej konstrukcji. Ognisko pali się długo, lecz daje mało światła.
6. Jeśli ktoś z jakiegoś powodu spóźnił się na ognisko ma dorzucić gałązkę do ognia, dopiero po tym może usiąść na swoim miejscu
7. Nie należy wyciągać nóg w kierunku ognia. W sytuacji, gdy ktoś ma chorą nogę i nie może mieć jej zgiętej powinien starać się usiąść tak, aby noga nie była skierowana centralnie do ognia. Harcerze prowadzący zabawy i gry przy ognisku siedzą przodem lub bokiem do ognia nigdy zaś tyłem. Dobrze aby wszyscy przy ognisku siedzieli w pojedynczym kręgu, aby nikogo nie spychać na dalszy plan (zasada ta jest niewykonalna w dużych liczebnie kręgach)
8. Dawniej istniał zwyczaj tzw. ognisk jałowcowych, lub zwanych częściej ogniskami szczerości, na których obowiązywała zasada mówienia sobie wszystkiego, co „leży na wątrobie”.
9. Zazwyczaj rozpalamu się ogniska towarzyszy stała dla środowiska piosenka (na ogół: „Płonie ognisko i szumią knieje”), której drugą zwrotkę śpiewa się na zakończenie. Oczywiście wiele środowisk ma swój rytuał rozpalamia ogniska w czasie którego śpiewa się inne piosenki.
10. Na zakończenie ogniska śpiewane są kolejno: „Już do odwrotu...” oraz „Ogniska już dogasa blask”. W trakcie słów „...wstaje wiara...” wstaje osoba pełniąca najwyższą funkcję a następnie wszyscy uczestnicy ogniska i zakładają nakrycia głowy Przy słowach „...braterski splećmy krąg...” prowadzący spleta krąg a następnie robią to wszyscy stojący w kręgu. Tak jak przy poprzednim pytaniu przebieg zakończenia zależy od przyjętego w danym środowisku.

31. Pionierka

1. Pionierka – ogół umiejętności związanych z budowaniem przez harcerzy obozowiska, (m.in. wystrojem obozowiska, budową latryn, pryczy, pólek i totemów, stawianiem masztu, ogrodzenia, budową ognisk itp.). Do prac tych wykorzystuje się zwykle miejscowe materiały, jak drewno czy glina.
2. W skład pionierki wchodzi różne typy urządzeń, które ze względu na przeznaczenie możemy podzielić na:
 - a. Konstrukcje funkcjonalne – jest to grupa urządzeń posiadających szczególne znaczenie w codziennym życiu obozu, pomagają one zapewnić bezpieczeństwo, zachować porządek i czystość na terenie obozowiska. Część z tych konstrukcji pozwala na umilenie czasu wolnego lub też służy do przekazywania uczestnikom szczególnie ważnych informacji. Te właśnie cechy sprawiają, że urządzenia takie jak:

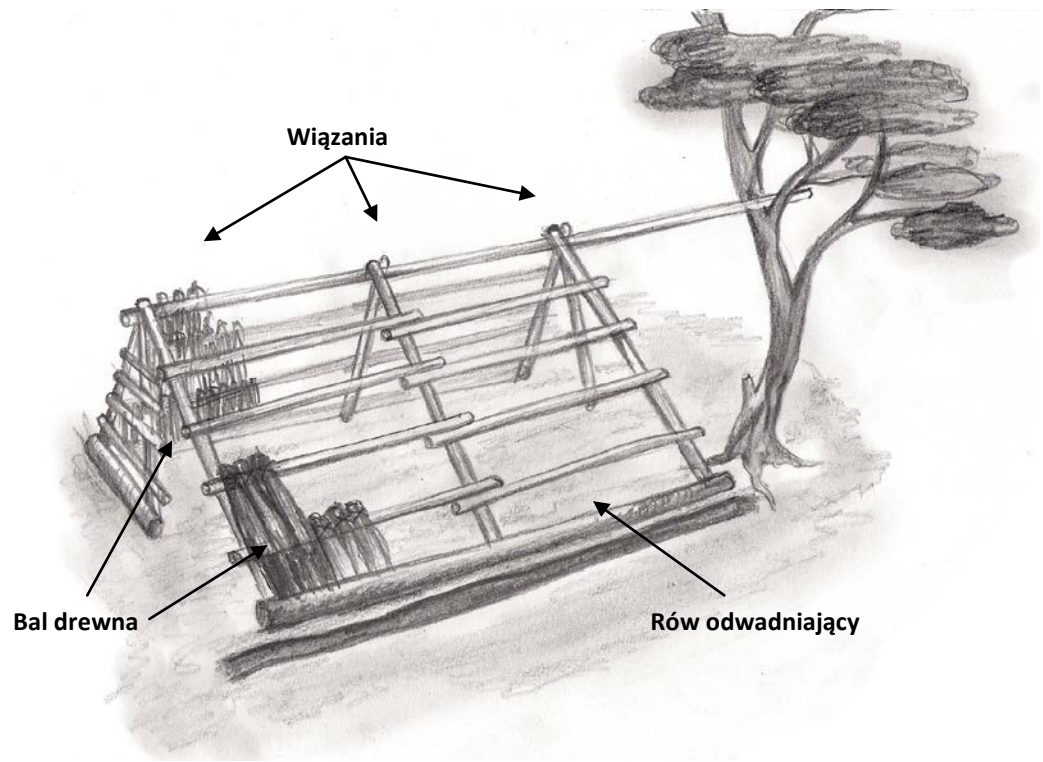
punkt ppoż., ogrodzenia i zerbry, półki, tablice ogłoszeń, ławki i stoły czy śmietniki pojawiają się na terenie niemal każdego obozowiska.

- b. Zdobnictwo – Jak już niejednokrotnie wspomniano jedną z podstawowych funkcji tej techniki jest tworzenie właściwej atmosfery na terenie obozowiska. Tworzenie ozdób obozowych jest bodaj najbardziej elastycznym elementem pionierki całkowicie zależącym od pomysłowości drużynowych. W skład tej grupy wchodzi szereg budowli i ozdób dostosowywanych do tematyki wyjazdu, a m.in.
- Bramy
 - Totemy
 - Wszelkiego rodzaju ozdoby
 - Latarnie
- c. Tereny sportowe – Podczas pionierki wskazane jest również zaprojektowanie i wytyczenie terenów sportowych, skonstruowanie elementów małego gaju oraz prostych urządzeń sportowych. Ta grupa ma szczególne znaczenie, jeśli chodzi o wykorzystanie w późniejszej realizacji programu obozu. Pozwala ona niejednokrotnie nie tylko na umilenie uczestnikom wolnych chwil podczas wyjazdu, ale również przeprowadzenie wielu szczególnie lubianych przez harcerzy zajęć programowych
3. Kombajn są to półki obozowe. Są jednym z najbardziej podstawowych urządzeń obozowych znajdujących zastosowanie zarówno w namiotach mieszkalnych jak i magazynie, suszarni czy też świetlicy. Pozwalają one zachować porządek i schludny wygląd tych miejsc.

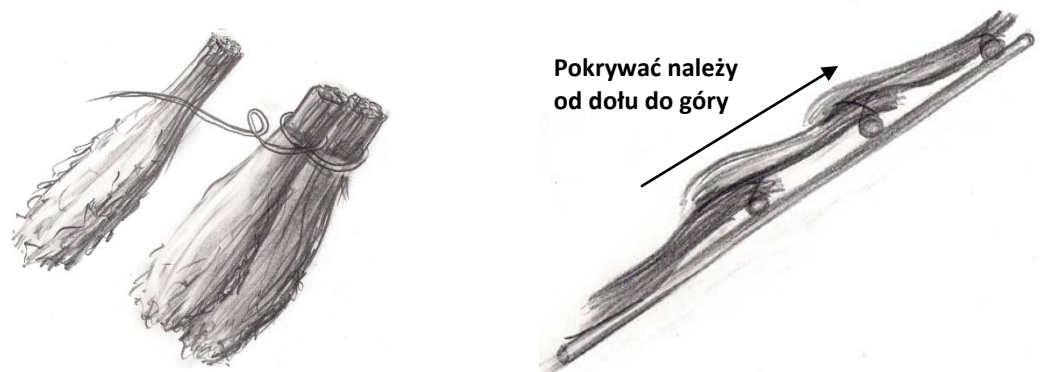

Kombajn

4. Podstawowymi narzędziami pionierki są siekiera, piła, młotek, nóż.
5. W pracach pionierskich zalecane jest unikanie używania gwoździ. Elementy powinny być łączone np. przy pomocy lin.
6. Budowa szałasów nie należy do trudnych przedsięwzięć, wszystko zależy od naszych umiejętności, od przeznaczenia szałasów a raczej od czasu jego używania i warunków oraz materiałów i narzędzi dostępnych w danym momencie. Na zamieszczonych rysunkach widać kolejne etapy i elementy składowe szałasów z nieprzemakalnym dachem. Cały szałas jest zbudowany ze znalezionych i dostępnych w lesie materiałów, ożebrowanie jest łączone poprzez wiązania (sznurek, linka, lina z trawy splecionej)

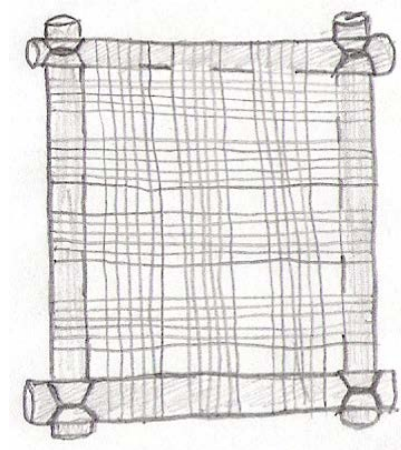

poniżej jest przedstawiony sposób wiązania wiązek traw na pokrycie dachu

taki rodzaj pokrycia zaczynamy zawsze od dołu dachu zmierzając ku górze.

7. Ognisko syberyjskie z tzw. ekranem układamy w chłodne wieczory. Wbijamy w ziemię dwa paliki i opieramy na nich gałęzie (jedna na drugiej), tworząc ekran, który będzie odbijał ciepło. U podnóża ścianki układamy stożek. Ognisko „gwiazda” jest przydatne, gdy oszczędzamy opał lub chcemy uzyskać niewielki ogień. Ognisko pali się w środku gwiazdy.
8. Do wykonania tablicy ze sznurka potrzebne jest 4 deseczki lub drążki, kilka metrów sznurka.
 - wykonujemy z desek kwadratową ramę – łączymy je gwoździami lub węzłem
 - sznur tniemy na kilkadziesiąt równych kawałków ok. 1m
 - robimy z nich poczwórne pasma.
 - przywiązujemy je jeden obok drugiego do ramy w następujący sposób – pasma poziome przywiąz do obu pionowych deseczek, nie napinając ich zbyt mocno. Pasma pionowe przywiąz jedynie do górnej deseczki ramy.
 - przeplatamy pierwsze pionowe pasmo przez kolejne poziome – raz nad, raz pod pasmem. To samo z pozostałymi, aż do wykonania całej tablicy.

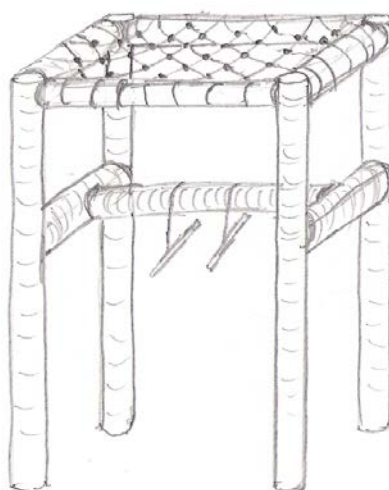

9. Do wykonania szafy należy przygotować:

- 4 żerdki o dł. 1,5 m
- 3 żerdki o dł. 1 m
- 4 żerdki o dł. 60 cm
- kilkanaście metrów sznurka

Wykonanie:

- zbuduj szkielet szafy wg schematu na rysunku
- wypleć górną półkę metodą robienia hamaka
- do dolnej żerdki przywiąż wieszaki z kijków

10. Narzędzia po każdej pracy powinny być dokładnie oczyszczone z ziemi, żywicy czy wody, naostrzone, wytarte do sucha i następnie zabezpieczone przed rdzą ponieważ będą rdzewieć.

32. Co to za konstrukcja

1. Most wiszący
2. Wieża sygnałowa
3. Wieża klepsydra
4. Brama podnoszona
5. Suszarnia bielizny
6. Umywalnia
7. Wieszak na narzędzia
8. Stolik obozowy

9. Latryna
10. Tablica ogłoszeń

33. Jaki to węzeł

1. **Węzeł płaski** – Wiązanie: Utworzyć pętlę ze skrzyżowaniem na jednej linie. Następnie na pętli położyć drugą linkę na skos (lub pod spodem w zależności od pętli). Dokonać przeplecenia pod linką, nad drugą, pod linką pętli, nad nią samą, pod drugą linką pętli. Zastosowanie: Eleganckie łączenie dwóch linek.
2. **Węzeł ósemka** – Wiązanie: Trzymając linę lewą ręką koniec oplatamy do koła i wkładamy w powstałe koluszek. Zastosowanie: jako blokada w otworze, zabezpieczenie innych węzłów. Zawiązywany na podwójnej linie może służyć, jako węzeł asekuracyjny - choć bardziej polecany jest węzeł ratowniczy
3. **Węzeł ratowniczy** – Wiązanie: Pierwszą czynnością jest opasanie siebie liną trzymając linkę w prawej ręce (dla leworęcznych wszystko w odbiciu lustrzanym - gdyż należy go wykonywać ręką bardziej sprawną). Następnie rękę z węzłem przekładamy na linkę i od dołu do siebie - do środka pętli. W ten sposób na linie powstaje pętka w środku której tkwi nasza ręka z końcówką. (Należy przekładać tylko palce - nigdy całą dłoń z nadgarstkiem - w razie szarpnięcia węzeł nie da się ściągnąć z przegubu). Teraz palcami przeplatamy linkę od prawej pod liną główną i wyciągamy z powrotem przez pętlę wyciągając palce. Zastosowanie: Jest to najprostszy węzeł używany dawniej przy wspinaczkach górskich - dzisiaj zastąpiony uprzężami. Jednak należy go umieć gdyż w sytuacji awaryjnej może okazać się niezastąpiony. Można go też zawiązać w wodzie gdy jest się ratowanym z opresji. Może też posłużyć do wiązania dwóch lin do siebie - dobrze pracuje pod dużym obciążeniem. Można też powstałą pętlę wykorzystać przy cumowaniu jachtu lub tam gdzie zachodzi potrzeba użyci jednej niezaciskającej się pętli.
4. **Węzeł flagowy** – Wiązanie: Przez pętlę przekładam linkę którą obwiązujemy pętlę dookoła. Następnie linkę przeplatamy pod wierzchnią linką ale tak, aby końcówka nie przeszła pod nią tylko została po tej samej stronie. Zastosowanie: Przymocowanie linki lub cienkiego sznurka do liny lub pętli z możliwością szybkiego rozwiązania węzła.
5. **Węzeł beczka** – Wiązanie: Aby wykonać ten węzeł należy najpierw zrobić na linie kółko. Następnie wolnym końcem przepleść tyle razy dookoła pierwszej linki (wchodząc końcówką na powrót do kółka) ile pragnie się otrzymać splotów węzła. Następnie węzeł powoli zaciąga się. Sploty powstają z wolnej części pętli które zawijają się w miarę jak oplecione przez nas linki rozprostowują się pod wpływem siły. W ten sposób można uzyskać teoretycznie dowolnie długą beczkę. Praktycznie jednak im dłuższa beczka tym trudniej jest ją zaciągnąć a linka skręca się wzdłuż osi utrudniając działanie. Wiążąc węzeł na sznurze mundurowym nie dysponujemy wolnym końcem, dlatego całą operację należy wykonać jedną linką za każdym razem drugą przeplatając przez otwór którym manipulujemy. Brzmi to skomplikowanie - najlepiej sprawdzić to metodą prób i błędów zaczynając od jednej linki. Zastosowanie: Jest to przede wszystkim węzeł ozdobny. Stosowany na mundurach sznura harcerskiego. Gdy jeszcze ZHR nie istniał w ZHP stosowano beczki winnym kolorem niż sznur. Wówczas należało taką beczkę po prostu przyszyć. Może też służyć jako zabezpieczenie linki przed wysuwaniem z otworu, albo jako nierozwiązujący się ciężarek rzutkowy
6. **Węzeł cumowniczy** – Wiązanie: Obwiązujemy pal (żerdź) jeden raz po czym linkę przekładamy na linę. Okręcamy pal drugi raz po czym na linie wiążemy ósemkę pionierską (lub inny węzeł przytrzymujący np. wantowy) Zastosowanie: Służy do

przywiązywania liny do pala, żerdzi. Może służyć do cumowania jachtu do pala lub pierścienia.

7. **Węzeł krzyżowy** – Wiązanie: Na jednej linie wykonać pętlę ze skrzyżowanymi linkami. Drugą linkę przepleść przez oczko następnie założyć za skrzyżowanie linki pierwszej i z powrotem przepleść przez oczko. Zastosowanie: Można za jego pomocą łączyć dwie linki.
8. **Węzeł palowy** – Wiązanie: Podwójnie złożoną linkę opleść dokoła słupka, przepleść pod spodem linki i koluszek założyć na pal. Zastosowanie: Słabe - tymczasowe przywiązanie linki do palika.
9. **Węzeł żeglarski** – Wiązanie: Oplątać linkę dokoła słupka i zabezpieczyć. Zastosowanie: Cumowanie, przywiązywanie liny do żerdek, palików, słupków, pierścieni.
10. **Węzeł sztyk** – Wiązanie: Najpierw należy wykonać najdalszą pętlę na końcu linki - czyli tzw. sztyk. Potem należy dodać do tego „przechwyty” czyli kolejną pętlę. Zastosowanie: Jest to prosty węzeł służący np. do ciągnięcia żerdzi, belek, albo powieszenia czegoś na pionowym słupie. Węzeł sam zaciska się dopóki działa obciążenie.

34. Struktura

1. **Zastęp** to podstawowa jednostka organizacyjna drużyny harcerskiej. Zastęp liczy do 8 członków. Zastęp prowadzi zastępowy przy pomocy podzastępowego. Chłopcy i dziewczęta skupieni są w osobnych zastępach. Odpowiednikiem zastępu w gromadach zuchowych jest szóstka (ok. 6-os., w gromadach pracujących systemem szóstkowym) lub gromadka (liczniejsza od szóstki (w gromadach pracujących w systemie zastępów zuchowych), a w niektórych drużynach wędrowniczych - patrol (patrolowy). W drużynach wodnych i żeglarskich zastęp często nosi nazwę **wachta**. Nazwa pochodzi od nazwy dyżuru który pełnili marynarze na statkach, zwanego właśnie wachtą. W skład wachty zazwyczaj wchodzi od 4 do 10 harcerzy, bądź harcerzek. Wachta prowadzona jest przez wachtowego.
2. **Drużyna** – podstawowa jednostka w strukturze organizacji harcerskich, skupiająca jej członków zwyczajnych. Jest miejscem realizacji programu. W ZHP rozpoczęcie działalności drużyny wymaga zgody właściwego komendanta hufca. W szczególnie uzasadnionych wypadkach utworzenie drużyny może nastąpić także za zgodą komendanta chorągwi albo Naczelnika ZHP. Drużynami kierują drużynowi, którzy powinni być instruktorami harcerskimi, przy pomocy przybocznych i Rad Drużyn. Drużynowych mianuje rozkazem właściwy komendant hufca, komendant chorągwi lub Naczelnik ZHP. Drużyny mogą być koedukacyjne, męskie lub żeńskie. Szczegółowe zasady tworzenia i działania drużyn określa Główna Kwatera ZHP. Podstawowe jednostki organizacyjne ZHP działające w jednym środowisku mogą łączyć się w szczepy oraz związki drużyn.
3. **Szczepem** jest struktura, istniejąca pomiędzy podstawowymi jednostkami organizacyjnymi a hufcem, występuje fakultatywnie. Jest wspólnotą podstawowych jednostek organizacyjnych, działających w jednym środowisku (szkoła, osiedle, dzielnica). Podstawowym celem działania szczepu jest zapewnienie ciągu wychowawczego. Tworzą go minimum trzy podstawowe jednostki organizacyjne (gromady, drużyny, kręgi), działające w co najmniej dwóch grupach metodycznych. Szczep powołuje właściwa komenda hufca. Szczepem kieruje i odpowiada za jego pracę komenda szczepu, na której czele stoi komendant szczepu – pełnoletni instruktor wybrany przez drużynowych. Jest on mianowany na funkcję przez właściwego komendanta hufca. Komendant szczepu powinien posiadać minimum stopień podharcymistrza i być przeszkolony do pełnionej funkcji. W szczepie mogą

być inni funkcyjni, których mianuje i odwołuje rozkazem komendant szczepu. Nie dotyczy to drużynowych, których mianuje i odwołuje komendant hufca.

4. **Związkiem drużyn** jest struktura, istniejąca pomiędzy podstawowymi jednostkami organizacyjnymi a hufcem, występuje fakultatywnie. Jest terytorialną wspólnotą wszystkich jednostek organizacyjnych działających na terenie jednej lub kilku gmin. Tworzy go minimum pięć podstawowych jednostek organizacyjnych (gromady, drużyny, kręgi). W jego skład mogą wchodzić także szczepy. Związek drużyn powołuje właściwa komenda hufca. Związkiem drużyn kieruje i odpowiada za jego pracę komenda związku drużyn, na której czele stoi komendant związku drużyn – pełnoletni instruktor wybrany przez instruktorów i wędrowników pełniących funkcje statutowe w jednostkach organizacyjnych wchodzących w skład związku drużyn i mianowany na funkcję przez właściwego komendanta hufca. W skład komendy związku drużyn wchodzi komendant i co najmniej 2 członków.
5. **Hufiec** jest terytorialną wspólnotą gromad, drużyn, kręgów i innych podstawowych jednostek organizacyjnych. Oprócz jednostek podstawowych lub też zamiast nich, hufiec może skupiać związki drużyn i szczepy. Hufiec obejmuje terytorialnie na ogół obszar powiatu, w dużych miastach - jednej lub kilku dzielnic. Hufiec tworzy warunki do działania jednostek organizacyjnych przez:
 - budowanie wspólnoty instruktorskiej i wspólnoty gromad, drużyn i kręgów,
 - wychowanie, kształcenie i wspieranie drużynowych i funkcyjnych,
 - pozyskiwanie i motywowanie kadry,
 - inicjowanie i wzmacnianie działalności programowej i metodycznej podstawowych jednostek organizacyjnych,
 - wspieranie gromad, drużyn, kręgów, szczepów i związków drużyn w organizowaniu akcji letniej i zimowej,
 - koordynację, nadzór i systematyczną ocenę podległych jednostek organizacyjnych w zakresie zgodności z celami, zasadami i regulaminami ZHP i metodą harcerską,
 - współpracę z władzami lokalnymi,
 - pozyskiwanie środków finansowych i materialnych.Hufiec tworzy komenda chorągwi, po zasięgnięciu opinii zainteresowanych środowisk, wyznaczając jego obszar działania i siedzibę władz. Komenda chorągwi zmienia obszar działania hufca na wniosek zainteresowanych środowisk, po zasięgnięciu opinii właściwych komend hufców. Hufiec rozwiązuje komenda chorągwi, po zasięgnięciu opinii zainteresowanych środowisk. W przypadku rozwiązania hufca komenda chorągwi podejmuje uchwałę w sprawie zmiany przydziału służbowego członków, przynależności jednostek organizacyjnych hufca oraz w sprawie składników majątkowych hufca i uregulowania jego zobowiązań.
6. **Komisja rewizyjna hufca** ZHP jest organem kontrolnym hufca, odpowiedzialnym przed zjazdem hufca. Komisja rewizyjna hufca:
 - czuwa nad zgodnością działania komendy hufca i komendanta oraz jednostek organizacyjnych hufca ze Statutem ZHP i przepisami prawa,
 - sprawuje kontrolę nad działalnością gospodarczą i finansową jednostek organizacyjnych i władz hufca pod względem legalności, rzetelności, gospodarności i celowości,
 - ocenia realizację programu rozwoju hufca,
 - przedstawia komendzie hufca informacje, zalecenia i wnioski.
7. **Chorągiew** – jednostka terenowa w ogólnopolskich organizacjach harcerskich, o zasięgu terytorialnym odpowiadającym najczęściej województwu. W ZHP **chorągwie** są terytorialnymi wspólnotami hufców. Zgodnie z uchwałą XXXIII Zjazdu ZHP i zmianami Statutu ZHP chorągwie posiadają osobowość prawną. Chorągiew tworzy warunki do działania hufców i podległych jednostek organizacyjnych przez:

- budowanie wspólnoty instruktorskiej i wspólnoty hufców,
- inicjowanie i wzmacnianie działalności programowej i metodycznej,
- kształcenie kadry instruktorskiej,
- koordynację, nadzór i systematyczną ocenę komend hufców i jednostek organizacyjnych na szczeblu chorągwi,
- współpracę z władzami regionalnymi,
- pozyskiwanie środków finansowych i materialnych.

W celu realizacji swoich zadań chorągiew tworzy odpowiednie zespoły i referaty. Chorągiew tworzy Główna Kwatera ZHP, po zasięgnięciu opinii zainteresowanych hufców, wyznaczając jej obszar działania i siedzibę władz. Likwidacja chorągwi następuje w drodze uchwały zjazdu chorągwi podjętej większością 2/3 głosów w obecności co najmniej 3/4 delegatów. W przypadku trwałej niemożności regulowania zaciągniętych i wymagalnych zobowiązań chorągwi - stwierdzonej uchwałą Centralnej Komisji Rewizyjnej ZHP – decyzje w sprawie likwidacji chorągwi podejmuje Rada Naczelna ZHP na wniosek Głównej Kwatery ZHP.

8. **Główna Kwatera ZHP** – odpowiednik zarządu w Związku Harcerstwa Polskiego. Pracami Głównej Kwatery kieruje Naczelnik ZHP. Wybierana jest przez Zjazd ZHP. Główna Kwatera ZHP kieruje działalnością Związku Harcerstwa Polskiego, a w szczególności:

- tworzy warunki do realizacji programu Związku;
- wykonuje zadania określone w Statucie ZHP, uchwałach Zjazdu ZHP i Rady Naczelnej ZHP;
- przyjmuje plan pracy Głównej Kwatery i plan kształcenia ZHP,
- uchwała, na wniosek Naczelnika ZHP, budżet Związku, w tym budżet Głównej Kwatery;
- może przedkładać Radzie Naczelnej ZHP projekty uchwał;
- podejmuje uchwały o nabywaniu, zbywaniu i obciążaniu majątku nieruchomego ZHP;
- deleguje przedstawicieli do reprezentowania Związku w innych podmiotach gospodarczych, w których ZHP ma udziały, oraz w fundacjach;
- powołuje i likwiduje centralne jednostki organizacyjne Związku;
- uchwała regulaminy wewnętrzne i instrukcje ZHP, niezastrzeżone dla innych władz ZHP, w tym regulaminy i instrukcje dotyczące: zasad tworzenia i działania podstawowych jednostek organizacyjnych ZHP, zasad tworzenia i działania hufców i chorągwi, zasad organizacji pracy komendanta i komendy hufca oraz komendanta i komendy chorągwi, zasad prowadzenia działalności finansowo-gospodarczej przez jednostki ZHP, zasad pracy kapelanów oraz ich współdziałania z komendami;
- podejmuje uchwały w sprawach wniesionych przez członków Głównej Kwatery;
- wspomaga, koordynuje i nadzoruje pracę komendantów i komend chorągwi, centralnych jednostek organizacyjnych i gospodarczych ZHP oraz ocenia ich działalność;
- koordynuje działalność ruchu przyjaciół harcerstwa;
- powołuje i odwołuje ciała doradcze – rady, komisje i celowe zespoły robocze;
- decyduje o zatrudnianiu pracowników biura Głównej Kwatery.

9. **Naczelnik ZHP** - obok Przewodniczącego ZHP najwyższa funkcja w Związku Harcerstwa Polskiego. Naczelnik ZHP:

- reprezentuje Związek Harcerstwa Polskiego na zewnątrz;
- określa organizację i zasady działania Głównej Kwatery ZHP oraz kieruje jej pracą;
- powołuje i odwołuje kierowników jednostek organizacyjnych i gospodarczych utworzonych przez Główną Kwaterę ZHP;
- wydaje rozkazy;

- wykonuje inne zadania określone w Statucie lub przekazane przez Zjazd ZHP albo Radę Naczelną ZHP;
 - zarządza majątkiem i prowadzi gospodarkę finansową przy pomocy Skarbnika ZHP.
10. **Przewodniczący ZHP** - najwyższa funkcja w Związku Harcerstwa Polskiego. Przewodniczący ZHP:
- stoi na straży jedności, zasad ideowych i tradycji ZHP;
 - reprezentuje Związek Harcerstwa Polskiego na zewnątrz w zakresie swoich kompetencji;
 - kieruje działalnością Rady Naczelnej ZHP;
 - nadaje odznaczenia i tytuły honorowe ZHP, niezastrzeżone dla innych władz.
- Przewodniczący wykonuje swoje zadania przy pomocy wiceprzewodniczących ZHP.

35. Łączność

1. W 1840 r. amerykański wynalazca i malarz Samuel Finley Breeze Morse stworzył celem wykorzystania w telegrafie elektromagnetycznym alfabet, w którym wszystkie znaki reprezentowane są przez kilkuelementowe serie sygnałów krótkich (kropek) i długich (kresek). Od nazwiska twórcy alfabet ten nazwany został alfabetem Morse'a.

Litera	Mors	Litera	Mors	Litera	Mors	Litera	Mors	Litera	Mors
A	. -	B	- . . .	C	- . - .	D	- . .	E	.
F	. . - .	G	- - .	H		CH	- - - -	I	. .
J	. - - -	K	- . -	L	. - . .	M	- -	N	- .
O	- - -	P	. - - .	R	. - .	S	. . .	T	-
U	. . -	W	. - -	Y	- . - -	Z	- - . .	1	.----
2	..---	3	...--	4	-	5		6	-....
7	--...	8	---..	9	----.	0	-----		

W celu ułatwienia nauki alfabetu morse'a, stworzono słowa klucze, w budowie, których jest zawarta informacja o liczbie o liczbie kropek i kresek oraz ich ułożeniu dla danej litery. Jak z tego korzystać: Każde słowo klucz, przedstawia literę, na którą się zaczyna. Dzielimy takie słowo na sylaby, i jeżeli w sylabie występuje litera „o”, to jest kreska. Jeżeli nie ma tej litery, to jest kropka. Na przykład chcemy nadać literę „j”. Słowo „jednokonna” dzielimy na sylaby i otrzymujemy je-dno-kon-no. W sylabie „je”, nie ma litery „o”, więc piszemy kropkę, sylaba „dno”, posiada literę „o”- piszemy kreskę. Podobnie robimy z resztą sylab i otrzymujemy zakodowaną literę „j” w postaci- „. - - -”. Możemy przystąpić do nadawania. Podczas zapisywania informacji w postaci alfabetu morse'a należy przestrzegać pewnych reguł. Początek nadawania oznaczamy dwiema pionowymi kreskami. W podobny sposób dzielimy wyrazy. Poszczególne litery oddzielamy od siebie jedną pionową kreską.

Litera	Mors	Słowo klucz	Litera	Mors	Słowo klucz
A	. -	a-zot	M	- -	mo-tor
B	- . . .	bo-ta-ni-ka	N	- .	no-ga
C	- . - .	co-raz-mo-cniej	O	- - -	o-pocz-no

D	- . .	do-li-na	P	. - - .	pe-lo-po-nez
E	.	ełk	R	. - .	re-tor-ta
F	. . - .	fi-lan-tro-pia	S	. . .	sa-ha-ra
G	- - .	go-spo-da	T	-	tom
H		ha-la-bar-da	U	. . -	ur-sy-nów
I	. .	i-gła	W	. - -	wi-no-rośl
J	. - - -	je-dno-kon-no	Y	- . - -	no-wia-do-mo
K	- - -	ko-la-no	Z	- - . .	zło-to-ry-ja
L	. - . .	le-o-ni-das			

Istnieje jeszcze jeden mało znany ale zdaniem autora tej książki łatwiejszy tzw. wzrokowy lub wizualny sposób zapamiętywania alfabetu morse'a gdzie do poszczególnych liter przypisane są obrazy i np. litera a (.-) to agrest - owoc i ogonek a j (.-.-) to jadło czyli talerz i sztućce

 A – agrest /.-/	 B – bilard /-.../	 C – cep /.-./	 D – dragon /.-./	 E – elektryka /./
 F – fortepian /...-/	 G – gęś /--/	 H – harmonia /.../	 CH – chata /----/	 I – irys /../
 J – jadło /..---/	 K – kokarda /.-./	 L – lichtarz /.-.../	 M – most /--/	 N – nabój /-./
 O – oko opatrności /---/	 P – piekarnia polowa /..---/	 R – rower /.-./	 S – sowa /.../	 T – tyczka /-/
 U – ułan /..-/	 W – wiosło /..---/	 Y – yeti /.-.../	 Z – zając na śniegu /---.../	

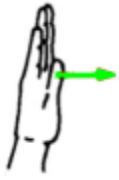
2. Alfabet fonetyczny, czyli ICAO (International Civil Aviation Organization) jest pomocny do przekazywania szczególnie ważnych informacji lub do porozumiewania się w warunkach, gdzie słowa lub litery mogą zostać niepoprawnie odebrane. W alfabecie fonetycznym każde słowo oznacza literę, na którą się zaczyna. Słowa te

zostały specjalnie dobrane tak, aby po usłyszeniu nawet fragmentu, można było domyślić się o jaką literę chodzi.

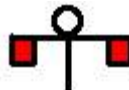
Litera	Fonetyczny NATO	Litera	Fonetyczny NATO	Litera	Fonetyczny NATO
A	alfa (alfa)	I	india (india)	R	romeo (romeo)
B	bravo (brawo)	J	juliet (dżuliet)	S	sierra (sjerra)
C	charlie (czarli)	K	kilo (kilo)	T	tango (tango)
D	delta (delta)	L	lima (lima)	U	uniform (uniform)
E	echo (echo)	M	mike (majk)	W	whisky (uiski)
F	foxtrot (fokstrot)	N	november (nowember)	Y	yanke (jenki)
G	golf (golf)	O	oscar (oskar)	Z	zulu (zulu)
H	hotel (hotel)	P	papa (papa)		

3. Mowa palcowa (daktylografia) - zwana potocznie „palcówką” - została wprowadzona do nauczania osób głuchych przez mnicha hiszpańskiego Pedra de Ponce w XIV wieku. Przejął on prawdopodobnie tę formę porozumiewania się z klasztorów o zastrzonym rygorze, zakazującym zakonnikom ustnej konwersacji. Daktylografia to jedna z form porozumiewania się oparta na odpowiednich układach palców jednej lub obydwu dłoni. Każdej literze lub liczbie odpowiada określony znak daktylograficzny.

 R	 RZ	 S	 Ś	 SZ	 T
 U	 W	 Y	 Z	 Ż	 Ź

4. Sygnalizacja semaforowa jest sposobem sygnalizacyjnym porozumiewania się na mniejsze odległości, powszechnie stosowana w marynarce. Porozumiewanie się systemem semaforowym odbywa się za pomocą dwóch chorągiewek o wymiarze 30x40 cm przeważnie dwubarwnych. Każdy znak semaforowy przedstawia układ figuralny, powstający z odpowiedniego układu ramion.

 A	 B	 C	 D	 E
 F	 G	 H	 I	 J
 K	 L	 M	 N	 O
 P	 R	 S	 T	 U
 Y	 V	 W	 X	 Z
 GOTOWY	 KONIEC	 POMYŁKA		

5. Patrol sygnalizacyjny, to coś, co składa się z stacji nadawczej i odbiorczej. W skład takiego patrolu wchodzi zawsze czterech lub sześciu ludzi (sygnalista, pisarz, dowódca patrolu; ci ostatni kontrolują wtórnie tekst nadawanej i odbieranej treści), czyli jednym słowem patrol sygnalizacyjny nie składa się, jak by się mogło wydawać z przyrządów, lecz z ludzi. Natomiast stacje ustawiają się na widocznym miejscu - najlepiej na wzgórzu, mając jednak z tyłu tło lasu lub pagórka w celu lepszej widoczności. Nadawanie depeszy zaczyna się wywołaniem stacji odbiorczej.

Sygnalista przyjmuje postawę zasadniczą tzn. trzyma tarcze lub chorągiewki w dole obok nóg. Następnie wymachiwaniem nad głową chorągiewkami lub podnoszeniem tarczy nad głowę daje znak do stacji odbiorczej o gotowości nadania depeszy. Z chwilą otrzymania znaku zrozumienia (podniesieni tarcz lub chorągiewek nad głowę i trzymanie ich do chwili, gdy stacja nadawcza zaprzestanie nadawania znaku wołania), rozpoczynamy nadawanie depeszy. Po skończeniu wyrazu nadajemy znak „koniec słowa” wyrażający się podniesieniem chorągiewek lub tarcz do góry, aż do momentu otrzymania tego samego znaku ze stacji odbierającej depeszę. Końcowy znak (zakończenie zdania) to dwukrotne powtórzenie znaku „koniec słowa”. Zakończenie depeszy - ten sam znak powtórzony 3-krotnie. Niezrozumienie lub pomyłka - wielokrotne machanie jedną chorągiewką lub tarczą - najmniej siedem razy. Jeżeli stacja odbiorcza nie jest gotowa do przyjęcia depeszy nadaje znak czekania przez zasygnalizowanie „as” kropka kreska i trzy kropki. Jest to umowna przerwa na pięć minut. Dalsza zwłoka musi być podana treścią - dla czego nie można przeprowadzić normalnych czynności sygnalizacyjnych. Tarcze sygnalizacyjne są przeważnie w rozmiarze 40x40 cm Są dwukolorowe (biało-czerwone lub z zależności od terenu w innym kolorze) - kolor jest rozdzielony po linii przekątnej.

TARCA

CHORĄGIEWKA

Chorągiewki sygnalizacyjne są w podobnych barwach. Rozmiar chorągiewek 40x40 cm. Inne proporcje rozmiarów chorągiewek są dozwolone, byleby spełniały swoje zadanie (dobrze widoczne przy sygnalizacji).

6. Sygnały dźwiękowe należą do najprostszych form przekazywania krótkich informacji. Znaki te przydają się przede wszystkim w czasie podchodów i gier terenowych. Warto je zapamiętać.

- Uwaga! - 1 krótki gwizd.
- Marsz! - 2 długie gwizdy.
- Zbiórka! - 1 długi gwizd.
- Start! - 1 krótki gwizd, 1 długi gwizd.
- Koniec! - 1 długi gwizd, 1 krótki gwizd.
- Wzywam pomocy! - 3 długie gwizdy.

Gwizd krótki trwa 1 sekundę, długi - 3 sekundy.

7. W nocy również możemy posługiwać się alfabetem Morse'a tymi samymi znakami, co przy sygnalizacji tarczami lub chorągiewkami.

Kropka oznacza błysk światła przez jedną sekundę, kreska - błysk światła przez trzy sekundy.

Znaki hasel są następujące:

- „wołam” - długi błysk światła nadawany seryjnie;
- „rozumiem” - ciągły błysk światła;
- „koniec słowa” - trzymamy światło zapalone aż do otrzymania znaku „rozumiem” z drugiej stacji;

- „pomyłka” - szereg krótkich błysków.

Wezwanie stacji do nadawania podajemy za pomocą litery „**K**” (długi błysk, krótki błysk, długi błysk). Potwierdzenie odbioru otrzymujemy za pomocą litery „**R**” (krótki błysk, długi błysk, krótki błysk).

Likwidacja stacji i koniec przesyłania depech oznajmiamy sygnałem „koniec słowa” - czyli skrótem „**KS**” dwukrotnie powtórzonym (długi błysk, krótki błysk, długi błysk, trzy krótkie błyski).

8. Czasem zastępy lub cała drużyna muszą dla wykonania jakiegoś konkretnego zadania spotkać się w błyskawicznym tempie. Powszechnie stosowanym w takich sytuacjach środkiem porozumienia się drużyny lub zastępu jest plan alarmowy. Oczywiście, aby dawał on oczekiwany rezultat, musi działać sprawnie i niezawodnie. Po pierwsze i chyba najważniejsze, powinien być szczegółowo opracowany - najlepiej już na jednej z pierwszych zbiórek. Po drugie znany wszystkim członkom zastępu lub drużyny.
9. Aparat telefoniczny polowy składa się z pudła bakelitowego lub drewnianego zawierającego części składowe aparatu i baterie. W górnej części pudła znajduje się mikrotelefon (słuchawka) ze sznurem czterożyłowym. Na mikrotelefonie znajduje się przycisk - oznaczony znakiem rozpoznawczym Pm - do „zamykania obwodu mikrofonowego”. Znaczący to, że przycisk ten nie naciśnięty automatycznie wyłącza rozmowę. Jeżeli podniesiemy słuchawkę musimy nacisnąć na ręczce przycisk Pm (lub przekręcić - bo są i tak skonstruowane przyciski Pm) i dopiero wówczas można mówić do mikrotelefonu. Rozmowę telefoniczną rozpoczynamy przez pokręcenie korbką. Pokręceniem korbki uruchamiamy induktor, którego prąd uruchamia dzwonek w aparacie wywoławczym). Po zgłoszeniu się stacji wywoławczej rozpoczynamy rozmowę (pamiętając o naciśnięciu przycisku Pm).
10. Przy pracy radiotelefonicznej prowadzi się następujące rodzaje korespondencji:
 - wymianę krótkich informacji, meldunków, poleceń, zapytań, sygnałów itp. przeznaczonych bezpośrednio dla osoby obsługującej radiotelefon lub będącej w bezpośrednim pobliżu,
 - wymianę radiogramów (zawsze w formie pisemnej), jeśli radiotelefon obsługuje kogoś, np. komendę obozu, kwatermistrza itd., lub jeśli adresata nie ma w pobliżu i informację trzeba przekazać dalej (wówczas jedynie forma pisemna gwarantuje brak „przekłamań” po drodze),
 - prowadzenie rozmowy telefonicznej jeśli radiotelefon jest połączony np. z obozową siecią telefoniczną,
 - wymianę informacji i poleceń służbowych tj. bezpośrednio związanych z pracą radiostacji i przepływem korespondencji np. polecenie zmian godziny pracy, zmiany kanału, miejsca pracy stacji, potwierdzenia doręczenia radiogramów, itp. Korespondencja służbowa zamyka się na trasie od i do obsługi stacji.

Podczas prowadzenia łączności radiowej należy zwrócić uwagę na następujące elementy pracy:

- całkowicie podporządkować się dyspozycją statki kierującej,
- niczego zbytecznego nie należy powtarzać,
- mówić należy wyraźnie, dobitnym głosem (ale nie krzyczeć - aparatura i tak wyrówna głos do odpowiedniego poziomu, a krzyk jest zawsze niewyraźny, słabo zrozumiały), nie za szybko, starannie wymawiając wyrazy, literując trudniejsze fragmenty tekstu,
- nadając radiogram należy dyktować go z prędkością dyktowania przez nadającego,

- mówić należy do mikrofonu, nie odwracając głowy w stronę nadawanego tekstu, najlepiej usytuować go bezpośrednio za mikrofonem, zachować zalecaną odległość ust od mikrofonu, zwykle ok. 10 cm (przy bliższym usytuowaniu będzie zbyt duży szmer przydechu, przy dalszym pogłos i hałas z otoczenia),
- osłaniać starannie mikrofon od wiatru, który silnie zmniejsza czytelność nadawanej mowy,
- starannie przełączać nadawanie - odbiór, nie za wcześnie przechodzić na odbiór, aby nie „połknąć” ostatniego nadawanego wyrazu, przy przejściu na nadawanie mówić z minimalnym „poślizgiem” na czas przełączenia się aparatury i zwolnienia przycisku przez korespondenta,
- przy radiotelefonie ręcznym lub przenośnym zwrócić uwagę na właściwe położenie anteny (pionowe, jak najwyżej nad ziemią), wykorzystać w razie potrzeby teren (wzniesienia, dach budynku, odsłonięcie trasy na korespondenta, itp.),
- zawsze należy mieć pod ręką notes i ołówek (długopis) oraz dane radiowe - w nocy również latarkę,
- dokładnie wyłączać radiotelefon po zakończonej pracy, aby uniknąć rozładowania baterii (nie dotyczy pracy ciągłej),
- przy podawaniu znaków obydwu stacji zawsze najpierw podaje się znak korespondenta (korespondentów), a na końcu swój,
- na końcu nadawania podaje się słowo „ODBIÓR” (wyjątki w tekście). Tylko przy doskonale zgranych partnerach można słowo odbiór pomijać, jeśli przejście na odbiór jednoznacznie określa np. zanik nośnej korespondenta, ton sygnalizacyjny itp.
- pytań i odpowiedzi dotyczących słyszalności nie nadaje się tak długo dopóki możliwy jest odbiór, dopiero przy obniżonej czytelności sygnalizujemy ją korespondentowi „słyszę Cię słabo”, co zobowiązuje go do starannego i bardzo wyraźnego nadawania. Przy słabej czytelności można zażądać „powtarzaj każdy wyraz dwukrotnie”.
- W każdej sytuacji dyżurni operatorzy powinni wykazać wszelką inicjatywę w kierunku skrócenia służbowych rozmów prowadzonych podczas nawiązywania łączności i prowadzenia wymiany korespondencji.

Łączność radiotelefoniczna składa się z następujących faz:

- wywołanie (ogólne lub skierowane do określonej stacji) i nawiązanie łączności,
- wymiana korespondencji,
- zakończenie łączności.

36. Jaki to szyfr

1. Szyfr „Flaga Angielska”

Flaga Wielkiej Brytanii w dużym uproszczeniu wygląda tak:

Aby zaszyfrować jakiś znak za pomocą tego szyfru *układamy go z linii tej flagi*, po czym rysujemy tylko pozostałe linie.

K można narysować w ten sposób:

A więc zaszyfrowane K wygląda tak:

2. Szyfry podmieniane

Grupa szyfrów opierających się na tej samej zasadzie działania. Kluczem jest pewne słowo podzielone na 2 literowe części. Każde 2 litery stają się swoimi zamiennikami. Każde wystąpienie w szyfrowanym słowie dowolnej litery z klucza zamieniamy drugą literą z pary. Litery, które nie mają swoich zamienników pozostawiamy bez zmian. Szyfrów takich jest kilka. Najpopularniejszym jest szyfr Gaderypoluki. W zadaniu użyto szyfru Kuloperyzagi. Poniżej przykłady szyfrów tego typu i zakodowane nimi hasło z zadania

Gaderypoluki - Zwkązdi Hgycdystwg Opusikdap
 Politykarenu - Zwlązra Hkecrezyw Opisalrgp
 Kaceminutowy - Zymązca Hkreersoyp Ptlamcgt
 KoniecmatURY - Zwnązco Hmyecysuwm Pklsoncgk
 Motylecudaki - Zwkązli Hdrulrsywd Pmesiklgm
 Zielonybuk - Iwząilu Harclrstwa Pnesuzlgn
 Kularymineto - Zwmąznu Hlycnysowl Ptasumngt
 Hudekaroliny - Zwlązda Ukocdostwk Prisdldgr
 Kalinowebuty - Zelązwa Hkrewrsyek Pnisdwgn

3. Szyfr ułamkowy. Każdy znak szyfru zapisuje się za pomocą ułamka. Cyfra nad szyfrowaną literą jest licznikiem, a cyfra pod liczbą mianownikiem ułamka. Litery oddzielmy za pomocą dowolnego operatora matematycznego.

1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
A B C D E	F G H I J	K L M N	O P R S T	U V X Y Z
1	2	3	4	5

4. Szyfr Kaczor. Aby zaszyfrować jakiś znak piszemy pierwszy znak w jego kolumnie oraz odpowiadający mu numer wiersza.

1.	K	A	C	Z	O	R
2.	L	Ą	Ć	Ż	Ó	S
3.	Ł	B	D	Ź	P	Ś
4.	M		E		Q	T
5.	N		Ę			U
6.	Ń		F			V
7.			G			W
8.			H			X
9.			I			Y
10.			J			

5. Szyfr zamienny. Do użycia szyfru zamiennego potrzebna jest zamieszczona poniżej tabelka. Podczas szyfrowania zamieniamy litery, które pojawiają się w tekście wejściowym wg schematu litera z dołu/góry tabelki na tą z drugiej części.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
Z	Y	W	U	T	S	R	P	O	N	M	Ł

Podobny w użyciu jest szyfr zamienny połowiczny.

A B C D E F G H I J K L
 Ł M N O P R S T U W Y Z

6. Szyfr cyfrowy. Każdej literze alfabetu (nie uwzględnia się takich liter jak ą, ę itp.) przypisywana jest kolejna liczba, począwszy od „H”.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	T	U	W	Y	Z
18	19	20	21	22	23	24	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

Zamiast liter w wyrazie, który chcemy zaszyfrować, piszemy odpowiadającą jej cyfrę, bądź liczbę np.

H	A	R	C	E	R	K	A
1	18	11	20	22	11	4	18

Aby nie było za łatwo, to do tych liczb dodaje się cyfry dowolnej liczby, takiej, która nie jest trudna do zapamiętania. Załóżmy, że tą liczbą będzie rok zakończenia II wojny światowej, czyli 1945:

	H	A	R	C	E	R	K	A
	1	18	11	20	22	11	4	18
+	1	9	4	5	1	9	4	5
=	2	27	15	25	23	20	8	23

7. Szyfr Karolinka. By zaszyfrować jakiś wiersz należy znaleźć go w tabeli, a później spisać numer kolumny i wiersza, w jakim się znajduje (koniecznie w tej kolejności). Poszczególne liczby oddzielamy używając dowolnych operatorów matematycznych. Ponieważ niektóre znaki powtarzają się, można zaszyfrować jedną literę na kilka sposobów.

x	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	K	L	M	N	O	P	R	S	T
2	A	B	C	D	E	F	G	H	I
3	R	S	T	U	W	X	Y	Z	A
4	O	P	R	S	T	U	W	X	Y
5	L	M	N	O	P	R	S	T	U
6	I	J	K	L	M	N	O	P	R
7	N	O	P	R	S	T	U	W	X
8	K	L	M	N	O	P	R	S	T
9	A	B	C	D	E	F	G	H	I

Autobus -> 12-95+67*51:22-77*81

8. Każdą literę zastępujemy w kodowanym tekście odpowiadającą jej kolejności w alfabecie liczbie.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	P	R	S	T	U	W	Y	Z
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24

Ala ma kota -> 1,12,1 14,1 11,16,20,1

9. Szyfr rozbieramy . Każde słowo z szyfrowanego słowa zapisujemy jako dwa w tekście zaszyfrowanym. Litery na parzystych miejscach zapisujemy w pierwszym słowie, a nieparzyste w drugim.
Ala ma kota -> Aa l m a kt oa
10. Szyfr Ślimak. Za pomocą tego szyfru modyfikujemy cały tekst, a nie pojedyncze znaki. Wiadomość zapisujemy w **ślimaku** (w sposób przedstawiony poniżej tekst „Ala ma kota”).

Następnie za tekstem, jeżeli istnieje taka potrzeba dopisujemy znaki **X**, tak by cały tekst miał formę prostokąta. Następnie zapisujemy liczbę znaków w pojedynczym wierszu ślimaka, a następnie przepisujemy linijkami całość tekstu. Wiadomość po zaszyfrowaniu wygląda tak:

4XA MALAATOK

37. Odznaki

1. **Honorowy Krzyż Harcerski z Czasów Walk o Niepodległość** - harcerska odznaka honorowa nadawana harcerzom-żołnierzom uczestnikom walk o odzyskanie niepodległości w 1918 roku.

2. **Odznaka harcerska „Za Zasługę”** - harcerska odznaka honorowa. Odznaka honorowa „Za Zasługę” wprowadzona została na terenie Królestwa Polskiego w maju. Odznakę „Za Zasługi” nadawano członkom ZHP oraz osobom spoza harcerstwa za niezwykle dobre spełnienie obowiązku w chwili krytycznej lub za zasługi wybitne dla ruchu harcerskiego. Odznakę nadawał Przewodniczący ZHP na wniosek Rady Odznaki „Za Zasługi”

3. **Krzyż „Za Zasługi dla ZHP”** – Harcerskie Odznaczenie Honorowe – najwyższe wyróżnienie Związku Harcerstwa Polskiego. Ma trzy stopnie:

- Brązowy Krzyż „Za Zasługi dla ZHP”,
- Srebrny Krzyż „Za Zasługi dla ZHP”,
- Złoty Krzyż „Za Zasługi dla ZHP”.

Odznaczenie o nazwie Odznaka Honorowa Związku Harcerstwa Polskiego nadawane było od 1 lipca 1965 roku. W 1969 roku nastąpiła zmiana nazwy odznaczenia na Krzyż „Za Zasługi dla ZHP”. W 1979 roku ustanowiono drugi stopień odznaczenia Złoty Krzyż „Za Zasługi dla ZHP”, a w 2007 roku trzeci stopień Brązowy Krzyż „Za Zasługi dla ZHP”. Członkom Szarych Szeregów, prowadzącym działalność konspiracyjną w czasie okupacji hitlerowskiej, do odznaczenia nadawana była – w latach 1984–2002 – „Rozeta z Mieczami”, przypinana na wstążce.

Brązowy Krzyż „Za Zasługi dla ZHP” może być nadany instruktorom ZHP, którzy są naturalnymi liderami swoich środowisk, kształtującymi, niezależnie od pełnionej funkcji, poszanowanie dla wartości płynących z Prawa Harcerskiego, będących wzorcami do naśladowania dla innych, za systematyczną i skuteczną pracę motywacyjną.

Srebrny Krzyż „Za Zasługi dla ZHP” i Złoty Krzyż „Za Zasługi dla ZHP” może być nadany:

- członkom zwyczajnym ZHP za bohaterskie czyny,
- instruktorom ZHP w stopniu harcmistrza za wybitne zasługi dla ZHP, długoletnią i aktywną służbę uwieńczoną znaczącymi osiągnięciami wychowawczymi i organizacyjnymi,
- osobom szczególnie zasłużonym dla ZHP.

Srebrny Krzyż „Za Zasługi dla ZHP” może być nadany osobom nieodznaczonym uprzednio Brązowym Krzyżem „Za Zasługi dla ZHP”.

Złoty Krzyż „Za Zasługi dla ZHP” nadaje się osobom odznaczonym uprzednio Srebrnym Krzyżem „Za Zasługi dla ZHP”. W szczególnych przypadkach Złoty Krzyż „Za Zasługi dla ZHP” może być nadany osobom nieodznaczonym uprzednio Srebrnym Krzyżem „Za Zasługi dla ZHP”.

Krzyż „Za Zasługi dla ZHP” może być nadany pośmiertnie.

4. **Odznaka harcerska „Za Uratowanie Życia”** - honorowe odznaczenie harcerskie, za uratowanie życia, nadawane przed II wojną światową przez Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego. Harcerska Odznaka „Za Uratowanie Życia” wprowadzona została w maju 1916 na terenie Królestwa Polskiego. Pierwsze nadanie Odznaki „Za Uratowanie Życia” miało miejsce w 1917, podczas pokazu skautowego w Warszawie. Odznaczonych zostało wówczas 5 harcerzy i 3 harcerki. Odznaka „Za Uratowanie Życia” nadawana była harcerkom i harcerzom za wyjątkowe bohaterstwo i pogardę

dla niebezpieczeństwa przy ocaleniu życia. Organem nadającym było Naczelnictwo ZHP.

5. **Odznaka ZHP „Wdzięczności”** - wprowadzona rozkazem Naczelnictwa ZHP w dniu 9 czerwca 1921 roku, regulaminem Odznak Harcerskich. Wręczana za szczególne zasługi oddane organizacji (ZHP). Posiadała wygląd swastyki oksydowanej ze złotą lilią. Wysokość oznaki wynosiła 3 cm. Odznaka była wzorowana na brytyjskiej; wzór ten obowiązywał w wielu organizacjach skautowych całego świata aż do lat 30. XX w., gdy został wszędzie zmieniony ze względu na zawłaszczenie swastyki przez nazistowskie Niemcy. Posiadający tę odznakę mógł żądać pomocy od każdego skauta, zaś skaut miał obowiązek zapytać się jak może pomóc i oddać honor.

6. **Odznaka Honorowa „Orla Harcerskiego”** - honorowe odznaczenie harcerskie, nadawane przed II wojną światową przez Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego. Najwyższe odznaczenie honorowe w okresie międzywojennym w ZHP. Odznaka wykonana ze srebra. Odznaka noszona na wstążce.

7. **Harcerski Znak Balonowy** nawiązuje do odznaki obserwatora balonowego wojsk II RP. Jest odznaką wyszkolenia balonowego członków ZHP. Celem nadawania odznaki jest uhonorowanie wiedzy i umiejętności z zakresu baloniarstwa członków ZHP odbywających szkolenie balonowe, inspirowanie ich do pogłębiania znajomości teraźniejszości, historii i tradycji polskiego baloniarstwa.
8. **Harcerski Znak Spadochronowy** wzorowany jest na Znaku Spadochronowym Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Jest odznaką wyszkolenia spadochronowego członków ZHP. Celem nadawania odznaki jest uhonorowanie wiedzy i umiejętności technicznych harcerzy odbywających szkolenie spadochronowe, inspirowanie ich do pogłębiania znajomości historii i tradycji polskiego spadochroniarstwa oraz podnoszenia sprawności fizycznej.

9. **Husarskie Skrzydła** przy lilijce na czapce lub berecie są tradycyjnymi wyróżnieniami dla najlepszych harcerskich zespołów lotniczych o wieloletnim dorobku, przyznawanymi od 1961 r. do 1964 r. i od 1982 r. przez Naczelnika ZHP. Warunkiem zdobycia tej odznaki przez drużynę, szczep lub harcerski klub lotniczy jest wykazanie się przynajmniej przez okres trzech lat dobrymi wynikami harcerskiej pracy lotniczej. Odznakę dla jednostek harcerskich i zespołów instruktorskich przyznaje Naczelnik ZHP na wniosek Inspektoratu Lotniczego GK ZHP. Prawo indywidualnego noszenia Skrzydeł przysługuje wszystkim Harcerskim Instruktorom Lotniczym. Mają kształt według wzoru ustalonego przez Inspektorat Lotniczy lub według wzoru tradycyjnego w danym środowisku.
10. **Krzyż ZHP „Za Zasługę”** Ustanowiony rozkazem Naczelnika ZHP dnia: 22 czerwca 1946 r., nadawany osobom nieskazitelnego charakteru oraz instytucjom, za zasługi: czyny wybitnego męstwa, odwagi, oraz poświęcenie w działalności harcerskiej.

38. Czasopisma

1. „Bratnie Słowo” – czasopismo Kręgu Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego (KIHAM), ukazujące się co miesiąc w latach 1980-1981. W tym czasie wyszło 7 numerów. Bratnie Słowo zamieszczało informacje o działalności KIHAM w różnych stronach Polski, dokumenty z historii harcerstwa, materiały z seminariów harcerskich, artykuły o metodyce (Prawo Harcerskie, stopnie harcerskie), programie Związku Harcerstwa Polskiego. Bratnie Słowo zostało wznowione w 1992 i było wydawane przez Fundację Harcerską imienia Olgi i Andrzeja Małkowskich. W tej serii ukazało się 9 numerów (w tym 3 podwójne)
2. „Skaut” - pierwsze polskie czasopismo o tematyce skautowej (harcerskiej), założone w październiku 1911 roku i wydawane przez grupę polskich instruktorów skautowych we Lwowie pod kierownictwem Andrzeja Małkowskiego. Pierwszy numer „Skauta” ukazał się 15 października 1911, miał 16 stron i kosztował 20 halerzy.
3. „Harcerstwo” – czasopismo, wydawane od 1959 przez Związek Harcerstwa Polskiego (Harcerskie Biuro Wydawnicze), początkowo nosiło podtytuł Pismo instruktorskie Związku Harcerstwa Polskiego. Wychodziło jako kwartalnik, później miesięcznik (z podtytułem Miesięcznik Związku Harcerstwa Polskiego). W ciągu ok. 40 lat ukazało się ponad 450 numerów. Czasopismo zajmowało się bieżącymi problemami harcerstwa i ZHP, jego rolą w społeczeństwie, historią harcerstwa (obszerne materiały o historii harcerstwa w różnych regionach Polski), publikowało biografie harcerskie i dokumenty historyczne.
4. „Drogi” miesięcznik Głównej Kwatery Harcerki ZHP wydawany w Warszawie w latach 1946-1948.
5. „Czuwaj” miesięcznik, wcześniej dwutygodnik harcerski ZHP wydawany w Warszawie. Aktualnie jedyne papierowe czasopismo ZHP.
6. „Na Tropie” – czasopismo wydawane od 1928 roku przez Zarząd Oddziału Śląskiego Związku Harcerstwa Polskiego było początkowo miesięcznikiem, a od 1931 dwutygodnikiem. Obecnie ukazuje się jako miesięcznik internetowy. Po przerwie wojennej wznowiony w 1945 roku przez Harcerskie Biuro Wydawnicze. Pismo było uważane za związane z prawicą, co spowodowało jego faktyczną likwidację. 1 lutego 1949 roku pismo połączono ze „Światem Przygód” tworząc „Świat Młodych”. Ponownie zostaje wydawane w latach 80., jako „Drużyna – Na Tropie”, czasopismo harcerzy starszych ZHP. Aktualnie wydawane jest tylko w formie elektronicznej pod adresem <http://natropie.zhp.pl/>, jako czasopismo wędrowników.
7. „Harcerz Rzeczypospolitej” – krakowski miesięcznik harcerski (obecnie dwumiesięcznik). Pierwotnie ukazywał się przez osiem lat w Krakowie, nakładem Chorągwi Krakowskiej ZHP, a następnie Harcerskiej Oficyny Wydawniczej w latach 1981-89. Pismo instruktorskie ruchu harcerskiego o zasięgu ogólnopolskim. Jedno z niewielu pism harcerskich, ukazujące się oficjalnie, a mimo to łączące wiele nurtów opozycji i odnowy ZHP. Niejednokrotnie na łamach HR ukazywały się po raz pierwszy materiały o nowych Organizacjach Harcerskich w Polsce, o Białej Służbie i pielgrzymkach harcerskich do Ojca Świętego i Jego Homilie dla harcerstwa. Niezwykle ciekawy krąg publikujących artykuły instruktorów. Forum Harcerza Rzeczypospolitej, istniejące przy Redakcji sformułowało przed Zjazdem Bydgoskim rewolucyjne propozycje zmian w ZHP, zawarte we własnym projekcie Statutu, opublikowanym w Zjazdowym Numerze HR. Pismo reprezentowało stanowisko reformowania ZHP od wewnątrz, bez rozbijania Organizacji, stojąc na gruncie powrotu do metodyki skautowej i tradycyjnego Prawa i Przyrzeczenia harcerskiego. Drugim nurtem pracy redakcyjnej były opracowania metodyczne, propozycje dla

Ruchu Starszoharcerskiego i odkłamywanie historii ZHP. Z rozpoczęciem epoki internetu tradycję „Harcerza Rzeczypospolitej” kontynuował Krakowski Portal Harcerski „HR”. Obecnie funkcjonuje jako internetowy dwumiesięcznik związany z Kręgiem Płaskiego Węzła.

8. „Świat Młodych” – czasopismo dla młodzieży wydawane w latach 1949-1993, utworzone z połączenia dwóch czasopism: „Nowy Świat Przygód” i „Na Tropie”. Pierwszym redaktorem nowo powstałego „Świata Młodych” (podtytuł: pismo młodzieży harcerskiej i szkolnej) został Wojciech Krasucki, późniejszy publicysta ekonomiczny. Do 1954 r. „Świat Młodych” był tygodnikiem; od nr 34 tego roku ukazywał się z częstotliwością 2 razy w tygodniu. W redakcji pracowali m.in. Wanda Chotomska (w latach 1949-1951 oraz 1955-1971), Miron Białoszewski, Krystyna Garwolińska, Grzegorz Lasota, Maciej Zimiński. Od października 1956 do 1968 redaktorem naczelnym był znany pisarz dla dzieci i młodzieży Janusz Domagalik, a od 1970 został nim Jerzy Majka. W 1974 pismo zmieniło podtytuł na „Harcerska Gazeta Nastolatków” (i taką była w rzeczywistości), w tym też roku otrzymało kolorową szatę graficzną i zaczęło ukazywać się 3 razy w tygodniu: wtorek, czwartek i sobotę. Wydanie wtorkowe (niebieskie logo) poświęcone było nauce i technice, wydanie czwartkowe (logo zielone) - przyrodzie i motoryzacji, wydanie sobotnie (logo czerwone) - muzyce. W latach 1978-1988 pracowała w redakcji jako dziennikarka Hanna Mierzejewska, późniejsza posłanka partii Prawo i Sprawiedliwość. W 1981 redaktorem naczelnym został Stanisław Borowiecki, od 1990 był nim Jan Orgelbrand. Ostatni numer nr 29/30 ukazał się 24 lipca 1993 (katalogi Zakł. Nar. im. Ossolińskich rejestrują jako ostatni nr 32(5061)). Część artykułów była poświęcona ruchowi harcerskiemu i zuchowemu (informacje o zlotach, sprawnościach, teksty piosenek i chwytły gitarowe itp.). Była także część popularnonaukowa, trochę sportu młodzieżowego, a na ostatniej stronie komiks. Na łamach „Świata Młodych” debiutowała Wanda Chotomska (opowiadanie 5 minut przed szczęśliwym końcem, 1949 nr 18), Janusz Domagalik (opowiadanie Nasza „Szturmowa”, 1950 nr 36-38) i in. W „Świecie Młodych” swój pierwodruk miała znana, kilkakrotnie wznawiana powieść Domagalika Koniec wakacji (tytuł pierwotny: Skarb, 1961 nr 96-104, 1962 nr 1-16). Od pierwszego numeru pracował w „Świecie Młodych” Henryk Jerzy Chmielewski, choć pierwsze komiksy mógł ogłosić dopiero w 1957. Pierwodruki jego komiksów z cyklu Tytus, Romek i A'Tomek systematycznie ukazywały się na ostatniej stronie pisma; późniejsze wydania książkowe są już nieco inne - były rysowane ponownie. W 1974 ukazał się pierwszy komiks Szarloty Paweł z cyklu Kleks. W 1975 rozpoczęli współpracę Janusz Christa i Tadeusz Baranowski. Pierwszym komiksem J. Christy w „Świecie Młodych” była Szkoła latania z cyklu Kajko i Kokosz. W późniejszych latach ukazywały się m.in. komiksy Grzegorza Rosińskiego (Jan - przybysz znikąd, późniejsze przedruki pt.: Yans - przybysz z przyszłości) i Tadeusza Raczkiewicza (m.in. oparte na powieściach Juliusza Verne'a).
9. „Harc mistrz” miesięcznik i tygodnik harcerski ZHP wydawany w Poznaniu, a potem w Warszawie od 1921. Od 1919 nosił podtytuł: Organ Urzędowy Naczelnej Rady Harcerskiej i Naczelnego Inspektoratu Harcerskiego. Od 1921 roku dodano podtytuł: Organ Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego. Kontynuatorem „Harc mistrza” było „Harcerstwo”. Główna Kwatera Harcerzy ZHP poza granicami Kraju wydawała w Londynie w latach 1949-1950 dwumiesięcznik dyskusyjno-programowy o tym samym tytule.
10. „Na Przełaj” – harcerskie czasopismo młodzieżowe ukazujące się najpierw w 20-leciu międzywojennym, później od 1957 do 1992 r. „Na Przełaj” było inicjatorem wielu inicjatyw skierowanych do środowiska swych czytelników, w tym m.in. Klub Młodych Autorów. Organizował bądź współorganizował festiwale piosenki i kultury

alternatywnej oraz imprezy skierowane do miłośników twórczości poszczególnych autorów („Stachuriada”). W roku 1984 na łamach pisma ukazał się manifest *Wolę Być - bądźcie z nami*, który stał się zaczątkiem Ruchu „Wolę Być”. Pismo przestało się ukazywać w 1992 r.

39. Nasz ekwipunek

1. Finka, nóż fiński - nóż używany zwykle przez harcerzy i turystów. Ma ostrze długości około 12 cm, rączkę najczęściej z tworzywa sztucznego i skórzaną pochewkę. Zwykle posiada jelec. Oryginalna finka - puukko to nóż myśliwych z Laponii. Ma krótkie ostrze i rękojeść drewnianą lub z rogu.
2. Kanadyjka (łożko) – nazwa składanego łóżka stosowanego powszechnie w namiotach typu NS lub „10” (dziesiątka) w wojsku i harcerstwie. Konstrukcja łóżka oparta jest na trzech krzyżakach połączonych czterema podłużnymi elementami na które nawleczona jest derma stanowiąca po rozłożeniu leżysko. Usztywnienie konstrukcji następuje po założeniu u węzłowia i w nogach zapalek (zwanych też rozpórkami, poprzeczkami czy usypiaczami). Złożona konstrukcja jest zwartym pakunkiem długości około 1 m i waży około 15 kg, jest wykonana najczęściej z płótna, plandeki i drewna. Dwie dołączone *zapalki* mają około 60 cm szerokości i są z metalu. Istnieją również wersje z drewnianymi rozpórkami.
3. Kangurka - kurtka stanowiąca okrycie wierzchnie wchodzące w skład munduru harcerskiego, najczęściej wykonywana z brezentu. W niektórych drużynach zastępowana innym okryciem wierzchnim, np. pałatką. Kangurka wzięła swoją nazwę od dużej kieszeni na piersi, podobnej do torby kangura. Posiada ona kaptur i jest koloru ciemnej zieleni lub czarna.
4. Pionierki - obuwie skórzane, za kostkę, przeznaczone do turystyki. Zwykle na głęboko żłobionej podeszwie. Popularne wśród turystów i harcerzy do końca lat 90. Wyparte przez obuwie z membranami tzw. trekkingowe (np. Gore-Tex).
5. Sztuce - inaczej getry harcerskie. Są częścią umundurowania harcerskiego, są to getry do kolan, w różnych kolorach, na nie najczęściej zakłada się krótsze skarpety „wywijki” nakładane na buty.
6. Śledź – rodzaj drewnianego lub metalowego klina wbijanego w ziemię do którego mocowane są linki namiotowe.
7. Kostka – potoczna nazwa serii wojskowych tornistrów produkowanych dla Wojska Polskiego od lat 20. XX wieku. Nazwę zawdzięcza usztywnieniom klapy i boków, dzięki którym zawsze zachowywał kształt prostopadłościanu niezależnie od stopnia wypakowania. Dzięki demobilowi, plecak ten zyskał sporą popularność wśród harcerzy, turystów, a także młodzieży.
8. Zapalki - drewniane lub metalowe słupki namiotowe w namiotach typu „10” . Zapalkami nazywane są także metalowe lub drewniane rozpórki „kanadyjek”.
9. Wywijki (wyłogi, wykładki) - część munduru harcerskiego. Wywijki są to skarpety lub krótkie getry nakładane na sztuce, najczęściej w innym od nich kolorze. Wywinięte, zasłaniają sznurówki butów. W nowym regulaminie mundurowym ZHP wywijki zostały usunięte.
10. Niezbędnik - zestaw składający się z łyżki, noża, widelca lub łyżki i widelca, skonstruowany tak, że sztucce te składają się w jedną całość lub są przymocowane do siebie na stałe. Zestaw może zawierać również otwieracz do konserw i butelek. Używany najczęściej przez żołnierzy, harcerzy, turystów i miłośników survivalu.

40. Baczność, spocznij

1. Przełożonym jest harcerz (instruktor), który na podstawie postanowień przepisów organizacyjnych lub decyzji przełożonych wyższych szczebli odpowiada za czynności służbowe innych harcerzy (instruktorów).

Starszym jest harcerz (instruktor), który ma wyższy stopień harcerski (instruktorski)

2. Harcerz, przedstawiając się przełożonemu lub starszemu stopniem, podaje swoją funkcję, stopień, imię, nazwisko i przydział służbowy, np. "Druhu harcmistrzu, zastępowy 105 Drużyny imienia Alka Dawidowskiego, wywiadowca Jan Kowalski".

Przedstawiamy się:

- podchodząc do przełożonego lub starszego stopniem, który nas nie zna;
- po komendzie podanej w naszym kierunku „Druh?”.

Podajemy pełnioną funkcję, stopień, imię, nazwisko i przydział służbowy (jednostkę organizacyjną niższego szczebla od tej, którą reprezentuje przełożony).

3. Jednostki organizacyjne oddają honory w ugrupowaniu rozwiniętym i marszowym na komendę prowadzącego kolumnę. Honory oddaje prowadzący kolumnę, poczet sztandarowy, instruktorzy funkcyjni występujący poza szykiem.

4. Postawa zasadnicza jest to pozycja przyjmowana przez harcerzy:

- na zapowiedź każdej komendy,
- na komendę „BACZNOŚĆ”,
- w szyku, po wykonaniu komendy „ZBIÓRKA”,
- w czasie oddawania honorów w miejscu,
- w czasie składania meldunku i przy oficjalnym przedstawianiu się,
- podczas podawania komendy w miejscu.

Postawa zasadnicza wyraża gotowość do przyjęcia, wykonania i podawania komendy. W postawie zasadniczej harcerz stoi nieruchomo. Ciężar ciała spoczywa na obu stopach. Pięty złączone, stopy lekko rozwarłe (mniej więcej na szerokość własnej stopy). Brzuch lekko wciągnięty, klatka piersiowa lekko wysunięta przez swobodne cofnięcie ramion. Ramiona na równej wysokości, położone równolegle do linii frontu. Ręce opuszczone swobodnie wzdłuż tułowia, dotykają uda nasadą dłoni oraz złączonymi i wyprostowanymi palcami. Głowa lekko podniesiona, wzrok skierowany na wprost, usta zamknięte.

5. Meldowanie jest to zwięzłe sprawozdanie z przebiegu czynności lub celu przybycia: „Druhu... (funkcja lub stopień oraz nazwisko meldującego), melduję drużynę X (czynność lub cel), stan Y”. Przełożonemu podajemy swoją funkcję, a starszemu swój stopień.

6. Szyk jest to ustalone regulaminem ustawienie harcerzy w celu wykonania wspólnych działań. Rodzaje szyków:

- zbiórkowy – szereg, dwusereg, trójsereg itd.,
- marszowy – rząd, kolumna dwójkowa, kolumna trójkowa itd.

7. Elementy szyku:

- front – kierunek ustawienia harcerzy
- skrzydło – prawe i lewe zakończenie szyku
- odstęp – oddalenie między harcerzami wzdłuż frontu
- odległość – oddalenie między harcerzami w głąb szyku
- czoło kolumny – przednia część kolumny
- koniec kolumny – tylna część kolumny
- kierunkowy – harcerz, do którego pozostali równają i dostosowują swój ruch. Przyjmuje się, że jest to harcerz na prawym skrzydle czoła kolumny. Drużynowy może wyznaczyć na kierunkowego harcerza zajmującego inną pozycję, np. na

lewym skrzydle, przed szykiem. Do kierunkowego pozostali równają i dostosowują swój ruch.

- zamykający – harcerz maszerujący jako ostatni. Przyjmuje się, że jest to harcerz znajdujący się w ostatnim szeregu kolumny, na lewym skrzydle. Drużynowy może wyznaczyć innego zamykającego i polecić mu np. zajęcie pozycji tuż za szykiem.

8. Na komendę „Drużyna/zastęp – BACZNOŚĆ” wywołana grupa:

- przyjmuje postawę zasadniczą, jeżeli stoi w szyku,
- przyjmuje postawę zasadniczą i frontuje, jeżeli stoi w rozproszeniu.

Przykłady dalszych komend do ustawienia drużyny.

W szyku zbiórkowym:

- „W szeregu, frontem do mnie – ZBIÓRKA”,
- „W dwuszeregu, na poprzednim miejscu – ZBIÓRKA”,
- „W trójszeregu, na drodze, frontem do bramy, prawe skrzydło na wysokości słupa – ZBIÓRKA”.

W szyku marszowym:

- „W rzędzie – ZBIÓRKA”,
- „W kolumnie dwójkowej, czołem do mnie – ZBIÓRKA”,
- „W kolumnie trójkowej, na drodze, w kierunku mostu, czoło na wysokości słupa – ZBIÓRKA”.

Po podaniu komendy określającej wykonanie zbiórki, prowadzący może poruszać się w celu precyzyjnego określenia miejsca zbiórki.

Po podaniu zapowiedzi, np. „W szeregu, frontem do...”, może

– przenieść się na miejsce, gdzie ma stanąć drużyna,

– wskazać ręką miejsce zbiórki

i dalej w postawie zasadniczej podaje hasło „ZBIÓRKA”.

Przy podaniu zapowiedzi „Za druhem...” – można wskazać druha, za którym grupa ma maszerować i dalej w postawie zasadniczej podaje się hasło „MARSZ”

Hasło „ZBIÓRKA” należy podawać tak, aby harcerze szybko zareagowali na podaną komendę. Istotne jest szybkie przemieszczenie się harcerzy i ustawienie w postawie zasadniczej, natomiast precyzyjne ustawienie szyku po podaniu komendy „SPOCZNIJ”.

Przykłady do sformowania szyku w marszu:

- „W rzędzie, za mną, w marszu – ZBIÓRKA”,
- „W kolumnie dwójkowej za druhem komendantem w marszu – “ZBIÓRKA”.

Po podaniu komendy harcerze szybkim krokiem dołączają z tyłu do prowadzącego szyk.

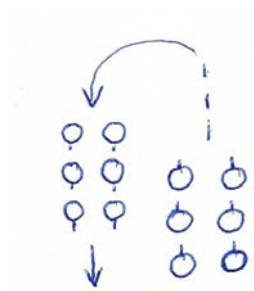
9. Harcerz wywołany z szyku w miejscu przyjmuje postawę zasadniczą i jeżeli prowadzący szuka go wzrokiem – odpowiada „Jestem”.

Na komendy:

- „WYSTĄP” – harcerz występuje 3 kroki przed szyk,
 - „Do osoby/miejsce – WYSTĄP” – harcerz podąża najkrótszą drogą do wskazanej osoby/miejsca. Przy występowaniu do osoby stajemy 2-3 kroki przed nią.
- Każdorazowo po wystąpieniu harcerz przyjmuje postawę zasadniczą. Po wystąpieniu harcerza wywołanego z pierwszego szeregu, jego miejsce zajmuje harcerz z drugiego szeregu.

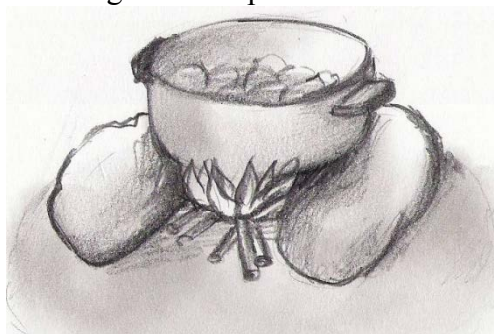
Na komendę „WSTĄP” harcerz wykonuje zwrot w pożądanym kierunku, najkrótszą drogą wraca na swoje miejsce i przyjmuje postawę szyku.

10. Pierwsze trzy kroki (o ile to możliwe) wykonuje się na wprost, a następnie w nakazanym kierunku, to jest zawraca się do tyłu skręcając w lewo

41. Pora coś przekąsić

1. Ognisko „traper” to stos ułożony pomiędzy dwoma dużymi kamieniami, na których można ustawić kociołek do gotowania potraw.

2. Z uwagi na utrudnione warunki (biwak) i brak lodówki (a ciepło na dworze) należy zwrócić szczególną uwagę na przechowywanie zapasów żywności. Nie ma większych problemów z warzywami ale mięso, tłuszcze, ryby itp. wymagają chłodnych temperatur. Masło świetnie przechowuje się w słoiku z wodą. Jeśli biwak jest położony w pobliżu rzeczki czy strumyka mamy „lodówkę” pod ręką. Produkty należy szczelnie owinać w papier lub folie aluminiową lub liście chrzanu (świetnie trzymają chłód i izolują zapachy), włożyć do naczynia (szczelnego) i zatopić w wodzie. Oczywiście na sznurku, tak żeby można bez kąpieli w razie potrzeby wydobyć produkty. Dobry sposób to zakopanie żywności w ziemi, pamiętać jednak należy gdzie zakopaliśmy jedzenie no i zabezpieczyć przed wykopaniem przez np. zwierzątka. A jeśli o zwierzątka chodzi, to zdarzyć się może że oddalimy się na dłużej od obozowiska (nie będziemy przecież dźwigać całej żywności). Można ją zawiesić pod drzewem (uwaga na niedźwiadki i wiewiórki).

3. Przy zbieraniu darów lasu należy pamiętać o następujących zasadach:
- Nie zbieraj z natury roślin chronionych i takich, które wydają Ci się rzadkie w danej okolicy.
 - Zawsze pozostawiaj większość roślin danego gatunku nietkniętą.
 - Liście roślin, które będziesz spożywać na surowo starannie umyj-zmyjesz ją glist.
 - Staraj się zbierać każdy gatunek do osobnego naczynia.
 - Korzenie dzikich roślin są zwykle bardzo łykowate, dlatego warto je posiekać na drobno.
 - Jeśli rośliny są gorzkie i niesmaczne, wypłuj je, nie zatrujesz się !
 - Przy zbieraniu owadów i robaków należy zachować dużą ostrożność – nie jedz organizmów, jeśli nie jesteś pewien, że są jadalne i się nie zatrujesz.
 - Zbierając jadalne bezkręgowce, należy uważać, aby nie naruszać lokalnych populacji.
 - Trzeba uważać, aby nie zjadać gatunków będących pod ochroną prawną.
4. Rośliny składają się z czterech jadalnych elementów. Są to:
- korzenie
 - liście
 - łodygi
 - owoce i orzechy
5. W Polsce dziko rośnie bardzo wiele roślin które można spożywać należą do nich:
- Wiosną i latem młode pędy są kruche i łatwe do zerwania. Niektóre można jeść surowe, ale zwykle są smaczniejsze po lekkim obgotowaniu, zwłaszcza kokoryczka, wierzbówka kiprzyca, bazie i orlica. Przemij je czystą wodą, zetrzyj wszystkie włoski i ugotuj w niewielkiej ilości wody tak, aby głównie gotowały się na parze. Liście są bogate w witaminy i minerały. Wraz z młodymi pędami stanowią najłatwiejsze źródło pozyskania pokarmu. Większość jest smaczniejsza po ugotowaniu, ale nie przegotowuj ich zbyt długo, bo może to zniszczyć witaminy, które zawierają: C, K, E, B i znaczne ilości wit. A
- Biała gorczyca** (*Synapsis alba*), wyrasta do 60 cm, na włochatej łodydze, o pomarszczonych, głęboko wciętych liściach i jasnożółtych kwiatach; rośnie na pustkowiach i łąkach Eurazji. Młode pieprzne liście i kwiaty są jadalne na surowo, cała roślina jest smaczna po ugotowaniu. Zbieraj młode okazy.
- Tasznik pospolity** (*Capsella bursa-pastoris*) może dochodzić do 60 cm, ma ułożone w rozetę liście bazowe oraz na łodygach małe sercowate listki, a na czubku małe białe kwiatki. Często spotykany na ugorach. Ugotuj liście, które smakują jak kapusta, i zmieszaj z innymi roślinami.
- Pierwiosnki** (*Primula*) występują na zacienionych i trawiastych miejscach. Rozpoznawalne dzięki rozecie pomarszczonych, zwężających się liści przy podstawie i długich łodyżkach z jasnożółtymi lub różowymi pięciopłatkowymi kwiatami. Całość jest jadalna, ale najlepsze są młode liście.
- Mniszek lekarski** (*Taraxacum*)-„mlecz” występuje wszędzie i w wielu formach. Szukaj dużych żółtych lub pomarańczowych kwiatów lub rozety głęboko ponacinanych liści. Jedz młode liście na surowo; gotuj starsze, zmieniając wodę, aby usunąć ich gorzki smak. Ugotuj korzenie lub upraż je na kawę. Sok zrobiony z mniszka jest bogaty w witaminy i minerały.
- Cykorja** (*Cichorium intybus*) rośnie często na łąkach i pustkowiach. Wyrasta na ponad 1 metr i ma grube, włochate liście podstawowe, liściaste czubki i podobne do mlecza jasnoniebieskie kwiaty. Przygotuj podobnie jak mlecz.
- Dziki szczaw** (*Rumex acetosa*) rośnie na łąkach i ugorach, osiągając ok. metr wysokości, z długimi liśćmi w kształcie strzały i słupkami z małymi czerwonymi

i zielonymi kwiatkami. Zbierz młode rośliny - ich bogate w minerały liście są jadalne na surowo, ale gotowanie złagodzi ich ostry smak.

Gryka (*Fagopyrum esculentum*) pojawia się na otwartych łąkach w większości stref umiarkowanych. Ma zazwyczaj czerwone łodygi (60 cm), liście w kształcie pików i pęki małych białych i różowych kwiatów. Jej nasiona są dobrym jadalnym zbożem.

Szczaw karbowany (*Rumex crispus*) wyrasta na ponad metr wysokości, z długimi, wąskimi, pokarbowanymi na brzegach liśćmi i baldaszkami małych zielonkawych kwiatków. Występuje na łąkach i pustkowiach. Gotuj najkruchsze liście młodych roślin, zmieniając co jakiś czas wodę, aby usunąć gorzki posmak. Pocieranie skóry liśćmi szczawiu łagodzi użądlenia owadów. Jest wiele odmian szczawiu, w tropikach i strefach umiarkowanych - możesz przyrządzać je w ten sam sposób, ale nie znając dobrze, używaj ich oszczędnie.

Niektóre rośliny mają jadalne łodygi, ale często są one zbyt zdrewniałe. Jeśli są miękkie, obierz z nich zewnętrzne łykowate warstwy, pokrój i gotuj. Wewnętrzny trzon niektórych łodyg, np. czarnego bzu lekarskiego, jest pożywny i słodki. W takim przypadku należy rozciąć łodygę i wyciągnąć miąższ. Łodygi zapewniają mniej środków odżywczych niż korzenie, pędy i liście, więc wybieraj je do jedzenia w ostatniej kolejności. Włókniste łodygi np. pokrzywy nadają się do wyrobu sznurków.

Komosa strzałkowata (*Chenopodium bonus-henricus*) jest spiczasty, wyrasta na ok. 60 cm, ma matowo zielone trójkątne liście, czasem czerwieniejące i słupki małych zielonkawych kwiatów. Częsty na nieużytkach. Liście i młode pędy można jeść surowe lub ugotowane jak szpinak, trzeba tylko obrać pędy z łykowatych osłonek

Lebioda (*Chenopodium album*) jest również spiczasta, wysoka na metr, z czerwonawą łodygą, matowo zielonymi, owalnymi lub pikowatymi liśćmi i pędami małych zielonkawych kwiatów; liczna na nieużytkach. Gotuj smaczne liście jak szpinak.

Ptasie ziele (*Stellaria media*) jest rośliną płożącą, wysoką na 30 cm, z pasmem włosków na głównej łodydze, spiczastymi, zaokrąglonymi po bokach liśćmi i drobnymi białymi pięciopłatkowymi kwiatami. Występuje na ugorach. Gotuj smakowite delikatne liście.

Rukiew wodna (*Roripa nasturtium aquaticum*) występuje przeważnie licznie nad strumieniami i potokami. Jest rośliną płożącą, wodno-ładową o lśniących naprzeciwległych liściach oraz drobnych, czterolistnych kwiatach. Nie pomył z trującą wodną cykutą. Liście i łodygi są jadalne na surowo, ale ugotuj je jeśli woda mogła być zanieczyszczona.

Wierzbówka (*Epilobium angustifolium*) rośnie w lasach, na pogorzeliskach i skalistych terenach. Jest wysoka na ponad 1,5 m, o naprzeciwległych lancetowatych liściach oraz pięknych różowych kwiatach. Młode liście, kwiaty i łodygi są jadalne na surowo, ale lepsze są ugotowane. Dojrzałe łodygi mają wewnątrz słodkawy miąższ.

Marchewnik anyżowy (*Myrrhis odorata*) - ok. 1,5 m wysokości, ma słodki zapach, lekko owłosione i fioletowawe łodygi, pierzaste liście jak u paproci, z białymi plamkami i małymi drobnymi kwiatach. Znaleźć go można na obrzeżach lasów, na skalistych lub nie zarośniętych obszarach Europy. Nie pomył z cykutą. Korzenie, łodygi i liście smakują jak anyż i można je gotować.

Jasnota (*Lamium*) jest mniejsza niż pokrzywy parzące, ma sercowate liście, białe lub różowo-fioletowe kwiaty i nie ma parzących włosków. Przygotuj jak ptasie ziele.

Pokrzywa parząca (*Urtica*) rośnie obficie przez większość roku. Szukaj ząbkowanych, wąskich liści o zaokrąglonych bokach, pokrytych parzącymi włoskami i z łodyżkami zielonych kwiatów. Zrywaj młode pędy młodych roślin wysokie na 15-20 cm - gotuj przez min. 6 minut aby zniszczyć kwas mrówkowy we włoskach. Liście można ususzyć i przechowywać. Zmiażdżone łodygi dostarczą włókien na linę.

Babka (*Plantago*) występuje prawie wszędzie. Babka lekarska (*Plantago lanceolata*) ma lancetowate liście i o wiele krótsze łodyżki kwiatów niż babka zwyczajna. Lubi suchą glebę. Okłady z babki pomagają w gojeniu się ran. Przygotuj tak jak babkę zwyczajną.

Babka koźla (*Plantago coronopus*) jest mała, gwieździsta, o wąskich, postrzępionych liściach i krótszych łodyżkach kwiatowych. Występuje w suchych piaszczystych i skalistych miejscach, często nad morzem. Przygotuj tak jak babkę zwyczajną.

Babka zwyczajna (*P. major*) ma szerokie, owalne liście i charakterystycznie sterczące w górę łodygi z drobnymi zielono-żółtymi i brązowymi kwiatami. Rośnie na nieużytkach i łąkach. Przygotuj jej raczej gorzkie liście tak jak szpinak. Używaj wyciśniętego soku z babki na rany albo wywaru z całej rośliny w dolegliwościach klatki piersiowej.

KWIATY JADALNE. Kwiaty niektórych roślin są jadalne. Należą do nich lipa zwyczajna i amerykańska, róża, chmiel, czarny bez, pierwiosnek i rumianek. Występują one jednakże tylko sezonowo i zawierają niewiele składników odżywczych w porównaniu z innymi częściami tych roślin. Najlepsze są do robienia herbat i naparów.

Cibora (*Cyperus*) osiąga do 1,5 m, ma trójkanciastą łodygę, długie, lancetowate liście i rozwidlone pęki oliwkowo-brązowych pędów kwiatowych owocujących na żółto. Rośnie w i nad jeziorami, stawami i potokami. Obierz i ugotuj bulwy o smaku orzechów, lub wysusz i zmiel na mąkę lub substytut kawy.

Palka wodna (*Typha*) wyrasta na 2 do 5 metrów; ma długie, wąskie szarawe liście i okazałe ciemnobrązowe pędy kwiatowe w kształcie kielbaski. Rosną w stawach i jeziorach i nad ich brzegami. Kłocze i łodygi można jeść na surowo lub ugotowane; gotuj liście jak szpinak a młode pędy jak szparagi. Pyłek można mieszać z wodą na ciasto i piec lub ugotować w rondlu lub nabijając na koniec kija.

Trzciny (*Phragmites*) rosną na 4 m, mają szarozielone liście i rozcapierzone brązowo-fioletowe pędy kwiatowe na wysokich trzcinkach. Występują prawie wszędzie w zbiornikach słodkowodnych. Gotuj jadalny korzeń; przekłute trzciny wydzielają jadalną, bogatą w cukier żywicę.

Kwitnące sitowie (*Butomus umbellatus*) dochodzi do 1,5 m, o bardzo długich trójkanciastych pasmowatych liściach, wyrastających wprost z korzeni oraz różowych trzyłatkowych kwiatach. Spotykane w zbiornikach słodkowodnych Eurazji. Obierz i ugotuj jadalne kłocze.

Orlica (*Pteridium aquilinum*) występuje prawie wszędzie, często w dużych kępach. Starsze liście tej paproci są szkodliwe, jedz tylko młode pędy o ostrym smaku, zdejmując z nich włoski i gotując przez pół godziny. Jedz w małych ilościach. Korzenie są jadalne po ugotowaniu lub upieczeniu.

Tatarak zwyczajny (*Acorus calamus*) ok. 1,3 m roślina jeziorno-bagienna o guzowatym, aromatycznym kłoczu, trójkanciastych łodygach i pofalowanych na brzegach lancetowatych, paskowatych liściach. W połowie ich długości wyrasta w środku łata zakrzywiony, sterczący kłos z drobnymi, zielonymi kwiatami. Posatzkuj cierpkie, aromatyczne kłocze i wygotuj je na syrop.

Wiele znanych nam ziół używanych w kuchni rośnie na dziko. Ich zapach pomaga je rozpoznawać. Można je suszyć i przechowywać, ale nie wolno suszyć ich bezpośrednio na słońcu, gdyż tracą wówczas swoje cenne olejki.

Wrotycz pospolity (*Tanacetum vulgare*) rośnie do 90 cm, o ząbkowatych, ciemnozielonych, pierzastych, bogatych w potas liściach i koszyczkach jaskrawożółtych guzikowatych kwiatów. Można znaleźć na łąkach i pustkowiach. Mają silny zapach i ostry, gorzki smak. Wrotycz ma właściwości antyseptyczne, ale należy stosować z umiarem, gdyż może podrażnić skórę. Kwiaty i liście można

stosować w okładach na siniaki i zwichnięcia, a także w torebkach do odstraszenia owadów. Liśćmi można okładać mięso, żeby zachowało świeżość.

Lebiodka pospolita (*Origanum vulgare*) lekko pokryta meszkiem, wyrasta do 60 cm, z drobnymi, owalnymi ciemnozielonymi liśćmi, pachnącymi pieprzem (zawierają antyseptyczny tymol) i pękami małych różowych kwiatów. Rosną na cieplejszych i suchych łąkach Eurazji, ale nie tylko. Dobra słodkawa przyprawa do mięs i zup; można też zrobić napar na kaszel i problemy trawienne; żucie liści zmniejsza ból zęba.

Czosnek niedźwiedzi (*Allium ursinum*) jest jedną z wielu odmian dzikiego czosnku. Ma szerokie, jasnozielone liście jak u konwalii oraz pęk białych gwieździstych kwiatów na szczycie łodygi. Rośnie w zalesionych regionach Eurazji; rozpoznawalny dzięki silnemu zapachowi czosnku. Całość jadalna jako warzywo.

Ogórecznik lekarski (*Borago officinalis*) ma ok. 30-60 cm, o łodydze obłej, mocnej, rozgałęzionej, z kłującymi włoskami, eliptycznymi, zastrzonymi listkami z kolcami na brzegach, które po zgnieceniu wydzielają zapach ogórka; oraz niebieskimi lub różowymi gwieździstymi kwiatami. Spotykany na łąkach Eurazji. Wszystkie części są jadalne na surowo lub ugotowane; używaj napar w leczeniu gorączki lub okłady na stany zapalne i siniaki. Łodygi i liście zawierają sole mineralne, więc po ugotowaniu można otrzymać z nich sól.

Dziki dzięgiel (*Angelica*) dochodzi do 1,5 m wysokości, o pustych łodygach, czasem fioletowawych szerokich, ząbkowanych, naprzeciwległych liściach i baldachach drobnych zielono-białych lub różowych kwiatów. Występuje na podmokłych lub leśnych łąkach. Aromatyczne liście, łodygi i korzenie są jadalne po ugotowaniu; używaj naparów w przeziębieniach lub zewnętrznie przy zesztywnieniach. Nie pomył z wodną cykutą.

JADALNE KORZENIE I BULWY Korzenie i bulwy są nieocenionym pokarmem. Są pełne składników odżywczych, szczególne skrobi. Wszystkie korzenie powinny być dokładnie ugotowane, zwłaszcza jeśli są jakiegokolwiek wątpliwości co do ich rozpoznania.

Rdest węzownik (*Polygonum bistorta*) - bylina o średniej wysokości 30-60 cm, z trójkątnymi liśćmi i wysmukłych gęstych kłosach różowych lub białych kwiatów. Rośnie na łąkach i lasach dalekiej północy. Namocz kłącza, aby usunąć gorycz, następnie upiecz. Sproszkowane, suszone kłącze położone bezpośrednio na ranę pomaga zatamować krwawienie.

Zdrojek (*Montia*) o drobnych białych kwiatkach ma zwykle 15-30 cm łodygi, w połowie których wyrasta para owalnych liści na długich szypułkach. Rośnie zwykle na piaskach. Wykop bulwy ostrym patykiem, obierz i ugotuj. Młode liście dostarczają witamin A i C.

Pięciornik srebrzystobiały (*Potentilla anserina*) jest drobną płożącą byliną terenów podmokłych, ma srebrnobiałe spody podzielonych na segmenty liści i pojedyncze pięciopłatkowe żółte kwiaty. Mięiste korzenie są jadalne na surowo, ale lepsze są po ugotowaniu. Stosuj wywar z liści zewnętrznie przy hemoroidach lub wewnętrznie w problemach trawiennych.

Lukrecja (*Astragalus glycyphyllos*) jest rośliną płożącą, dochodzi do 30-60 cm, ma małe owalne naprzeciwległe listki i zielono-kremowe kwiaty. Występuje na pokrytych zaroślami i piaszczystych terenach i łąkach. Korzenie są jadalne na surowo, a po ugotowaniu smakują jak marchew.

Dziki pasternak (*Pastinaca sativa*) jest owłosiony i cierpki, wysoki na metr, z ząbkowanymi liśćmi i gęstymi pędami małych żółtych kwiatów. Rośnie na ugorach i łąkach. Korzenie są jadalne na surowo lub po ugotowaniu.

Żywokost lekarski (*Symphitum officinale*) jest chropowaty, owłosiony, wyrasta na metr, ma włócznie-kształtne, zwężające się przy łodydze liście i pęki kremowych lub

fiolkowych kwiatów przypominających dzwonki. Rośnie przy rowach i podmokłych miejscach. Korzenie można jeść surowe lub gotowane. Okłady z żywokostu stosuje się do trudno gojące się rany. Nie pomył z naparstnicą.

Kozibród (*Tragopogon porrifolius*) osiąga średnio 60-90 cm, ma długie trawiaste liście idące wzdłuż łodygi oraz duże, pojedyncze, fioletowe kwiaty podobne do mleczy. Spotykany na suchych pustkowiach. Bulwiasty korzeń i młode liście są jadalne po ugotowaniu.

Gnidosz welnisty (*Pedicularis lanata*) jest owłosiony, nisko rozłożysty, o różowych kwiatach i żółtych korzeniach, jadalnych na surowo lub po ugotowaniu. Szeroko rozsiany na terenach północno-amerykańskiej tundry. Uwaga: niektóre gnidosze są trujące.

Korzenie zawierają najwięcej skrobi między jesienią a wiosną. Wiosną część skrobi przemienia się w cukier wspomagający wzrost nowych pędów. Niektóre korzenie jadalne mogą mieć wówczas średnicę kilku centymetrów i długość ponad metra, zaś bulwy postać nabrzmiątych cebul, z których duże mogą starczyć podróżnikowi na długo. Wiele korzeni jest szczególnie smacznych po upieczeniu. Podsmaż je aż zaczną stawać się kruche, potem upiecz na gorących kamieniach w żarze ogniska. Korzenie niektórych roślin, np. cibory czy mleczy, po upieczeniu i zmieleniu dobrze zastępują kawę. Innych, jak choćby czermienia błotnego, można używać po zmieleniu jako mąkę. Szczególnie cenny jest korzeń żywokostu. Jest tak bogaty w skrobię, że po ugotowaniu tężeje jak gips i służy do unieruchomienia złamanych kończyn.

Śniedek (*Ornithogallum umbellatum*) średnio 10-30 centymetrowy, o trawiastych, wyrastających z korzeni liściach z białym środkowym prążkiem, a także sześciopłatkowych zielono prążkowanych kwiatach. Porastają łąki. Korzeń jest szkodliwy na surowo i MUSI być ugotowany. Nie jedz pozostałych części.

Czosnek (*Allium*) pojawia się większości regionów, łatwo rozpoznawalny dzięki specyficznemu zapachowi. Długie trawiaste liście wyrastają przy podstawie, zaś pęk sześciopłatkowych fioletowych lub białych kwiatków tworzy kulę na szczycie łodygi. Jadalna cebula może znajdować się nawet 25 cm pod ziemią.

Arum (*Arum maculatum*) dochodzi do 15-40 cm, ma ciemnozielone, czasem ciemno nakrapiane liście w kształcie strzały i fioletowy pałkowaty organ kwiatowy zawarty wewnątrz bladego listnego kaptura, w którym pojawiają się czerwone jagody. Spotykany w zacienionych i zalesionych terenach Eurazji. Korzeń jest szkodliwy na surowo i MUSI być ugotowany. Nie jedz żadnej innej części rośliny.

OWOCE Począwszy od lata, owoce i orzechy są jednym z podstawowych pokarmów survivalowych. Wiele z nich jest znanych z odmian hodowlanych. Niektóre występują bardzo licznie, nawet w tundrze na dalekiej północy.

Berberys zwyczajny (*Berberis vulgaris*) spotykany na torfowiskach i w zaroślach, wyrasta do 3 metrów, ma owalne liście, żółte kwiaty i ostre kolce zgrupowane po 3 na łodydze. Jego czerwone, bardzo kwaśne owoce są bogatym źródłem wit. C.

Dzika róża (*Rosa*) rośnie prawie we wszystkich regionach klimatu umiarkowanego. Przypomina wybujałe róże ogrodowe o kolczastych łodygach i różowych lub białych kwiatach. Ich owoce zawierają więcej witaminy C niż jakikolwiek inny owoc. Żuj owoce, aby wydobyć z nich sok zawierający najwięcej witamin lub gotuj je w wodzie aż do uzyskania syropu.

Jeżyny i maliny (*Rubus*) Jeżyny występują w zagajnikach, lasach i na otwartych przestrzeniach; mają ząbkowane liście i białe lub różowawe kwiaty oraz łodygi z zakrzywionymi kolcami i soczyste segmentowane owoce, które dojrzewają zmieniając barwę od zielonkawej przez czerwoną aż po fioletowo-czarną. Owoce zbiera się późnym latem. Maliny są mniej kolczaste i dojrzewają wcześniej przyjmując barwę czerwoną. Jeżyny i maliny są jadalne na surowo.

Jeżyna popielica (Rubus) wygląda jak jeżyna zwyczajna, ale jej owoce są mniejsze i mają mniej segmentów.

Dzikie truskawki (Fragaria) występują na łąkach i polanach leśnych. Niektóre odmiany rosną również w górach. Wyglądem przypominają małe hodowlane truskawki. Owoce są bogate w witaminę C i najlepsze są świeże.

Głóg (Crataegus) rośnie w postaci kolczastych krzewów lub niewysokich drzew, na ugorach i łąkach, ma głęboko wcięte liście, pęki białych lub różowych kwiatków oraz jesienią - czerwonych owoców. Ich miąższ jest delikatny i jadalny na surowo. Można jeść również młode pędy głogu.

Dzika jabłoń (Malus) jest niskim, raczej kolczastym drzewem rosnącym na skraju lasów i zagajników, o owalnych, ząbkowanych, często pokrytych meszkiem liściach, czerwono-brązowych łodyżkach i białych, różowych lub czerwonych kwiatach, a jesienią czerwonych owocach. Owoce, często bardzo cierpkie, wyglądają jak jabłka hodowlane. Można je pokroić w plastry, ususzyć i przechowywać. Spożycie zbyt wielu żółto-zielonych (czasem nawet czerwonych) bogatych w pektyny jabłek może wywołać biegunkę i najlepiej ugotować je z innymi owocami.

Dzika wiśnia (Prunus) rośnie w pobliżu lasu w wielu regionach. Osiąga 24 metry; ma drobne, jasnozielone lub czerwone liście, zwykle lśniącą bordowo-brązową korę i białe lub różowe kwiaty. Owoce są czerwone lub czarne zależnie od odmiany. Niektóre odmiany są kwaśne.

Tarnina (Prunus spinosa) jest okazałym krzewem, wyrasta do 4 metrów, ma ciemnobrązowe gałęzie, długie kolce, owalne liście i białe kwiaty. Występuje w pobliżu lasów i zarośli na terenie całej Eurazji. Drobne granatowo-czarne owoce są bardzo kwaśne i smaczniejsze są po przegotowaniu ich na dżem.

Owoce dostarczają niezbędnych składników odżywczych, szczególnie witaminy A, B2 i C. Są podstawą diety wielu zwierząt i ptaków, więc, jeśli znajdziesz owoce, znajdziesz również zwierzęta.

Borówki czarne, żurawiny, brusznice i czarne jagody amerykańskie (Vaccinium i Gaylussacia) licznie występują na północnych torfowiskach, moczarach, w tundrach i lasach. Różnią się wielkością, ale wszystkie są krzaczaste i krzewiaste, o małych owalnych listkach i drobnych kulistych kwiatach o barwie od białej do różowej lub zielonkawej. Żurawiny preferują błotnistą glebę, zaś pokrewna jej brusznica rośnie nisko nad powierzchnią torfowisk. Kuliste jagody mogą być czarne (czarna jagoda), granatowe (jagoda amerykańska), marmurkowo czerwone (żurawina błotna) lub czerwone (brusznica). Są jadalne świeże, ugotowane lub ususzone do przechowywania jak rodzyńki. Zdrewniałe łodyżki są dobrym paliwem do ogniska.

Czarny bez europejski (Sambucus nigra) rośnie w zaroślach i lasach, wyrasta na 7 m. Ma ostro zakończone ząbkowane liście i pęki drobnych białych kwiatków oraz kiście małych fioletowo-czarnych jagód, które można jeść na surowo lub ugotowane na syrop. W różnych regionach występują podobne jadalne odmiany tej rośliny, ale unikaj mniejszych odmian, gdyż ich czerwone jagody mogą być toksyczne.

Jałowiec (Juniperus communis) rośnie w górzystych i północnych rejonach, drzewiasty krzew wysoki na 5 metrów lub płożący się; o szaro-zielonych igłach. Nie jedz młodych zielonych jagód, zaś dojrzałe niebiesko-czarne owoce nadają świetny smak niektórym gotowanym potrawom.

Jarzębina (Sorbus) często spotykana w zalesionych lub skalistych miejscach, rośnie do 15 m; ma gładką szarawą korę, drobne ząbkowane liście, białe kwiaty i kiście małych pomarańczowych owoców. Są jadalne na surowo, ale smaczniejsze są po ugotowaniu na konfiturę.

Dzika morwa (Morus) ma średnio między 6 a 20 m; owalne liście, czasem głęboko wcięte; kwiaty jak bazie oraz czarne lub czerwone owoce wyglądające jak duże

jeżyny o długości 5-7 cm. Są jadalne na surowo. Rosną wśród drzew w wielu regionach klimatu umiarkowanego.

Dzikie wino (*Vitis*) jest wybujałą, wysoko pnącą rośliną, o dużych, ząbkowanych na brzegach, sercowatych liściach, zielonkawych kwiatach i kiściach złotych lub fioletowych winogron. Szeroko rozpowszechnione w cieplejszych regionach świata. Jadalne są zarówno owoce jak i młode liście po ugotowaniu.

ORZECZY dostarczają białek i tłuszczu.

Sosna (*Pinus*) jest popularnym drzewem szyszkowym, z pęczkami cienkich, wiecznie zielonych igieł, występuje w rejonach klimatu umiarkowanego i na północy. Podgrzej dojrzałe szyszki w celu uwolnienia z nich nasion. Są smaczne na surowo, choć jeszcze lepiej je uprażyć. Upieczone nasiona można zmielić na mąkę i można je przechowywać. Młode szyszki przypominające bazie są jadalne po ugotowaniu; kora i igły są również jadalne.

Orzech włoski (*Juglans*) wyrasta na 30 m, ma ząbkowane, wąskie liście i poorly korę. Ciemnobrązowe orzechy są wprawdzie pokryte grubą zieloną osłonką. Rośnie w klimacie umiarkowanym. Jedno drzewo może dostarczyć do 58 kg orzechów. Orzechy włoskie zawierają 18% białek, 60% tłuszczu a kg orzechów dostarcza 6600 kalorii!

Leszczyna (*Corylus*) wyrasta jako wysokie krzewy na nieużytkach; ma ząbkowane, owalne lub sercowate liście i brązowo-żółte bazie. Wysoce odżywcze orzechy znajdują się w jajowatych, czasem owłosionych łupinkach.

Buk (*Fagus*) jest bardzo wysokim, rozłożystym drzewem, o gładkiej jasnej korze i owalnych, mocno unaczynionych, pofałdowanych na brzegach liściach. Rośnie wśród innych liściastych drzew. Orzechy buczyny są małe, stożkowate, po 2-4 w każdym włochatym mieszku, zależnie od gatunku. Bogate w białka, jadalne surowe, uprażone lub sprasowane dla wyciśnięcia oleju.

Dąb (*Quercus*) występuje w lasach w dużej różnorodności. Wiele odmian ma głęboko wcięte liście, zaś wszystkie rodzą charakterystyczne żołędzie. Obierz je z łupin i gotuj kilkakrotnie, zmieniając wodę, aby złagodzić ich gorycz; albo namocz je w zimnej wodzie na 3-4 dni. Można również zakopać żołędzie w popiele i węgla drzewnym, podlewać od czasu do czasu. Następnie je upiecz. Upieczone żołędzie nadają się na mąkę lub jako substytut kawy.

Istnieje wiele roślin jadalnych klimatu umiarkowanego poza wymienionymi wcześniej, włączając np. dzikie odmiany roślin hodowlanych takich jak agrest czy porzeczki. Poniżej zostały opisane dalsze gatunki dostępnych roślin jadalnych. Jeśli znajdziesz roślinę, która nie została tu opisana, przeprowadź standardowy test jadalności. Pamiętaj, że mimo iż jedna z części danej rośliny jest jadalna, pozostałe mogą być trujące. Sprawdzaj liście, łodygi, korzenie i owoce oddzielnie.

OWOCE

Porzeczki i agrest (*Ribes*) Rosną w zagajnikach, lasach i na nieużytkach; są średniej wielkości krzaczastymi krzewami o ząbkowanych liściach przypominających klon, pięciopłatkowych kwiatach o barwie od zielono-białej po fioletową oraz czerwonych, fioletowo-czarnych lub żółtych owocach.

Śliwki (*Prunus*) Występują w dużej różnorodności w zagajnikach i wśród innych drzew dosłownie we wszystkich rejonach klimatu umiarkowanego. Małe krzewy lub drzewa, podobne do dzikich wiśni; ich owoce są jednak większe, pokryte meszkiem, ciemno fioletowe, czerwone lub żółte. Niektóre są zbyt cierpkie na surowo.

KORZENIE, LIŚCIE I ŁODYGI

Chrzan (*Armoracia*) Rośnie na wysokość 50 cm na podmokłych ugorach; ma duże, pofałdowane na brzegach owalne liście na długich łodygach i pęki drobnych białych kwiatów. Poszatkuj lub zetrzyj korzeń o ostrym smaku i dodawaj do gulaszu. Młode liście są jadalne surowe lub ugotowane.

Wiesiołek dwuletni (*Oenothera biennis*) Wysoka roślina suchych otwartych przestrzeni; liściasta, pokryta włoskami, o włócznie-kształtnych, pofałdowanych na brzegach liściach i czasem czerwonych łodyżkach kwiatowych oraz dużych, czteropłatkowych żółtych kwiatach. Korzenie są jadalne po ugotowaniu, należy jednak zmieniać w trakcie gotowania wodę, aby zmniejszyć ich cierpki smak. Podobnie postępuj z młodymi liśćmi po obraniu ich z włosków. Wiesiołek zimuje w postaci rozety.

Lipa (*Tilia*) Jest wysokim drzewem, do 26 m, ma duże, sercowate, ząbkowane liście i pęki pachnących żółtych kwiatów; lubi wilgotne lasy. Młode liście i nie otwarte pączki są jadalne na surowo, z kwiatów można zrobić herbatę.

Chmiel (*Cumulus*) Pnąca roślina zagajników i lasów, ma długie, skręcające się łodygi, ząbkowane liście, głęboko wcięte w trzy wgłębienia, oraz zielone stożkowe kwiaty żeńskie. Obierz, pokrój i ugotuj młode pędy, a kwiaty użyj do warzenia piwa - ale takiego jak robili to nasi przodkowie, a nie jak to robię wielkie współczesne browary.

Oset (*Cirsium*) Ma kolczaste, często prążkowane łodygi, podługne lub pikowate, kolczaste, głęboko wcięte liście i duże, pędzlowate fioletowe kwiaty. Usuń kolce i ugotuj młode liście. Obierz kruche pędy i ugotuj je lub jedz surowe. Korzenie młodszych, bezłodygowych roślin można ugotować, a podstawa każdej główki kwiatowej zawiera pożywny „orzeszek”, który jest jadalny na surowo.

Skalnica (*Saxifraga*) Dochodzi do 90 cm, zwykle jest o wiele niższa, lubi otwarte, skaliste miejsca, wysoko w górach. W większości ma okrągłe, spiczasto zakończone lub na długich łodyżkach liście, sterzące od podstawy; czerwone łodygi i pęki najczęściej białych, pięciopłatkowych kwiatów. Liście są jadalne na surowo lub po ugotowaniu.

Krwiściąg lekarski (*Sanguisorba officinalis*) Osiąga 60 cm, rośnie na wilgotnych łąkach. Ma ząbkowane, zastrzone, naprzeciwległe listki i podługne główki drobnych, ciemno czerwonych kwiatów. Młode listki są smaczne na surowo lub ugotowane. Napar przynosi ulgę w hemoroidach i bieguncie.

Rdest (*Polygonum persicaria*) Osiąga 60 cm. Ma czerwone dojrzałe łodygi, wąskie, ostro zakończone liście, zwykle z ciemnymi plamkami oraz łodyżki drobnych różowych kwiatów. Często spotykany na łąkach. Młode liście są jadalne na surowo lub po obgotowaniu jak szpinak.

Dziki rabarbar (*Rheum palmatum*) Spotykany na otwartych łąkach i obrzeżach od południowej Europy na wschód aż do Chin. Przypomina rabarbar hodowlany, ale jego liście są bardziej poszarpane i rozczłonkowane. Długie łodygi kwiatowe można spożyć po ugotowaniu; pozostałe części są szkodliwe. Jedz tylko łodygi.

Lepnica pęcherzykowata (*Silene vulgaris*) Wyrasta na 45 cm, na łąkach; ma szaro-zielone, owalne i ostro zakończone, bezłodygowe liście, pęki białych kwiatów o nabrzmiałej jak balon podstawie. Gotuj młode listki przez 10 minut.

Tobolki łąkowe (*Thlaspi arvense*) Osiągają 45 cm. Rosną na otwartych łąkach i przydrożach, mają szerokie, ząbkowane, lancetowate liście, opinające łodygę, główkę drobnych białych kwiatów tworzących luźne szczytowe kwiatostany oraz charakterystyczne pokarbowane, przypominające monety, strączki nasienne. Liście są jadalne surowe lub ugotowane.

Koniczyna trójlistna (*Trifolium*) Licznie występująca na łąkach, rozpoznawana dzięki charakterystycznym trójdzielnym liściom oraz gęstym okrągłym główkom z małymi kwiatkami, o barwie od białej przez zielono-kremową aż po różne odcienie czerwieni. Liście są jadalne surowe, ale smaczniejsze są ugotowane.

Iglica pospolita (*Erodium cicutarium*) Osiąga 30 cm; lubi otwarte łąki; jest owłosiona, często kłująca, o podobnych do paproci, podwójnie wciętych liściach

i drobnych, pięciopłatkowych różowawych lub białych kwiatach. Jej owoce tworzą długi, skręcony „dziób”. Liście są jadalne na surowo lub po ugotowaniu.

Łopian (Arctium) Średnia do dużej, krzaczasta roślina otwartych ugorów, o wiotkich owalnych liściach, nierzadko wygiętych łodygach i wielu fioletowych, podobnych do ostu kwiatach, które przekształcają się w czepne rzepy. Liście i obrane łodygi można jeść na surowo lub ugotowane. Ugotuj wierzchołek obranego korzenia, zmieniając parę razy wodę, aby usunąć jego gorycz.

Fiołki (Viola) Są drobnymi kwiatami, spotykanymi na wielu obszarach, nie wyłączając podmokłych i zalesionych. Unaczynione, pofałdowane, często sercowate liście wyrastają na długich łodyżkach. Kwiaty o pięciu nierównych płatkach, mają barwę od niebieskiego fioletu, po różne odcienie żółci lub biel. Gotuj młode liście, są bogate w witaminę A i C.

Salatka polna (Valerianella locusta) Wyrasta na 10-20 cm, na gołych skałach lub łąkach. Mocno rozgałęziona, z podługznymi bezłodygowymi liśćmi i pękami małych liliowo-niebieskich kwiatów. Jej liście nadają się do spożycia na surowo lub po ugotowaniu jak szpinak. Warto znać tę roślinę, gdyż zaczyna pojawiać się już późną zimą.

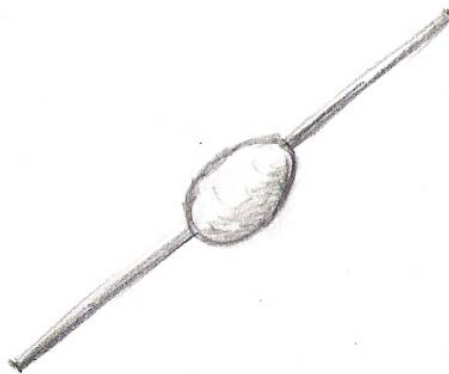
Złocien właściwy (Leucanthemum) Często spotykany na otwartych terenach; średnio o wysokości 90 cm. Ma wąskie, wcięte, ciemnozielone liście, przy czym niżej rosnące są zaokrąglone. Jego duże białe-żółte kwiaty przypominają stokrotki. Zimuje w postaci rozetki. Młode, jasno-zielone liście są jadalne na surowo.

Rzeżucha łąkowa (Cardamine pratensis) Rośnie na wilgotnych terenach. Ma średnio 50 cm wysokości, mnóstwo drobnych naprzemianległych listków, okrągłych przy podstawie rośliny, gdzie tworzą rozetkę, a także pęki liliowych lub białych, czteropłatkowych kwiatów. Młode liście są smaczne na surowo, starsze są bardziej pieprzne.

Przetacznik (Veronica) Rośnie w płytkiej wodzie i na bagnach. Ma płozące i sterczące w górę łodygi, na których widnieją pary grubych, owalnych, ząbkowanych liści, a od podstawy ich łodyg wyrastają na 7-25 cm łodyżki niebieskich, czteropłatkowych kwiatów z dwoma wystającymi pręcikami. Jedz młode pędy przed okresem kwitnienia i wyrastania liści. Są lekko gorzkie, szczególnie europejska odmiana V. beccabunga, ale można przygotować jak rukiew wodną.

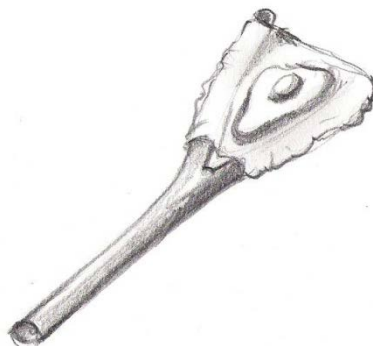
6. Jajka na ognisku można przygotować na wiele sposobów. Oto niektóre z nich:

- Na ruszcie. Jajko należy ostrożnie przebić i nadziać na metalowy rożen lub okorowany i naostrzony patyk, wystrugany ze świeżej gałęzi. Ogrzewaj jajko, obracając je regularnie nad ogniskiem, tak, aby nie pękło pod wpływem ciepła.

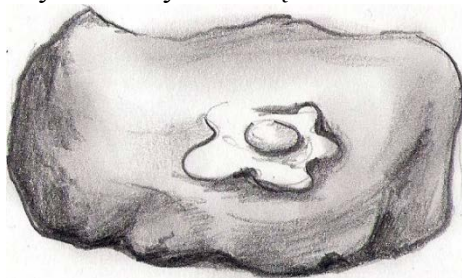

- Jajko na patelni. Nic prostszego, niż rozbić jajko na patelni, ale jeśli nie masz patelni (raczej się nie zabiera takich sprzętów na biwaki), możesz zastosować

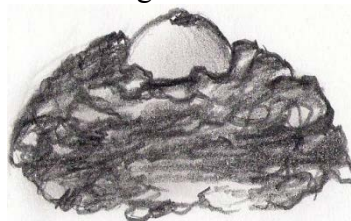
ten sposób. Rozwidloną na końcach gałąź z mokrego(świeżego) drzewa owiń folia aluminiową owijając dokładnie ramiona. I już masz patelnię. Uwaga. Niektóre folie są za cienkie na ten sposób smażenia i jajko może wylądować w ogniu. Filię należy posmarować tłuszczem żeby jajko się nie spaliło.

- Zamiast patelni można wykorzystać płaski, umyty dokładnie kamień. Dobrze jeśli kamień nie jest zbyt płaski, z płaskiego jajko spływa. Kamień włożyć należy na żar ogniskowy i poczekać aż się nagrzej odpowiednio mocno. Na takiej kamiennej patelni można przygotować inne potrawy, steki, ciasto, placki, zgodnie z pomysłem i wyobraźnią kucharza.

- Jajko na miękko. Na szczycie jajka należy zrobić małą dziurkę. Można je gotować w menażce lub zagrzebując w pozycji pionowej w gorącym popiele. Trzeba liczyć 5 do 10 minut na zagotowanie.

- Jajko na miękko. To ciekawy i sprawdzony sposób. Rozbić jajko do wydrążonej, przekrojonej w poprzek, skórki pomarańczy (są odmiany o grubej skórce). Taką pomarańczową miseczkę umieszczamy w dość gorącym popiele. Pomarańczowa łupinka to jednocześnie „garnek” i talerz. Doprawiamy zgodnie z upodobaniem. W podobny sposób możemy postąpić z cukinią, dynią, jabłkiem czy papryką. Pamiętaj że ze względu na grubość skórki np. papryki czy jabłka dobrze jest je zawinąć w folię.

7. Z roślin dziko rosnących lub z ich udziałem można przygotować bardzo wiele potraw. Oto kilka z nich:

Szpinak uniwersalny czyli papka (najczęściej z liści) - Rośliny umyć i ewentualnie sparzyć (wrzątkiem). Można je posiekać. Smażyć na tłuszczu żeby zmiękły. Przyprawić do smaku. Dodanie jaj, czosnku lub tartego sera poprawi smak potrawy a tarta bułka lub mąka poprawią jej kaloryczność.

Marcowa sałatka zielowa wg Henschla obowiązkowo składa się z bluszczyku kurdybanka, krwawnika pospolitego, rukwi wodnej, stokrotek, mniszka, ziarnopłonu, liści brzozowych, świeżej oliwy z pierwszego tłoczenia, soli morskiej i grubo mielonego pieprzu syczańskiego. Sałatka tylko bluszczykowo-mniszkowa nie jest gorsza a łatwiejsza do „skomponowania”.

Liście babki smażone na słono - 20 młodych liści babki, mąka, tłuszcz do smażenia; Ciasto: 2 jajka, 3 łyżki mąki, sól, łyżka oleju, łyżka wody. Przygotować ciasto, ubijając wszystkie składniki. Czyste i suche świeże liście babki maczać w cieście. Szybko smażyć je z obu stron na rozgrzanym tłuszczu. Podawać razem z mięsem lub ziemniakami.

Liście babki smażone na słodko - 20 młodych liści babki, mąka, tłuszcz, cukier puder, cynamon lub tatarak; Ciasto: 2 jaja, 2 łyżki mleka, 3 łyżki mąki krupczatki, szczypta soli i proszku do pieczenia. Czyste i suche liście babki maczać w cieście. Szybko obsmażyć je na rozgrzanym tłuszczu, osączyć i oprószyć cukrem pudrem z dodatkiem cynamonu. Podawać od razu - póki ciepłe.

Sos z rzeżuchy: Rośliny drobno posiekać. Dodać oliwy i mąki, zasmażyć. Podawać do jaj sadzonych.

Zupa z rzeżuchy: Ugotować w osolonym wrzątku 4 pokrajane ziemniaki. Gdy będą miękkie, dodać około 15 dag rzeżuchy (w całości), pogotować 5 min, przestudzić, zmiksować lub przetrzeć. Podgrzać dodając 5 dag masła, zaprawić śmietaną. Podawać z grzankami lub wypieczonym na sypko ryżem, posypując obficie posiekaną świeżą rzeżuchą.

Zupa z czarnego bzu - 4-5 baldachów z owocami (na 3-4 osoby), łyżka mąki ziemniaczanej, śmietana, cukier do smaku, woda (pół litra na osobę). Wypłukać i widelcem osmykać owoce. Włożyć je do małej ilości wrzątku. Kiedy popękają - przetrzeć przez sito. Dolać wody, dosłodzić do smaku i zagotować (w wariantcie luksusowym: Dodać do zupy 4 miękkie poćwiartowane gruszki). Jeszcze spróbować, ewentualnie dosłodzić, dodać mąki ziemniaczanej rozmieszanej w kilku łyżkach zimnej wody i jeszcze raz zagotować. Po ostygnięciu można doprawić śmietaną i podawać na zimno lub na gorąco np. z makaronem.

Kisiel z czarnego bzu 2 szklanki świeżych owoców umyć i zdjąć z baldachów. Zalać 2 szklankami wrzątku, zagotować i przetrzeć. Przecier uzupełnić wodą do objętości 3 szklanek. Dodać cukru do smaku (ok. 1/3 szklanki). Kopiastrą łyżkę mąki ziemniaczanej zmieszać z niewielką ilością wody, wlać do gorącego soku mieszając, jeszcze raz zagotować. Jeść jak to kisiel - na zimno.

Konfitury z jagód, malin lub jeżyn - 1 kg owoców, 1 kg cukru, 0,5 l wody. Z wody i cukru zrobić syrop. Do gorącego syropu wrzucić owoce i gotować 20 min.

Mąka z rogoży Pociąć kłocze pałki na kawałki 0,5-1 cm i suszyć w piecu lub przy ognisku dopóki nie będą się rozłamywać z suchym trzaskiem. Potem trzeba je zemleć w młynku do kawy, żarnach a nawet na dwóch płaskich kamieniach.

Zupa z młodych pokrzyw - 2 duże garście młodych pokrzyw, 1 cebula, 1 marchew, 1 łyżka mąki (np. krupczatki), 1 łyżka masła, 1,5 l wywaru z mięsa lub kostki bulionowej, 2-3 ziemniaki, sól, pieprz, 1 żółtko, 2 łyżki śmietany, 1 łyżka

soku cytrynowego. Drobnio posiekaną cebulę zeszklić na maśle, zasypać mąką i sporządzić jasną zasmażkę. Dodać do niej wypłukane, drobnio posiekane pokrzywy i utartą marchew, wymieszać i zalać wywarem. Dodać obrane, pokrojone w kostkę ziemniaki i ugotować do miękkości. Zupę przyprawić solą i pieprzem, „uszlachetnić” żółtkiem zmieszonym ze śmietaną i zakwasić sokiem cytrynowym. Wariant - ziemniaki ugotować osobno i dodać do zupy na koniec.

Zupa pokrzywowa ze słoniną - *Salaterka młodych pokrzyw, 1 łyżka oleju, 2 łyżki mąki, 50 g bekonu, 1,5 l wywaru, sól, pieprz, szklanka kwaśnej śmietany, 50 g żółtego sera.* Na oleju podsmażyć drobną pokrojoną słoninę. Gdy żółknie, posypać ją mąką i ciągle mieszając rumienić. Zasmażkę zalać wywarem, dobrze mieszać i gotować. Dodać umyte, drobnio posiekane pokrzywy i gotować jeszcze przez 10 min. Do zupy wlać śmietanę, przyprawić i podawać posypaną utartym serem.

Zupa ślazowa - *0,5 kg rozdrobnionych liści ślazu, litr wody, sól i pieprz, kurczak.* Gotować przez godzinę po czym kurczaka trzeba wyjąć, wyluzować (wyjąć kości) i drobnio posiekać. Dodatkowo doprawić liśćmi ślazu i ew. czosnku. Innym wariantem może być kielbasa i rosół z kostki zamiast kurczaka.

Liście pokrzywy według Łukasza Liście pokrzywy gotować z niewielką ilością wody, z dodatkiem masła i czosnku. Można także dodać imbiru (lub jedno kłącze naszego rodzimego kopytnika).

Zupa ze stokrotek: *1-1,2 l wywaru (także z kostki bulionowej), kilka suszonych grzybów, szczypta kminku, 1 łyżka kaszy manny, garść listków i kwiatów stokrotki, pęczek młodej cebuli (dymki) ze szczypiorem, sól, pieprz, szczypiorek, 4 jaja, 2 łyżki masła.* Grzyby ugotować w wywarze razem z kminkiem. Gdy zmiękną, dodać kaszę mannę zarumienioną na suchej patelni i gotować 10 minut. Dodać wypłukane, drobnio pokrajane stokrotki i zagotować. Zupę przyprawić drobnio posiekanym szczypiorkiem, solą i pieprzem. Usmażyć na maśle jajecznicę. Posiekać dymkę razem ze szczypiorkiem. Nałożyć do głębokich talerzy po łyżce jajecznicy, posypać posiekaną dymką i na to wlać zupę ze stokrotek.

Podagrycznik duszony: *80 dag liści podagrycznika, 3 łyżki oleju, 3 cebule, 3 ząbki czosnku, szczypta gałki muszkatołowej, 3 ziemniaki, 3 łyżki śmietany.* Liście myjemy, parzymy na sicie wrzątkiem i zostawiamy, żeby odciekły. Na oleju smażyjemy pokrojoną cebulę i czosnek, dodajemy liście podagrycznika i krótko dusimy. Następnie dodajemy ziemniaki pokrojone w kostkę i śmietanę, solimy, doprawiamy gałką muszkatołową i ciągle mieszając dusimy aż potrawa stanie się gęsta. Podajemy do mięsa, jaj lub ryby. (

Herbata z liści poziomek (również malin, wierzbówki, czernicy, brusznicy, żurawin i wrzосу) Więdnięcie - liście rozsypać w cieniu 5 centymetrową warstwą i suszyć przez dzień lub dobę aż zwiędną. Skręcanie - liście skręca się w dłoniach aż do wystąpienia soku. Fermentacja - skręcone liście wysypać 5-centymetrową warstwą do pudła, nakryć moką tkaniną i pozostawić w temperaturze ok. 26°C na 6-10 godzin. Suszenie - sfermentowane liście suszy się przez 40 min w temperaturze 100°C (np. w piecu).

Herbata ze sfermentowanych liści poziomek Zwiędnięte liście wałkuje się wałkiem, zawija w ścierkę i zostawia tak przez około półtora dnia. Następnie suszy się je i przechowuje w suchym miejscu.

Kwiatostany akacji w cieście: Zebrać całe grona kwiatowe, umyć i otrząsnąć. Do dwóch jajek dodać tyle mąki, wody, soli i cukru, rozbijając widelcem lub mikserem, aby powstało ciasto nieco tylko gęściejsze od naleśnikowego. W tym cieście maczać grona kwiatowe, trzymając je za ogonek i razem z ciastem układać je na patelni z rozgrzanym tłuszczem. Obsmażyć z obu stron, podawać z cukrem pudrem.

Placuszki z akacją: 4 żółtka utrzeć z 4 łyżeczkami cukru, dodać 8 łyżek mąki i 2-3 łyżki przegotowanego mleka, a w końcu 4 białka ubite na pianę. Lekko wymieszać i dodawać stopniowo oplukane kwiaty akacji (pojedynczo w ilości około 2 szklanek). Po wymieszaniu wlewać ciasto łyżką na patelnię z rozgrzanym tłuszczem. Smażyć z obu stron.

Ziołowa zupa uniwersalna - Zebrać po 200 g rośliny na osobę (100 g w przypadku roślin kwaśnych), umyć i posiekać. Przygotować wywar z mięsa, ryby lub kostki rosółowej, włożyć ziemniaki i gotować 15 minut. Dodać rośliny i gotować jeszcze 10 minut. Doprawić i gotować aż rośliny zmiękną. Rośliny można uprzednio wymieszać np. z mąką z żółdzi i podsmażyć na tłuszczu.

Soczewica z kaszą i ziołami - 200 g soczewicy, 200 g kaszy jęczmiennej, talerz mieszanych świeżych ziół (barszcz, podagrycznik, pokrzywa, komosa, łoboda), 100 g paprykowanej słoniny, łyżka tłuszczu, cebula, sól. Kaszę i soczewicę moczymy osobno przez 3 godziny i gotujemy. Pokrojoną słoninę i cebulę podsmażamy na tłuszczu. Dodajemy umyte, odcedzone i posiekane zioła. Dusimy przez 10 minut ciągle mieszając. Najlepiej podawać z kwaszonym ogórkiem lub kiszoną kapustą.

Zupa grzybowa z gwiazdnicą - 1,5 litra wody, garść świeżych grzybów, 2 ziemniaki, 1 cebula, 3 łyżki kaszy jęczmiennej, 2 ząbki czosnku, 1 filiżanka posiekanej gwiazdnicy, pieprz, szczypiorek, sól. Grzyby i kaszę gotujemy w wodzie, po pewnym czasie dodajemy pokrojone ziemniaki i cebulę. Później dodajemy gwiazdnicę i zmiążdżony czosnek, solimy i pieprzymy. Zupę przez chwilę gotujemy i odstawiamy. Na koniec doprawiamy do smaku szczypiorkiem i ewentualnie kilkoma łyżkami śmietany.

Wiosenna zupa ziołowa - Miska wiosennych ziół (liście pokrzywy, fiołka, poziomki, bluszczyku, krwawnika, babki, kminku, podagrycznika, szczypiorku), 1,5 l rosółu z kostki, jajko, bułka, 2 łyżki masła, pieprz, sól. Zioła myjemy, kroimy i krótko gotujemy w rosolu. Dodajemy połowę masła i roztrzepane jajko. Zupę solimy, pieprzymy do smaku. Dodajemy grzanki z bułki pokrojonej w kostkę, obsmażonej w reszcie masła.

Ziemniaki zapiekane - 1 kg ziemniaków, 50 g masła, 4 cebule, sól, pieprz, 2 łyżki posiekanej macierzanki, 1 łyżka posiekanej natki pietruszki, 300 g pomidorów, 100 g słoniny. Garnek lub brytfannę dobrze wysmarować masłem i układać na zmianę warstwami: plasterki ziemniaków i plasterki cebuli. Każdą warstwę posypać solą, pieprzem, macierzą i pietruszką. W ostatniej warstwie powinny być ziemniaki. Na wierzchu układamy pomidory w plasterkach i cienkie plasterki słoniny. Piec powoli w piekarniku około 45 minut pod przykryciem (może być z folii aluminiowej). Gdy ziemniaki zmiękną, odkryć i zapiec na rumiano.

Omlet z poziomkami - 300 g poziomek, 3 jaja, 3 łyżki cukru, 3 łyżki mąki, masło, 2 łyżki dżemu poziomkowego, cukier, ewentualnie bita śmietana. Z jajek, cukru i mąki upiec na maśle 2 omlety. Posmarować je dżemem wzbogaconym poziomkami albo same poziomki posypane cukrem. Omlety złożyć na pół. Podawać przybrane poziomkami z cukrem i ew. bitą śmietaną.

Zupa szczawiowa Liście szczawiu umyć i pokroić. Liści szczawiku zajęczego można wziąć więcej. Zagotować i dodać tłuszcz lub rosół z koncentratu i śmietanę. Zagotować i przyprawić. Warto dodać jajko i ziemniaki.

8. „Wąż” to jedna z form pieczonego ciasta podpłomykowego. Przyrządza się go w następujący sposób:

Ciasto podpłomykowe - najprostszy, stosowany od wieków przepis. Jest to po prostu mąka wymieszana z wodą, można też dodać trochę soli. Ciasto musi mieć taką konsystencję, żeby się nie lepiło do rąk i nie rozpadało na warstwy. Przy wyrabianiu warto sobie zostawić trochę mąki na wpadek, gdyby trzeba było jej dosypać do zbyt

mokrego ciasta. Gotowe ciasto podplomykowe formujemy i pieczemy zazwyczaj na jeden z czterech sposobów:

- **PIECZENIE NA KAMIENIU.** W ognisku rozgrzewamy płaski kamień, a z ciasta formujemy trochę mniejsze od niego **cieniutkie** placuszki (taką macę). Kładziemy je na kamieniu, który można lekko posmarować tłuszczem i pieczemy aż będą kruche. Jeśli zrobimy placuszki trochę grubsze to będziemy musieli je piec z dwóch stron. Kiedy kamień ostygnie trzeba przełożyć go na świeży żar albo obsypać go nim po bokach. Trzeba jednak uważać, bo placuszki lubią się zwęglać na brzegach, jeśli żar sięga zbyt wysoko. Inne warianty tej metody: pieczenie na ruszcie lub na patelni, należy stosować ostrożnie, ponieważ ciasto lubi się przypalać. Przy tej metodzie podplomyki są jednak lepiej wypieczone i mogą być grubsze.
- **PIECZENIE NA DESCE.** Tą metodę proponował Ray Mears w jednym ze swoich programów telewizyjnych: Wyciosał deskę wielkości deski do krojenia, rozgrzał ją w ognisku i położył (przykleił) na niej placek chlebowy grubości palca. Następnie trzymał ją blisko ogniska nachyloną pod skosem, żeby ciepło ogniska docierało do górnej powierzchni placka.
- **PIECZENIE WĘŻA NA PATYKU.** To sposób podawany dawno temu na łamach „Świata Młodych” i „Sakwy włóczykija”. Z ciasta formujemy wąż grubości palca i owijamy spiralnie na okorowanym kiju, zabezpieczając końce przed odwinieniem. Takiego węża pieczemy nad żarem obracając kij co jakiś czas i pilnując, żeby opiekął się równo na całej długości. Wąż będzie gotowy, jeśli po nakłuciu go zaostrożonym patykiem, nie pozostanie na nim ciasto.
- **PIECZENIE ROBINSONKI NA KIJU.** Idealny sposób dla dzieci i początkujących. Dla każdego biesiadnika przygotowujemy kij o grubości kciuka (około 2 cm). Zeskrobujemy z jego końca (10-20 cm) korę i zaokrąglamy wszystkie krawędzie. Ciasto dzielimy na porcje trochę większe od piłeczek pingpongowych. Nakładamy je na okorowany czubek kija i rozgniatamy równą, 2-4-milimetrową, warstwą. Robinsonkę pieczemy nad żarem, aż będzie miejscami brązowa. Po pierwszym pieczeniu przekonacie się, że robinsonkę najlepiej piec bokiem, żeby nie spalić czubka. Z kija zdejmujemy ją ruchem motocyklisty dodającego gazu. Do wnętrza tak powstałej rurki wkładamy dżem, farsz z podgrzanej i przyprawionej mielonki lub papkę z roślin jadalnych. Uwaga: Jeśli upieczona robinsonka nie chce zejść z kija, trzeba ją rozciąć wzdłuż. A potem natłuścić kij przed następnym pieczeniem. A w przyszłości zrobić ciasto mniej kleiste.

9. **Obrok** - mieszanka energetyczna o długim okresie przechowywania - autorstwo zaginęło w pomroce dziejów.

Baza: Paczka płatków owsianych, olej, cukier,

Dodatki: 2 paczki rodzynek; po 1 paczce: glukozy, nasion słonecznika, kaszki mleczno-ryżowej dla dzieci; po pół paczki: mleka w proszku, kakao rozpuszczalnego;

Ewentualne dodatki: posiekane suszone morele, pestki dyni, płatki kukurydżiane

Na patelni na oleju podgrzać płatki. Tłuszczu powinno być tyle, żeby wszystkie płatki były tłuste a olej nie został na patelni. Na podgrzane płatki wsypać cukier (kilka czubatych łyżek) i zamieszać tak, żeby cukier przywarł do płatków a nie do patelni. Ciągłe mieszając podgrzewać aż cukier się skarmelizuje - płatki robią się lekko brązowe. Gotowe płatki wsypać do dużego garnka, dosypać dodatki (rodzynki, kaszkę, glukozę itp.) i dokładnie wymieszać. Przechowywać w suchym miejscu np. w woreczku foliowym lub puszcze po herbacie. Spożywać można na zimno, na gorąco, z wodą, z mlekiem i na sucho. Każdy po pierwszym przyrządzeniu obroku stosuje proporcje i dodatki według własnego uznania.

10. Piosenek i okrzyków przed i po jedzeniu jest bardzo dużo oto niektóre z nich:

Okrzyki przed jedzeniem

W Wapienicy na głodniaka (na głodniaka)
haruje harcerska paka (taka paka)
a my wszyscy 'dosyć tego' (dosyć tego)
więc życzymy Wam smacznego (Wam smacznego)

Smacznego smacznego życzymy Wam, mniam mniam! x2
Niechaj Wam smakuje, żołądków nie psuje !
Smacznego smacznego życzymy Wam, mniam mniam !

Pobłogosław Panie z wysokiego nieba
Hej! Co by na tym stole nie zabrakło chleba!
Hej! Co by na tym stole nie zabrakło chleba!
Nie zabrakło chleba, nie zabrakło soli,
Hej! Ani tej miłości do Twojej Matuli !
Hej! Ani tej miłości do Twojej Matuli !
lub:
Nie zabrakło chleba, nie zabrakło gruli!
Hej! Ani tej miłości do Twojej Matuli!
lub:
Nie zabrakło chleba, nie zabrakło wina!
Hej! Byśmy tutaj żyli jak jedna rodzina!

My chcemy jeść, my chcemy pić, miłością nie możemy żyć ! Ajaj ! Jesteśmy głodni!
Bo miłość to jest taka rzecz, że aby kochać trzeba jeść ! Ajaj ! Jesteśmy głodni!

Na Boga! Jedzmy!

Chcemy chcemy żarcia,
to nie żarty, jestem nienażarty, ja dla żarcia zwiewam z warty.
Chcemy chcemy żarcia.
Żeby jeść trzeba mieć, żeby mieć trzeba tylko chcieć!
Chcemy, chcemy żarcia,
odchodzenie nie jest modne, a do tego niewygodne!
Chcemy chcemy żarcia!

Ratowniczka nasza mała wszystkie zuchy wykapała
A nasz kucharz wyśmienity wciska zuchom same kity!
Ref. Hej, hej, małe żmijki omijajcie teren kolonijki
Dzwoń, dzwoń po karetkę, bo obożna zbiła setkę.
Hej, hej, hej wróbelki, obierajcie w kuchni kartofelki,
Dzwoń, dzwoń dzwoń dzwoneczku, cywilizacyjny dzwoń, dzwoń, dzwoń.
Dziś posiłek ważna sprawa, pod NS-a pchamy gada
By mieć spokój na posiłku i wcinamy bez wysiłku.
Ref. Hej, hej... (na melodię „Hej! Sokół”))

śniadanko pachnie nam, że hej!
Druhowie głodni druhn timer też!
A więc siadajmy wszyscy wraz!
Smacznego smacznego, życzymy Wam mniam mniam!

śniadanko pachnie nam, że hej!
Rączki umyte, buzia też!
A więc siadajmy, bo już czas!
Smacznego, smacznego, życzymy Wam mniam mniam!

śniadankiem pachnie, że aż strach! Rączki umyte, w buzi piach!
A więc siadajmy, bo już czas!
Smacznego, smacznego życzymy Wam mniam mniam!

Panie Boże, moje słonko, pobłogosław to jedzonko.
Pobłogosław ten dar który będę żarł.

Panie Boże, nasze słonko, pobłogosław to jedzonko.
Panie Boże, nasze życie, pobłogosław też i picie.

Ach jacy my głodni, jak nam się chce jeść! x2
Puste mamy brzuchy, padamy jak muchy!
Ach jacy my głodni, jak nam się chce jeść! (na melodię pogrzebową)

Płynie flegma po ścianie,
To jest nasze śniadanie.
Zjedzmy ją mniam mniam.
Zjedzmy ją mniam mniam.

Dżem, dżem, rano i wieczorem!
Dżem, dżem, w piątek i we wtorek!
Dżem, dżem, po nocach mi się śni!
I ja i ty i my i wy, wszyscy jemy dżem!

Nam to wszystko jedno czy jabłko czy gruszka,
byle tylko było włożyć coś do brzuszka.

Na kolację zapraszamy, bo w żołądkach nam już gra!
Tutaj wszystko się zaczyna, a w latrynie koniec ma!
Daj, daj, nie rób jaj! Daj kolację dla nas daj! x2

Śniadanko już na stole jest! x2
Abyśmy smacznie zjedli, śniadanko już na stole jest!

Jaki był ten dzień? Co darował, co wziął?
Zjeść musimy śniadanie by nie pójść na dno!

Smacznego, smacznego, co głodnemu do tego,
Jak się głodny zdenerwuje słonia z trąbą opędzuje!

No bo my, no bo my słowianie jeść musimy dużo!
No bo nam, no bo nam słowianom dużo trzeba sił!
No i nam, no i nam słowianom klimaty tu służą!
No i my, no i my słowianie zjemy sobie tu!

Pobłogosław Panie nasze wspólne śniadaniowanie,
które spożyć mamy

w imię Pana i jego chwały z radością wielką
Amen!

Bo smacznego dziś życzymy Wam,
bo u mamy nie ma takich dań,
choć ztrucia też zdarzają się,
ja jem, Ty jesz i on także je,
mniam mniam mniam mniam jak za dawnych lat bywało,
mniam mniam mniam mniam jak za dawnych lat,
mniam mniam mniam mniam jak nas stworzył Bóg,
mniam mniam mniam mniam od stóp aż do głów!

My chcemy jeść nananana!
Bardzo chemy jeść nananana!
Ten posiłek co nam daje siłę bardzo chcemy jeść!

Jeśli chcesz dobrze dziś zjeść,
lub kaprys masz umoczyć w czymś twarz,
nie przejmuj się, nie przejmuj się kolego,
życzymy Ci smacznego!

Przybieżeli do stołówki harcerze,
uderzają widelcami w talerze.
Chwała kucharkom naszym, chwała kucharkom naszym,
a wszystkim - smacznego!

Więc śpiewajmy wszyscy dzisiaj hymn na cześć Puchatka Misia, który swe conieco
zje, za minutkę lub za dwie!

Chodźcie jeść, Zbawca woła, chodźcie jeść,
Możesz zjeść u jego stoła ile chcesz,
On tysiące nakarmił, wino z wody uczynił,
Teraz woła wszystkich głodnych - CHODŹCIE JEŚĆ!

Smacznego życzymy sobie! I Tobie! I Wam! I Nam! I całej kochanej komendzie!

Dziękujemy Panu naszemu, że dał na stół każdemu. Smacznego!

O ..., o ... (imię kucharki zamiast ...)
dawaj mi kartofela,
dorzuć też ogórasa,
a kotleta... wrzuć za pasa!

Z poza gór i strumyków
Wyszła banda gruźlików.
Plujmy krwią x2
Plujmy z gęby do gęby
Ocharchajmy se zęby!
Plujmy krwią x2
Płynie flegma po ścianie,
Będzie lepsze śniadanie
Plujmy krwią x2

Pobłogosław Panie ten posiłek, który Nam daje życiodajną siiiłę...
Chrum mniam mniam mniim mniam....

Od czasu do czasu
pójdę do Caritasu
smaczną zupkę sobie zjem,
przegryzę kotлетem
przepiję zsiadłym mlekiem
a na deser dżemik zjem!

Płyną zwłoki potokiem, raz lewym bokiem, raz prawym bokiem, uśmiechają się od
ucha lewego do prawego i życzą wszystkim smacznego!

Smacznego smacznego hej je je,
smacznego smacznego hej je je
smacznego smacznego hej je je
nie marudź harcerzu tylko jedz, jedz jedz
nie marudź harcerzu tylko jedz.
Smacznego smacznego hej je je x3
(nazwa DH) życzą wam mniam mniam x2

Raduje się serce, raduje się dusza, gdy nasza drużyna na śniadanie wyrusza!

Smaczności - cześć! smaczności - cześć! smaczności - zjedz, zjedz, zjedz do boju -
uuu!

Pajączek, pajączek, bez nóżek i bez rączek, a główkę jeszcze ma... (wydajemy dźwięk
taki jakbyśmy się oblizywali) już nie ma!!!

Lepiej zjeść i odchorować niż by miało się zmarnować!

Smacznego Misie!
Smacznego Tygrysie!

Jedz, jedz, jedz z nami Ty,
Jedz z nami bracie, aby wióry szły!
Wypij aż do dna, za przygody złe!
Jedz z nami bracie i nie przejmuj się!

Dżem, dżem, dżem, zupa mleczna!
Dżem, dżem, pasta jajeczna!
Dżem, dżem, serek topiony!
Ja to wszystko zjem szalony!

Łoł, łoł, łoł, spadająca gwizda!-Jakie jest wasze życzenie?-JEDZENIE!!! (lub:
tabletki na przeczyszczenie)
Już Piłsudzki i sanacja znali prawdę, że kolacja dobra jest dla ducha, ciała, jedzmy
więc, co kuchnia dała!

Już prababcia i pradziadek znali prawdę, że obiadek dobry jest dla ducha, ciała,
jedzmy więc co kuchnia dała!

Już polanie i indianie znali prawdę, że śniadanie dobre jest dla ducha, ciała, jedzmy więc co kuchnia dała!

Na żarcie patrzysz bez emocji...
Nie wytrzymujesz - zaczynasz jeść.
Gdziekolwiek jesteś, w dzień czy w nocy,
O żarciu myślisz cały czas...
Przeżuj to sam, przeżuj to sam!
Nie pozwól, by ktoś zjadł je za Ciebie,
Póki jeszcze siły masz...

A wszystko to, bo żarcie kocham!
I nie wiem jak bez niego mógłbym żyć!
Chodź, pokażę Ci ile mogę zjeść,
Dla żarcia zabiję się!

Smacznego, smacznego życzymy Wam mniam mniam x2
Niechaj Wam to żarło nie przejdzie przez gardło!
Smacznego, smacznego życzymy Wam!
Mniam mniam, chrum chrum, ciam ciam rzyg rzyg!

My jesteśmy głodne dranie,
głodne dranie, niesłuchanie,
kto na drodze stanie nam,
tego zjemy mniam, mniam, mniam.

Smaczności cześć i chwała!
Na wieki wieków trwała!

Kiedy zamykam oczy śni mi się taki sen, że jem,
Kiedy zamykam oczy śni mi się taki sen, że jem,
Bułkę z dżemiolem jem z pomidorem, a chlebek z szyneczką popijam kaweczką,
Przy stole stary gryzący suchary mówił mi tak:
Smacznego kochane druhenki, smacznego kochani druhowie!

Bo kolacja, kolacja, bo kolacja jest od tego, aby najeść się, aby najeść się, aby najeść się na całego!

Wszyscy mamy źle w głowach, że to jemy
hej, hej, laba, laba, hej, hej, hej, hej, hej!

Jedz, by każdy Twój kęs nowym był wyzwaniem, wyznaczał Ci cel!
Jedz i odwagę miej, w końcu chleb dostaniesz, wystarczy, że chcesz.
Dzielisz się z innymi, bo nie jesteś cham! (na melodię piosenki zespołu „De Mono” z BigBrothera)

Tyle kilometrów masz za sobą, tyle ognisk biwaków i tras,
tyle lat wędrówki wspólną drogą, siadaj z nami i zajądaj wraz-SMACZNEGO!

Wspaniała woń dobiega ze stołówki,
to musi być zapach pysznej wałówki!

A więc do stołu grzecznie siadajmy,
i żarcie z talerzów pochłaniajmy!

Smacznego kochane druhenki!!!(wykrzykują harcerze)
Smacznego kochani druhowie!!!(wykrzykują harcerki)
Smacznego wszystkim!!!(mówią wszyscy)
Panie Boże pobłogosław ten dar, który będzie żarł
(wszyscy podnoszą kubki z np.herbatą, śpiewając przy tym) tam da ra dej x2
(i stukając się kubkami).

Na śmietniku fajnie jest można sobie pogrzebać,
zgniłe jabłko można zjeść, albo skórkę od chleba,
można łapać do swych rąk obrzydliwe muszyska,
albo zagrzebać się by nikt nie widział nas
w obrzydliwych śmierdzących papierzyskach...
Smacznego kochane druhenki!!!(wykrzykują harcerze)
Smacznego kochani druhowie!!!(wykrzykują harcerki)

(Na melodię Ira- Parę Chwil)
Obożny gwizdże, więc pora już jeść
Zabrać menażki i ustawić się
Głodne jesteśmy, więc chcemy już jeść
I do stołówki biec!
Bo jest już śniadanko
Bo jest już śniadanko na stole
Bo jest już śniadanko
Więc zacznijmy w końcu jeść!
(Na koniec mówiąc: „Dziękujemy Panu naszemu, że dał na stół każdemu-
smacznego”)

Okrzyki po jedzeniu

Ściereczko myj gary gary, (pokazujemy w powietrzu ściereczkę i mycie)
Nie oszczędzaj rąk, łou! (ocieramy tak jakby ręce z kurzu)
Z brudem się weź za bary, (bierzemy się sami ze sobą za bary)
Z kuchni powiedz won! (pokazujemy „won!” byle nie do kadry)

po-jedli, po-pili, po-dziękowali, po-szli („po” może mówić jedna osoba, reszta
odpowiada)

Dziękujemy, dziękujemy, dziękujemy Wam! Hej! 2x
Dziękujemy Wam! hej! 2x (lub - Dziękujemy Wam, smakowało Nam!)
Dziękujemy, dziękujemy, dziękujemy Wam! Hej!

Panie Jezu nasz kwiatuszku bumbumbumbum
Pobłogosław to co w brzuszku bumbumbumbum

Hej dziękujemy! Hej dziękujemy!
Hej za śniadanko dziękujemy!
Hej smakowało! Hej smakowało!
Hej za śniadanko dziękujemy!

Jakie było? Kacze!
Jakie było? Bycze!
Jakie było? Kacze, bycze i indycze!

- Pojedli?!
- Tak jest!
- Popili?!
- Tak jest!
- No to?!
- Spadamy! (lub: Frugo)

Jaki był ten dzień? Co darował, co wziął?
Już zjedliśmy śniadanie nie pójdziemy na dno!

Dziękujemy Wam Wam, smakowało nam nam, czy się radzi czy nie radzi dziękujemy
Wam Wam!

Krowa, świnia, koń, kopyto- dziękujemy za koryto!

Nie dziękujcie, nie dziękujcie!
Lepiej szybko to wypłujcie!
Nie dziękujcie, nie dziękujcie!
Otruliśmy Was!
Nie dziękujcie, nie dziękujcie!
Lepiej kible już zajmujcie!
Nie dziękujcie, nie dziękujcie!
Otruliśmy Was! x2

Ale smakowało, ale było w dechę, każdy swoją michę zjadłby na pociechę, gdyby
tylko mógł!
Dlatego mniam, mniam, mniam, dziękujemy Wam!
Dziękujemy, dziękujemy, dziękujemy Wam! Hej!
Smakowało, smakowało, smakowało Nam! Hej!

Dziękujemy Wam za ten posiłek, który daje życiodajną siłę! Dziękujemy Wam, hej
2x
dziękujemy, dziękujemy, dziękujemy Wam, hej!

Co się dzieje skąd ten krzyk? aaaaaaa!!! był obiadek ale znikł aaaaaaaaaaaa!!!

42. Jedziemy na obóz

1. HAL i HAZ organizowane są w formie: kolonii zuchowych, obozów stałych i wędrownych, zimowisk, w kraju i za granicą, biwaków, półkolonii, pracy podstawowych jednostek ZHP w ramach NAL i NAZ oraz imprez zimowych i letnich w miejscu zamieszkania.
2. Obozy można podzielić według kilku kategorii:
 - I. sposobu realizacji:
 - a. stałe
 - b. wędrowne (piesze, kolarskie, żeglarskie itp.)
 - c. stało-wędrowne

- II. organizatora:
 - a. drużyny
 - b. szczepu
 - c. hufca
 - d. chorągwi
- III. wieku uczestników
 - a. harcerskie
 - b. starszoharcerskie
 - c. kursy instruktorskie
- IV. charakteru
 - a. obozy drużyn lub szczepów
 - z programem będącym kontynuacją pracy śródrocznej
 - z programem szkolenia funkcyjnych
 - kursy instruktorskie
 - b. obozy tematyczne
 - c. obozy naukowe
 - d. obozy „Nieprzetartego Szlaku”
 - e. obozy zdrowotne
 - f. obozy dla dzieci wiejskich w mieście
 - g. obozy kręgów instruktorskich
- 3. Okres rozstawiania namiotów, przygotowanie bazy oraz pierwsze dni obozowania w trakcie których urządzamy obóz, tworzymy jego urządzenia i ozdoby nazywamy kwaterką. Okres likwidacji obozu i jego urządzeń to depionierka.
- 4. Pierwszego dnia obozu, jak najszybciej po przyjeździe, kadra ma obowiązek zapoznać harcerzy z regulaminami. Regulaminy, które obowiązują na obozie harcerskim:
 - Regulamin musztry,
 - Regulamin służby wartowniczej,
 - Regulamin zastępu służbowego,
 - Regulamin mundurów oraz odznak harcerzy i instruktorów,
 - Regulamin stopni i sprawności harcerskich,
 - Regulamin przeciwpożarowy,
 - Regulamin kąpieli,
 - Regulamin wewnętrzny zgrupowania (jeżeli taki jest),
 - Regulamin bezpiecznego poruszania się po drogach,
 - Regulamin sanitarny obozu,
 - Regulamin obozowy,
- 5. Komendant obozu to człowiek, który odpowiada za całość obozu, na nim spoczywa obowiązek dopilnowania, aby przygotowania i sam wyjazd przebiegały zgodnie z przepisami państwowymi, oraz wewnątrzorganizacyjnymi. Zatwierdza i rozlicza obóz w Komendzie Hufca i Komendzie Chorągwi. To on czuwa nad wszystkim. Dodatkowo, oprócz wymienionych wcześniej warunków komendant powinien posiadać stopień podharcmistra oraz mieć ukończony kurs kierowników placówek wypoczynku.
- 6. Obrzędowość powinna być oczywiście ściśle związana z fabułą obozu. Składają się na nią: nazwa obozu i nazwy poszczególnych zastępów, piosenka obozowa – najlepiej, gdy jest ułożona wspólnie przez wszystkich harcerzy, okrzyki zastępów, sposób wykupywania listów, sposób obchodzenia urodzin obozowiczów, rozpoczęcie i zakończenie dnia, elementy strojów, proporce, totemy, oraz wszelkie inne elementy charakterystyczne dla danej fabuły.
- 7. Chatki - termin oznaczający jedną z metod pracy harcerskiej. Polega na samodzielnym spędzeniu nocy w lesie 3-7 osobowej grupy harcerzy (zastępu).

Najczęściej nocuje się w szałasach. Metoda ta stosowana jest od początku harcerstwa. Wyrabia samodzielność, kreatywność a także poczucie odpowiedzialności.

8. Do zalet obozu wędrownego należą:
 - uczestnicy mają możliwość zwiedzenia większej liczby miejsc mniejszym kosztem
 - długoczasowy (wielogodzinny) umiarkowany i zrównoważony wysiłek fizyczny (jakim najczęściej jest marsz) pomaga w długofalowym utrzymaniu kondycji zdrowotnej i fizycznej organizmu
 - noclegi w nowym lokalizacjach, w szczególności np. w namiotach pozwalają nieraz znacznie zmniejszyć koszty
 - posiadanie całości wyposażenia przy sobie umożliwia ewentualne nagłe zmiany planów oraz zapobiega utracie wyposażenia (pozostawionego bez opieki w przypadku innych rodzajów turystyki)
 - umożliwia łatwiejsze przebywanie w takich rejonach świata, gdzie nie jest rozwinięta infrastruktura noclegowa lub transportowa
- Wadami są:
 - konieczność transportowania całości wyposażenia (oraz żywności) każdego dnia
 - konieczność przygotowania miejsca noclegu każdego dnia od nowa
 - konieczność posiadania mniejszej ilości oraz optymalniej dobranego (niekiedy kosztownego) wyposażenia
 - mniejsza mobilność od obozów stacjonarnych (rozumiana jako prędkość poruszania się) ze względu na obciążenie wyposażeniem
 - większa możliwość przeciążenia organizmu wysiłkiem w przypadku nieodpowiednio dobranego tempa i rodzaju aktywności
9. Poza miłym wypoczynkiem, dzięki temu, że obóz trwa średnio 21 dni, instruktor może zorganizować podczas nich zajęcia będące odpowiednikiem ponad 100 zbiórek harcerskich. Harcerze zdobywają więc większość doświadczenia na obozie.
10. NS - namiot typu wojskowego o kształcie przeciętego na pół walca z charakterystycznymi okrągłymi okienkami wykonanymi z celuloidu. Z tyłu namiotu znajduje się półokrągła absyda. Konstrukcja składa się z czterech półokrągłych elementów łączonych rozpórkami. Nowsze wersje posiadają podpinkę i wykonaną z tworzywa sztucznego podłogę. Wymiary 4,50x6x50 m wys. 212 cm.
10-tka - typowy namiot harcerski o dwuspadowym dachu z wejściami z dwóch stron. Konstrukcja oparta na trzech połączonych masztach. Burty namiotu ustawione są na 10 słupkach tzw. zapalkach. Występuje w dwóch wersjach niskiej i wysokiej. Wymiary 4x5 m wys. 210 cm (niski) 260 cm (wysoki)

43. Inne organizacje harcerskie w Polsce

1. **Związek Harcerstwa Wiejskiego** jest organizacją młodzieżową skupiającą dzieci mieszkające na wsi. Głównym zadaniem organizacji jest wychowanie społeczności wiejskiej. Członkiem tej organizacji może być osoba w wieku od 7-24 roku życia. Naczelniczka Zofia Jurków, jest zarazem przewodniczącą Koła Gospodyń Wiejskich w Piławie Dolnej.
2. **Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej** – organizacja harcerska, powołana 12 lutego 1989 przez instruktorów z terenu całej Polski. Powstała, aby zjednoczyć wysiłki niezależnych środowisk harcerskich poprzez powołanie alternatywnej ogólnopolskiej organizacji harcerskiej. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej jest organizacją non-profit, od 20 kwietnia 2004 zarejestrowany jest jako organizacja pożytku publicznego. Związek opiera swoją działalność wychowawczą na społecznej pracy członków. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej odwołuje się do tradycji ideowej skautingu i polskiego harcerstwa, chce kontynuować zasady programowe, metodyczne i organizacyjne Związku Harcerstwa Polskiego lat 1918-1939 oraz

twórczo rozwijać dorobek niezależnych środowisk harcerskich działających po 1945 w ZHP i poza nim. ZHR używa tradycyjnego hymnu, odznak i symboliki harcerskiej. Lilijka harcerska będąca symbolem ZHR (tradycyjna lilijka przepasana w węźle biało-czerwoną szarfą) została zaprojektowana w 1989 przez hm. Małgorzatę Wojtkiewicz z Sopotu. Związek wychowuje w oparciu o wartości chrześcijańskie. Jest organizacją otwartą dla wszystkich osób poszukujących wiary, których postawa osobista jest inspirowana Prawem i Przysięgą Harcerską, przy czym instruktorki i instruktorzy są chrześcijanami. Związek jest niezależny organizacyjnie i ideowo od jakiegokolwiek partii politycznej.

3. **Związek Harcerstwa Polskiego rok założenia 1918 (ZHP-1918)** - organizacja harcerska powstała w 1989 roku z inicjatywy krakowskich instruktorów Ruchu Harcerstwa Rzeczypospolitej. Podczas zebrania Komisji Organizacyjnej ZHR krakowscy działacze zaprezentowali pogląd, że z ZHP nie należy występować, lecz wskrzesić organizację rozwiązaną w 1949 roku. Nie udało się im jednak przeforsować tej idei wśród pozostałych założycieli ZHR, nie udało im się też przekonać do koncepcji podwójnej przynależności (do ZHR i ZHP naraz). W tej sytuacji krakowiacy postanowili do ZHR nie przystępować. Na zebraniu Rady krakowskiego szczeblu Ruchu Harcerskiego Rzeczypospolitej 14 marca 1989 postanowiono, że nie należy „oddawać sztyldu ZHP” ówczesnemu ZHP, uznawanemu przez nich za organizację komunistyczną. Założenie obrony nazwy było według nich rozwinięciem KIHAMowskiej koncepcji odnowy ZHP od środka. Ostatecznie przyjmuje się, że ZHP-1918 powstał 19 marca 1989 w Krakowie z założeniem odbudowy ZHP w oparciu o Statut z 1936 roku. Jesienią 1989 środowiska ZHP-1918 oficjalnie wystąpiły ze Związku Harcerstwa Polskiego. Działalność ZHP-1918 (m.in. liczne oświadczenia, uchwały i memoriały do rządu, Sejmu i Senatu oraz MEN i społeczeństwa o rozwiązanie ZHP) spowodowała protesty prawne ZHP. W konsekwencji działań ZHP-1918 i Komitetów Odrodzenia ZHP (KKO) inicjatywę reaktywowania ZHP poparli i wystąpili ze Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej hm. Stanisław Broniewski „Orsza” i hm. Wojciech Wróblewski. 28 listopada 1990 Sąd Wojewódzki w Warszawie wpisał do rejestru stowarzyszeń „ZHP (rok założenia 1918)”. 1 grudnia 1990 odbył się zgodnie z historycznym zapisem XVIII Walny Zjazd ZHP, zorganizowany przez ZHP-1918, na którym wybrano nowe władze. Na zjeździe tym uchwalono m.in. gotowość rozmów zjednoczeniowych z ZHR, POH, SHK Zawisza i „tymi środowiskami ZHP, które zachowały wierność ideałom tradycyjnego harcerstwa”. Członkowie ZHP-1918 nosili nad prawą kieszeń munduru harcerskiego biało-czerwoną naszywkę z napisem ZHP-1918. Liczne środowiska ZHP-1918, powstały również w Łodzi, Warszawie i innych dużych miastach. Instruktorzy ZHP-1918 wprowadzili też określenie na ZHP - ZHP-56. Było to powszechnie w tym czasie używane przez członków „alternatywnych” organizacji - określenie ZHP. Miało ono sugerować powstanie aktualnego ZHP w dniu 10 grudnia 1956 roku, w wyniku przekształcenia z OHPL, podczas Ogólnopolskiego Zjazdu Działaczy Harcerskich w Łodzi. Oraz że to przekształcenie było powołaniem organizacji jakościowo innej od przedwojennego (czy tużpowojennego) ZHP. ZHP oczywiście uznawało to określenie za uwłaczające, wywodząc swe prawo do ciągłości historycznej i praw do całej spuścizny harcerstwa. Sądowy spór o nazwę „ZHP”, jaki władze ZHP wytoczyły ZHP (r.zał.1918) zakończył się anulowaniem zapisu do rejestru stowarzyszeń tej drugiej organizacji. W tej sytuacji 3 października 1992 roku, na Nadzwyczajnym Zjeździe zdecydowano połączyć się ze Związkiem Harcerstwa Rzeczypospolitej.
4. **Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego** – organizacja harcerska nawiązująca do skautingu katolickiego ojca Sevina, jezuit, oraz działalności instruktora harcerstwa przedwojennego hm. RP

Stanisława Sedlaczka, działająca w Polsce. Od 1995 jest członkiem Międzynarodowego Związku Przewodniczek i Skautów Europy – Federacji Skautingu Europejskiego. SHK „Zawisza” realizuje działalność wychowawczo-oświatową w oparciu o tradycyjną metodę skautową opracowaną przed Roberta Baden-Powella, a następnie uściśloną przez o. Sevin i Stanisława Sedlaczka. Zajęcia odbywają się osobno w nurcie męskim i żeńskim, rozwinięty jest system zastępowy. Mundur SHK „Zawisza” koszula beżowa (harcerze i wędrownicy) albo błękitna (harcerki, przewodniczki i wilczki)

5. **Stowarzyszenie Harcerskie** - organizacja harcerska powstała w 1996 jako organizacja harcerska kontynuująca pracę Śródmiejskiego Hufca Harcerzy ZHP i Śródmiejskiego Hufca Harcerzy ZHP (działających w Warszawie). Jedyna organizacja harcerska w Polsce, której przysięga nie zawiera obowiązkowej deklaracji wiary w Boga, a tym samym jest otwarte również na osoby niewierzące. W Stowarzyszeniu działają dwa hufce - hufiec harcerzy (im. Powstania Warszawskiego) i hufiec harcerek (im. Powstania Warszawskiego). Komendanci hufców sprawują nadzór merytoryczny nad pracami drużyn i gromad i są odpowiedzialni za kształcenie drużynowych. Najwyższą władzą SH jest zwoływany co dwa lata Zjazd SH, który wybiera Naczelnictwo reprezentujące Stowarzyszenie między Zjazdami¹
6. **Organizacja Harcerska „Rodło”** - lokalna organizacja harcerska działająca na terenie Wielkopolski, głównie w Jarocinie. Organizacja Harcerska „Rodło” powstała 12 marca 1993 roku. Jej kadre w dużej mierze stanowili harcerze 31 Jarocińskiej Środowiskowej Drużyny Harcerzy Starszych ZHP (80%). Po powołaniu organizacji, kolejny Zjazd Nadzwyczajny odbył się w styczniu 1995, jego głównym celem było wprowadzenie zmian w statucie oraz uzupełnienie składu osobowego Rady Naczelnej. 23 marca 1998 odbył się II Zjazd OH „Rodło”, który przebudował w dużej mierze statut, dając większe uprawnienia ludziom młodym i wybrał nowe władze. W latach 1996 - 2000 na początku października OH „Rodło” organizowała „NALOT” czyli największą imprezę „RODŁA”. W marcu 2003 w Szkole Podstawowej nr 3 odbył się III Zjazd OH, który wybrał nowe władze oraz wprowadził zmiany w statucie. Łącznie organizacja liczy sobie 85 członków, 7 instruktorów, funkcje instruktorskie pełni 18 osób w wieku od 14 - 35 lat. Organizacja posiada 3 pomieszczenia: zuchówkę, harcówkę oraz magazyn.
7. **Niezależny Związek Harcerstwa „Czerwony Mak”** – lokalna organizacja harcerska, działająca w Skawinie powstała przez wystąpienie z ZHP środowisk harcerskich związanych z kręgiem instruktorskim „Czerwony Mak” im. Bohaterów Monte Cassino. Niezależny Związek Harcerstwa „Czerwony Mak” im. Bohaterów Monte Cassino wywodzi się z działającego od 25 lat w Skawinie Kręgu Instruktorskiego „Czerwony Mak”. W roku 2000 został wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego jako stowarzyszenie. Obecnie skupia 30 członków zwyczajnych oraz 6 członków wspierających. Członkami wspierającymi są różne instytucje, a wśród nich Urząd Miasta i Gminy Skawina.
8. **Harcerski Ruch Ochrony Środowiska im. Franciszka z Asyżu (HROŚ)** - organizacja harcerska założona w 1986 przez Dariusza Morsztyna. Organizacja ta działała przez pierwsze dwa lata w ramach Związku Harcerstwa Polskiego, następnie funkcjonowała nieformalnie, a w 1990 została zarejestrowana jako stowarzyszenie. Jest pozarządowym ruchem ekologicznym w Polsce. Jest to jedyna w kraju organizacja harcerska - pacyfistyczna. Nie używa musztry, stroje organizacyjne nie są nazywane mundurami, zamiast komendantów są wodzowie. HROŚ nawiązuje do nurtu puszczańskiego, czerpie z kultur tubylczych, zwłaszcza indiańskiej i staropolskiej. Zawołaniem i pozdrowieniem HROŚ, jest hasło św. Franciszka z Asyżu „Pokój i Dobro”. Założyciel tej organizacji otrzymał m.in. nagrodę

Zielonego Liścia (1994). HROŚ jest organizacją lokalną, działa głównie na terenie województwa warmińsko - mazurskiego. Siedziba HROŚ znajduje się w Ściborkach k. Bań Mazurskich, środowiska ruchu działają m.in. w Gołdapi i Grudziądzu.

9. **Niezależny Krąg Instruktorów Harcerskich „Leśna Szkoła”** imienia Henryka Wieczorkiewicza jest lokalną organizacją harcerską. Powstała w 1990 r. Jest zarazem stowarzyszeniem posiadającym osobowość prawną. Siedziba organizacji mieści się w Gdańsku, przy ul. Chojnickiej 44. W chwili obecnej działa na terenie Gdańska i Gdyni. Metodycznie nawiązuje do tradycji polskiego harcerstwa oraz idei Baden-Powella i Setona. W pracy wychowawczej stara się kłaść nacisk na następujące wartości: puszczaństwo, styl chrześcijański, wychowanie do życia w rodzinie, tożsamość narodową. Przy Kręgu działa Harcerski Związek Drużyn, skupiający harcerzy, harcerki i zuchy (są to tzw. współpracownicy Kręgu), działających w drużynach bądź samodzielnych zastępach. Członkowie kręgu dzielą się na: zwyczajnych, obserwatorów, wspierających i honorowych.
10. **Polska Organizacja Harcerska (POH)** - organizacja harcerska działająca w latach 1985-1998. Polska Organizacja Harcerska powstała po tym jak z ZHP wyrzucono kilku harcerzy m.in. za przyjście do kościoła w mundurach. Początkowo organizację współtworzyli i kierowali działacze związani z NSZZ „Solidarność”. Początkowo działała w Koninie, później również w innych miastach. W 1989 roku odbył się pierwszy Krajowy Kongres POH, a w 1990 POH została zarejestrowana oficjalnie. 23 listopada 1997 VI Kongres podjął uchwałę o rozwiązaniu POH i zalecił środowiskom wstępować do Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. POH było także inicjatorem powstania 4 marca 1989 „Deklaracji Nieszawskiej”, stanowiącej wkład w dyskusję o jedności ruchu harcerskiego w III RP.

44. Skauting na świecie

1. DESMOS - Międzynarodowe Porozumienie Skautów Prawosławnych (International Link of Orthodox Christian Scouts) platforma współpracy narodowych organizacji skautowych, które w swoich szeregach skupiają skautów wyznania prawosławnego. Powstało w 1996 roku w Oslo. Do celów DESMOS zaliczono:
 - rozwój i promocja ducha braterstwa i zrozumienia wśród skautów wiary prawosławnej,
 - promocja ciepłych stosunków i współpracy pomiędzy skautingiem a oficjalnymi prawosławnymi Kościołami lokalnymi,
 - rozwój programu wychowawczego, który powinien uwydatniać duchowy wymiar osobowości młodych Prawosławnych, w zgodzie z celami, głównymi zasadami i metodą ruchu skautowego,
 - wprowadzenie Skautingu do państw lub regionów, w których istnieje Kościół prawosławny,
 - rozwijanie współpracy między członkami DESMOS,
 - promocja skautingu wśród prawosławnych dziewcząt i chłopców.W Polsce członkiem DESMOS jest Związek Harcerstwa Polskiego (od 1996 roku, członek-założyciel DESMOS).
2. Federacja Skautingu Europejskiego (pełna nazwa Międzynarodowy Związek Przewodniczek i Skautów Europy - Federacja Skautingu Europejskiego) - europejska federacja chrześcijańskich organizacji skautowych, założona przez jezuitę, o. Sevina. Jest międzynarodowym stowarzyszeniem oficjalnie uznanym przez Stolicę Apostolską i zaopatrzonym od 12 marca 1980 r. w Statut członkowski przy Radzie Europy (jako organizacja pozarządowa). W aktualnej formie prawnej Międzynarodowy Związek istnieje od 1976 r., lecz już w 1963 wraz z podpisaniem „Kontraktu Federalnego”, zrodziła się Federacja Skautingu Europejskiego (FSE)

z określonymi tekstami podstawowymi, które do dzisiaj stanowią spoiwo łączące ze sobą stowarzyszenia Międzynarodowego Związku. W Polsce członkiem FSE jest Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza”.

3. ICCG - Międzynarodowa Katolicka Konferencja Skautingu Żeńskiego (International Catholic Conference of Guiding) forum wymiany doświadczeń i dyskusji nad kierunkami rozwoju i doskonalenia programu organizacji skautowych, których członkiniami są katoliczki. Do ICCG należą organizacje będące członkami Światowego Stowarzyszenia Przewodniczek i Skautek (WAGGGS). W Polsce członkiem ICCG jest Związek Harcerstwa Polskiego (od 2000 roku).
4. ICCS – Międzynarodowa Katolicka Konferencja Skautingu (International Catholic Conference of Scouting), forum wymiany doświadczeń i dyskusji nad kierunkami rozwoju i doskonalenia programu organizacji skautowych, których członkami są katolicy. Do ICCS należą organizacje będące członkami Światowej Organizacji Ruchu Skautowego (WOSM). W Polsce członkiem ICCS jest Związek Harcerstwa Polskiego.
5. ISGF - Międzynarodowe Bractwo Skautów i Przewodniczek (International Scout and Guide Fellowship) - organizacja dla dorosłych, wspierająca ruch skautów i przewodniczek. W oparciu o ideały skautowe, jego głównym celem jest wspomaganie członków w wyznawaniu wartości, których się nauczyli w organizacjach młodzieżowych, w perspektywie aktywnego wspierania WOSM - Światowej Organizacji Ruchu Skautowego (World Association of the Scout Movement)
i WAGGGS - Światowego Stowarzyszenia Przewodniczek i Skautek (World Association of Girl Guides and Girl Scouts), służby społecznościom lokalnym i nieustannego osobistego rozwoju. ISGF jest otwarte dla byłych członków WOSM i WAGGGS oraz dla dorosłych, którzy nie mieli możliwości być skautami czy przewodniczkami w młodości i nie byli aktywnymi instruktorami skautowymi. W Polsce członkiem ISGF jest Związek Harcerstwa Polskiego.
6. Światowa Skautowa Unia Parlamentarna (World Scout Parliamentary Union) - to międzynarodowe stowarzyszenie, skupiające czynnych członków izb ustawodawczych z prawie dziewięćdziesięciu państw świata, stawiając sobie za cel wspieranie działalności zarówno narodowych organizacji skautowych jak i światowego skautingu, przez parlamentarzystów uznających skauting za efektywną metodę wychowawczą. Skupia polityków (posłów, senatorów). Powstało podczas Zgromadzenia Założycielskiego w Seulu w 1991 roku.
7. WAGGGS - Światowe Stowarzyszenie Przewodniczek i Skautek (World Association of Girl Guides and Girl Scouts) - stowarzyszenie założone w 1928 roku, skupiające żeńskie organizacje skautowe z całego świata. Obecnie liczy ponad 8 milionów członkiń w ponad 144 krajach. W Polsce członkiem WAGGGS jest Związek Harcerstwa Polskiego (członek-założyciel WAGGGS w latach 1928-1950 i ponownie od 1996). Symbolem WAGGGS jest koniczyna: trzy liście reprezentują trzy zobowiązania wobec Boga, bliźnich i ojczyzny zawarte w przyrzeczeniu skautowym. 2 pięcioramienne gwiazdki na bocznych liściach oznaczają prawo i przyrzeczenie, a łącznie 10 ramion- 10 punktów prawa. Żyłka koniczynki w centrum reprezentuje igłę kompasu, który pokazuje skautkom i przewodniczkom dobrą drogę. Podłoże koniczyny symbolizuje płomień miłości międzyludzkiej. Kolor złoty i niebieski oznaczają słońce świecące nad dziećmi na całym świecie.
8. WOSM - Światowa Organizacja Ruchu Skautowego (World Organization of the Scout Movement) - międzynarodowe stowarzyszenie zrzeszające organizacje skautowe z całego świata. Skupia około 28 mln członków w 216 państwach i terytoriach zależnych (kwiecień 2004) - głównie skautów (chłopców), ale czasami również skautki (dziewczynki), w przypadku gdy dana organizacja jest koedukacyjna

i nie jest równocześnie członkiem WAGGGS. W Polsce członkiem WOSM jest Związek Harcerstwa Polskiego (członek-założyciel WOSM w latach 1920-1949 i ponownie od 1996 roku). Symbolem członków WOSM jest purpurowa, okrągła odznaka z lilijką w środku, otoczona przez kawałek liny związany za pomocą węzła płaskiego. Lilijka jest średniowiecznym symbolem używanym przez Baden-Powella w armii brytyjskiej dla zwiadowców, która następnie została zmodyfikowana dla skautingu. Strzałka reprezentuje igłę kompasu wskazującą na północ i jest rozumiana jako symbol służby i jedności. Trzy ramiona (płatki) lilijki reprezentują obowiązki wobec Boga, wobec bliźnich i wobec siebie. Dwie pięcioramienne gwiazdki oznaczają prawdę i wiedzę, a ich dziesięć ramion punkty prawa skautowego. Kolor biały oznacza czystość, a purpura odpowiedzialność i pomoc innym. Lina zawiązana na węzeł płaski to jedność i braterstwo skautów i Światowego Ruchu Skautowego.

9. Związek Harcerstwa Polskiego poza granicami Kraju - emigracyjna organizacja harcerska kontynuująca ideały przedwojennego ZHP i skupiając harcerstwo polskie w Australii, Argentynie, Francji, Kanadzie, Stanach Zjednoczonych, Szwecji i Wielkiej Brytanii. Związek Harcerstwa Polskiego działający poza granicami Kraju jest ideową i organizacyjną kontynuacją harcerstwa. W czasie II wojny światowej wśród wojennego wychodźstwa Polaków harcerstwo spontanicznie wznawiało swą działalność we Francji, Anglii, na Bliskim Wschodzie, w Indiach, Afryce i innych krajach oraz w Polskich Siłach Zbrojnych. W 1946 roku na Zjeździe w Enghien pod Paryżem, odbytym z udziałem Przewodniczącego ZHP Michała Grażyńskiego, przyjęto powojenną strukturę ZHP działającego poza Polską i obejmującego wszystkie kraje osiedlenia się Polaków. Po przegranej kampanii wrześniowej 1939 na uchodźstwie znalazło się dużo starszyny harcerskiej, wśród niej członkowie naczelnych władz harcerskich, włącznie z przewodniczącym ZHP dr. Michałem Grażyńskim, który z Rumunii przybył do Paryża już 9 października 1939. W dniu swojego przyjazdu do Francji Grażyński utworzył Naczelny Komitet Wykonawczy ZHP, w skład którego (oprócz Grażyńskiego) weszli: wiceprzewodniczący ZHP gen. bryg. dr Józef Zajac, hm. Maria Kapiszewska oraz komisarz międzynarodowy ZHP hm. Henryk Kapiszewski. Komitet, będąc instytucją ZHP, miał działać eksterytorialnie, podobnie jak i Rząd Rzeczypospolitej. Powstanie Komitetu prezydent RP Władysław Raczkiewicz zaakceptował już 13 października 1939, gdy otrzymał pisemną wiadomość od Grażyńskiego. Komitet został w listopadzie 1939 uznany przez Światowe Biuro Skautowe za reprezentację ZHP. W ciągu pierwszych kilkunastu tygodni działalności Komitet uzyskał bardzo wiele dla harcerstwa polskiego zarówno w Kraju, jak i na obczyźnie. Po ewakuacji do Wielkiej Brytanii, 22 grudnia 1940 w Perth z udziałem 36 instruktorów harcerskich odbyła się konferencja, na której wybrano 19 instruktorów (włącznie z Olgą Małkowską) jako kandydatów na członków Tymczasowego Komitetu ZHP. Dwa dni później w posiadłości Castlemains koło Douglas na wyspie Man odbyło się zebranie 15 członków starszyny z hm. Michałem Grażyńskim, ukonstytuował się Komitet Harcerski w Wielkiej Brytanii z siedzibą w Castlemains, spośród instruktorów wybranych na konferencji w Perth. Powstanie Komitetu było ważnym krokiem, gdyż w Wielkiej Brytanii rozwinęła się działalność drużyn harcerzy i harcerek, kręgów starszoharcerskich w wojsku. Hm. Michał Grażyński wkrótce jako człowiek byłego reżimu sanacyjnego został przez rząd RP pozbawiony funkcji przewodniczącego ZHP, a następnie zesłany do Rothesay na wyspę Bute u wybrzeży Szkocji, gdzie umieszczano przeciwników rządu, wyższych oficerów bez przydziału itp. Grażyński zachował jednak tak wielki autorytet, że nikt inny nie podjął się objęcia funkcji przewodniczącego ZHP. W związku z tym kierowanie Komitetem przejęła hm. Olga Małkowska. 21 sierpnia 1942 Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przyjęło listę członków Komitetu przesłaną przez Małkowską, zatwierdzając zakres działania

i skład Komitetu jako Tymczasowego Komitetu Harcerskiego. Uznanie rządowe dla Komitetu umożliwiło uzyskanie subwencji na prowadzenie biur i działalności harcerskiej na terenie Wielkiej Brytanii. Dlatego też odbyte 16 stycznia 1943 w Londynie posiedzenie Komitetu zdecydowało się przenieść swoją siedzibę z Castlemains do Londynu. Uchwalono również regulamin wewnętrzny Komitetu. Gdy na początku kwietnia 1943 ppor. hm. Kazimierza Sabbata, będącego członkiem Komitetu, przeniesiono służbowo do Londynu, przewodnicząca Małkowska przybywająca w Castlemains zdecydowała, że Sabbat jako wiceprzewodniczący Komitetu będzie ją w zastępstwie reprezentował w Londynie. Zdecydowano się również zmienić nazwę Tymczasowy Komitet Harcerski na Komitet Naczelny ZHP na Czas Wojny. Organem wykonawczym Komitetu stało się biuro harcerskie w Londynie na czele z Sabbatem, który praktycznie był szefem harcerstwa polskiego czasu wojny poza granicami kraju, gdyż przewodnicząca Małkowska przebywała na stałe w Castlemains. Ostatni Zjazd Ogólny odbył się od 8 - 10 grudnia, 2006 r. w Henley, w Wielkiej Brytanii. ZHP pgK działa w odrębnych organizacjach: Organizacja Harcerki, Organizacja Harcerzy i Organizacja Starszego Harcerstwa pod kierownictwem własnych Głównych Kwater, odpowiedzialnych za program i metody pracy. Jednostki żeńskie i męskie w danym kraju tworzą Okręg, który posiada dużą dozę autonomii oraz osobowość prawną.

10. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej w Kanadzie - organizacja kontynuująca tradycje polskiego harcerstwa powstała w 1996 roku na terenie Kanady. Organizacja ta powstała w czerwcu 1996 roku i skupia obecnie około 150 członków w pięciu szczepach: „Millenium” w Etobicoke i „Quo Vadis” w Scarborough (dzielnice Toronto), „Zodiak” w Peterborough, „Orle Gniazdo” w Midland i „Przedwiośnie” w Maple. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej w Kanadzie należy do Kongresu Polonii Kanadyjskiej (KPK). Cele ZHRwK :
 - krzewienie poczucia przynależności do narodu polskiego
 - rozwijanie umiejętności niezbędnych do życia we współczesnym społeczeństwie poprzez stwarzanie warunków do ich praktykowania w codziennej działalności
 - ścisła współpraca z rodzicami

45. Podkarpacka Chorągiew ZHP

1. Obecnie Komendantem Podkarpackiej Chorągwi ZHP wybranym na zjeździe w 2014 r. jest hm. Mariusz Bezdziatny HR. Jego zastępcami są: hm. Mateusz Cebula HR ds. pracy z kadrą, hm. Mariola Lentynska ds. organizacyjnych. Skarbnikiem Chorągwi jest hm. Mirosław Pietrzak HR. Skład Komendy uzupełnia phm. Agnieszka Bernacka członek Komendy Chorągwi ds. Programu.
2. Siedziba Podkarpackiej Chorągwi ZHP mieści się w Rzeszowie przy ul. Hetmańskiej 9
3. W roku 1920 Zjazd Związkowego Naczelnictwa Skautowego dokonał prowizorycznego podziału Galicji na dwie chorągwie Lwowską i Krakowską, jako granicę pomiędzy nimi przyjmując rzekę Wisłok. Nie pokrywał się on z podziałem administracyjnym, gdyż zachodnią granicę województwa lwowskiego stanowiły powiaty Krosno, Strzyżów, Rzeszów, Kolbuszowa i Tarnobrzeg które w skład Chorągwi Lwowskiej nie wchodziły.
4. W październiku 1944 r. druhowie Stanisław Nowakowski i Stanisław Sokołowski przeprowadzili rozmowę z pełnomocnikiem PKWN na woj. Rzeszowskie mjr. Witoldem Konopką na temat reaktywowania harcerstwa w szkołach rzeszowskich. S.Sokołowski przygotował odpowiedni memoriał który został przedstawiony kierownikowi resortu oświaty PKWN. Efektem tych działań było reaktywowanie

- harcerstwa. W dniu 27 października 1944 r. została utworzona Komenda Chorągwi w Rzeszowie.
5. Rzeszowska Komenda Chorągwi Harcererek od maja 1945 r. miała swoją siedzibę w Stalowej Woli. Do Rzeszowa została przeniesiona 28 listopada 1946 r.
 6. W dniu 1 listopada 1944 r. Główna Kwatera Harcerzy w Lublinie wydała rozkaz o mianowaniu na Komendanta Chorągwi Rzeszowskiej hm. Stanisława Nowakowskiego
 7. W grudniu 1944 r. w Chorągwi Rzeszowskiej działało 7 Hufców:
Brzozów, Dębica, Jarosław, Jasło, Krosno, Mielec, Tarnobrzeg.
W 1973 roku Komendę Chorągwi w Rzeszowie tworzyły 23 Hufce:
Brzozów, Dębica, Gorlice, Jarosław, Jasło, Kolbuszowa, Krosno, Lesko, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Mielec, Nisko, Przemyśl, Przeworsk, Rzeszów miasto, Rzeszów powiat, Ropczyce, Sanok, Stalowa Wola, Strzyżów, Tarnobrzeg, Lesko (bieszczadzki).
W roku 1982 w skład Chorągwi Rzeszowskiej wchodziło 12 Hufców tj.
Cmolasy, Kolbuszowa, Leżajsk, Łańcut, Mielec, Ropczyce, Rzeszów, Sędziszów Młp. Sokołów, Strzyżów, Tyczyn, Ziemia Rzeszowska.
Obecnie Podkarpacką Chorągiew ZHP tworzy 24 hufce:
Brzozów, Dębica, Jarosław, Jasło, Kolbuszowa, Krosno, Lesko, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Mielec, Nisko, Pilzno, Przemyśl, Przeworsk, Ropczyce, Rzeszów, Sanok, Stalowa Wola, Stary Dzików, Frysztak (Strzyżów), Tarnobrzeg, Ustrzyki Dolne, Ziemia Rzeszowska
 8. Patronem Rzeszowskiej Chorągwi ZHP był gen. Karol Świerczewski „Walter”
 9. W pierwszym spisie drużyn wodnych Rzeszowskiej Chorągwi ZHP w lutym 1971 r. znalazło się 13 drużyn
 10. Patronami Podkarpackiej Komendy Chorągwi ZHP od 2002 roku są Andrzej i Olga Małkowscy

46. Harcerstwo w Leżajsku

1. Pierwsze próby tworzenia harcerstwa na terenie Leżajska miały miejsce w roku 1913. W dniu 12 lipca 1913 powstała I Drużyna Skautowa. Jej drużynowym został nauczyciel Jan Kubas. Była to drużyna która działała niespełna rok po czym została rozwiązana. Pierwsza w Leżajsku gimnazjalna drużyna harcerzy im. Tadeusza Kościuszki powstała w roku szkolnym 1930/31. Jej pierwszym drużynowym był dh wywiadowca Tadeusz Krasucki a opiekunem drużyny prof. Stanisław Gdula.
2. Pierwsza drużyna harcerska została po założeniu zarejestrowana w Komendzie Hufca w Przeworsku. Od 1933 r. Harcerstwo Leżajskie podlegało Komendzie Hufca w Łańcucie
3. W roku szkolnym 1931/32 w Leżajsku powstały n/w drużyny harcerskie
 - drużyna męska przy Szkole Podstawowej męskiej. Patronem tej drużyny obrano Bolesława Chrobrego,
 - drużyna żeńska gimnazjalna im. Emilii Plater,
 - drużyna żeńska przy Szkole Podstawowej żeńskiej.
4. Komenda Hufca Męskiego ZHP powstała w Leżajsku w grudniu 1944 r. jej pierwszym Komendantem został Zdzisław Wiech a zastępcą Ludwik Kosiarski, Komenda Hufca żeńskiego ZHP powstała w 1945 r. Komendantką została Janina Makosik a jej zastępcą Lidia Kobyłańska
5. Do reformy administracyjnej 1975 r. Komenda Hufca w Leżajsku podzielona była na 8 GOH (Gminnych Ośrodków Harcerskich) Były to:
 - GOH Leżajsk – Komendant Maria Czapla
 - GOH Brzoza Królewska – Komendant Barbara Bieszczad

- GOH Grodzisko Dolne – Komendant Maria Misztal
 - GOH Giedlarowa – Komendant Jerzy Pawłow
 - GOH Krzeszów – Komendant Bogdan Nowakowski
 - GOH Kuryłówka – Komendant Krystyna Kielboń
 - GOH Sarzyna – Komendant Edmund Juśko
 - GOH Wola Zarzycka – Komendant Czesław Płaza
6. Po reformie administracyjno-państwowej z dniem 21.07. 1975 r. ZHP w Leżajsku rozbiło się na dwa ośrodki :
 - Komenda Hufca Leżajsk – miasto – Komendant Hufca Wacław Czyż
 - Komenda Hufca Leżajsk – gmina – Komendant Hufca Adam Bojanowski
 7. W połowie lat 80-tych w Miejskim Domu Kultury w Leżajsku powstał zespół wokalny – instrumentalny „KIX”. Szefem zespołu był hm. Krzysztof Gajewski. W skład zespołu wchodziły: Agnieszka Pelc, Aneta Drąg, Monika Skiba, Dorota Wylaż, Beata Deutschman. Zespół odniósł wiele sukcesów między innymi zdobył pierwsze miejsce na przeglądzie piosenki harcerskiej w Siedlcach.
 8. Z końcem 1991 r. rozkazem Naczelnika ZHP doszło do odwołania Hufców Leżajsk i Sokołów Młp które zostały włączone do Hufca Łańcut. Komendantem Hufca ZHP w Łańcutie była w tym okresie hm. Maria Dojnik.
 9. W dniu 20.11.1998 r. rozkazem Naczelnika ZHP L12/98 utworzona została Komenda Hufca w Leżajsku. Komendantem Hufca mianowany został hm. Ryszard Kołodziej.
 10. Obecnie Komendantem Hufca Leżajsk jest phm Stanisław Garbacki, a zastępcami phm. Damian Wyszynski pełniący równocześnie funkcję skarbnika oraz dh. Damian Dec - z-ca komendanta d/s programu. Członkami Komendy Hufca są phm. Edyta Dolecka i pwd. Łukasz Dec. Biuro Hufca mieści się w budynku MCK przy ul. Mickiewicza 65.

47. Harcerstwo w filatelistyce

1. W dniu 1.06.1951 r. Poczta Polska wprowadziła do obiegu serię dwóch znaczków z okazji dnia dziecka. Na znaczku wartości 30 gr. pokazany jest harcerz OHPL (Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej) na tle emblematu Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej , na znaczku wartości 45 gr. harcerka OHPL i instruktorka ZMP (Związku Młodzieży Polskiej) na tle konturu Polski i fragmentu prawa harcerskiego

2. 19 lipca 1969 r. wprowadzono serię trzech znaczków z okazji V Alertu Naczelnika ZHP. Wszystkie znaczki wartości 60 gr. Widoczne są na nich kolejno Krzyż Harcerski i znicz, Krzyż Harcerski i orzeł oraz Krzyż Harcerski i kontur polski

3. W dniu 20 czerwca 1975 r. wprowadzono do obiegu całość pocztową (kartka z nadrukowanym znaczkiem) poświęconą Harcerskiej Operacji „Bieszczady 40”. Na kartce oprócz znaczka z krzyżem harcerskim na tle gór znajduje się logo operacji.

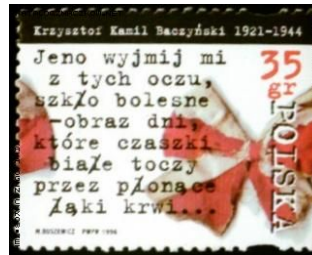
4. W 1984 r. z okazji 40 rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego wydana została seria 4 znaczków. Na znaczku wartości 5 zł. pokazany został powstańczy listonosz i pieczęć Harcerskiej Poczty Polowej. Na pozostałych znaczkach widoczni są: grupa powstańców, powstaniec w walce i opatrywanie rannych.

5. W 1994 wydana została seria 4 znaczków poświęconych 80 rocznicy powstania ZHP. Na znaczkach znajdują się kolejno: 1500 zł Robert Baden Powell, 2000 zł Andrzej Małkowski, 2500 zł fragment obrazu Wojciecha Kossaka „Straż nad Wisłą” i 3500 zł harcerz Szarych Szeregów - powstaniec warszawski.

6. Z okazji 75 rocznicy urodzin pfm. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego (patrz rozdz. 5 pytanie 10) Poczta Polska w dniu 22.01.1996 r. wprowadziła do obiegu znaczek o nominale 35 gr. zawierający fragment wiersza „Niebo złote Ci otworzę”

7. W dniu 5 maja 2007 r. Poczta Polska wprowadziła do obiegu znaczek o nominale 3 zł z okazji 100-lecia skautingu. Głównym elementem znaczka jest stojący na pierwszym planie skaut trębacz na tle namiotów obozowych.

8. Bohaterowie komiksowej serii Henryka Jerzego Chmielewskiego – „Tytus, Romek i A'Tomek” (patrz rozdz. 5 pytanie 10) znaleźli się na trzech znaczkach wprowadzonych do obiegu w dniu 29.05.2009

9. Znaczek wydany w dniu 17.08.2010 r. z okazji 100-lecia harcerstwa przedstawia sylwetki harcerzy pokazujących za pomocą kodu flagowego wyrazy: STO LAT

10. Z okazji Jubileuszowego zlotu z okazji 100-lecia harcerstwa Urząd Pocztowy Kraków 1 wydał dwa datowniki okolicznościowe na których widoczny jest na tle lilijki Smok Wawelski. Trzeci datownik z widokiem watry został wykorzystany do stemplowania kopert 1 dnia obiegu ze znaczkiem z pytania 9

48. Na wodzie i w powietrzu

1. Koordynacją i wspieraniem działań Drużyn Wodnych zajmuje się Kierownictwo Drużyn Wodnych i Żeglarskich Wydziału Specjalności GK ZHP, na poziomie Chorągwi jest to Pilot Chorągwi a w hufcu retman (sztorman). Działaniami Drużyn Lotniczych Inspektorat Drużyn Lotniczych Wydział Specjalności Głównej Kwatery ZHP.
2. SY Zawisza Czarny to trzymasztowy szkuner sztakslowy posiadający 10 żagli o łącznej powierzchni 438 m²
3. W 1984 roku, w czasie regat atlantyckich, harcerski żaglowiec wslawił się przeprowadzeniem brawurowej akcji ratowniczej w bardzo trudnych warunkach pogodowych w rejonie Bermudów, ratując część załogi żaglowca „Marques”, który zatonął tam w niespodziewanym i niezwykle gwałtownym szkwałe. Po wzięciu rozbitków na pokład „Zawisza” pozostał nadal w rejonie wypadku, poszukując ofiar, pomimo wysokiego stanu morza i bardzo silnego wiatru. Na Bermudach żaglowiec i jego załogę witano jak bohaterów.
4. Wzory oraz zasady noszenia znaków harcerskich drużyn specjalności wodnej określone są w Regulaminie Flagowym ZHP wprowadzonym uchwałą Rady Naczelnej ZHP nr 6 z dnia 23 maja 1998 r. w sprawie Regulaminu flagowego ZHP.
5. W Armadzie 2007 udział wzięły:
 - ZAWISZA CZARNY z załogą wystawioną przez CWM ZHP w Gdyni Kapitan Janusz Zbierajewski,
 - JURAND załoga wystawiona przez Hufiec ZHP Warszawa Mokotów,
 - BARLOVENTO II, załoga z Hufca ZHP w Rudzie Śląskiej
 - ALF, załoga z Hufca Katowice
 - PANORAMA, załoga z Hufca Katowice
 - NEMEA, załoga zorganizowana z indywidualnych Wędrowników

6. Harcerscy baloniarze dysponują balonami o nazwach : SP-BZP Harcerz I, SP-BWS Harcerz II, SP-BIF Idea, SP-BWD Skaut, SP-BYR Wzlot i SP-BYL Zuch.
7. Centralny Ośrodek Lotniczy GK ZHP został rozwiązany uchwałą GK ZHP nr 200/2005 z dnia 6 października 2005 r. z dniem 31.10.2005 r. z powodu zmiany zewnętrznych uwarunkowań prawnych, jak też wewnętrznych możliwości finansowych i technicznych (brak możliwości finansowania ośrodka i utrata cech użytkowych sprzętu lotniczego znajdującego się na wyposażeniu COL GK ZHP). W chwili rozwiązania COL GK ZHP dysponowała następującymi statkami powietrznymi:
 - samolot wielozadaniowy Jak-12M (rok budowy 1958), znaki SP-HKL
 - samolot wielozadaniowy PZL-104 Wilga (rok budowy 1975), znaki SP-HKM
 - samolot wielozadaniowy PZL-104 Wilga (rok budowy 1975), znaki SP-HKN
 - szybowiec szkolny Bocian-1D (rok budowy 1960) znaki rej. SP-3611
 - szybowiec treningowy Lis (rok budowy 1959)
8. W ZHP działają: Harcerski Klub Balonowy i Harcerski Klub Modelarstwa Lotniczego i Kosmicznego. Przy inspektoracie działła Sekcja Spadochronowa ZHP koordynująca działalność spadochronową w ZHP,
9. Krakowska 19 Lotnicza – Harcerskie środowisko lotnicze wywodzące się z 19 Krakowskiej Drużyny Harcerzy im. Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury. Jedno bardziej znanych i rozpoznawalnych środowisk harcerskich. Środowisko o rozwiniętej specjalności lotniczej (głównie modelarstwo lotnicze i kosmiczne oraz baloniarstwo), ale mocno przywiązane do metody i tradycji harcerskiej. Na działalności środowiska (w znacznym stopniu) oparte zostały dwa znane wydawnictwa harcerskie, „Obrzędowy piec” oraz „Vademecum zastępowego”. Instruktorzy K19L byli współinicjatorami KIHAM a w latach 60., 70., 80. XX w. stanowili trzon Kręgu Czarnego Dębu, zaś współcześnie m.in. zainicjowali powstanie ogólnopolskiego ruchu programowo-metodycznego Krąg Płaskiego Węzła.
10. Zgodnie z postanowieniami Regulaminu Harcerskiego Znak Spadochronowy przysługuje wszystkim członkom ZHP po spełnieniu następujących wymagań:
 - a. Wykonanie minimum 3 skoków ze spadochronem z dowolnego typu statku powietrznego podczas szkolenia spadochronowego.
 - b. Przeprowadzenie udokumentowanych zajęć popularyzujących spadochroniarstwo i historię spadochroniarstwa potwierdzonych przez właściwego przełożonego.

49. Pamiętamy

1. Katowice **Pomnik Harcerzy Września**, odsłonięty 4 listopada 1983 roku pomnik upamiętniający męczeńską śmierć śląskich harcerzy, którzy we wrześniu 1939 r. stawili opór wkraczającym do Katowic żołnierzom i bojówkarzom niemieckim oraz innym pomordowanym w czasie okupacji hitlerowskiej.
2. Zielonka **Pomnik Pomordowanych Harcerzy i Mieszkańców Zielonki**. Pomnik poświęcony jest harcerzom i mieszkańcom Zielonki rozstrzelanym przez Hitlerowców w pierwszych dniach II wojny światowej. Był to odwet za rozwieszenie przez harcerzy plakatów z tekstem „Roty” Marii Konopnickiej w okolicach przystanku kolejowego w Zielonce. Odsłonięcie pomnika nastąpiło 19 lipca 1960 r.
3. Łódź **Pomnik Aleksandra Kamińskiego** - rzeźba plenerowa w Parku Staromiejskim w Łodzi Pomnik przedstawia postać Kamińskiego ubraną w harcerską pelerynę i czapkę rogatywkę siedzącą przy ognisku. Jego autorem jest Kazimierz Karpiński .Pomnik został odsłonięty 24 września 2005 roku na 50 rocznicę Hufca Łódź-Polesie 2005 roku.

4. Środa Wielkopolska. W miejscu założenia pierwszej drużyny harcerskiej w Środzie stoi dziś pomnik poświęcony wszystkim **średzkim harcerzom**, a ulica przy której stoi to ulica Harcerska, która przed wojną nazywała się Żrenicką. Prócz krzyża harcerskiego na granitowym, skośnie ściętym, głazie wyryto napis: „MIEJSCE ZAŁOŻENIA PIERWSZEJ DRUŻYNY HARCERZY 18.05.1916”. W 1981 roku, podczas obchodów 65 rocznicy średzkiego hufca do kamienia dodano mosiężną tablicę z napisem: HARCERZOM ZIEMI ŚREDZKIEJ, POLEGŁYM W II WOJNIE ŚWIATOWEJ”.
5. Warszawa **Pomnik Małego Powstańca** – pomnik na ulicy Podwale, przy Murach Obronnych. Upamiętnia on najmłodszych uczestników powstania warszawskiego w 1944 roku. Został zaprojektowany przez Jerzego Jarnuszkiewicza. Odsłonięcia pomnika dokonano 1 października 1983.
6. Gdynia **Pomnik Tajnego Hufca Harcerzy**
7. Ostrzeszów **Pomnik Pamięci Ostrzeszowskich Harcerzy Poległych W Walkach O Niepodległość Polski**. W niszy umieszczono urny z pobraną ziemią z miejsc walki i straceń harcerzy ostrzeszowskich.
8. Gdynia **Obelisk Roberta Baden-Powella**
9. Tarnów **Pomnika Andrzeja Małkowskiego** odsłonięty w dniu 19 września 2008 roku pierwszy w Polsce pomnik Andrzeja Małkowskiego, twórcy harcerstwa.
10. Zakopane **Pomnik Olgi i Andrzeja Małkowskich** na Nowym Cmentarzu (odsłonięty w 1981)

50. X Muza

1. **Czarne Stopy** - polski film przygodowy dla dzieci zrealizowany w 1986, wyreżyserowany przez Waldemara Podgórskiego. Filmowa adaptacja powieści Seweryny Szmaglewskiej pod tym samym tytułem.

Gatunek	Film przygodowy
Kraj produkcji	Polska
Data premiery	16 listopada 1987
Czas trwania	98'
Reżyseria	Waldemar Podgórski
Scenariusz	Waldemar Podgórski ,Seweryna Szmaglewska
Muzyka	Piotr Marczewski
Zdjęcia	Tomasz Tarasin
Scenografia	Elżbieta Karwańska
Kostiumy	Barbara Śródka-Makówka
Montaż	Jerzy Pękalski
Produkcja	Studio Filmowe Profil
Obsada:	
Marcin Kowalczyk - Marek	
Sasza Depczyński - Błyskawica	
Bartosz Hajnecz - Felek	
Sebastian Iwanow - Maciek	
Mikołaj Janic - Zenek	
Sławomir Krajewski - Franek	
Janusz Pawlak - Józek	
Wojciech Malajkat - Andrzej Wróbel	
Cezary Pazura - Puma	
Piotr Siejka - Oboźny	
Stanisław Niwiński - Leśne Oko	

Ryszard Kotys - Opiekun Marka
Paweł Siedlik - Kucharz
Helena Kowalczykowa - Babcia Franka
Juliusz Lubicz-Lisowski - Chłop

Rolę filmowej drużyny harcerzy zagrała autentyczna 28 Łódzka Drużyna Harcerzy im. Antoniego Olbromskiego z Hufca ZHP Łódź-Polesie, a zdjęcia do filmu realizowane były w trakcie długiego letniego obozu nad rzeką Szum w okolicach wsi Rebizanty. Mundury harcerskie, które nosili aktorzy były również najczęściej pożyczone od harcerzy z 28 ŁDH. W filmie wystąpili m.in. późniejsi Naczelnicy Harcerzy ZHR: Adam Komorowski - ówczesny drużynowy 28 ŁDH i Radosław Podogrocki.

2. **Dreszcze** - polski film fabularny z 1981 roku, w reżyserii Wojciecha Marczewskiego. Jest rok 1955. Trzynastolatek, Tomek Żukowski (Tomasz Hudziec), jest świadkiem aresztowania ojca. Zostaje też zakwalifikowany na harcerski obóz szkoleniowy. Zakochuje się w druźnie i codziennie poddawany jest komunistycznej indoktrynacji. Nadchodzi odwilż roku 1956, ojciec Tomka opuszcza więzienie, ale już nie potrafi znaleźć wspólnego języka z synem.

Gatunek	dramat
Kraj produkcji	Polska
Data premiery	1981
Czas trwania	101 min
Reżyseria	Wojciech Marczewski
Scenariusz	Wojciech Marczewski
Muzyka	Andrzej Trzaskowski
Montaż	Irena Choryńska
Zdjęcia	Jerzy Zieliński
Scenografia	Barbara Kawecka, Andrzej Kowalczyk
Kostiumy	Alicja Wasilewska
Produkcja	Zbigniew Tołłoczko

Nagrody: 1981 - Teresa Marczewska Gdynia (do 1986 Gdańsk) (Festiwal Polskich Filmów Fabularnych) - nagroda za pierwszoplanową rolę kobiecą

1981 - Wojciech Marczewski Gdynia (FPFF) - Nagroda Główna Jury

1981 - Irena Choryńska Gdynia (do 1986 Gdańsk) (Festiwal Polskich Filmów Fabularnych) - nagroda za montaż

1982 - Wojciech Marczewski Berlin (MFF) – „Srebrny Niedźwiedź”

1982 - Wojciech Marczewski Berlin (MFF) - nagroda FIPRESCI

1982 - Wojciech Marczewski Berlin (MFF) - nagroda OCIC (Międzynarodowa Katolicka Organizacja Filmowa)

1982 - Wojciech Marczewski Berlin (MFF) - nagroda Międzynarodowego Zrzeszenia Klubów Filmowych

1983 - Wojciech Marczewski Don Kichot (Nagroda PF DKF)[2]

Obsada

Tomasz Hudziec jako Tomek Żukowski

Teresa Marczewska jako drużna przewodniczka

Zdzisław Wardejn jako inspektor

Jerzy Bińczycki jako Cebula, nauczyciel języka polskiego

Teresa Sawicka jako matka Tomka

Marlena Andrzejewska jako drużna

Małgorzata Dobrowolska jako Małgosia

Mieczysław Łoza jako milicjant

Ferdynand Matysik jako chłop
Włodzimierz Kowalewski jako wychowawca obozowy
Erwin Nowiaszek jako higienista
Włodzimierz Musiał jako sąsiad
Małgorzata Pritulak jako matka Tadka
Ryszard Kotys jako stróż
Marek Kondrat jako wychowawca klasy
Marian Opania jako Zbyszek
Władysław Kowalski jako Ojciec Tomka
Bogusław Linda jako cywil

3. **Szatan z siódmej klasy** – polski film fabularny z 1960 r. wg powieści dla młodzieży Kornela Makuszyńskiego. Głównym bohaterem jest Adam Cisowski, mądry i logicznie myślący chłopiec z żyłką detektywistyczną. Powieść opowiada o tajemnicy z czasów wojen napoleońskich – zagadce, którą Adaś, wraz z rodziną Gąsowskich będzie musiał rozwiązać. W odróżnieniu od pierwowzoru książkowego akcję przeniesiono z okresu międzywojennego w czasy współczesne. Film był ekranowym debiutem Poli Raksy.

W 1960 r. *Szatan z siódmej klasy*, jako drugi polski film w historii, został zgłoszony do rywalizacji o Oscara.

Gatunek	film przygodowy
Kraj produkcji	Polska
Data premiery	25 listopada 1960
Czas trwania	105 min.
Reżyseria	Maria Kaniewska
Scenariusz	Maria Kaniewska, Roman Niewiarowicz
Muzyka	Witold Krzemiński
Zdjęcia	Antoni Wójtowicz
Scenografia	Anatol Radzinowicz
Kostiumy	Marian Kołodziej
Montaż	Lidia Pstrokońska
Produkcja	Zespół Filmowy „Start”
Nagroda MFF dla Dzieci i Młodzieży w Wenecji	

Obsada

Józef Skwark - Adam Cisowski
Stanisław Milski - profesor Paweł Gąsowski
Pola Raksa - Wanda Gąsowska
Krystyna Karkowska - Ewa Gąsowska
Kazimierz Wichniarz - Iwo Gąsowski
Mieczysław Czechowicz - bandyta „malarz”
Czesław Lasota - bandyta
Janusz Kłosiński - Żegota
Ryszard Barycz - Kamil de Berier
Ryszard Ronczewski- Francuz
Jan Paweł Kruk
Maciej Damięcki
Małgorzata Piekarska
Janina Martini
Zdzisław Lubelski
Ludwik Halicz

Aleksander Fogiel - ksiądz
Stanisław Bieliński
Krzysztof Krawczyk i inni

4. **Pan Samochodzik i templariusze** – polski serial telewizyjny dla młodzieży, zrealizowany w 1971 roku na podstawie powieści Zbigniewa Nienackiego **Pan Samochodzik i templariusze**.

Pan Samochodzik, w którego postać wciela się Stanisław Mikulski - historyk sztuki i detektyw amator oraz posiadacz niezwykłego samochodu, poszukuje ukrytych skarbów templariuszy. Dużą pomoc okazują mu zaprzyjaźnieni harcerze.

Gatunek	młodzieżowy
Kraj produkcji	Polska
Produkcja	Zespół Filmowy „Nike”
Reżyseria	Hubert Drapella
Scenariusz	Zbigniew Nienacki
Muzyka	Piotr Marczewski
Zdjęcia	Wacław Dybowski
Scenografia	Teresa Barska
Data premiery	20 lutego 1972

Obsada

Stanisław Mikulski (Tomasz - Pan Samochodzik)
Roman Mosior (harcercz „Sokole Oko”)
Stefan Niemierowski (harcercz „Doktorek”; w powieści harcercz „Wilhelm Tell” jest synem lekarza; w czołówce przez pomyłkę *Niemierowski*)
Tomasz Samosionek (harcercz „Długi Ozór”; w powieści „Wiewiórka”)
Ewa Szykulska (Karen, odcinki 1-5)
Grażyna Marzec (Iwona, odcinki 1-5)
Tadeusz Gwiazdowski (kapitan Petersen, odcinki 1-5)
Michał Szewczyk (Michał, odcinki 1-5)
Lech Ordon (Łucjusz, odcinki 1-3)
Danuta Szaflarska (żona Łucjusza, odcinki 1-3)
Roman Sykała (odcinki 1-2)
Zygmunt Apostoł (żeglarz, odcinki 1-2)
Jan Tesarz (brodac, odcinki 1-2)
Alina Janowska (przewodniczka po Malborku, odcinek 3)
Irena Skwierczyńska (gospodyni księdza, odcinki 4-5)
Seweryn Butrym (ksiądz proboszcz, odcinek 4)
Stanisław Miński (kościelny, odcinek 4)

Odcinki

Po przygodę
Fałszywy brodac
Tajemnica Bahometa
Podziemny labirynt
Skarb Templariuszy

Główne plany serialu zlokalizowano w okolicach Radzyna Chełmińskiego oraz Malborka. Ostatnie dwa odcinki - z gotyckim kościołkiem - realizowane były także w Okoninie koło Grudziądza. W Radzynie Chełmińskim znajdują się ruiny zamku krzyżackiego, jednego z największych w państwie Zakonu. W ruinach tych bohaterowie serialu poszukują tajemnych znaków templariuszy prowadzących do legendarnego skarbu. Do niedawna jeden z takich znaków, wykonany w trakcie

realizacji filmu, widoczny był na murze zamkowym. Na terenie radzyńskiego zamku znajdują się także piwnice, które zostały wykorzystane przez ekipę filmową w przygotowaniu scen w podziemiach, w których „zatrzasnęli się” harcerze w przedostatnim odcinku serialu. Kolumnę, pod którą spoczywał filmowy szkielet „chłopa, który kiedyś znalazł wejście do podziemi”, chętnie pokazuje miejscowy przewodnik. Kościół w Okoninie posłużył filmowcom za „kościół z podziemiami w Kortumowie”, z jednym wprowadzie wyjątkiem: scenę, w której pan Tomasz z harcerzami schodzi z kościelnej wieży, nakręcono przy kościele w Radzyniu Chełmińskim, a metalowa drabinka, po której schodzą bohaterowie, znajduje się tam do dziś. W serialu wykorzystano także radzyński cmentarz i znajdującą się na jego terenie kaplicę: to tam nakręcono scenę oczekiwania na tajemniczego Bahometa.

5. **Wyspa Złoczyńców** – polski film fabularny dla młodzieży zrealizowany w 1965 przez Stanisława Jędrykę, w oparciu o scenariusz Zbigniewa Nienackiego. Scenariusz powstał na podstawie książki Nienackiego „Wyspa Złoczyńców”, pierwszej z serii powieści o przygodach Pana Samochodzika. Film nie jest wierną adaptacją książki, lecz zachowuje jej klimat. Akcja filmu rozgrywa się w okolicach Kazimierza Dolnego nad Wisłą. W rolę Pana Samochodzika wcielił się Jan Machulski.

Gatunek	film dla młodzieży
Kraj produkcji	Polska
Data premiery	5 kwietnia 1965
Czas trwania	85 min.
Reżyseria	Stanisław Jędryka
Scenariusz	Zbigniew Nienacki
Muzyka	Wojciech Kilar
Zdjęcia	Stanisław Loth
Scenografia	Adam T. Nowakowski
Kostiumy	Katarzyna Chodorowicz-Stawicka
Montaż	Roman Kolski
Produkcja	Zespół Filmowy Rytm
Atelier	Wytwórnia Filmów Fabularnych we Wrocławiu, Wytwórnia Filmów Fabularnych w Łodzi
Obsada	
	Jan Machulski (Tomasz - Pan Samochodzik)
	Joanna Jędryka (Zaliczka)
	Aleksander Fogiel (komendant milicji, starszy sierżant)
	Jan Koecher (profesor Opałko)
	Mieczysław Pawlikowski (bandyta w kapeluszu)
	Ryszard Pietruski (Karol, „fotograf”)
	Zygmunt Zintel (Kolasa, przewodnik wycieczek)
	Maciej Błazejowski (harcierz)
	Ryszard Gębicki (harcierz)
	Grzegorz Lipson (harcierz)
	Krzysztof Litwin (student antropologii)
	Halina Machulska (przewodniczka w muzeum)
	Zbigniew Czeski (milicjant Kowalski)
	W. Kowalczyk
	Jerzy Turek (student antropologii)

6. **Niewiarygodne przygody Marka Piegusa** - przygodowy serial telewizyjny dla młodzieży, zrealizowany na podstawie powieści Edmunda Niziurskiego, pod tym samym tytułem. Tytułowy Marek Piegus, ma niesamowite zdolności przyciągania pecha. Po pewnym czasie okazuje się, że to nie pech, tylko... szajka złodziei tornistrów.

Gatunek	młodzieżowy
Kraj produkcji	Polska
Produkcja	Studio Filmowe „Kadr”
Reżyseria	Mieczysław Waśkowski
Scenariusz	Edmund Niziurski, Mieczysław Waśkowski
Muzyka	Adam Walaciński
Zdjęcia	Antoni Nurzyński
Scenografia	Anatol Radzinowicz
Data premiery	5 października 1967
Obsada	
Grzegorz Roman	- Marek Piegus
Bronisław Pawlik	- redaktor, przyjaciel Marka
Ludwik Benoit	- Anatol Surma, sublokator w mieszkaniu Piegusów
Jadwiga Chojnacka	- ciotka Dora, siostra matki Marka
Janusz Kłosiński	- Wieńczysław Nieszczerólny, przestępca
Stanisław Milski	- dyrektor szkoły, do której uczęszczał Marek
Krzysztof Litwin	- Chryzostom Cherlawy, członek bandy Alberta Flaszka
Mieczysław Czechowicz	- Teofil Bosmann, członek bandy Alberta Flaszka
Aleksander Dzwonkowski	- doktor Bogumił Kadryll, członek bandy Alberta Flaszka
Lech Ordon	- Albert Flasz, szef grupy przestępczej
Włodzimierz Skoczylas	- Zezowaty, członek bandy Alberta Flaszka
Zygmunt Zintel	- Hippollit Kwass, prywatny detektyw
Wojciech Siemion	- kapitan Jaszczółt, oficer MO
Edward Wichura	- pan Piegus, ojciec Marka
Barbara Krafftówna	- pani Piegusowa, matka Marka
Albin Ossowski	- Czesiek Pajkert, przyjaciel Marka
Hanka Bielicka	- pani Pajkertowa, matka Cześka
Stanisław Łapiński	- <i>Pitagoras</i> , nauczyciel matematyki w szkole Marka
Zbigniew Jabłoński	- Cezary Cedur, kolega Anatola Surmy

Odcinki

1. Przygoda pierwsza, czyli niesamowite i niewiarygodne okoliczności, które sprawiły, że nie odrobiłem lekcji
2. Przygoda druga, czyli niesamowite i niewiarygodne udręki, które nawiedziły mnie w klasie
3. Przygoda trzecia, czyli nieprawdopodobne spiętrzenie wypadków, wokół akcji „Flaszka”, czyli pierwsze spotkanie ze złodziejem tornistrów
4. Przygoda czwarta, czyli nieprawdopodobne skutki wagarów pospolitych, czyli powtórne spotkanie ze złodziejem tornistrów
5. Przygoda piąta, czyli tajemnicze zniknięcie Cześka Pajkerta
6. Przygoda szósta, czyli akcja „Lwia paszcza” prowadzi śladami Nieszczerólnego nie do kryjówki Cześka Pajkerta lecz do...
7. Przygoda siódma, czyli tajemniczy list detektywa Hippolita Kwassa, czyli wykrycie centralnej meliny Alberta Flaszka
8. Przygoda ósma, czyli?...

9. Przygoda dziewiąta, czyli nieprawdopodobny rozwój akcji doprowadzony do.. niespodziewanego finału
7. **Ptaki, Ptakom** Adaptacja powieści Wilhelma Szewczyka pod tym samym tytułem. „Ptaki ptakom” podejmują temat trochę zaniedbany przez naszą kinematografię, a mianowicie walki Ślązaków z Niemcami we wrześniu 1939 roku. Oprócz doświadczonych żołnierzy, zwykle byłych powstańców śląskich, pod bronią znalazły się wtedy niemal dzieci - harcerze i harcerki. To właśnie na nich hitlerowcy dopuścili się największych okrucieństw. Gdy zdobyli obleganą przez ponad dobę wieżę spadochronową, zaczęli po prostu zrzucać młodocianych obrońców z kilkudziesięciometrowej wysokości. Te i inne wydarzenia dokumentuje skromny, lecz rzetelny film Pawła Komorowskiego.

Gatunek:

Gatunek	Film wojenny
Kraj produkcji	Polska
Data premiery	4 marca 1976
Czas trwania	84 min.
Reżyseria	Paweł Komorowski
Scenariusz	Wilhelm Szewczyk, Paweł Komorowski
Muzyka	Wojciech Kilar
Zdjęcia	Stefan Pindelski
Scenografia	Bogdan Solle
Kostiumy	Maria Wiłun
Montaż	Zenon Piórecki
Produkcja	Zespół Filmowy Silesia
Atelier	Wytwórnia Filmów Fabularnych w Łodzi

Obsada:

Henryk Bista (Karol Profaska),
Zygmunt Biernat (Pawelczyk),
Wirgiliusz Gryń (Kopocz),
Bernard Krawczyk (kolejarz Paruzel),
Tadeusz Madeja (Sobek),
Jan Bógdoł (SA-man Fritz),
Mieczysław Całka (SA-man),
Janina Grzegorzczak (harcerka, zastępowa),
Adam Kwiatkowski (podoficer niemiecki),
Maciej Maciejewski (Rafał),
Henryk Maruszczak (Procek),
Andrzej Mrożewski (kapitan Musioł),
Jerzy Nowak (Barcik),
Katarzyna Pawlak (Danka),
Edward Skarga (komendant),
Tadeusz Teodorczyk (Hans Joschke),
Józef Grzeszczak (dywersant),
Ewa Śmiałowska-Mrożewska (żona Karola Profaski)

8. **Akcja pod Arsenalem.** 26 marca 1943 roku w Warszawie w rejonie Arsenału, na ulicach Długiej i Bielskiej, harcerze z grupy szturmowej Szarych Szeregów brawurowym atakiem odbili przewożonego z budynku gestapo na Pawiak Jana Bytnara „Rudego”, a wraz z nim 25 innych więźniów. Skatowany w czasie śledztwa przez Niemców „Rudy” kilka dni później zmarł na rękach swoich przyjaciół. Wkrótce

od kul harcerzy z grup szturmowych zginęli jego oprawcy - Lange i Schulz. Te właśnie wydarzenia, znane z książek „Kamienie na szaniec” Aleksandra Kamińskiego i „Akcja pod Arsenalem” Stanisława Broniewskiego, są tematem filmu. Jednakże nie jest on „dokumentem w ścisłym tego słowa znaczeniu, nie jest ważne, czy ktoś stał o dwa kroki bliżej czy dalej. Ten film jest dokumentem postaw” - powiedział wspomniany już Stanisław Broniewski „Orsza”, naczelnik konspiracyjnych Szarych Szeregów i dowódca tej akcji, jeden z konsultantów filmu.

Gatunek:

Gatunek	Film wojenny
Kraj produkcji	Polska
Data premiery	13 luty 1978
Czas trwania	93 min.
Reżyseria	Jan Łomnicki
Scenariusz	Jerzy Stefan Stawiński
Muzyka	Piotr Hertel
Zdjęcia	Jerzy Gościk
Scenografia	Halina Dobrowolska
Kostiumy	Marta Walczak, Bogdan Wiśniewski
Montaż	Barbara Kosidowska
Produkcja	Studio Filmowe (d. Zespół Filmowy) Iluzjon
Atelier	Wytwórnia Filmów Dokumentalnych (Warszawa)
Nagrody: 1978 - Gdynia (FPFF)-Bałtycka Perła (nagroda zakładów pracy Wybrzeża) <i>za poszukiwania twórcze i obyczajowości polskiego ruchu społeczno-politycznego</i> 1978 - Jan Łomnicki Gdynia (FPFF)-Nagroda Główna Jury	

Obsada

Cezary Morawski (Bytnar Jan (pseud. Rudy)),
Mirosław Konarowski (Zawadzki Tadeusz (pseud. Zośka)),
Ryszard Gajewski (Dawidowski Maciej Aleksy (pseud. Alek)),
Magdalena Wołłejko (Baśka, dziewczyna „Alka”),
Jan Englert (Broniewski Stanisław (pseud. Stefan Orsza)),
Zbigniew Zapasiewicz (ojciec „Rudego”),
Lidia Korsakówna (matka „Rudego”),
Tadeusz Łomnicki (lekarz),
Karol Sturm (Schultz),
Werner Toelcke (Lange),
Jan Czechowicz („Bolec”),
Piotr Dejmek („Wesoły”),
Ryszard Dreger (Jan Rodowicz (pseud. „Anoda”)),
Adam Ferency (Heniek),
Karol Gruza („Słoń”),
Ryszard Jabłoński („Katoda”),
Emilian Kamiński („Jur”),
Piotr Krasicki („Kadłubek”),
i inni.

9. **Drużynowy.** Polski film krótkometrażowy. Mama nie pozwala Wojtkowi zapisać się do harcerstwa. Sprytny chłopiec organizuje drużynę podwórkową i zostaje drużynowym.

Gatunek:

Gatunek	Film krótkometrażowy
Kraj produkcji	Polska
Rok produkcji	1973
Czas trwania	29 min.
Reżyseria	Ryszard Rydzewski
Scenariusz	Ryszard Rydzewski
Muzyka	Piotr Marczewski
Zdjęcia	Władysław Nagy
Scenografia	Wiesław Śniadecki
Montaż	Maria Mastalińska
Produkcja	Wytwórnia Filmów Oświatowych (Łódź)

Obsada:

Grzegorz Staroń (Wojtek),
Radosław Arkuszyński,
Mikołaj Nowotniak,
Teofila Koronkiewicz (starsza pani),
Teresa Szmigielówna (nauczycielka),
Aleksandra Zawieruszanka (mama Wojtka),
Krzysztof Bielous,
Katarzyna Czarnowska,
Sławomir Król,
Borys Kozierski,
Czarek Machliński,
Jarosław Maciejewski,
Justyna Nowotniak,
Paweł Urbańczyk

10. **Zamach.** Wojenny dramat psychologiczny, rekonstrukcja udanego zamachu AK na szefa policji SS, generała Kutscherę, zwanego „katem Warszawy” przeprowadzonego przez grupę młodych żołnierzy AK (harcerzy Grup Szturmowych z kompanii „Agat”/ „Pegaz 81”, czyli „Parasolarzy”); film odtwarza precyzyjne przygotowania i dramatyczny przebieg akcji, w której zginęli niemal wszyscy zamachowcy, ale która przyniosła zamierzony cel - ograniczenie masowych egzekucji. Utrzymana w dokumentalnym stylu, ale nie dosłowna, rekonstrukcja przygotowań i zamachu dokonanego 1.02.1944 roku na dowódcę SS i policji na dystrykt warszawski, generała Kutscherę, inicjatora publicznych egzekucji w Warszawie.

Gatunek	wojenny
Kraj produkcji	Polska
Data premiery	12 stycznia 1959
Czas trwania	81 min.
Reżyseria	Jerzy Passendorfer
Scenariusz	Jerzy Stefan Stawiński
Muzyka	Adam Walaciński
Zdjęcia	Jerzy Lipman
Scenografia	Anatol Radzinowicz
Kostiumy	Jerzy Szeski
Montaż	Czesław Raniszewski
Produkcja	Zespół Filmowy Iluzjon
Atelier	Wytwórnia Filmów Dokumentalnych, Wytwórnia Filmów Fabularnych

Nagrody: 1959 – Mar del Plata (Międzynarodowy Festiwal Filmowy) – II nagroda Argentyńskiej Komisji Krytyki Teatralnej
1959 – Mar del Plata (Międzynarodowy Festiwal Filmowy) – nagroda za scenariusz
1959 – Mar del Plata (Międzynarodowy Festiwal Filmowy) – nagroda dla najlepszego filmu
1959 – San Sebastián (Międzynarodowy Festiwal Filmowy) – nagroda FIPRESCI
1959 – San Sebastián (Międzynarodowy Festiwal Filmowy) – wyróżnienie za scenariusz
1959 – Meksyk (Festiwal Filmów Fabularnych) – nagroda za reżyserię
1963 – Cuneo (Międzynarodowy Festiwal Filmowy o Ruchu Oporu) – Złoty Medal

Obsada

Bożena Kurowska („Marta”)
Grażyna Staniszeńska („Krysia”)
Zbigniew Cynkutis („Zawada”)
Andrzej Kostenko („Kolos”)
Roman Kłosowski („Mały”)
Tadeusz Łomnicki („Marek”)
Andrzej May („Czarny”)
Stanisław Mikulski („Jacek”)
Jerzy Nasierowski („Kajtek”)
Jerzy Pichelski (doktor Maks)
Wojciech Siemion („Ryś”)
Eugeniusz Szewczyk („Orzeł”)
Tomasz Zaliwski („Olek”)
Halina Drohocka (matka „Czarnego”)
Irena Jaglarz (pasażerka tramwaju pomagająca „Rysiowi”)
Witold Kałuski (lekarz zajmujący się „Rysiem” i „Kolossem”)
Jan Kobuszewski (konspirator „Jurek”)
Tadeusz Kosudarski (dowódca patrolu żandarmów)
Irena Malkiewicz (matka „Krysi”)

51. Mamy 100 lat

1. Komendantem Złotu Stulecia w Krakowie był hm. Krzysztof Budzyński zastępca Naczelnika ZHP.
2. Obozowiska poszczególnych Chorągwi złotych nazwane zostały „Gniazdami”. Wszystkie gniazda znajdowały się na krakowskich Błoniach.
3. Gościem honorowym pierwszego dnia zlotu a zarazem osobą otwierającą obchody jubileuszu był prezes Rady Ministrów Donald Tusk.
4. Około 300 zagranicznych gości uczestników z 14 krajów. Sporą część zagranicznych uczestników stanowili polscy harcerze działający poza naszym krajem, przede wszystkim z Białorusi, Kanady i Litwy.
5. W czasie Złotu stulecia w Krakowie w dniach wydawany był „Krakowski Skaut” . Łącznie w dniach 17-24 sierpnia 2010 r. ukazało się 7 numerów tego pisma.
6. Akcja honorowego oddawania krwi nosiła nazwę : Harcerska Kropla Braterstwa . W czasie akcji zebrano 101 l. krwi.
7. W piątek 20 sierpnia równo o godzinie 13.13 przed siedzibą Komendy Chorągwi Krakowskiej rozpoczęła się ceremonia odsłonięcia pomnika założyciela polskiego

- harcerstwa Andrzeja Małkowskiego. Ta oryginalna godzina ma przypominać, że w 1913 roku odbył się pierwszy krakowski obóz harcerski.
8. W dniu 22 sierpnia 2010 r. na teren jubileuszowego zlotu przyjechał Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski wraz z małżonką. Gościem był również prezes NBP prof. Marek Belka. Uroczystą mszę świętą stulecia w Katedrze Wawelskiej w której wzięła udział para prezydencka i prezes NBP odprawił metropolita krakowski ks. kardynał Stanisław Dziwisz. W mszy uczestniczyli ponadto rzecznik Praw Dziecka Marek Michalak, wojewoda małopolski Stanisław Kracik, wiceminister Edukacji Narodowej Mirosław Sielatycki.
 9. Na terenie jednostki wojskowej 16 batalionu powietrzno-desantowego odbyły się Mistrzostwa ZHP w strzelectwie grupowym i w strzelectwie indywidualnym o puchar Naczelnika ZHP i po raz pierwszy w tym roku o puchar Dowódcy Garnizonu. Mistrzostwa w strzelectwie indywidualnym odbyły się w trzech kategoriach, harcerze, harcerki, instruktorzy.
 10. W czasie jubileuszowego Zlotu stulecia odbył się XIX Złaz Seniorów i Starszyny Harcerskiej „Krak 2010”.

Bibliografia

1. „Co każdy zastępowy wiedzieć powinien”
2. „Harcerze zbierają zioła”
3. „Vademecum drużynowego”
4. „Z dziejów ruchu harcerskiego” Studia-szkice-materiały 1911-2006
5. „Zasady musztry i ceremoniału harcerskiego”
6. „Zośka” – Pamiątniki żołnierzy baonu „Zośka”
7. Baden-Powell Robert – „Wskazówki dla skautmistrzów”
8. Baden-Powell Robert – „Skauting dla chłopców”
9. Baran Adam F. – „Walka o kształt harcerstwa w Polsce (1980-1990). Niepokorni i niezależni”
10. Baziur Grzegorz – „Dwie konspiracje harcerskie”
11. Błazejewski Wacław „Z dziejów harcerstwa polskiego 1910-1939”
12. Broniewski Stanisław ps. „Orsza” - „Całym Życiem – Szare Szeregi w relacji naczelnika”
13. Chmielewski Henryk Jerzy - „Tytus, Romek i A'Tomek”
14. Chrzęszczewska Anna – „Bandażowanie”
15. Dołęgowska-Wysocka Mirosława – „Plamy na lilijce, Spory światopoglądowe w ZHP”
16. Farynowski Paweł – „Ino mi się nie zgub”
17. Gąsiorowski Andrzej – „Harcerstwo polskie na Warmii w latach 1920 – 1939”
18. Glass Henryk – „Gawędy z drużynowym”
19. Gołba Kazimierz – „Wieża spadochronowa”
20. Grzebyk Krzysztof – „
21. Hansen Walter - „Wilk który nigdy nie śpi, pełne przygód życie lorda Baden-Powella”
22. Jakubowski Ryszard „Kot” – Tropami II harcerskiej konspiracji (1944–1956)
23. Jankowska Joanna – „Pionierka Obozowa”
24. Kamiński Aleksander - „Andrzej Małkowski”
25. Kamiński Aleksander – „Antek Cwaniak”
26. Kamiński Aleksander – „Kamienie na szaniec”
27. Kamiński Aleksander – „Książka drużynowego zuchów”
28. Kamocki Janusz phm. – „Od Andrzejek do Dożynek”
29. Kapiszewski Henryk – „Związek Harcerstwa Polskiego w Niemczech”

30. Kozimala Irena – „Lwowska Chorągiew Harcerzy ZHP w latach 1921-1939”
31. Kozioł Ryszard hm. – „Historia stopni harcerskich”
32. Kozioł Ryszard hm. – „Zapomniany temat - Alfabet Morse'a”
33. Kudasiewicz Marek – „Obrzędowy piec”
34. Kudasiewicz Marek – „Vademecum zastępowego”
35. Kudasiewicz Marek, Śmietana Stanisław – „Pożyteczna zima: poradnik do zimowych zajęć zastępów i drużyn harcerskich oraz zastępów NAZ”
36. Kunert Andrzej Krzysztof - „Słownik biograficzny konspiracji warszawskiej 1939-1944”
37. Kurdziel Michał – „Podstawowe zasady udzielania pierwszej pomocy”
38. Larendowicz Zbigniew – „Początki ruchu harcerskiego w Leżajsku”
39. Maracewicz Tomasz – „Obóz Harcerzy”
40. Mikołajczak Adam – „Pierwsza pomoc ilustrowany poradnik”
41. Mirowski Stefan – „Styl życia”
42. Morfin Aimée – „Księga Jaszczurki”
43. Mrówczyński Bolesław – „Leśna Drużyna”
44. Mrówczyński Bolesław – „Plama na złotej puszczy”
45. Nienacki Zbigniew – „Księga Strachów”
46. Nienacki Zbigniew – „Pan Samochodzik i templariusze”
47. Nienacki Zbigniew – „Wyspa Złoczyńców”
48. Niewiarowski Marek – „Księga szyfrów”
49. Niziurski Edmund – „Fałszywy trop”
50. Niziurski Edmund – „Niewiarygodne przygody Marka Piegusa”
51. Nowiny Harcerskie – Informator Komisji Historycznych Chorągwi Krosno-Przemyśl-Rzeszów-Tarnobrzeg 22.05.1986 r.
52. Ohnesorge Gerd, Scheiba Bernd, Uhlenhaut Karl – „Tropy i ślady zwierząt”
53. Paclawski Ryszard – „Gra o harcerstwo”
54. Panas Boguchwał dr. med. hm. – „Harcerz w Służbie Zdrowia”
55. Parzyński Jerzy – „Ruch Harcerski Rzeczypospolitej” 1983-1989,
56. Pielasz Tadeusz hm. – „Historia harcerstwa” (do 1945 r.)
57. Płaza Czesław – „Z historii ruchu harcerskiego w Leżajskim”
58. Praca pod redakcją Olgierda Fiedkiewicza "Leksykon harcerstwa”
59. Rawski Tomasz phm. – „Terenoznawstwo poradnik metodyczny”
60. Sikorski Tomasz – „Harcerskie odznaki honorowe 1916-1989”
61. Sołtysiak Bogdan – „Harce z mapą”
62. Sosnowski Stefan, Stykowski Jan – „Sakwa włóczykija”
63. Statut ZHP tekst jednolity uchwalony uchwałą z dnia 6 grudnia 2009 r. XXXVI Zjazdu ZHP
64. Statut ZHP uchwalony 3 grudnia 2005 r. na XXXIII Zjeździe ZHP
65. Strużyna Janusz, Szdkowski Stanisław – Obóz harcerski i jego urządzenia”
66. Szczepy Lotnicze im. „Zwirki i Wigury” – „Vademecum zastępowego”
67. Szmaglewska Seweryna – „Czarne Stopy”
68. Szmaglewska Seweryna – „Nowy ślad Czarnych Stóp”
69. Szymanowicz Adam - Naczelna Komenda Organizacji Harcerskiej na Warmię i Mazury (1920 rok),
70. Szymczak Zbigniew - „Medycyna obozowa”
71. Uchwała Głównej Kwatery ZHP nr 187/2005 z dnia 30 czerwca 2005 r. w sprawie oznaczania na mundurze projektu starszoharcerskiego
72. Uchwała Głównej Kwatery ZHP nr 66/2007 z dnia 16 stycznia 2007 r. Instrukcja organizacyjna HALiZ
73. Uchwała Głównej Kwatery ZHP nr 70/2003 z dnia 26 czerwca 2003 r. w sprawie zatwierdzenia „Programów znaków służb”

74. Uchwała Głównej Kwatery ZHP nr 73/2003 z dnia 15 sierpnia 2003 r. w sprawie podstawowego zestawu sprawności harcerskich
75. Uchwała Głównej Kwatery ZHP nr 83/2003 z dnia 9 grudnia 2003 r. w sprawie zatwierdzenia uzupełniającego zestawu sprawności harcerskich
76. Uchwała Nr 20/XXXII Rady Naczelnej ZHP z dnia 24 listopada 2002 r. w sprawie systemu stopni instruktorskich
77. Uchwała nr 209/2005 Głównej Kwatery Związku Harcerstwa Polskiego w sprawie Regulaminu mundurowego ZHP z dnia 15 listopada 2005 r.
78. Uchwała nr 38/XXXII Rady Naczelnej ZHP z dnia 15 czerwca 2003 r. w sprawie przyjęcia instrumentu metodycznego – sprawności harcerskie
79. Uchwała nr 40/XXXII Rady Naczelnej ZHP z dnia 15 czerwca 2003 r. w sprawie przyjęcia instrumentu metodycznego – stopnie harcerskie
80. Uchwała nr 43/2003 Głównej Kwatery ZHP z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie zatwierdzenia instrukcji gromady zuchowej oraz drużyny harcerskiej, starszoharcerskiej, wędrowniczej i wielopoziomowej
81. Ungeheuer Leopold – „Próby wodzów”
82. Wachowicz Barbara - „Rudy, Alek, Zośka gawęda o bohaterach „Kamieni na szaniec”
83. Wachowicz Barbara - z cyklu Wierna Rzeka Harcerstwa „Druhno Oleńko!, Druhu Andrzeju!: gawęda o twórcach Harcerstwa Polskiego Oldze i Andrzeju Małkowskich”
84. Wasilewski Antoni – „Pod totemem słońca”
85. Wierzewski Wacław – „Informator harcerski”
86. Wikipedia
87. Wojtkiewicz Stefan hm. - „Wytwory z drewna i kory”
88. Wydział harcerski GK ZHP „Harcerki i harcerze – Zarys Metodyki”
89. Wydział Kształcenia i Metodyki GK ZHP – „Co każdy zastępowy wiedzieć powinien”
90. Wyrobek Zygmunt – „Harcerz w polu”
91. Zawadzka Anna i Rossman Jan - „Tadeusz Zawadzki - Zośka”
92. Zespół Działu Młodzieży Starszej GK Harcerstwa – „Co robić w drużynie starszo harcerskiej”
93. „Zośka” – Pamiątniki żołnierzy baonu „Zośka”